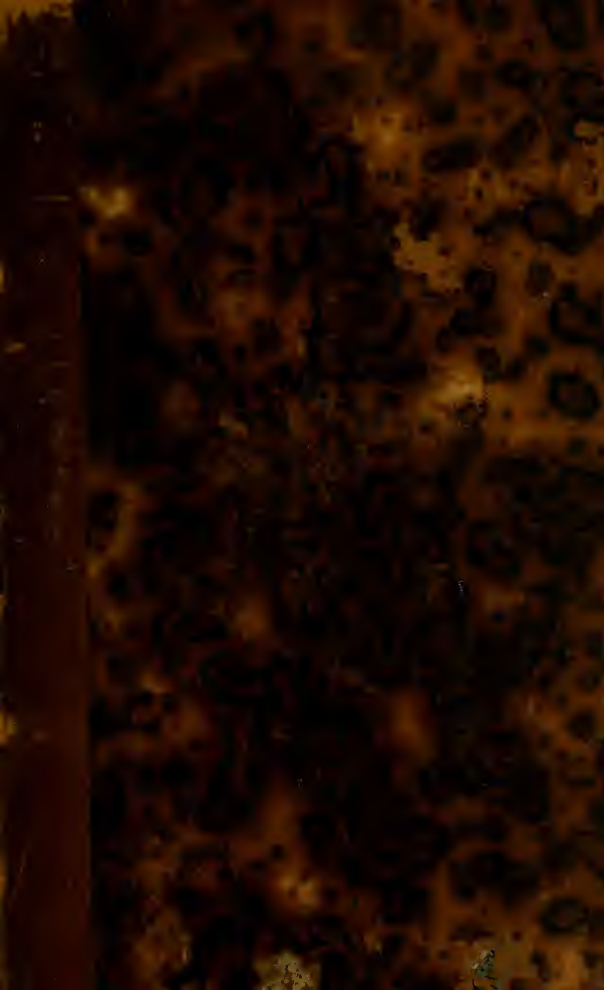
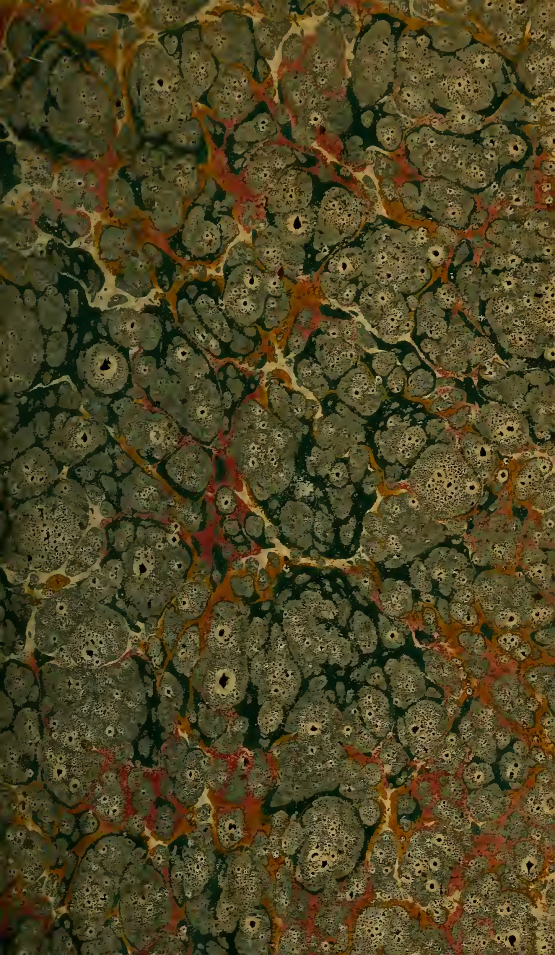

2. ~~S. Kneeland. Jr.~~

~~Paris. 1845.~~

E. H. Clarke

A. C. CELSI
DE RE MEDICA
LIBRI OCTO.

EX TYPIS FIRMINI DIDOT,
IN VIA DICTA JACOB, N° 24.

A. C. CELSI
DE RE MEDICA
LIBRI OCTO.

EDITIO NOVA,

CURANTIBUS

P. FOUQUIER IN SAL. PAR. FACULTATE PROFESSORE,
ET F. S. RATIER. D. M. P.

PARISIIS,
APUD J. B. BAILLIÈRE, BIBLIOPOLAM,
IN VIA DICTA DE L'ÉCOLE DE MÉDECINE, N° 14.

MDCCCXXIII.

PRÆFATIO EDITORUM.

Jamdudum ab omnibus medicis suo pretio æstimata sunt A. C. Celsi opera; quæ, quanti sint nominis ex eo facilè patet, quòd plurimis hactenùs editionibus typis mandata sint. Itaque in nostro auctore sermonis elegantiam, doctrinæ varietatem simul et hippocraticam præceptorum prudentiam, laudare supervacaneum est, sed de hâc quam lectori offerimus editione breve aliquid monendum.

Insudaverunt primi editores et præsertim Leon Targa, ut manuscriptorum codicum, editionumque variarum sedulâ et indefessâ collatione, nobis mandarent accuratissimè emendatum opus : his tamen laboribus quamlibet immensis aliquid addere licuit, constantemque dedimus operam, ut hancce nostram, plerisque potiorem, optimis æquam, editionem præstaremus.

Quod ad propria auctoris vocabula spectat, Targam ut potè emendatissimun ferè semper secuti sumus, sed in interpunctione

doctoris Pariset editionem anteponere consultius visum est : hunc autem imitandum minimè censuimus, cùm verba non solum mutare, addere, subtrahere, sed integros etiam paragraphos transponere, editori fas esse non dubitavit.

In numerosa capita et sectiones opus dispertire, et singulo libro argumentum, sicut in quibusdam editionibus præfigere, in hâc nequaquàm utile fuit, cùm in fine index reperiatur ex ordine litterarum quam latissimè explicitus.

A. CORNELII CELSI
DE RE MEDICA
LIBER PRIMUS.

UT alimenta sanis corporibus agricultura, sic sanitatem ægris medicina promittit. Hæc quidem nusquam non est; siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque, noverunt. Verùm tamen apud Græcos aliquantò magis quàm in cæteris nationibus, exculta est: ac ne apud hos quidem à primâ origine, sed paucis ante nos seculis; ut pote quùm vetustissimus auctor Æsculapius celebretur: qui, quoniam adhuc rudem et vulgarem hanc scientiam paulò subtiliùs excoluit, in deorum numerum receptus est. Hujus deindè duo filii, Podalirius et Machaon, bello Trojano ducem Agamemnonem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt: quos tamen Homerus non in pestilentiâ, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodò, ferro et medicamentis, mederi solitos esse proposuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ solas ab his esse tentatas, easque esse vetustissimas. Eodem quoque auctore disci potest, morbos tùm ad iram deorum immortalium relatos esse; et ab iisdem opem posci solitam: verique simile est, inter non multa auxilia adversæ valetudinis, plerùmque tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia neque luxuria vitiarant: siquidem hæc duo corpora priùs in Græciâ,

deindè apud nos, afflixerunt. Ideòque multiplex ista medicina, neque olim, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquot ex nobis ad senectutis principia perducit.

Ergò etiam post eos de quibus retuli, nonnulli clari viri medicinam exercuerunt, donec majore studio litterarum disciplina agitari cœpit; quæ ut animo præcipuè omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primòque medendi scientia sapientiæ pars habebatur, ut et morborum curatio, et rerum naturæ contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit : scilicet his hanc maximè requirentibus, qui corporum sanorum robora, inquietâ cogitatione nocturnâque vigiliâ, minuerant. Ideòque multos ex sapientiæ professoribus peritos ejus fuisse accepimus : clarissimos verò ex his Pythagoram, et Empedoclem, et Democritum. Hujus autem, ut quidam crediderunt, discipulus Hippocrates Cous : primus quidem ex omnibus memoriâ dignis ab studio sapientiæ disciplinam hanc separavit, vir et arte et facundiâ insignis. Post quem Diocles Carystius, deindè Praxagoras et Chrisippus, tùm Herophilus et Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas curandi vias processerint.

Iisdem temporibus in tres partes medicina diducta est; ut una esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν, Græci nominaverunt. Ejus autem quæ victu morbos curat, longè clarissimi auctores etiam altiùs quædam agitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vindicaverunt, tanquàm sine eâ trunca et debilis medicina esset. Post quos Serapion primus omniun, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in usu tantùm et experimentis eam posuit. Quem Apollonius et Glaucias, et aliquantò post Heraclides Tarentinus, et alii quoque non mediocres viri secuti,

ex ipsâ professione se Εμπειρικοὺς appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque quæ victu curat, medicina divisa est: aliis rationalem artem, aliis usum tantùm sibi vindicantibus: nullo verò quicquam, post eos qui suprà comprehensi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationem ex magnâ parte mutavit: ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit. Et per hos quidem maximè viros salutaris ista nobis professio increvit.

Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, ut difficillima, sic etiam clarissima est ea quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in eâ dissensio est, quòd alii sibi experimentorum tantummodò notitiam necessariam esse contendunt; alii, nisi corporum rerumque naturalium ratione compertâ, non satis potentem usum esse proponunt; indicandum est, quæ maximè ex utrâque parte dicantur, quò faciliùs nostra quoque opinio interponi possit.

Igitur hi qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt; abditarum et morbos continentium causarum notitiam, deindè evidentium, post hæc etiam naturalium actionum, novissimè partium interiorum.

Abditas causas vocant in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint, quid secundam, quid adversam valetudinem faciat. Neque enim credunt posse eum scire, quomodò morbos curare conveniat, qui undè hi sint ignoret: neque esse dubium quin aliâ curatione opus sit, si ex quatuor principiis vel superans aliquid vel deficiens adversam valetudinem creat, ut quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt; aliâ, si in humidis omne vitium est, ut Herophilo visum est; aliâ, si in spiritu, ut Hippocrati; aliâ, si sanguis in eas venas quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, et inflammationem

quam φλεγμονὴν nominant, excitat, eaque inflammatio talem motum efficit qualis in febre est, ut Erasistrato placuit; aliâ, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt, ut Asclepiades contendit: eum verò rectè curaturum, quem prima origo causæ non fefellerit. Neque verò inficiantur experimenta quoque esse necessaria, sed ne ad hæc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliquâ ratione, contendunt: non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse, sed cogitasse quid maximè conveniret; et id usu explorasse, ad quod antè conjectura aliqua duxisset: neque interesse an initio pleraque explorata sint, si à consilio tamen cœperunt; et id quidem in multis ita se habere: sæpè verò etiam nova incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc usus ostenderit; ut ideò necessarium sit animadvertere, undè ea cœperint; sine quo nemo mortalium reperire possit cur hoc quàm illo potiùs utatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas causas persequuntur.

Evidentes verò has appellant, in quibus quærunt, initium morbi calor attulerit an frigus, fames an satietas, et quæ similia sunt: occursurum enim citiùs ducunt eum qui originem non ignorarit.

Naturales verò corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus et emittimus, cibum potionemque assumimus et concoquimus, itemque per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ nostræ modò submittant sese, modò attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit: sine quorum notitiâ neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis inter hæc nascentibus, posse. Ex quibus quia quàm maximè pertinere ad rem concoctio videtur, huic potissimùm insistunt, et duce alii Erasistrato, atteri cibum in ventre contendunt; alii, Plisto-

nico Praxagoræ discipulo, putrescere: alii credunt Hippocrati per calorem cibos concoqui: acceduntque Asclepiadis æmuli, qui omnia ista vana et supervacua esse proponunt: nihil enim concoqui, sed crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parùm constant: illud verò convenit, alium dandum cibum laborantibus, si hoc; alium, si illud verum est: nam si teritur intùs, eum quærendum esse qui facillimè teri possit; si putrescit, eum in quo hoc expeditissimum est; si calor concoquit, eum qui maximè calorem foveat: at nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur; ea verò sumenda quæ maximè manent, qualia assumpta sunt. Eâdemque ratione; quùm spiritus gravis est, quùm somnus aut vigilia urget, eum mederi posse arbitrantur, qui priùs illa ipsa, qualiter eveniant, præceperit.

Præter hæc, quùm in interioribus partibus, et dolores et morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, quæ ipse ignoret. Necessarium ergò esse incidere corpora mortuorum, eorumque viscera atque intestina scrutari: longèque optimè fecisse Herophilum et Erasistratum, qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos, vivos inciderint, considerarentque, etiamnùm spiritu remanente, ea quæ natura antè clausisset, eorumque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, contactum; processus deindè singulorum et recessus, sive quid inseritur alteri, sive quid partem alterius in se recipit: neque enim, quùm dolor intùs incidit, scire quid doleat eum, qui, quâ parte quodque viscus intestinumve sit, non cognoverit: neque curari id quod ægrum est posse ab eo, qui, quid sit, ignoret: et, quùm per vulnus alicujus viscera patefacta sunt, eum qui sanæ cujusque colorem

partis ignoret, nescire, quid integrum, quid corruptum sit: ita nec succurrere quidem posse corruptis, aptiùsque extrinsecùs imponi remedia, compertis interiorum et sedibus et figuris, cognitâque eorum magnitudine: similesque omnia quæ proposita sunt, rationes habere: neque esse crudele, sicut plerique proponunt, hominum nocentium, et horum quoque paucorum, suppliciis, remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri.

Contrà hi qui se ἐμπειρικοὺς ab experientiâ nominant, evidentes quidem causas ut necessarias amplectuntur: obscurarum verò causarum et naturalium actionum quæstionem ideò supervacuam esse contendunt, quoniam non comprehensibilis natura sit. Non posse verò comprehendi, patere ex eorum qui de his disputarunt discordiâ; quùm de istâ re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos, conveniat. Cur enim potiùs aliquis Hippocrati credat, quàm Herophilo? cur huic potiùs quàm Asclepiadi? Si rationes sequi velis, omnium posse videri non improbabiles; si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Ita neque disputationi, neque auctoritati cujusquam fidem derogari oportuisse: etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hoc faceret; nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Differre quoque pro naturâ locorum genera medicinæ; et aliud opus esse Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliâ. Quòd si morbos hæ causæ facerent, quæ ubique eædem essent, remedia quoque ubique eadem esse debuisse: sæpè etiam causas apparere, ut puta lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quòd si scientiam hanc non subjiciat evidens causa, multò minùs eam posse subjicere quæ in dubio est. Quùm igitur illa incerta incomprehensibilisque sit, à certis potiùs et exploratis petendum esse præsidium; id est, iis quæ ex-

perientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in cæteris omnibus artibus : nam ne agricolam quidem aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. Ac nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quoque disci, quòd qui diversa de his senserint, ad eamdem tamen sanitatem homines perduxerint : id enim fecisse, quia non ab obscuris causis, neque à naturalibus actionibus quæ apud eos diversæ erant, sed ab experimentis, prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab experimentis : ægrorum enim qui sine medicis erant, alios propter aviditatem primis diebus protinùs cibum assumpsisse, alios propter fastidium abstinuisse, levatumque magis eorum morbum fuisse qui abstinuerant. Itemque alios in ipsâ febre aliquid edisse, alios paulò ante eam, alios post remissionem ejus; optimè deindè his cessisse qui post finem febris id fecerant : eâdemque ratione alios inter principia protinùs usos esse cibo pleniore, alios exiguo; gravioresque eos factos qui se implêrant. Hæc similiaque quùm quotidiè inciderent, diligentes homines notasse, quæ plerùmque meliùs responderent : deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subindè aliorum salute, aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deindè jam remediis, homines de rationibus eorum disserere cœpisse : nec post rationem medicinam esse inventam; sed post inventam medicinam, rationem esse quæsitam. Requirere etiam, si ratio idem doceat quod experientia, an aliud : si idem, supervacuam esse; si aliud, etiam contrariam. Primò tamen remedia exploranda summâ curâ fuisse, nunc verò illa explorata esse : neque ulla aut nova genera morborum reperiri, aut novam desiderari medicinam. Quòd si jam incidat mali

genus aliquod ignotum, non ideò tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris; sed eum protinùs visurum, cui morbo id proximum sit; tentaturumque remedia similia illis, quæ vicino malo sæpè succurrerint; et per ejus similitudinem opem reperturum. Neque enim se dicere consilio medicum non egere, et irrationabile animal hanc artem posse præstare; sed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere, quia non intersit, quid morbum faciat, sed qui tollat; neque ad rem pertinere, quomodò, sed quid optimè digeratur; sive hâc de causâ concoctio intercidat, sive de illâ; et sive concoctio sit illa, sive tantùm digestio. Neque quærendum esse quomodò spiremus, sed quid gravem tardumque spiritum expediat; neque quid venas moveat, sed quid quæque motûs genera significent. Hæc autem cognosci experimentis; et in omnibus ejusmodi cogitationibus, in utramque partem disseri posse: itaque ingenium et facundiam vincere; morbos autem non eloquentiâ, sed remediis, curari. Quæ si quis elinguis usu discreta benè nôrit, hunc aliquantò majorem medicum futurum, quàm si sine usu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem de quibus est dictum, supervacua esse tantummodò: id verò quod restat, etiam crudele, vivorum hominum alvum atque præcordia incidi; et salutis humanæ præsidem artem, non solùm pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre: quùm præsertim ex his quæ tantâ violentiâ quærantur, alia non possint omninò cognosci, alia possint etiam sine scelere. Nam colorem, lævorem, mollitiem, duritiem, similiaque omnia non esse talia, inciso corpore, qualia integro fuerint: quia quùm, corporibus inviolatis, hæc tamen metu, dolore, inediâ, cruditate, lassitudine et mille aliis mediocribus affectibus, sæpè mutentur; multò magis veri simile est interiora, quibus major mollities et lux ipsa nova sit, sub

gravissimis vulneribus et ipsâ scrutatione [1] mutari. Neque quicquam esse stultius, quàm quale quidque vivo homine est, tale existimare esse moriente, immò jam mortuo. Nam ne uterum quidem, quo minùs ad rem pertineat, spirante homine, posse diduci: simul atque verò ferrùm ad præcordia accessit, et discissum transversum septum est, quod membranâ quâdam superiores partes ab inferioribus diducit, διάφραγμα Græci vocant, hominem protinùs animan amittere: ita demum mortui præcordia et viscus omne in conspectum lancinantis [2] medici dari necesse est tale, quale mortui sit, non quale vivi fuit. Itaque consequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet, non ut sciat qualia vivi viscera habeamus. Si quid tamen sit quod, adhuc spirante homine, conspectui subjiciatur, id sæpè casum offerre curantibus. Interdùm enim gladiatorem in arenâ, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars aperiatur, et in alio alia; ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiaque cognoscere prudentem medicum, non cædem, sed sanitatem molientem; idque per misericordiam discere, quod alii dirâ crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse: quæ etsi non crudelis, tamen fœda sit; quùm aliter pleraque in mortuis se habeant: quantum verò in vivis cognosci potest, ipsa curatio ostendat.

Quùm hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis disputationes à medicis sæpè tractata sint atque tractentur, subjiciendum est, quæ proxima vero videri possint. Ea neque addicta alterutri opinioni sunt, neque ab utrâque nimiùm abhorrentia, sed media quodam modo inter diversas sententias: quod in plurimis conten-

1 Lindenius et Targa scribunt *trucidatione*.

2 Iidem editores scribunt *latrocinantis*.

tionibus deprehendere licet sine ambitione verum scrutantibus, perindè ut in hâc ipsâ re. Nam quæ demùm causæ vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent; quo modo vel trahatur spiritus vel cibus digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientiâ comprehendunt, sed conjecturâ persequuntur. Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio certum reperire remedium non potest, verumque est ad ipsam curationem nihil plus conferre, quàm experientiam. Quamquam igitur multa sint ad ipsas artes propriè non pertinentia, tamen eas adjuvant excitando artificis ingenium: itaque ista quoque naturæ rerum contemplatio, quamvis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinæ reddit. Profectò veri simile est et Hippocratem et Erasistratum, et quicunque alii non contenti febres et ulcera agitare, rerum quoque naturam ex aliquâ parte scrutati sunt, non ideò quidem medicos fuisse, verùm ideò quoque majores medicos exstitisse. Ratione verò opus est ipsi medicinæ, et si non semper inter obscuras causas, neque inter naturales actiones, tamen sæpè. Est enim hæc ars conjecturalis: neque respondet ei plerùmque non solùm conjectura, sed etiam exsperientia: et interdùm non febris, non cibus, non somnus subsequitur, sicut assuevit. Rariùs, sed aliquandò tamen, morbus quoque ipse novus est: quem non incidere manifestè falsum est; quùm ætate nostrâ quædam, ex naturalibus partibus carne prolapsâ et arente, intra paucas horas expiraverit, sic ut nobilissimi medici neque genus mali neque remedium invenient. Quos ego nihil tentasse judico, quia nemo in splendidâ personâ periclitari conjecturâ suâ voluerit, ne occidisse, nisi servasset, videretur. Veri tamen simile est potuisse aliquid excogitari, detractâ tali verecundiâ; et fortasse responsurum fuisse id quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus, neque semper similitudo aliquid

confert; et si quandò confert, tamen id ipsum rationale est, inter multa similia genera et morborum et remediorum, cogitare, quo potissimùm medicamento sit utendum. Quùm igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inveniat, quod non ubique fortassè, sed sæpiùs tamen etiam respondeat. Petet autem novum quoque consilium, non ab rebus latentibus, istæ enim dubiæ et incertæ sunt, sed ab his quæ explorari possunt; id est, evidentibus causis. Interest enim, fatigatio morbum an vigilia, an sitis an fames, an frigus an calor fecerit, an cibi vinique abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc oportet, quæ sit ægri natura: humidum magis an magis siccum corpus ejus sit, validi nervi an infirmi, frequens adversa valetudo an rara, eaque, quùm est, vehemens esse soleat an levis, brevis an longa: quod is vitæ genus sit secutus; laboriosum an quietum, cum luxu an cum frugalitate: ex his enim similibusque, sæpè curandi nova ratio ducenda est.

Quamvis ne hæc quidem sic præteriri debent, quasi nullam controversiam recipiant; nam et Erasistratus non ex his fieri morbos dixit; quoniam et alii et iidem aliàs post ista non febricitârint. Et quidam medici seculi nostri, sub auctore, ut ipsi videri volunt, Themisone, contendunt, nullius causæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: satisque esse quædam communia morborum intueri: siquidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modò parùm excernere ægros, modò nimiùm; modò aliâ parte parùm, aliâ nimiùm: hæc autem genera morborum modò acuta esse, modò longa; et modò increscere, modò consistere, modò minui. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerendum esse; si profluvio laborat, continendum; si mixtum vitium habet, occurrendum subindè vehementiori malo. Et aliter acutis morbis meden-

dum, aliter vetustis; aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter jam ad sanitatem inclinantibus. Horum observationem medicinam esse: quam ità finiunt, ut quasi viam quamdam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumque quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendant. Ac neque rationalibus se, neque experimenta tantùm spectantibus annumerari volunt: quùm ab illis eo nomine dissentiant, quòd in conjecturâ rerum latentium nolunt esse medicinam; ab his eo quod parùm artis esse in observatione experimentorum credunt.

Quod ad Erasistratum pertinet, primùm ipsa evidentia ejus opinioni repugnat; quia raró nisi post horum aliquid morbus venit: deindè non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eumdem aliàs, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc aliàs non fuerunt; eaque per se non tanta, ut concitent morbum, tamen obnoxium magis aliis injuriis corpus efficiant. Quod si contemplationem rerum naturæ, quam non temerè medici sibi vindicant, satis comprehendisset; etiam illud scisset, nihil omninò ob unam causam fieri, sed id pro causâ apprehendi, quod contulisse plurimum videtur. Potest autem id, dùm solum est, non movere, quod junctum aliis maximè movet. Accedit ad hæc quod ne ipse quidem Erasistratus, qui, transfuso in arterias sanguine, febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æquè repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacârit; quod quotidiè fieri apparet. Ex quo disci potest, ut vera sit illa transfusio, tamen illam non per se, quùm plenum corpus est, fieri, sed quùm horum aliquid accesserit.

Themisonis verò æmuli, si perpetua quæ promittunt,

habent, magis etiam quàm ulli rationales sunt. Neque enim, si quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinùs alio novo nomine artis indiget; si modò quod primum est, non memoriæ soli, sed rationi quoque insistit. Sin, quod vero propiùs est, vix ulla perpetua præcepta medicinalis ars recipit, iidem sunt quod ii, quos experimenta sola sustinent, eò magis quoniam, si compresserit aliquem morbus aut fuderit, quilibet etiam imperitissimus videt: quid autem compressum corpus resolvat, quid solutum teneat, si à ratione tractum est, rationalis est medicus: sin, ut ei qui se rationalem negat, confiteri necesse est, ab experientiâ, empiricus est. Ità apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra usum est: neque adjectum quicquam empiricorum professioni, sed demptum est; quoniam illi multa circumspiciunt, hi tantùm facillima, et non plus quàm vulgaria. Nam et hi qui pecoribus ac jumentis medentur, quùm propria cujusque ex mutis animalibus nosse non possint, communibus tantummodò insistunt: et exteræ gentes, quùm subtilem medicinæ rationem non noverint, communia tantùm vident: et qui ampla valetudinaria nutriunt, quia singulis summâ curâ consulere non sustinent, ad communia ista confugiunt. Neque hercules istud antiqui medici nescierunt, sed his contenti non fuerunt: ergo etiam vetustissimus auctor Hippocrates, dixit mederi oportere et communia et propria intuentem.

Ac ne isti quidem ipsi intrà suam professionem consistere ullo modo possunt. Siquidem et compressorum et fluentium morborum genera diversa sunt; faciliùsque id in his quæ fluunt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Atque in partes quoque humor erumpit, ut in oculos auresque; quo periculo nullum

humanum membrum vacat: nihil autem horum sic ut aliud curatur. Ità protinùs in his à communi fluentis morbi contemplatione, ad propriam medicina descendit. Atque in hâc quoque rursus alia proprietatis notitia sæpè necessaria est: quia non eadem omnibus, etiam in similibus casibus, opitulantur: siquidem certæ quædam res sunt, quæ in pluribus ventrem aut adstringunt, aut resolvunt. Inveniuntur tamen in quibus aliter atque in cæteris, idem eveniat: in his ergo communium inspectio contraria est, propriorum tantùm salutaris. Et causæ quoque æstim atio sæpè morbum solvit. Ergo etiam ingeniosissimus seculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius, febricitanti cuidam et magnâ siti affecto, quùm post ebrietatem eum premi cœpisse cognosset, aquam frigidam ingessit: quâ ille epotâ quùm vini vim miscendo fregisset, protinùs febrem somno et sudore discussit. Quod auxilium medicus opportunè providit non ex eo quod aut adstrictum corpus erat aut fluebat, sed ex eâ causâ quæ ante præcesserat. Estque etiam proprium aliud et loci et temporis, istis quoque auctoribus, qui, quùm disputant quemadmodum sanis hominibus agendum sit, præcipiunt ut gravibus aut locis aut temporibus magis vitetur frigus, æstus, satietas, labor, libido; magisque ut conquiescat iisdem aut locis aut temporibus, si quis gravitatem corporis sensit; ac neque vomitu stomachum, neque purgatione alvum sollicitet. Quæ vera quidem sunt; à communibus tamen ad quædam propria descendunt; nisi persuadere nobis volunt, sanis quidem considerandum esse, quod cœlum, quod tempus anni sit; ægris verò non esse: quibus tantò magis obnoxia offensis infirmitas est. Quinetiam morborum in iisdem hominibus aliæ atque aliæ proprietates sunt: et, qui secundis aliquandò frustrà curatus est, contrariis sæpè restituitur.

Plurima quoque in dando cibo discrimina reperientur : ex quibus contentus uno ero. Nam famem faciliùs adolescens quàm puer; faciliùs in tenui cœlo quàm in denso; faciliùs æstate quàm hieme; faciliùs uno cibo quàm prandio quoque assuetus; faciliùs inexercitatus quàm exercitatus homo sustinet : sæpè autem in eo magis necessaria cibi festinatio est, qui minùs inediam tolerat. Ob quæ competit, eum qui propria non novit, communia tantùm intueri debere; eumque qui nosse propria potest, illa quidem non oportere negligere, sed his quoque insistere : ideòque, quùm par scientia sit, utiliorem tamen medicum esse amicum quàm extraneum.

Igitur, ut ad propositum meum redeam, rationalem quidem puto medicinam esse debere; instrui verò ab evidentibus causis, obscuris omnibus non à cogitatione artificis, sed ab ipsâ arte, rejectis. Incidere autem vivorum corpora, et crudele et supervacuum est; mortuorum verò, discentibus necessarium : nam positum et ordinem nosse debent, quæ cadaver meliùs quàm vivus et vulneratus homo, repræsentant : sed et cætera quæ cognosci in vivis modò possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulò tardiùs, sed aliquantò mitiùs usus ipse monstrabit.

His propositis, primùm dicam, quemadmodum sanos agere conveniat, tùm ad ea transibo quæ ad morbos et curationes eorum pertinebunt.

Sect. I. Sanus homo, qui et benè valet, et suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque medico neque iatraliptâ egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus; modò ruri esse, modò in urbe, sæpiùsque in agro; navigare, venari, quiescere interdùm, sed frequentiùs se exercere, siquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat: illa maturam senectutem, is longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdùm balneo, interdùm aquis frigidis uti; modò ungi, modò id ipsum negligere; nullum cibi genus fugere quo populus utatur; interdùm in convivio esse, interdum ab eo se retrahere; modò plus justo, modò non ampliùs assumere; bis die potiùs quàm semel cibum capere; et semper quàm plurimum, dummodò hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique necessarii sunt, sic athletici supervacui: nam et intermissus propter aliquas civiles necessitates ordo exercitationis corpus affligit; et ea corpora quæ more eorum repleta sunt, celerrimè et senescunt et ægrotant. Concubitus verò neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est. Rarus corpus excitat; frequens, solvit. Quùm autem frequens, non numero sit, sed naturâ, ratione ætatis et corporis, scire licet eum non inutilem esse, quem corporis neque languor neque dolor sequitur. Idem interdiù pejor, tutior noctù: ità tamen, si neque illum cibus, neque hunc cum vigiliâ labor statim sequitur. Hæc firmis servanda sunt, cavendumque ne in secundâ valetudine adversæ præsidia consumantur.

Sect. II. At imbecillis, quo in numero magna pars urbanorum, omnesque pene cupidi litterarum sunt, observatio major necessaria est; ut, quod vel corporis vel loci vel studii ratio detrahit, cura restituat.

Ex his igitur qui benè concoxit, manè tutò surget:

qui parùm, quiescere debet; et, si manè surgendi necessitas fuerit, redormire: qui non concoxit ex toto, conquiescere; ac neque labori se, neque exercitationi neque negotiis, credere. Qui crudum sine præcordiorum dolore ructat, is ex intervallo aquam frigidam bibere; et se nihilo minùs continere. Habitare verò ædificio lucido, perflatum æstivum, hibernum solem habente, cavere meridianum solem, matutinum et vespertinum frigus; itemque auras fluminum atque stagnorum; minimèque, nubilo cœlo, soli aperienti se committere; ne modò frigus modò calor noceat: quæ res maximè gravedines destillationesque concitat. Magis verò gravibus locis ista servanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet integrum corpus esse, quùm quotidiè mane urina alba, dein rufa est: illud concoquere, hoc concoxisse significat. Ubi experrectus est aliquis, paulùm intermittere; deindè, nisi hiems est, fovere os multâ aquâ frigidâ debet: longis diebus meridiari potiùs ante cibum; sin minùs, post eum. Per hiemem potissimùm totis noctibus conquiescere: sin lucubrandum est, non post cibum id facere, sed post concoctionem. Quem interdiù vel domestica vel civilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod servandum curationi corporis sui est. Prima autem ejus curatio exercitatio est, quæ semper antecedere cibum debet: in eo qui minùs laboravit et benè concoxit, amplior; in eo qui fatigatus est, et minùs concoxit, remissior. Commodè verò exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio; atque hæc non ubique plana commodior est; siquidem meliùs ascensus quoque et descensus cum quâdam varietate corpus moveat, nisi tamen id perquàm imbecillum est: melior autem est sub divo quàm in porticu: melior, si caput patitur, in sole quàm in umbrâ: melior in umbrâ quam parietes aut viridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest;

melior recta quàm flexuosa. Exercitationis autem plerumque finis esse debet sudor, aut certè lassitudo quæ citrà fatigationem sit: idque ipsum modò minùs, modò magis faciendum est. Ac ne his quidem, athletarum exemplo, certa esse lex vel immodicus esse labor debet. Exercitationem rectè sequitur modò unctio, vel in sole vel ad ignem; modò balneum, sed in conclavi quàm maximè et alto et lucido et spatioso. Ex his verò neutrum sæpè fieri oportet, sed sæpiùs alterutrum, pro corporis naturâ. Post hæc paulùm conquiescere opus est. Ubi ad cibum ventum est, nunquàm utilis est nimia satietas; sæpè inutilis nimia abstinentia: sed, si qua intemperantia subest, tutior est in potione quàm in escâ. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusque rebus meliùs incipit: tum caro assumenda est, quæ assa optima aut elixa est. Condita omnia duabus de causis inutilia sunt, quoniam et plus propter dulcedinem assumitur, et quod modò par est, id tamen ægriùs concoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet; in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc parùm valet, palmulas pomaque et similia meliùs primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantùm sitim excesserunt, nihil edendum est: post satietatem, nihil agendum. Ubi expletus est aliquis, faciliùs concoquit, si quicquid assumpsit, potione aquæ frigidæ includit: tùm paulisper invigilet, deindè benè dormit. Si quis interdiù se implevit, post cibum neque frigori neque æstui, neque labori, se debet committere: neque enim tam facilè hæc inani corpore quàm repleto nocent. Si quibus de causis futura inedia est, labor omnis vitandus est.

Sect. III. Atque hæc quidem penè perpetua sunt: quasdam tamen observationes desiderant, et novæ res, et corporum genera, et sexus, et ætates, et tempora anni. Nam neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salu-

brem transitus satis tutus est. Ex salubri in gravem primâ hieme; ex gravi in eum qui salubris est, primâ æstate transire melius est. Neque verò ex multâ fame nimia satietas, neque ex nimiâ satietate fames idonea est. Periclitatur quoque et qui semel, et qui bis die cibum continenter[1] contra consuetudinem assumit. Item neque ex nimio labore subitum otium, neque ex nimio otio subitus labor sine gravi noxâ est. Ergo, quùm quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Omnem etiam laborem faciliùs vel puer vel senex quàm insuetus homo sustinet. Atque ideò quoque nimis otiosa vita utilis non est, quia potest incidere laboris necessitas. Si quandò tamen insuetus aliquis laboravit, aut multò plus quàm solet etiam is qui assuevit, huic jejuno dormiendum est: multò magis, si etiam os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur: tùm enim non dormiendum tantummodò jejuno est, sed etiam in posterum diem ita permanendum, nisi citò id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, et lentè paululùm ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modicè magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantùm eodem modo debet. Communia deindè omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, ubi paulùm ambulaverunt, si balneum non est, calido loco vel in sole vel ad ignem ungi atque sudare: si est, ante omnia in tepidario sedere; deindè, ubi paulùm conquieverunt, intrare et descendere in solium; tùm multo oleo ungi leniterque perfricari: iterùm in soliun descendere: post hæc os aquâ calidâ fovere, deindè frigidâ. Balneum his fervens idoneum non est. Ergo si nimiùm alicui fatigato penè febris est, huic abundè est loco tepido demittere se inguinibus tenùs in

1 Lindenius et Targa scribunt *incontinenter;* nobis rationi magis conveniens visum est dicere *continenter.*

aquam calidam, cui paulùm olei adjectum sit: deindè totum quidem corpus, maximè tamen eas partes quæ in aquâ fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum et paulùm contriti salis sit adjectum. Post hæc omnibus fatigatis aptum est cibum sumere, eoque humido uti; aquâ, vel certè dilutâ potione esse contentos, maximèque eâ quæ moveat urinam. Illud quoque nosse oportet, quòd ex labore sudanti frigida potio perniciosissima est: atque etiam, quùm sudor se remisit, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam judicavit: quod in his verum est, quibus alvus facilè nec tutò resolvitur, quique facilè inhorrescunt: perpetuum in omnibus non est, quùm potiùs naturale sit potione æstuantem stomachum refrigerari. Quod ità præcipio, ut tamen fatear, ne ex hâc quidem causâ sudanti adhuc frigidam bibendum esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum frequentesque dilutas potiones, vomitus, et postero die longa quies, deindè modica exercitatio. Si assidua fatigatio urget, in vicem modò aqua, modò vinum bibendum est, raroque balneo utendum. Levat quoque lassitudinem etiam laboris mutatio: eumque quem novum genus cujusdam laboris pressit, id quod in consuetudine est, reficit. Fatigato quotidianum cubile tutissimum est, lassat enim quod contra consuetudinem, seu molle seu durum est. Propriè quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio: post iter primùm sedile, deindè unctio; tùm calidâ aquâ in balneo magis superiores partes, quàm inferiores foveat. Si quis verò exustus in sole est, huic in balneum protinùs eundum est, perfundendumque oleo corpus et caput: deindè in solium benè calidum descendendum est; tùm multa aqua per caput infundenda, priùs calida, deindè frigida. At ei qui perfrixit, opus est in balneo primùm involuto sedere

donec insudet, tùm ungi, deindè lavari: cibum modicum, potiones meracas, assumere. Is verò qui navigavit, et nauseâ pressus est, si multam bilem evomuit, vel abstinere cibo debet, vel paulùm aliquid assumere. Si pituitam acidam effudit, utique sumere cibum, sed assueto leviorem: si sine vomitu nausea fuit, vel abstinere, vel post cibum vomere. Qui verò toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currendum, sed lentè ambulandum est. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodesse consueverunt. Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, et in eo retentum, acetum: si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem nôrit quisque naturam sui corporis, quoniam alii graciles, alii obesi sunt; alii calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii sicciores; alios adstricta, alios resoluta alvus exercet. Raró quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis verò homo implere se debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens siccare, siccus madefacere: itemque alvum firmare is cui fusa; solvere is cui adstricta est: succurrendumque semper parti maximè laboranti est.

Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, unctio, et, si post prandium est, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, somnus et plenus et non nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos et potiones maximè dulcia et pinguia, cibus et frequentior, et quantum plenissimè potest concoqui [1]. Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisque, si salsa est: in jejuno balneum, inurens sol, et omnis calor, cura, vigilia, somnus nimiùm vel brevis vel longus: lectus per æstatem

1 Lindenium hìc secuti sumus, quamvis apud Targam legatur *quantus plenissimus*.

terra, hieme durum cubile: cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res et austeræ, et semel die assumptæ, et vini non perfrigidi potio jejuno in consuetudinem adducta.

Quùm verò inter extenuantia posuerim vomitum et dejectionem, de his quoque propriè quædam dicenda sunt. Rejectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod *de tuendâ sanitate* composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui quotidiè ejiciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulò etiam longiùs processit, idem purgationes quoque eodem volumine expulit: et sunt hæc perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt: sed hæc tamen submovenda esse non est perpetuum: quia corporum temporumque ratio potest ea facere necessaria, dùm et modo, et non nisi quùm opus est, adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, siquid jam corruptum esset, expelli debere confessus est: ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse ejus etiam plures causæ possunt: estque in eâ quædam paulò subtilior observatio adhibenda. Vomitus utilior est hieme quàm æstate: nam tùm et pituitæ plus, et capitalis gravitas major subest. Inutilis est gracilibus et imbecillum stomachum habentibus: utilis verò est plenis et biliosis omnibus, si vel nimiùm se replêrunt, vel parùm concoxerunt. Nam, sive quis plus est quàm quod concoquere possit, periclitari ne corrumpatur non oportet: sive jam corruptum est, nihil commodius est quàm id, quâ viâ primùm expelli potest, ejicere. Itaque ubi amari ructus cum dolore et gravitate præcordiorum sunt, ad hunc protinùs confugiendum est. Idem prodest ei cui pectus æstuat et frequens saliva vel nausea est, aut sonant aures, aut madent oculi, aut os amarum est: similiterque ei qui vel cœlum vel locum mutat; iisque quibus, si per plures dies

non vomuerunt, dolor præcordia infestat. Neque ignoro inter hæc præcipi quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus, nec in omnibus idem facit. Itaque istud luxuriæ causâ fieri non oporteat confiteor : interdùm valetudinis causâ rectè fieri experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis qui valere et senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantùm tepidam antè debet assumere; si difficiliùs, aquæ vel salis vel mellis paulùm adjicere. At qui manè vomiturus est, antè bibere mulsum, vel hyssopum, aut esse radiculam, debet; deindè aquam tepidam, ut suprà scriptum est, bibere. Cætera quæ antiqui medici præceperunt, stomachum omnia infestant. Post vomitum, si stomachus infirmus est, paulùm cibi, sed hujus idonei, gustandum; et aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt; nisi tamen vomitus fauces exasperavit. Qui vomuit, si manè id fecit, ambulare debet, tùm ungi, deindè cœnare; si post cœnam, postero die lavari, et in balneo sudare. Huic proximus cibus mediocris utilior est : isque esse debet cum pane hesterno, vino austero meraco, et carne assâ cibisque omnibus quàm siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, meliùs consulet, si biduò continuârit, quàm si post quintum decimum diem vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

Dejectio autem à medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parùm reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adjuvare possunt quies et inedia, per quas illa maximè eveniunt? Qui dejicere volet, primùm cibis vinisque utatur his quæ hoc præstent : dein, si parùm illa proficient, aloën sumat. Sed purgationes quoque, ut interdùm necessariæ sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum afferunt : assuescit enim

non ali corpus; quùm omnibus morbis obnoxia maximè infirmitas sit.

Calefacit autem unctio, aqua salsa, magisque si calida est, omnia salsa, amara, carnosa; si post cibum est, balneum, vinum austerum. Refrigerat in jejunio et balneum et somnus, nisi nimis longus est, et omnia acida; aqua quàm frigidissima; oleum, si aquâ misceatur.

Humidum autem corpus efficit labor minor quàm ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio; post hanc ambulatio et vigilia: per se quoque ambulatio multa et vehemens, et matutinæ exercitationi non protinùs cibus adjectus; ea genera escæ quæ veniunt ex locis frigidis, et pluviis, et irriguis. Contrà siccat immodica exercitatio, fames, unctio sine aquâ, calor, sol modicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subjectus, et is ipse ex siccis et æstuosis veniens.

Alvum adstringit labor, sedile, creta figularis corpori illita, cibus imminutus, et is ipse semel die assumptus ab eo qui bis solet; exigua potio, neque adhibita, nisi quùm cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contrà solvit aucta ambulatio atque esca, motus qui post cibum est, subindè potiones cibo immistæ. Illud quoque scire oportet, quod ventrem vomitus solutum comprimit, compressum solvit: itemque comprimit is vomitus qui statim post cibum est; solvit is qui tardè supervenit. Quod ad ætates verò pertinet, inediam facillimè sustinent mediæ ætates, minùs juvenes, minimè pueri et senectute confecti. Quò minùs fert facilè quisque, eò sæpiùs debet cibum assumere; maximèque eo eget qui increscit. Calida lavatio et pueris et senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius: neutri ætati, quæ inflationes movent. Juvenum minùs quæ assumant, et quomodò curentur, interest. Quibus juvenibus fluxit alvus, plerùmque in senectute contrahitur:

quibus in adolescentiâ fuit adstricta, sæpè in senectute solvitur. Melior est autem in juvene fusior, in sene adstrictior. Tempus quoque anni considerare oportet. Hieme plus esse convenit, minùs sed meraciùs bibere; multo pane uti, carne potiùs elixâ, modicè oleribus; semel die cibum capere, nisi si nimis venter adstrictus est. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, et ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potiùs utendum est, vel calorem moventibus. Venus tùm non æquè perniciosa est. At vere, paulùm cibo demendum, adjiciendumque potioni; sed dilutiùs tamen bibendum est: magis carne utendum, magis oleribus; transeundum paulatim ab elixis ad assa. Venus eo tempore anni tutissima est. Æstate verò, et potione et cibo eget sæpiùs corpus; ideò prandere quoque commodum est. Eo tempore aptissima sunt et caro et olus; potio quàm dilutissima, ut et sitim tollat, nec corpus incendat; frigida lavatio, caro assa, frigidi cibi vel qui refrigerent. Ut sæpiùs autem cibo utendum, sic exiguo est. Per autumnum verò, propter cœli varietatem, periculum maximum est. Itaque neque sine veste, neque sine calceamentis prodire oportet, præcipuèque diebus frigidioribus, neque sub divo nocte dormire, aut certè benè operiri. Cibo verò jam paulò pleniore uti licet, minùs sed meraciùs bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodicè toto die plerùmque sic assumuntur, ut ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed consummatio omnium nocet: ex quibus in nullo tamen minùs, quàm in his noxæ est: sed his uti non sæpiùs quàm alio cibo convenit. Denique aliquid densiori cibo, quùm hic accedit, necessarium est demi. Neque æstate verò, neque autumno utilis Venus est; tolerabitur tamen per autumnum: æstate in totum, si fieri potest, abstinendum.

SECT. IV. Proximum est, ut de iis dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si benè concoxerit, leniter perfricare id manè manibus suis debet; nunquàm id, si fieri potest, veste velare; ad cutem tonderi: utile quoque lunam vitare, maximèque ante ipsum lunæ solisque concursum; sed nusquàm post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidiè pectere, multùm ambulare; sed, si licet, neque sub tecto, neque in sole: ubique autem vitare solis ardorem, maximèque post cibum et vinum: potiùs ungi quàm lavari; nunquàm ad flammam ungi; interdùm ad prunam. Si in balneum venit, sub veste primùm paulùm in tepidario insudare; ibi ungi, tùm transire in calidarium: ubi sudârit, in solium non descendere, sed multâ calidâ aquâ per caput se totum perfundere, tùm tepidâ, dein frigidâ diutiùsque eâ caput quàm cæteras partes perfundere; deindè id aliquamdiù perfricare, novissimè detergere et ungere. Capiti nihil æquè prodest atque aqua frigida: itaque is cui hoc infirmum est, per æstatem id benè largo canali quotidiè debet aliquamdiù subjicere. Semper autem, etiam si sine balneo unctus est, neque totum corpus refrigerare sustinet, caput tamen aquâ frigidâ perfundere: sed quùm cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua descendat; eamque, ne quid oculis aliisve partibus noceat, defluentem subindè manibus ad hoc regerere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facilè concoquat; isque, si jejunio caput læditur, assumendus etiam medio die est: si non læditur, semel potiùs. Bibere huic assiduè vinum dilutum, lene, quàm aquam magis expedit; ut quùm caput gravius esse cœperit, sit quò confugiat: eique ex toto neque vinum neque aqua semper utilia sunt: medicamentum utrumque est, quùm in vicem assumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non est, utique post

cœnam: post quam nec cogitatio quidem ei satis tuta est, maximè tamen vomitus alienus est.

Sect. V. Neque verò his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest; sed iis etiam quos assiduæ lippitudines, gravedines, destillationes, tonsillæque malè habent. His autem non caput tantùm quotidiè perfundendum est sed os quoque multa frigidâ aquâ fovendum est: præcipuèque omnibus quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est, ubi gravius cœlum austri reddiderunt. Quùmque omnibus inutilis sit post cibum aut contentio aut agitatio animi, tùm his præcipuè qui vel capitis vel arteriæ dolores habere consuerunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines destillationesque possunt, si quàm minimè is qui his opportunus est, aerem vel loca aquasque mutat; si caput in sole protegit, ne incendatur, neve subitum ex repentino nubilo frigus id moveat; si post concoctionem jejunus caput radit; si post cibum neque legit, neque scribit.

Sect. VI. Quem verò frequenter cita alvus exercet, huic opus est pilâ similibusque superiores partes exercere; dùm jejunus est, ambulare; vitare solis nimium ardorem, continua balnea; ungi citrà sudorem: non uti cibis variis, minimèque jurulentis, leguminibus oleribusque his quæ celeriter descendunt; omnia denique sumere quæ tardè concoquuntur. Venatio, durique pisces, et ex domesticis animalibus assa caro maximè juvant. Numquàm vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem aut dulce; sed austerum et plenius, neque id ipsum pervetus. Si mulso uti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones ventrem ejus non turbant, his utendum potissimùm est. Si quid offensæ in cœnâ sensit, vomere debet; idque postero quoque die facere: tertio, modici ponderis panem ex vino esse, aut ova fricta ex oleo vel

ex defruto similibusque aliis: deindè ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neque intendere animun, neque ambulatione quamvis leni dimoveri.

Sect. VII. At si laxius intestinum dolere consuevit, quod κῶλον nominant, quùm id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, ut concoquat aliquis; ut lectione et aliis generibus exerceatur; utatur balneo calido, cibis quoque et potionibus calidis; denique omni modo frigus evitet; item dulcia omnia leguminaque, et quicquid inflare consuevit.

Sect. VIII. Si quis verò stomacho laborat, legere clarè debet, post lectionem ambulare: tùm pilâ vel armis aliove quo genere, quo superior pars movetur, exerceri: non aquam, sed vinum calidum bibere jejunus: cibum bis die assumere, sic tamen ut facilè concoquat: uti vino tenui et austero, et post cibum frigidis potionibus potiùs. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, et nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis: quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neque credendum utique nostris est, qui, quùm in adversâ valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, deliciarum patrocinium accusationem non merentis stomachi habent. At, qui tardè concoquunt, et quorum ideò præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu sitire consuerunt, antequàm conquiescant, duos tresve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam adversùm tardam concoctionem clarè legere, deindè ambulare, tùm vel ungi vel lavari; assiduè vinum frigidum bibere; et post cibum, magnam potionem, sed, ut ut suprà dixi, per siphonem: deindè omnes potiones aquâ frigidâ includere. Cui verò cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, et vomere: at si cui ex hoc frequens dejectio in-

cidit, quoties alvus ei constiterit, frigidâ potione potissimùm utatur.

Sect. IX. Si cui verò dolere nervi solent, quod in podagrâ chiragrâve esse consuevit, huic, quantùm fieri potest, exercendum id est quod affectum est, objiciendumque labori et frigori : nisi quùm dolor increvit, sub quo quies optima est. Venus ei semper inimica est. Concoctio, sicuti in omnibus corporis affectibus, necessaria est : cruditas enim id maximè lædit, et quoties offensum corpus est, vitiosa pars maximè sentit.

Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, sic rursùs aliis frigus, aliis calor : quæ sequi quisque pro habitu corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, præcordiis, intestinis, vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, ossibus, dentibus, nervis, vulvæ, cerebro. Idem summam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram : ex hoc horrores tremoresque nascuntur. At prodest juvenibus, et omnibus plenis : erectiorque mens est, et meliùs concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cavetur. Aqua verò frigida infusa, præterquàm capiti, etiam stomacho prodest : item articulis doloribusque qui sunt sine ulceribus : item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adjuvat omnia quæ frigus infestat, item lippientes, si nec dolor nec lacrymæ sunt; nervos quoque qui contrahuntur, præcipuèque ea ulcera quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit, urinam movet. Si nimius est, corpus effeminat, nervos emollit, stomachum solvit. Minimè verò aut frigus aut calor tuta sunt ubi subita insuetis sunt : nam frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigida aqua strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudorem digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

Sect. X. Est etiam observatio necessaria, quâ quis in

pestilentiâ utatur adhuc integer, quùm tamen securus esse non possit. Tùm igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi id non licet, gestari, ambulare sub divo ante æstum leniter; eodemque modo ungi : et, ut suprà comprehensum est, vitare fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multòque magis se continere, si qua gravitas in corpore est. Tùm neque manè surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, minimèque post cibum aut balneum : neque jejuno, neque cœnato vomendum est : neque movenda alvus; atque etiam, si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potiùs, si plenius corpus est : itemque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, utique si cibus quoque antecessit : qui tamen semel die tunc commodiùs assumitur; insuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modò aqua, modò vinum bibendum est. Quibus servatis, ex reliquâ victûs consuetudine quàm minimùm mutari debet. Quùm verò hæc in omni pestilentiâ facienda sunt, tùm in eâ maximè quam austri excitârint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, ubi gravi tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, utique abstinere debebit : atque ità ab vino ad aquam, ab hâc ad vinum, eo qui suprà positus est modo, transitus ei esse.

LIBER SECUNDUS.

Instantis autem adversæ valetudinis signa complura sunt : in quibus explicandis non dubitabo auctoritate antiquorum virorum uti, maximèque Hippocratis, quùm recentiores quoque medici, quamvis in curationibus quædam mutârint, tamen hæc illum optimè præsagisse fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maximè tuta, vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quoque timeri maximè possit. Non quod non omni tempore, in omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitûs homines, per omnia genera morborum et ægrotent et moriantur; sed quod frequentiùs tamen quædam eveniant : ideòque utile est scire unumquemque, quid et quando maximè caveat.

Sect. I. Igitur saluberrimum ver est : proxima deindè ab hoc hiems : periculosior æstas, autumnus longè periculosissimus. Ex tempestatibus verò optimæ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ maximè variant, quo fit ut autumnus plurimos opprimat. Nam ferè meridianis temporibus calor; nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est. Corpus ergò, et æstate, et subindè meridianis coloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed, ut eo tempore id maximè fit, sic, quandocùmque evenit, noxium est. Ubi æqualitas

autem est, tamen saluberrimi sunt sereni dies; meliores pluvii quàm tantum nebulosi, nubilive : optimique hieme, qui omni vento vacant; æstate quibus favonii perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores septentrionales quàm subsolani, vel austri sunt : sic tamen hæc, ut interdùm regionum sorte mutentur. Nam ferè ventus ubique à mediterraneis regionibus veniens, salubris; à mari gravis est. Neque solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est; sed priores quoque morbi, si qui inciderunt, leviores sunt, et promptiùs finiuntur. Pessimum ægro cœlum est, quod ægrum facit, adeò ut in id quoque genus, quod naturâ pejus est, in hoc statu salubris mutatio sit. At ætas media tutissima est, quæ neque juventæ calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilissimum quadratum est, neque gracile neque obesum. Nam longa statura, ut in juventâ decora est, sic matura senectute conficitur; gracile corpus infirmum, obesum hebes est. Vere autem maximè, quæcumque humoris motu novantur, in metu esse consuêrunt. Ergo tùm lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis quæ ἀποςήματα Græci nominant, bilis atra quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, gravedines, destillationes oriri solent. Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque modò urgent, modò quiescunt, tùm maximè et incohantur et repetunt. At æstas non quidem vacat plerisque ab his morbis; sed adjicit febres vel continuas vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alvi dejectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros quùm in cæteris quidem partibus, tùm maximè obscœnis; et quicquid sudore hominem resolvit. Vix quicquam ex his in autumnum non incidit : sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem,

tabes quam Græci φθίσιν nominant, urinæ difficultas quam ςραγγουρίαν appellant, tenuioris intestini morbus quem εἰλεὸν nominant. Fit item lævitas intestinorum quæ λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi comitiales. Idem quoque tempus et diutinis malis fatigatos, et ab æstate tantùm proximâ pressos, interimit, et aliis novis morbis conficit; et quosdam longissimis implicat, maximèque quartanis quæ per hiemem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus pestilentiæ patet, cujuscumque ea generis est. Hiems autem, quamvis variis rationibus nocet, capitis dolores, tussim, et quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat. Ex tempestatibus Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem adstringit, urinam supprimit, horrores excitat, item dolores lateris et pectoris. Sanum tamen corpus spissat, et mobilius atque expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores movet, alvum solvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti, quò vel huic vel illi propiores sunt, eò magis vicinos his illisve affectus faciunt. Denique omnis calor et jecur et lienem inflammat, mentem hebetat, et ut anima deficiat, ut sanguis prorumpat, efficit. Frigus modò nervorum distensionem, modò rigorem infert; illud σπασμὸς, hoc τέτανος græcè nominatur: nigritiem in ulceribus, horrorem in febribus excitat. In siccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, urinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres longæ febres, alvi dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio nervorum quam παράλυσιν Græci nominant. Neque solùm interest, quales dies sint, sed etiam quales antè præcesserint. Si hiems sicca septentrionales ventos habuit, ver autem austros et pluvias exhibet, ferè subeunt lippitudines, tormina, febres, maximèque in mollioribus corporibus, ideòque præcipuè in

muliebribus. Si verò austri pluviæque hiemem occupârunt, ver autem frigidum et siccum est, gravidæ quidem feminæ quibus tùm adest partus, abortu periclitantur; hæ verò quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, et, si seniores sunt, gravedines atque destillationes malè habent. At si à primâ hieme austri ad ultimum ver continuârunt, laterum dolores, et insania febricitantium quam φρένησιν appellant, quàm celerrimè rapiunt. Ubi verò calor à primo vere orsus æstatem quoque similem exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si sicca æstas aquilones habuit, autumno verò imbres austrique sunt, totâ hieme quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas; in quibusdam etiam tabes oriuntur. Sin autem autumnus quoque æquè siccus iisdem aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit; durioribus verò instare possunt et aridæ lippitudines, et febres partìm acutæ partìm longæ, et hi morbi qui ex atrâ bile nascuntur.

Quod ad ætates verò pertinet, pueri proximique his vere optimè valent, et æstate primâ tutissimi sunt : senes æstate et autumni primâ parte : juvenes hieme, quique inter juventam senectutemque sunt.

Inimicior senibus hiems, æstas adolescentibus est. Tùm si qua imbecillitas oritur, proximum est, ut infantes tenerosque adhuc pueros serpentia ulcera oris quæ ἄφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circà umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam dentientium : gingivarum exulcerationes, distentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximèque caninis dentibus orientibus, malè habent : quæ pericula plenissimi cujusque sunt, et cui maximè venter adstrictus est. At ubi ætas paulùm processit, glandulæ

et vertebrarum quæ in spinâ sunt, aliquæ inclinationes, strumæ, verrucarum quædam genera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appellant, et plura alia tubercula oriuntur. Incipiente verò jam pube, ex iisdem multa, et longæ febres, et sanguinis ex naribus cursus. Maximè quoque omnis pueritia, primùm circà quadragesimum diem, deindè septimo mense, tùm septimo anno, posteà circà pubertatem periclitatur. Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coïtibus, neque in feminâ primis menstruis finita sunt, ferè longa sunt : sæpiùs tamen his morbi pueriles qui diutiùs manserunt, terminantur. Adolescentia morbis acutis, item comitialibus tabique maximè objecta est: ferèque juvenes sunt qui sanguinem exspuunt. Post hanc ætatem laterum et pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum, αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant, profusio. In senectute, spiritûs et urinæ difficultas, gravedo, articulorum et renum dolores, nervorum resolutiones, malus corporis habitus, καχεξίαν Græci appellant, nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium ; præcipuèque soluta alvus, et, quæ sequuntur hanc, tormina, vel lævitas intestinorum cæteraque fusi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, dejectiones, destillationes, item viscerum et laterum dolores, fatigant. Obesi plerùmque acutis morbis et difficultate spirandi strangulantur, subitòque sæpè moriuntur : quod in corpore tenuiore vix evenit.

Sect. II. Antè adversam autem valetudinem, ut suprà dixi, quædam notæ oriuntur, quarum omnium commune est, aliter se corpus habere atque consuevit; neque in pejus tantùm, sed etiam in melius. Ergò si plenior aliquis, et speciosior, et coloratior factus est, suspecta habere

bona sua debet : quæ, quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultrà progredi possunt, ferè retrò quasi ruinâ quâdam revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi aliquis contrà consuetudinem emacuit, et colorem decoremque amisit : quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc protinùs timeri debet, si graviora membra sunt, si crebra ulcera oriuntur, si corpus suprà consuetudinem incaluit, si gravior somnus pressit, si tumultuosa somnia fuerunt, si sæpiùs expergiscitur aliquis quàm assuevit, deindè iterùm soporatur; si corpus dormientis circà partes aliquas contrà consuetudinem insudat, maximèque si circà pectus aut cervices, aut crura vel genua vel coxas : item si marcet animus, si loqui et moveri piget, si corpus torpet; si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, aut, qui in plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum est os, si oculi cum dolore vertuntur, si tempora adstricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus gravior est; si circà frontem intentæ venæ moventur, si frequentes oscitationes; si genua quasi fatigata sunt, totumve corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpè plura, nunquàm non aliqua, febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est, num cui sæpiùs horum aliquid eveniat, neque ideò corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitiâ, non facilè quicquam in futurum præsagiri potest. Facilè itaque securus est in his aliquis, quæ sæpè sine periculo evasit : ille sollicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista nunquàm sine custodiâ sui tuta habuit.

Sect. III. Ubi verò febris aliquem occupat, scire licet non periclitari, si in latus aut dextrum aut sinistrum, ut ipsi visum est, cubat, cruribus paulùm reductis; qui

ferè sani quoque jacentis habitus est; si facilè convertitur, si noctù dormit, si interdiù vigilat, si ex facili spirat, si non conflictatur; si circà umbilicum et pubem cutis plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utrâque parte sunt : quod si paulò tumidiora sunt, sed tamen digitis cedunt et non dolent, hæc valetudo, ut spatium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle et calidum est, quodque æqualiter totum insudat, et cujus febricula eo sudore finitur, securitatem pollicetur. Sternutamentum etiam inter bona indicia est, et cupiditas cibi vel à primo servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet ea febris quæ eodem die finita est; ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quievit, sic ut corpus integrum, quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile et pituitâ debet, et in urinâ subsidere album, læve, æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ innatârint, in imum deferantur; ac venter ei qui à periculo tutus est, reddere mollia, figurata, atque eodem ferè tempore quo secundâ valetudine assuevit, modo convenientia his quæ assumuntur. Pejor cita alvus est : sed ne hæc quidem terrere protinùs debet, si matutinis temporibus contracta magis est, aut si, procedente tempore, paulatìm contrahitur et rufa est, neque fœditate odoris similem alvum sani hominis excedit. Ac lumbricos quoque aliquos sub finem morbi descendisse nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione in superioribus partibus dolorem tumoremque fecit, bonum signum est sonitus ventris indè ad inferiores partes evolutus; magisque etiam si sine difficultate cum stercore excessit.

Sect. IV. Contrà gravis morbi periculum est, ubi supinus æger jacet, porrectis manibus et cruribus : ubi residere

vult in ipso acuti morbi impetu, præcipuèque pulmonibus laborantibus: ubi nocturnâ vigiliâ premitur, etiam si interdiù somnus accedit; ex quo tamen pejor est qui inter quartam horam et noctem, quàm qui à matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est, si somnus neque noctù neque interdiù accedit: id enim ferè sine continuo dolore esse non potest. Æquè verò signum malum est, etiam somno ultrà debitum urgeri: pejusque, quò magis sopor interdiù, noctùque continuat. Mali etiam morbi testimonium est, vehementer et crebrò spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere, pus exspuere, vix exscreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre morbum, jactare brachia et crura, sine voluntate lacrymare; habere humorem glutinosum dentibus inhærentem, cutem circà umbilicum et pubem macram; præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta, magisque, si hæc dextrâ parte quàm sinistrâ sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere: caput et pedes manusque frigidas habere, ventre et lateribus calentibus; aut frigidas extremas partes, acuto morbo urgente; aut post sudorem inhorrescere; aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos: aut post cupiditatem cibi, postve longas febres hunc fastidire; aut multùm sudare, maximèque frigido sudore; aut habere sudores non per totum corpus æquales, quique febrem non finiant, et eas febres, quæ quotidiè tempore eodem revertantur; quæve semper pares accessiones habeant, neque tertio quoque die leventur; quæve sic continuent, ut per accessiones increscant, per decessiones tantùm molliantur, nec unquàm integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne levatur quidem febris, sed æquè concitata continuat. Periculosum est etiam, post arquatum morbum febrem oriri; utique

si præcordia dextrâ parte dura manserunt, aut dolentibus iis læva. Nulla acuta febris leviter terrere nos debet: neque unquàm in acutâ febre aut à somno non est terribilis nervorum distensio. Timere etiam ex somno mali morbi est: itemque in primâ febre protinùs mentem esse turbatam, membrumve aliquod esse resolutum: ex quo casu, quamvis vita redditur, tamen id ferè membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis; pejorque, si viridis aut niger est. At mala urina est, in quâ subsidunt rubra aut lævia: deterior, in quâ quasi folia quædam tenuia atque alba: pessima ex his, si tanquàm ex furfuribus factas nubeculas repræsentat. Diluta quoque atque alba vitiosa est, sed in phreneticis maximè. Alvus autem mala est ex toto suppressa: periculosa etiam, quæ inter febres fluens conquiescere hominem in cubili non patitur; utique, si quod descendit, est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, læve, album, idemque subpallidum: vel si est aut lividum, aut biliosum, aut cruentum, aut pejoris odoris quàm ex consuetudine. Malum est etiam, quod post febres longas sincerum est.

Sect. V. Post hæc indicia votum est longum morbum fieri; sic enim necesse est, nisi occidit. Neque vitæ alia spes in malis magnis est, quàm ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præstet. Protinùs tamen signa quædam sunt, ex quibus colligere possumus, morbum, et si non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Ubi frigidus sudor inter febres non acutas circà caput tantùm et cervices oritur; aut ubi, febre non quiescente, corpus insudat; aut ubi corpus modò calidum est, et color alius ex alio fit; aut ubi, quod inter febres aliquâ parte

abscessit, ad sanitatem non pervenit; aut ubi æger pro spatio parùm emacrescit : item, si urina modò liquida et pura est, modò habet quædam subsidentia; si lævia atque alba rubrave sunt, quæ in eâ subsidunt; aut si quasdam quasi miculas repræsentat; aut si bullulas excitat.

Sect. VI. Sed inter hæc quidem, proposito metu, spes tamen superest : ad ultima verò jam ventum esse testantur nares acutæ, collapsa tempora, oculi concavi, frigidæ languidæque aures et imis partibus leniter versæ, cutis circà frontem dura et intenta, color aut niger aut perpallidus; multòque magis, siità hæc sunt, ut neque vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdùm hæc species oritur, sed uno die finitur : itaque diutiùs durans mortis index est. Si verò in morbo vetere jam triduo talis est, in propinquo mors est : magisque, si præter hæc oculi quoque lumen refugiunt et illacrymant; quæque in iis alba esse debent, rubescunt; atque in iisdem venulæ pallent, pituitaque in iis innatans novissimè angulis inhærescit; alterque ex his minor est : iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet, neque id fluens alvus expressit : eædemque palpebræ pallent, et idem pallor labra et nares decolorat : eademque labra et nares, oculique et palpebræ, et supercilia, aliquave ex his pervertuntur; isque propter imbecillitatem jàm non audit, aut non videt. Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus cubat, eique genua contracta sunt : ubi deorsùm ad pedes subindè delabitur : ubi brachia et crura nudat et inæquabiliter dispergit, neque iis calor subest : ubi hiat : ubi assiduè dormit : ubi is qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet, dentibus stridet : ubi ulcus,

quod aut antè aut in ipso morbo natum est, aridum, et aut pallidum aut lividum factum est. Illa quoque mortis indicia sunt, ungues digitique pallidi, frigidus spiritus; aut si manibus quis in febre et acuto morbo, vel insaniâ pulmonisve dolore vel capitis, in veste floccos legit, fimbriasve diducit; vel in adjuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiam circà coxas et inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitòque desierunt, mortem subesse testantur; magisque, si alia quoque signa accesserunt. Neque is servari potest, qui sine ullo tumore febricitans, subitò strangulatur, aut devorare salivam suam non potest: cuive in eodem febris corporisque habitu cervix convertitur sic, ut devorare æquè nihil possit: aut cui simul et continua febris et ultima corporis infirmitas est: aut cui, febre non quiescente, exterior pars friget, interior sic calet ut etiam sitim faciat: aut qui, febre æquè non quiescente, simul et delirio et spirandi difficultate vexatur: aut qui, epoto veratro, exceptus distensione nervorum est: aut qui ebrius obmutuit. Is enim ferè nervorum distensione consumitur, nisi aut febris accessit, aut eo tempore quo ebrietas solvi debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravida acuto morbo facilè consumitur; et is cui somnus dolorem auget; et cui protinùs in recenti morbo bilis atra vel infrà vel suprà se ostendit; cuive alterutro modo se prompsit, quùm jam longo morbo corpus ejus esset extenuatum et affectum. Sputum etiam biliosum et purulentum, sive separatìm ista sive mixta proveniunt, interitûs periculum ostendunt. Ac si circà septimum diem tale esse cœpit, proximum est, ut is circà quartum decimum diem decedat; nisi alia signa meliora pejorave accesserint: quæ quò leviora graviorave subsecuta sunt, eò vel seriorem mortem vel maturiorem denunciant. Sudor quoque frigidus in acutâ febre pestiferus est:

atque in omni morbo vomitus, qui varius et multorum colorum est; præcipuèque si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoque in febre vomuisse pestiferum est. Urina verò fulva et tenuis in magnâ cruditate esse consuevit; et sæpè, antequàm spatio maturescat, hominem rapit: itaque si talis diutiùs permanet, periculum mortis ostendit. Pessima tamen est præcipuèque mortifera, nigra, crassa, mali odoris: atque in viris quidem et mulieribus talis deterrima est: in pueris verò, quæ tenuis et diluta est. Alvus quoque varia pestifera est; et quæ strigmentum, sanguinem, bilem, viride aliquid, modò diversis temporibus, modò simul, et in mixturâ quâdam, discreta tamen repræsentat. Sed hæc quidem potest paulò diutiùs trahere: in præcipiti verò jam esse denunciat, quæ liquida eademque vel nigra, vel pallida vel pinguis est; utique, si magna fœditas odoris accessit. Illud interrogari me posse ab aliquo scio; si certa futuræ mortis incidia sunt, quo modo interdùm deserti à medicis convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revixisse? Quin etiam vir jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent: adeò illud non reliquit, ut certa aliqua signa futuræ mortis essent. Adversùs quos ne illud quidem dicam, quod in vicino sæpè quædam notæ positæ, non bonos, sed imperitos medicos decipiunt; quod Asclepiades sciens, funeri obvius intellexit eum vivere qui efferebatur: nec protinùs crimen artis esse, si quod professoris sit. Illa tamen moderatiùs subjiciam: conjecturalem artem esse medicinam; rationemque conjecturæ talem esse, ut, quùm sæpiùs aliquid responderit, interdùm tamen fallat. Non itaque, si quid vix millesimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, quùm per innumerabiles homines respondeat. Idque non in his tantùm quæ pes-

tifera sunt, dico; sed in his quoque quæ salutaria : siquidem etiam spes interdùm frustratur, et moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit : quæque medendi causâ reperta sunt, non nunquàm in pejus aliquid convertunt : neque id evitare humana imbecillitas in tantâ varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multò sæpiùs, perque multò plures ægros prodest : neque tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse et salutis et mortis.

Sect. VII. Sed quùm proposuerim signa, quæ in omni adversâ valetudine communia esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intùs sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circà caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis aut calor abundat, proximum est, ut aliquâ parte profluvium sanguinis fiat. Si sine causâ quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus recidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diù color sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diù habent faciem pallidam et tumidam, aut capite, aut visceribus aut alvo laborant. Si in continuâ febre puero venter nihil reddit, mutaturque ei color, nec somnus accedit, ploratque is assiduè, metuenda nervorum distensio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Ubi pluribus diebus non descendit alvus, docet aut subitam dejectionem aut febriculam instare. Ubi pedes turgent, longæ dejectiones sunt : ubi dolor in imo ventre et coxis est, aqua inter

cutem instat : sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, quùm voluntas desidendi est, venter nihil reddit nisi et ægrè et durum. Quùm tumor in pedibus est, idemque modò dextrâ, modò sinistrâ parte ventris in vicem oritur atque finitur, à jecinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circà umbilicum intestina torquentur, στρόφους Græci nominant, coxæque dolores manent, qui neque tempore neque remediis solvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus manibusve aut aliâ quâlibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si in membrum ex levi causâ fatigatum, æquè frigido calidoque offenditur, podagram chiragramve vel ejus articuli in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritiâ sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus feminis menstrua non proveniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, ut dolores tumoresque, sine podagrâ similibusque morbis oriuntur et desinunt : utique, si sæpè tempora iisdem dolent noctùque corpora insudant; si frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque alia prætereà signa mala sunt, circà vicesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut inferioribus partibus aliquid abscedet. Quicumque etiam dolorem ingentem circà tempora et frontem habebit, is alterutrâ ratione eum finiet, magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem quæ subitò sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè revertitur. Cui fauces sanguine et interdiù et noctù replentur sic,

ut neque capitis dolores neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri inguen et febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulvâ est. Urina autem crassa, ex quâ quod desidet, album est, significat circà articulos aut circà viscera dolorem metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certè integrum non esse, testatur: ac si sanguis aut pus in urinâ est, vel vesica vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa carunculas quasdam exiguas quasi capillos habet, aut si bullat et malè olet, et interdùm quasi arenam, interdùm quasi sanguinem trahit; dolent autem coxæ, quæque inter has superque pubem sunt; et accedunt frequentes ructus, interdùm vomitus biliosus; extremæque partes frigescunt, urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est; et quod indè excretum est, aquæ simile, vel rufum vel pallidum est, paulùm tamen in eo levamenti est; alvus verò cum multo spiritu redditur; utique in renibus vitium est. At si paulatìm destillat, vel si sanguis per hanc editur, et in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, et circà pubem interiores partes dolent, in eâdem vesicâ vitium est. Calculosi verò his indiciis cognoscuntur. Difficulter urina redditur paulatìmque; interdùm etiam sine voluntate destillat: eadem arenosa est: non nunquàm aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum eâ excernitur: eamque quidam promptiùs recti, quidam resupinati, maximèque hi qui grandes calculos habent; quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in eâ parte sensus est; atque ea cursu omnique motu augetur. Quidam etiam, quùm torquentur, pedes inter se, subindè mu-

tatis vicibus, implicant. Feminæ verò oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebrò coguntur: non nunquàm, si digitum admoverunt, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem exscreant, iis in pulmone vitium est. Mulieri gravidæ sine modo fusa alvus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est quod intùs gerit : duræ mammæ sanum illud esse testantur. Frequens singultus, et præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse significat. Si tumores super ulcera subitò esse desierunt, idque à tergo incidit, vel distensio nervorum, vel rigor timeri potest : ac si à priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania exspectanda est. Interdùm etiam hujusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alvi sequitur. Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subitò suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio intrà quadraginta dies purgari non potuit. At si longa tristitia cum longo timore et vigiliâ est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpè ex naribus fluit sanguis, iis aut lienis tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, ut quædam antè oculos tanquàm imagines obversentur. At quibus magni lienes sunt, iis gingivæ malæ sunt, et os olet, aut sanguis aliquâ parte prorumpit : quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus mala ulcera, et ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neque sensus ejus est, iis mens labat. Si in ventrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis et ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque ullum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliquâ ex parte dolor aut prurigo cum rubore aut calore est, ibi aliquid suppurat. Urina quoque, quæ in homine parùm sano liquida est, circà

aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat.

Hæc verò, quùm sine febre quoque vel latentium vel futurarum rerum notas habeant, multò certiora sunt, ubi febris accessit; atque etiam aliorum morborum tùm signa nascuntur. Ergò protinùs insania timenda est, ubi expeditior alicujus, quàm sani fuit, sermo est, subitaque loquacitas orta est, et hæc ipsa solito audacior: aut ubi rarò quis et vehementer spirat, venasque concitatas habet, præcordiis duris et tumentibus. Oculorum quoque frequens motus; et in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore substante, somnus ereptus, continuataque nocte et die vigilia, vel prostratum contrà consuetudinem corpus in ventrem, sic ut ipsius alvi dolor id non coegerit; item robusto adhuc corpore, insolitus dentium stridor, insaniæ signa sunt. Si quid etiam abscessit, et antequàm suppurat, manente adhuc in corpore solitâ febre, subsedit, periculum affert primùm furoris, deindè interitûs. Auris quoque dolor acutus cum febre continuâ vehementique, sæpè mentem turbat: et ex eo casu juniores interdùm intrà septimum diem moriuntur; seniores tardiùs, quoniam neque æquè magnas febres experiuntur, neque æquè insaniunt: ità sustinent, dùm is affectus in pus vertatur. Suffusæ quoque sanguine mulieris mammæ furorem venturum esse testantur. Quibus autem longæ febres sunt, iis aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre illiditur spiritus, instat iis nervorum distensio. Si angina subitò finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpè intrà septimum diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, ut aliquâ parte suppuret. Deniquè post alvi longam resolutionem tormina, post hæc intestinorum lævitas oritur. Post nimias destillationes, tabes: post lateris dolorem, vitia pulmonum: post hæc, insania: post magnos fer-

vores corporis, nervorum rigor aut distensio. Ubi caput vulneratum est, delirium : ubi vigilia torsit, nervorum distensio : ubi vehementer venæ suprà ulcera moventur, sanguinis profluvium erit. Suppuratio verò pluribus modis excitatur : nam si longæ febres sine dolore, sine manifestâ causâ remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantùm : nam in senioribus ex ejusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura et dolentia ante diem vicesimum hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximèque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo aut capitis dolores fuerunt: sed tùm in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habent, neque habere intrà sexaginta dies desinunt, hæretque per omne id tempus febris, tùm in superioribus partibus fit abscessus : ac, si inter ipsa viscera non fit, circà aures erumpit. Quùmque omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, magis eò tendit is qui in præcordiis, quàm is qui in ventre est; et is qui suprà umbilicum, quàm is qui infrà est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis vel in articulis aliquid abscedit. Interdùm quoque urina tenuis et cruda sic diù fertur, ut alia salutaria signa sint, exque eo casu plerumquè infrà transversum septum, quod διάφραγμα Græci vocant, fit abscessus. Dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per sanguinis detractionem, neque per victûs rationem finitus est, vomicas aliquas interdùm excitat aut circà vicesimum diem, aut circà tricesimum, aut circà quadragesimum, non nunquàm etiam circà sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die quo primùm febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis sensit. Sed hæ vomicæ modò à costarum parte nascuntur : quod suppurat, ab eâ parte

quam afficit, dolorem inflammationemque concitat: ipsum calidius est: et si in partem sanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ nondùm oculis patet, sic deprehendi potest; si febris non dimittit, eaque interdiù levior est, noctù increscit; multus sudor oritur; cupiditas tussiendi est, et penè nihil in tussi exscreatur; oculi cavi sunt, malæ rubent, venæ sub linguâ inalbescunt, in manibus fiunt adunci ungues, digiti maximèque summi pallent; in pedibus tumores sunt, spiritus difficiliùs trahitur, cibi fastidium est, pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinùs initio dolor et tussis fuit, et spiritûs difficultas; vomica vel antè vel circà vicesimum diem erumpet: si seriùs ista cœperint, necesse est quidem increscant, sed quò minùs citò affecerint, eò tardiùs solventur. Solent etiam in gravi morbo pedes cum digitis unguibusque nigrescere: quod si non est mors consecuta, et reliquum corpus invaluit, pedes tamen decidunt.

Sect. VIII. Sequitur, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem vel periculum ostendant. Ex vesicâ dolente, si purulenta urina processit, inque eâ læve et album subsedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, si sputo ipso levatur dolor, quamvis id purulentum est, tamen si æger facilè spirat, facilè exscreat, si morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, si protinùs sputum mixtum est rufo quodam et sanguine, dummodò statìm edatur. Laterum dolores, suppuratione factâ, deindè intrà quadragesimum diem purgatâ, finiuntur. Si in jecinore vomica est, et ex eâ fertur pus purum et album, salus ei facilis: id enim malum in tunicâ est. Ex suppurationibus verò hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem feruntur, et acuuntur. At ex

his quæ intrò procedunt, hæ leviores, quæ contrà se cutem non afficiunt, eamque et sine dolore et ejusdem coloris, cujus reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoque, quâcumque parte erumpit, si est læve, album et unius coloris, sine ullo metu est; et, quo effuso, febris protinùs conquievit, desieruntque urgere cibi fastidium et potionis desiderium. Si quandò etiam suppuratio descendit in crura, sputumque ejusdem factum pro rufo purulentum est, periculi minùs est. At in tabe ejus qui salvus futurus est, sputum esse debet album, æquale totum, ejusdemque coloris, sine pituitâ: eique etiam simile esse oportet, si quid in nares à capite destillat. Longè optimum est febrem omninò non esse: secundum est tantillam esse, ut neque cibum impediat, neque crebram sitim faciat. Alvus in hàc valetudine ea tuta est, quæ quotidiè coacta, eaque convenientia his quæ assumuntur, reddit: corpus id quod minimè tenue, maximèque lati pectoris atque setosi est, cujusque cartilago exigua et carnosa est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, et circà pectus atque scapulas dolor mansit, subitòque sanguis erupit, levari morbus solet: nam et tussis minuitur, et sitis atque febriculæ desinunt: sed iisdem ferè, nisi redit sanguis, vomica erumpit: quæ quò cruentior, eò melior est. Aqua autem inter cutem minimè terribilis est, quæ, nullo antecedente morbo, cœpit: deindè, quæ longo morbo supervenit; utique, si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterque in extremis partibus macrum; si venter mollis, si nulla tussis, nulla sitis; si lingua ne per somnum quidem inarescit; si cibi cupiditas est; si venter medicamentis movetur; si per se excernit mollia et figurata; si extenuatur; si urina et vini mutatione, et epotis aliquibus medicamentis, mutatur; si corpus sine

lassitudine est, et motum facilè sustinet : si quidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est : in quo plura ex his sunt, is in bonâ spe est. Articulorum verò vitia, ut podagræ chiragræque, si juvenes tentârunt, neque callum induxerunt, solvi possunt : maximèque torminibus leniuntur, et quocumque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatem ortus, non ægrè finitur; et in quo ab unâ parte corporis, venientis accessionis sensus incipit. Optimum est à manibus pedibusve initium fieri, deindè à lateribus : pessimum inter hæc à capite. Atque in his quoque ea maximè prosunt, quæ per dejectiones excernuntur. Ipsa autem dejectio sine ullâ noxâ est, quæ sine febre est; si celeriter desinit; si, contrectato ventre, nullus motus ejus sentitur; si extremam alvum spiritus sequitur. Ac ne tormina quidem periculosa sunt, si sanguis et strigmenta descendunt, dùm febris cæteræque accessiones hujus morbi absint : adeò ut etiam gravida mulier, non solùm reservari possit, sed etiam partum reservare : prodestque in hoc morbo, si jam ætate aliquis processit. Contrà intestinorum lævitas faciliùs à teneris ætatibus depellitur : utique, si ferri urina, et ali cibo corpus, incipit. Eadem ætas prodest et in coxæ dolore et humerorum, et in omni resolutione nervorum : ex quibus coxa, si sine torpore est, si leviter friget, quamvis magnos dolores habet, tamen et facilè et maturè sanatur : resolutumque membrum, si nihilominùs alitur, fieri sanum potest. Oris resolutio etiam alvo citâ finitur : omnisque dejectio lippienti prodest. At varix ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis solvuntur : et quisquis dolor deorsùm tendit, sanabilior est. Singultus sternutamento finitur. Longas dejectiones supprimit vomitus.

Mulier sanguinem vomens, profusis menstruis, liberatur. Quæ menstruis non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento levatur. Æstiva quartana ferè brevis est. Cui calor et tremor est, saluti delirium est. Lienosis bono tormina sunt. Deniquè, ipsa febris, quod maximè mirum videri potest, sæpè præsidio est. Nam et præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit; et in jecinoris dolore succurrit: et nervorum distensionem rigoremque, si posteà cœpit, ex toto tollit; et ex difficultate urinæ morbum tenuioris intestini ortum, si urinam per calorem movet, levat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo et rubor cum quâdam frontis prurigine accedunt, sanguinis profusione vel fortuitâ vel etiam petitâ, submoventur. Si capitis ac frontis dolores ex vento, vel frigore aut æstu sunt, gravedine et sternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, subitus horror exsolvit. Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus adversùs surditatem, quàm biliosa alvus, prodest. Quibus in fistulâ urinæ minuti abscessus, quos φύματα Græci vocant, esse cœperunt, iis, ubi pus eâ parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus quùm pleraque per se proveniant, scire licet, inter ea quoque quæ ars adhibet, naturam plurimùm posse.

Contrà, si caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum est: maximèque id periculum est pueris à septimo anno ad quartum decimum. In pulmonis morbo, si sputum primis diebus non fuit, deindè à septimo die cœpit, et ultrà septimum mansit, periculosum est: quantòque magis mixtos neque inter se diductos colores habet, tantò de-

terius. Et tamen nihil pejus est quàm sincerum id edi, sive rufum est, sive cruentum, sive album, sive glutinosum, sive pallidum, sive spumans: nigrum tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt, tussis, destillatio; etiam, quod aliàs salutare habetur, sternutamentum: periculosissimumque est, si hæc secuta subita dejectio est. Ferè verò quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus et mitiora signa, et asperiora esse consuêrunt. Ex jecinore si pus cruentum exit, mortiferum est. At ex suppurationibus hæ pessimæ sunt, quæ intùs tendunt, sic ut exteriorem quoque cutem decolorent: ex his deindè, quæ in exteriorem partem prorumpunt; quæ maximæ, quæque planissimæ sunt. Quod si, ne ruptâ quidem vomicâ, vel pure extrinsecùs emisso, febris quievit, aut quamvis quieverit, tamen repetit; item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est lividum et pallidum, si nihil æger exscreat nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitârunt, ferè senes moriuntur: ex cæteris, juniores. At in tabe sputum mixtum, purulentum, febris assidua, quæ et cibi tempora eripit, et siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutiùs traxit; ubi capilli fluunt, ubi urina quædam araneis similia supersidentia ostendit; atque in sputis odor fœdus est; maximèque ubi post hæc orta dejectio est, protinùs moritur utique si tempus autumni est, quo ferè, qui cæterâ parte anni traxerunt, resolvuntur. Item pus exspuisse in hoc morbo, deindè ex toto spuere desiisse, mortiferum est. Solet etiam in adolescentibus is morbus ex vomicâ fistulâve oriri: qui non facilè sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minimè facilè sanantur virgines, aut eæ mulieres quibus super tabem menstrua suppressa

sunt. Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppressit, sic ut stertat, neque expergiscatur, intrà septimum diem pereundum est: magis si, quùm alvus cita non antecesserit, palpebræ dormientis non coeunt, sed album oculorum apparet. Quos tamen ità mors sequitur, si id malum non est febre discussum. Aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem raró perducitur; utique, si contraria his quæ suprà posita sunt, subsequuntur. Æquè in ea quoque tussis spem tollit: item, si sanguis sursùm deorsùmve erupit, et aqua medium corpus implevit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deindè desinunt, deindè rursùs assurgunt: hi quidem tutiores sunt, quàm qui suprà comprehensi sunt, si attenduntur: sed ferè fiduciâ secundæ valetudinis opprimuntur. Illud jure aliquis mirabitur, quomodò quædam simul et affligant nostra corpora, et parte aliquâ tueantur: nam sive aqua inter cutem quem implevit, sive in magno abscessu multum puris coiit, simul id omne effudisse æquè mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exsanguis est. Articuli verò qui sic dolent; ut super eos ex callo quædam tubercula innata sint, nunquàm liberantur: quæque eorum vitia, vel in senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentiâ pervenerunt, ut aliquandò leniri possunt, sic nunquàm ex toto finiuntur.

Morbus quoque comitialis post annum quintum et vicesimum ortus ægrè curatur: multòque ægriùs is qui post quadragesimum annum cœpit; adeò ut in eâ ætate aliquid in naturâ spei, vix quidquam in medicinâ sit. In eodem morbo, si simul totum corpus afficitur, neque antè in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improviso concidit, cujuscumque is ætatis est, vix sanescit: si verò aut mens læsa est, aut nervorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Dejectio-

nibus quoque si febris accessit; si inflammatio jecinoris, aut præcordiorum aut ventris; si immodica sitis; si longius tempus; si alvus varia, si cum dolore est; etiam mortis periculum subest: maximèque, si inter hæc tormina vetera esse cœperunt: isque morbus maximè pueros absumit usquè ad annum decimum: cæteræ ætates faciliùs sustinent. Mulier quoque gravida ejusmodi casu rapi potest; atque, etiam si ipsa convaluit, partum tamen perdit. Quin etiam tormina ab atrâ bile orsa mortifera sunt: aut si sub his, extenuato jam corpore, subitò nigra alvus profluxit.

At intestinorum lævitas periculosior est, si frequens dejectio est, si venter omnibus horis et cum sono et sine hoc profluit, si similiter noctù et interdiù, si quod excernitur, aut crudum est aut nigrum, et præter id, etiam læve et mali odoris; si sitis urget, si post potionem urina non redditur (quod evenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit); si os exulceratur, si rubet facies et quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur; si venter est quasi fermentatus, pinguis atque rugosus; si et cibi cupiditas non est: inter quæ quùm evidens mors sit, multò evidentior est, si jam longinquum quoque id vitium est: maximè etiam, si in corpore senili est. Si verò in tenuiore intestino morbus est, vomitus, singultus, nervorum distensio, delirium, mala sunt. At in morbo arquato durum fieri jecur, perniciosissimum est. Quos lienis malè habet, si tormina prehenderunt, deindè conversa sunt vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum lævitatem; vix ulla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenuioris, nisi febre resolutus est, intrà septimum diem occidit. Mulier ex partu, si cum febre vehementibus etiam et assiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his

partibus, quibus viscera continentur, frequenter spirare signum malum est. Si sine causâ longus dolor capitis est, et in cervices ac scapulas transit, rursùsque in caput revertitur, aut à capite ad cervices scapulasque pervenit, perniciosus est: nisi vomicam aliquam excitavit, sic ut pus extussiatur; aut nisi sanguis ex aliquâ parte prorupit; aut nisi in capite multa prurigo, totove corpore pustulæ ortæ sunt. Æquè magnum malum est, ubi torpor atque prurigo pervagantur, modò per totum caput, modò in parte; aut sensus alicujus ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perveniunt. Et, quùm in iisdem ex abscessibus auxilium sit, eò difficilior sanitas est, quò minùs sæpè sub his malis illi subsequuntur. In coxæ verò doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus et coxa, alvusque nisi coacta non reddit, idque quod excernitur, mucosum est, jamque ætas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus minimùmque annuus; neque finiri poterit nisi aut vere aut autumno. Difficilis æquè curatio est in eâdem ætate, ubi humerorum dolor vel ad manus pervenit, vel ad scapulas tendit, torporemque et dolorem creat, neque bilis vomitu levatur. Quâcunque verò parte corporis membrum aliquod resolutum est, si neque movetur et emacrescit, in pristinum habitum non revertitur; eòque minùs, quò vetustius id vitium est, et quò magis in corpore senili est: omnique resolutioni nervorum ad medicinam non idonea tempora sunt hiems et autumnus: aliquid sperari potest vere et æstate: isque morbus mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minùs medicinæ patet, qui sursùm procedit. Mulieri gravidæ si subitò mammæ emacruerunt, abortûs periculum est. Quæ neque peperit, neque gravida est, si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana, autumnalis ferè longa est

maximèque quæ cœpit hieme appropinquante. Si sanguis profluxit, deindè secuta est dementia cum distensione nervorum, periculum mortis est : itemque, si medicamentis purgatum et adhuc inanem nervorum distensio oppressit; aut si in magno dolore extremæ partes frigent. Neque is ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est. Alvus nigra, sanguini atro similis, repentina, sive cum febre sive etiam sine hâc est, perniciosa est.

Sect. IX. Cognitis indiciis quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur; propriæ, quæ singulis. Antè de communibus dicam : ex quibus tamen quædam non ægros solùm, sed sanos quoque sustinent, quædam in adversâ tantùm valetudine adhibentur. Omne verò auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit; aut evocat, aut reprimit; aut refrigerat, aut calefacit; simulque aut durat, aut mollit : quædam non uno modo tantùm, sed etiam duobus inter se non contrariis coadjuvant. Demitur materia sanguinis detractione, cucurbitulâ, dejectione, vomitu, frictione, gestatione, omnique exercitatione corporis, abstinentiâ, sudore : de quibus protinùs dicam.

Sect. X. Sanguinem, incisâ venâ, mitti novum non est : sed nullum penè morbum esse, in quo non mittatur, novum est. Item mitti junioribus et feminis uterum non gerentibus, vetus est : in pueris verò idem experiri, et in senioribus, et in gravidis quoque mulieribus, vetus non est. Si quidem antiqui primam ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant; persuaserantque sibi mulierem gravidam, quæ ità curata esset, abortum esse facturam. Posteà verò usus ostendit nihil ex his esse perpetuum, aliasque potiores observa-

tiones adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim, non quæ ætas sit, neque quid in corpore intùs geratur, sed quæ vires sint. Ergò, si juvenis imbecillus est, aut si mulier quæ gravida non est, parùm valet, malè sanguis mittitur : emoritur enim vis, si quæ his supererat, hoc modo erepta. At firmus puer, et robustus senex, et gravida mulier valens, tutò sic curantur. Maximè tamen in his medicus imperitus falli potest, quià ferè minùs roboris illis ætatibus subest : mulierique prægnanti, post curationem quoque, viribus opus est, non tantùm ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi aut prudentiam exigit, protinùs ejiciendum est; quùm præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires æstimet, et ex eo colligat, possit necne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in unâ muliere duo corpora simul sustineat. Interest etiam inter valens corpus et obesum, inter tenue et infirmum : tenuioribus magìs sanguis, plenioribus magìs caro abundat. Faciliùs itaque illi detractionem ejus modi sustinent; celeriùsque eâ, qui nimiùm est pinguis, affligitur : ideòque vis corporis meliùs ex venis quàm ex ipsâ specie æstimatur. Neque solùm hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit : utrùm superans an deficiens materia læserit; corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, illud alienum est : at si vel copiâ sui malè habet, vel corrupta est, nullo modo meliùs succurritur. Ergò vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, sanguinis detractionem requirit : item viscerum morbi, nervorumque resolutio, et rigor, et distensio; quicquid denique fauces difficultate spiritûs strangulat, quidquid subitò supprimit vocem, quisquis intolerabilis dolor est, et quâcumque de causâ ruptum aliquid intùs

atque collisum est: item malus corporis habitus, omnesque acuti morbi qui modò, ut suprà dixi, non infirmitate, sed onere nocent. Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur: sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit qui laborat, nisi temerariâ quoque viâ fuerit adjutus, in hoc statu boni medici est ostendere, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit; faterique, quantus in hâc ipsâ re metus sit: et tùm demùm, si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitare in ejusmodi re non oportet: satius est enim anceps auxilium experiri, quàm nullum: idque maximè fieri debet, ubi nervi resoluti sunt; ubi subitò aliquis obmutuit; ubi anginâ strangulatur; ubi prioris febris accessio penè confecit, paremque subsequi verisimile est, neque eam videntur sustinere ægri vires posse. Quùm sit autem minimè crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est: neque enim semper concoctionem res exspectat. Ergò si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamvis paulò antè sumpsit cibum, tamen protinùs ei demenda materia est, ne, si ea subsederit, corpus affligat: idemque etiam in aliis casibus repentinis qui strangulabunt, dictum erit. At si morbi ratio patiatur, tùm demùm, nullâ cruditatis suspicione remanente, id fiet: ideòque ei rei videtur aptissimus adversæ valetudinis dies secundus, aut tertius. Sed ut aliquandò etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquàm utile post diem quartum est, quùm jam spatio ipso materia vel exhausta est, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quod si vehemens febris urget, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est: exspectanda ergò remissio est: si non decrescit, sed crescere desiit; si neque

remissio speratur, tunc quoque, quamvis pejor, sola tamen occasio non omittenda est. Ferè etiam ista medicina, ubi necessaria est, in biduum dividenda est: satius est enim, primùm levare ægrum, deindè perpurgare, quàm simul omni vi effusâ fortassè præcipitare. Quod si in pure quoque aquâque quæ inter cutem est, ità respondet, quantò magis necesse est in sanguine respondeat! Mitti verò is debet, si totius corporis causâ fit, ex brachio; si partis alicujus, ex eâ ipsâ parte, aut certè quàm proximâ, quià non ubique mitti potest, sed in temporibus, in brachiis, juxtà talos. Neque ignoro quosdam dicere, quàm longissimè sanguinem indè ubi lædit, esse mittendum; sic enim averti materiæ cursum; at illo modo in id ipsum quod gravatur, evocari. Sed id ipsum falsum est: proximum enim locum primò exhaurit; ex ulterioribus autem eatenùs sanguis sequitur, quatenùs emittitur: ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potiùs sanguinem mittendum esse: si quod in humero vitium est, ex altero brachio: credo quia, si quid parùm cesserit, opportuniores hæ partes injuriæ sunt, quæ jam malè habent. Avertitur quoque interdùm sanguis, ubi aliâ parte prorumpens, aliâ emittitur. Desinit enim fluere quâ nolumus, indè objectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Mittere autem sanguinem quùm sit expeditissimum usum habenti, tamen ignaro difficillimum est: juncta enim est vena arteriis, his nervi. Ità, si nervum scalpellus attigit, sequitur nervorum distensio, eaque hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neque coït, neque sanescit: interdùm etiam ut sanguis vehementer erumpat, efficit. Ipsius quoque venæ, si fortè præcisa est, capita comprimuntur, neque sanguinem emittunt. At si timidè scalpellus demittitur, summam

cutem lacerat, neque venam incidit: nonnunquàm etiam ea latet, neque facilè reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facillimum est. Incidenda ad medium vena est. Ex quâ quùm sanguis erumpit, colorem ejus habitumque oportet attendere. Nam si is crassus et niger est, vitiosus est, ideòque utiliter effunditur: si rubet et pellucet, integer est; eaque missio sanguinis adeò non prodest, ut etiam noceat: protinùsque is supprimendus est. Sed id evenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, ut æquè niger assiduè ac primo die profluat: quod quamvis ità est, tamen si jam satis fluxit, supprimendus est: semperque antè finis faciendus est, quàm anima deficiat: deligandumque brachium superimposito expresso ex aquâ frigidâ penicillo; et postero die, adverso medio digito vena fricanda, ut recens coïtus ejus resolvatur, iterùmque sanguinem fundat. Sive autem primo sive secundo die sanguis, qui crassus et niger initio fluxerat, et rubere pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atque quod superest, sincerum est: ideòque protinùs brachium deligandum habendumque ità est, donec valens cicatricula sit; quæ celerrimè in venâ confirmatur.

Sect. XI. Cucurbitularum verò duo genera sunt, æneum et corneum. Ænea alterâ parte patet, alterâ clausa est: cornea alterâ parte æquè patet, alterâ foramen habet exiguum. In æneam linamentum ardens conjicitur, ac sic os ejus corpori aptatur imprimiturque, donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur; deindè, ubi ab eâ parte quâ exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superque cerâ cavum id clausum est, æque inhærescit. Utraque non ex his tantùm materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio rectè fit: ac si cætera defecerunt, caliculus quoque, aut pultarius oris com-

pressioris, ei rei commodè aptatur. Ubi inhæsit, si concisa antè scalpello cutis est, sanguinem extrahit; si integra est, spiritum. Ergò ubi materia quæ intùs est, lædit, illo modo; ubi inflatio, hoc imponi solet. Usus autem cucurbitulæ præcipuus est, ubi non in toto corpore, sed in parte aliquâ vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idque ipsum testimonium est, etiam scalpello sanguinem, ubi membro succurritur, ab eâ potissimùm parte quæ jam læsa est, esse mittendum; quod nemo cucurbitulam diversæ parti imponit, nisi quùm profusionem sanguinis eò avertit; sed ei ipsi quæ dolet, quæque liberanda est. Opus etiam esse cucurbitulâ potest in morbis longis, quamvis et iis jam spatium aliquod accessit, sive corruptâ materiâ, sive spiritu malè habente. In acutis quoque quibusdam, si et levari corpus debet, et ex venâ sanguinem mitti vires non patiuntur: idque auxilium ut minùs vehemens, ita magis tutum; neque unquàm periculosum est: etiam si in medio febris impetu, etiam si in cruditate adhibetur. Ideòque ubi sanguinem mitti opus est, si, incisâ venâ, præceps periculum est, aut si in parte corporis etiam vitium est, hùc potiùs confugiendum est: cum eo tamen ut sciamus hìc ut nullum periculum, ità levius præsidium esse; nec posse vehementi malo nisi æquè vehemens auxilium succurrere.

Sect. XII. 1. Dejectionem autem antiqui variis medicamentis crebrâque alvi ductione, in omnibus ferè morbis, moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris quam λεπίδα χαλκοῦ Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cujus gutta pani adjecta abundè purgat; aut lac vel asininum vel bubulum vel caprinum, eique salis paulùm adjiciebant, decoquebantque id, et sublatis his quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant. Sed medicamenta stoma-

chum ferè lædunt: Alvus si vehementiùs fluit aut sæpiùs ducitur, hominem infirmat. Ergò nunquàm in adversâ valetudine medicamentum ejus rei causâ rectè datur, nisi ubi is morbus sine febre est: ut, quùm veratrum nigrum aut atrâ bile vexatis aut cum tristitiâ insanientibus, aut iis quorum nervi parte aliquâ resoluti sunt, datur. At, ubi febres sunt, satius est ejus rei causâ cibos potionesque assumere, qui simul et alant, et ventrem molliant: suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

2. Plerumque verò alvus lotionibus ducenda est: quod ab Asclepiade quoque sic vituperatum, ut tamen servatum sit, video plerùmque seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima, ut neque sæpè ea medicina tentetur, et tamen semel vel summum bis non omittatur, si caput grave est, si oculi caligant, si morbus majoris intestini est quod Græci κῶλον nominant, si in imo ventre aut in coxâ dolores sunt; si in stomachum quædam biliosa concurrent, vel etiam pituita eò se humorve aliquis aquæ similis confert; si spiritus difficiliùs redditur; si nihil per se venter excernit, utique si juxtà quoque stercus est, et intùs remanet, aut si stercoris odorem, nihil dejiciens, æger ex spiritu suo sentit; aut si corruptum est quod excernitur; aut si prima inedia febrem non sustulit: aut si sanguinem mitti, quùm opus sit, vires non patiuntur, tempusve ejus rei præteriit; aut si multùm ante morbum aliquis potavit; aut si is qui sæpè, vel sponte vel casu, purgatus est, subitò habet alvum suppressam. Servanda verò illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne ullâ cruditate substante; ne in corpore infirmo, diùque in adversâ valetudine exhausto; neve in eo cui satis alvus reddit quotidiè, quive eam liquidam habebit; ne in ipso accessionis impetu, quià, quod tùm

infusum est, alvo continetur, regestumque in caput, multò gravius periculum efficit. Pridiè verò abstinere debet æger, ut aptus tali curationi sit: eodem die antè aliquot horas aquam calidam bibere, ut superiores ejus partes madescant: tùm injicienda in alvum est, si leni medicinâ contenti sumus, pura aqua; si paulò valentiori, mulsa; si leni, ex aquâ in quâ fœnum græcum, vel ptisana, vel malva decocta sit: si reprimendi causâ, ex verbenis. Acris autem est, marinâ aquâ, vel alia sale adjecto; at utraque decocta commodior est: acrior fit, adjecto vel oleo vel nitro vel melle quoque. Si acrior est, eò plus extrahit, sed minùs facile sustinetur. Id quod infunditur, neque frigidum esse oportet neque calidum, ne alterutro modo lædat. Quùm infusum est, quantùm fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati dejectionis protinùs cedere: ubi necesse est, tùm demùm, desidere. Ferèque eo modo dempta materia, superioribus partibus levatis, morbum ipsum mollit. Quùm verò, quoties res coëgit, desidendo aliquis se exhausit, paulisper debet conquiescere; et ne vires deficiant, utique eo die cibum assumere: qui plenior an exiguus sit dandus, ex ratione ejus accessioni squæ exspectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit.

Sect. XIII. At vomitus, ut in secundâ quoque valetudine sæpè necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis quos bilis concitavit. Ergò omnibus qui antè febres horrore et tremore vexantur, omnibus qui cholerâ laborant, omnibus etiam cum quâdam hilaritate insanientibus, et comitiali quoque morbo oppressis, necessarius est. Sed si acutus morbus est sicut in cholerâ, si febris est, inter horrores asperioribus medicamentis opus non est, sicut in dejectionibus quoque suprà dictum est: satisque est ea vomitûs causâ sumi, quæ sanis quoque

secunda esse proposui. At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comitialis, ut insania, veratro quoque albo utendum est. Id neque hieme neque æstate rectè datur; optimè vere, tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere antè debet, ut accepturi corpus humidius sit. Illud scire oportet, omne ejusmodi medicamentum, quod potui datur, non semper ægris prodesse, sanis nocere.

SECT. XIV. De frictione verò et gestatione adeò multa Asclepiades, tanquàm inventor ejus, posuit in eo volumine quod *communium auxiliorum* inscripsit, ut, quùm trium tantùm faceret mentionem, hujus et vini et gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt vel rectè secuti sunt; et tamen ea quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, auctoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latiùs quidem et dilucidiùs, ubi et quomodò frictione utendum esset, Asclepiades præceperit; nihil tamen reperit, quod non à vetustissimo auctore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit: qui dixit, « Frictione, si vehemens sit, durari cor- « pus; si lenis, molliri; si multa, minui: si modica, im- « pleri. » Sequitur ergò, ut tùm utendum sit, quùm aut adstringendum corpus sit quod hebes est; aut molliendum quod induruit; aut digerendum in eo id quod copiâ nocet; aut alendum id quod tenue et infirmum est. Quas tamen species si quis curiosiùs æstimet, quod jam ad medicum non pertinet, facilè intelliget omnes ex unâ causâ pendere, quæ demit. Nam et adstringitur aliquid, eo dempto quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat; et mollitur, eo detracto quod duritiem creabat; et impletur non ipsâ frictione, sed cibo qui posteà usquè ad cutem digestione quâdam relaxatam penetrat. Diversarum verò rerum in modo causa est. Inter unc-

tionem autem et frictionem multùm interest. Ungi enim leniterque pertractari corpus, etiam in acutis et recentibus morbis oportet; in remissione tamen et antè cibum. Longâ verò frictione uti, neque in acutis morbis, neque in increscentibus convenit, præter quàm quùm phreneticis somnus eâ quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, et jam à primo impetu inclinata. Neque ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non quùm jam per se finiuntur. Quod non ità se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citiùs tamen adhibito auxilio tolli. Quod duabus de causis necessarium est: et ut quamprimùm bona valetudo contingat; et ne morbus qui remanet, iterùm, quamvis levi de causâ, exasperetur. Potest enim morbus minùs gravis esse quàm fuerit, neque ideò tamen solvi; sed reliquiis quibusdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium discutit. Sed ut, levatâ quoque adversâ valetudine, rectè frictio adhibetur; sic nunquàm adhibenda est, febre increscente: verùm, si fieri poterit, quùm ex toto corpus eâ vacabit; sin minùs certè quùm ea remiserit. Eadem autem modò in totis corporibus esse debet, ut quùm infirmus aliquis implendus est; modò in partibus, aut quià ipsa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam et capitis longos dolores ipsius frictio levat, non in impetu tamen doloris; et membrum aliquod resolutum ipsius frictione confirmatur. Longè tamen sæpiùs aliud perfricandum est, quùm aliud dolet: maximèque quùm à summis aut à mediis partibus corporis evocare materiam volumus; ideòque extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit: id enim ex viribus hominis colligendum est; ut, si quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies; si robus-

tior, potest ducenties esse faciendum: inter utrumque deindè, prout vires sunt. Quò fit ut etiam minùs sæpè in muliere quàm in viro, minùs sæpè in puero vel sene quàm in juvene manus dimovendæ sint. Deniquè si certa membra perfricantur, multâ valentique frictione opus est: nàm neque totum corpus infirmari citò per partem potest, et opus est quamplurimùm materiæ digeri, sive id ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet et lenior; ut tantummodò summam cutem emolliat, quò faciliùs capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur, ubi exterior pars corporis friget, interior cùm siti calet, ut suprà posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est: quæ, si calorem in cutem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

Sect. XV. Gestatio quoque longis et jàm inclinatis morbis aptissima est: utilisque est et his corporibus quæ jàm ex toto febre carent, sed adhùc exerceri per se non possunt; et his quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam, in recenti vehementique febre præcipuèque ardente, ad discutiendam eam, gestatione dixit utendum esse. Sed id periculosè fit; meliùsque quiete ejusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera; si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus aut capiti aut præcordiis suberit. Et ex toto, nunquàm gestari corpus dolens debet, sive id in toto, sive in parte est; nisi tamen solis nervis dolentibus: neque unquàm increscente febre, sed in remissione ejus. Genera autem gestationis plura sunt: quæ adhibenda sunt et pro viribus cujusque, et pro opibus; ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili desint. Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel

in flumine; vehementior in alto mari nave, vel lecticâ etiamnùm acrior vehiculo : atque hæc ipsa et intendi et leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet et moveri : si ne id quidem est, at certè uni pedi lecti fulcimentum subjiciendum est, atque ità lectus hùc et illùc manu impellendus. Et levia quidem genera exercitationis infirmissimis conveniunt; valentior verò his qui jàm pluribus diebus febre liberati sunt, aut his qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhùc febre vacent, quod et in tabe et in stomachi vitiis, et quùm aqua cutem subiit, et interdùm in morbo regio fit : aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis, insania est, sine febre quamvis diù manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco, quo, quemadmodùm sani, neque firmi, homines se gererent, præcepimus.

Sect. XVI. Abstinentiæ verò duo genera sunt : alterum ubi nihil assumit æger, alterum ubi non nisi quod oportet. Initia morborum primùm famen sitimque desiderant; ipsi deindè morbi moderationem, ut neque aliud quàm expedit, neque ejus ipsius nimiùm sumatur : neque enim convenit juxtà inediam protinùs satietatem esse. Quod si sanis quoque corporibus inutile est, ubi aliqua necessitas famem fecit; quantò inutilius est in corpore etiam ægro? Neque ulla res magis adjuvat laborantem, quàm tempestiva abstinentia. Intemperantes homines apud nos sibi cibi tempora, modum curantibus dant : rursùs alii, tempora medicis pro dono remittunt, sibi ipsis modum vindicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt : quasi quæratur quid medico liceat, non quid ægro salutare sit, cui vehementer nocet, quoties in ejus quod assumitur, vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

SECT. XVII. Sudor etiam duobus modis elicitur, aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est et arenæ calidæ, et laconici, et clibani, et quarumdam naturalium sudationum, ubi è terrâ profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super Baïas in myrtetis habemus. Præter hæc sole quoque et exercitatione is movetur: utiliaque hæc genera sunt, quoties humor intùs nocet, isque digerendus est: ac nervorum quoque quædam vitia sic optimè curantur. Sed cætera infirmis possunt convenire: solet exercitatio tantùm robustioribus; qui tamen sine febre vel initio morbi, vel etiam non gravibus morbis tenentur. Cavendum autem est, ne quid horum, vel in febre, vel in cruditate tentetur. At balnei duplex usus est: nàm modò, discussis febribus, initium cibi plenioris vinique firmioris valetudini facit; modò febrem ipsam tollit: ferèque adhibetur, ubi summam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem, et habitum corporis mutari, expedit. Antiqui timidiùs eo utebantur, Asclepiades audaciùs. Neque terrere autem ea res, si tempestiva est, debet; at antè tempus nocet. Quisquis febre liberatus est, simul atque ea uno die non accessit, eo qui proximùs est, post tempus accessionis tutò lavari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic ut tertio quartove die revertatur, quandocunquè non accessit, balneum tutum est. Manentibus verò adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesque jamdiù malè habent, rectè medicina ista tentatur; cum eo tamen, ne præcordia dura sint, neve ea tumeant, neve lingua aspera sit, aut in medio corpore, aut capite dolor ullus sit, neve tùm febris increscat. At in his quidem febribus quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt; alterum antè horrorem, alterum febre finitâ: in his verò qui lentis febriculis diù detinentur, quùm aut ex toto recessit accessio; aut si id non solet, certè lenita est; jamque corpus tàm integrum est, quàm

maximè esse in eo genere valetudinis solet. Imbecillus homo iturus in balneum vitare debet, ne antè frigus aliquod experiatur. Ubi in balneum venit, paulisper residere experirique, nùm tempora adstringantur, et an sudor aliquis oriatur : illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est : et perungendus est is leniter, et referendus, vitandumque omni modo frigus, et abstinentiâ utendum. At si temporibus integris, primùm ibi, deindè alibi sudor incipit, fovendum os aquâ calidâ; tùm in solio desidendum est : atque ibi quoque videndum, nùm sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora rectè accesserunt : certum autem id signum inutilis balnei est. Ante verò quàm in aquam calidam se demittat, an posteà aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen, nisi ubi nominatìm, ut posteà fiat, id præcipietur, moto sudore, leniter corpus perungendum; deindè in aquam calidam demittendum est. Atque hìc quoque habenda virium ratio est; neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed maturiùs is auferendus est, curiosèque vestimentis involvendus; ut neque ad eum frigus adspiret; et ibi quoque, antequàm aliquid assumat, insudet. Fomenta quoque calida sunt milium, sal, arena : quodlibet eorum calefactum, et in linteum conjectum : si minore vi opus est, etiam solum linteum; at si majore, exstincti titiones involutique panniculis, et sic circumdati. Quin etiam calido oleo replentur utriculi, et in vasa fictilia (quas à similitudine lenticulas vocant) aqua conjicitur; et sal sicco linteo excipitur, demittiturque in aquam benè calidam, tùm super id membrum quod fovendum est, collocatur : juxtàque ignem ferramenta duo sunt, capitibus paulò latioribus : alterum ex his demittitur in eum salem, et aqua super leviter adspergitur : ubi frigere cœpit, ad ignem refer-

tur: idem et in altero fit, deindè in vicem in utroque: inter quæ descendit salsus et calidus succus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omnibus commune est, digerere id quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat: vel in aliquo membro nocet. Quandò autem quoque utendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

Sect. XVIII. Quùm de his dictum sit quæ detrahendo juvant, ad ea veniendum est quæ nos alunt, id est, cibum et potionem. Hæc autem non omnium tantùm morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt: pertinetque ad rem omnium proprietates nosse; primùm ut sani sciant quo modo his utantur; deindè ut exsequentibus nobis morborum curationes, liceat species rerum quæ assiduè necessariæ erunt, subjicere: neque necesse sit subindè singulas eas nominare. Scire igitur oportet omnia legumina, quæque ex frumentis panificia sunt, generis valentissimi esse. Id valentissimum voco, in quo plurimùm alimenti est: item omne animal quadrupes domi natum, omnem grandem feram, quales sunt capra, cervus, aper, onager, omnem grandem avem, quales sunt anser et pavo et grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus est, quæque his pares sunt: item mel et caseum. Quò minùs mirum est opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In mediâ verò materiâ numerari ex oleribus debere ea quorum radices vel bulbos assumimus; ex quadrupedibus leporem; aves omnes à minimis ad phœnicopterum; item pisces omnes qui salem non patiuntur, solidive saliuntur. Imbecillissimam verò materiam esse omnem caulem oleris et quicquid in caule nascitur, qualis est cucurbita et cucumis et capparis: omnia poma, oleas, cochleas, itemque conchylia. Sed quamvis hæc ita discreta sunt, tamen etiam quæ sub

eâdem specie sunt, magna discrimina recipiunt; aliaque res aliâ vel valentior est vel infirmior: siquidem plùs alimenti est in carne quàm in ullo alio, firmius est triticum quàm milium: id ipsum quàm hordeum: et ex tritico firmissima siligo, deindè simila, deindè cui nihil ademptum est, quod ἀυτόπυρον Græci vocant: infirmior est ex polline: infirmissimus cibarius panis. Ex leguminibus verò valentior faba vel lenticula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapa napique et omnes bulbi, in quibus cepam quoque et allium numero, quàm pastinaca vel quæ specialiter radicula appellatur. Item firmior brassica, et beta, et porrum, quàm lactuca vel cucurbita vel asparagus. At ex fructibus surculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmulæ, quàm quæ poma propriè nominantur: atque ex his ipsis firmiora quæ succosa, quàm quæ fragilia sunt. Item ex his avibus quæ in mediâ specie sunt, valentior ea quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur: et ex his quæ volatu fidunt, firmiores sunt quæ grandiores aves, quàm quæ minutæ, ut ficedula et turdus. Atque eæ quoque quæ in aquâ degunt, leviorem cibum prestant, quàm quæ natandi scientiam non habent. Inter domesticas verò quadrupedes, levissima suilla est; gravissima bubula. Itemque ex feris, quò majus quodque animal, eò robustior ex eo cibus est. Piscium quoque eorum qui ex mediâ materiâ sunt, quibusque maximè utimur, tamen gravissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est; deindè hi qui, quamvis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, corvus, scarus, oculata; tùm plani: post quos etiam leviores sunt lupi mullique; et post hos omnes saxatiles. Neque verò in generibus rerum tantummodò discrimen est, sed etiam in ipsis: quod et ætate fit, et membro, et solo, et cœlo, et habitu.

Nam quadrupes animal omne, si lactens est, minùs

alimenti præstat; itemque quò tenerior pullus cohortalis est: in piscibus quoque media ætas, quæque nondùm summam magnitudinem implevit. Deindè ex eodem sue, ungulæ, rostrum, aures, cerebellum; ex agno hædove cum petiolis totum caput aliquantò quàm cætera membra, leviora sunt; adeò ut in mediâ materiâ poni possint. Ex avibus colla alæve rectè infirmis annumerantur. Quod ad solum verò pertinet, frumentum quoque valentius est collinum quàm campestre: levior piscis inter saxa editus quàm in arenâ; levior in arenâ quàm in limo. Quo fit, ut ex stagno, vel lacu, vel flumine, eadem genera graviora sint: leviorque qui in alto quàm qui in vado vixit. Omne etiam ferum animal domestico levius; et quodcumque humido cœlo, quàm quod sicco natum est. Deindè eadem omnia pinguia quàm macra, recentia quàm salsa, nova quàm vetusta, plùs alimenti habent. Tùm res eadem magis alit jurulenta, quàm assa, magis assa quàm frixa. Ovum durum valentissimæ materiæ est, molle vel sorbile imbecillissimæ. Quùmque panificia omnia firmissima sint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptisana, vel ex iisdem facta sorbitio vel pulticula, et aquâ quoque madens panis, imbecillissimis annumerari potest.

Ex potionibus verò, quæcumque ex frumento facta est, itemque lac, mulsum, defructum, passum, vinum, aut dulce, aut vehemens, aut mustum, aut magnæ vetustatis, valentissimi generis est. At acetum, et id vinum quod paucorum annorum, vel austerum vel lene est, in mediâ materiâ est: ideòque infirmis nunquàm generis alterius dari debet. Aqua omnium imbecillissima est: firmiorque ex frumento potio est, quò firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino quod bono solo, quàm quod tenui; quodque temperato cœlo quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiùmque aut frigido aut calido na-

tum est. Mulsum, quò plus mellis habet; defrutum, quò magis incoctum; passum, quò ex sicciore uvâ est, eò valentius est. Aqua levissima pluvialis est; deindè fontana, tùm ex flumine, tum est puteo; post hæc ex nive aut glacie; gravior his ex lacu, gravissima ex palude. Facilis etiam et necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis pondere apparet, et ex his quæ pondere pares sunt, eò melior quæque est, quò celeriùs et calefit et frigescit; quòque celeriùs ex eâ legumina percoquuntur. Ferè verò sequitur, ut, quò valentior quæque materia est, eò minùs facilè concoquatur: sed, si concocta est, plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus: modusque omnibus pro genere sumendus. Ergò imbecillis hominibus rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos media materia optimè sustinet; et robustis apta validissima est. Plus deindè aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

Sect. XIX. Neque hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ εὐχύλους et κακοχύλους Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ: itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facilè in stomacho acescunt, aliæ non facilè intùs corrumpuntur: aliæ movent alvum, aliæ supprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii vel corpori vel valetudini convenit.

Sect. XX. Boni succi sunt triticum, siligo, alica, oryza, amylum, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves quæ ex mediâ materiâ sunt; ex majoribus quoque hæ qua suprà nominavimus: medii inter teneros durosque pisces, ut mullus et lupus: verna

lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum neque acidum est: vinum dulce vel lene, passum, defrutum; oleæ quæ ex his duobus in alterutro servatæ sunt: vulvæ, rostra, trunculique suum; in summâ omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur.

Sect. XXI. Mali verò succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina: caro domestica permacra, omnisque salsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus: siser, radicula, rapa, napi, bulbi, brassica magisque etiam cyma ejus, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturtium, thymum, nepeta, satureia, hyssopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, anisum, lapathum, sinapi, allium, cepa: lienes, renes, intestina: pomum quodcumque acidum vel acerbum est; acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, pisces quoque saxatiles, itemque omnes qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi qui rursùs nimiùm duri virosique sunt, ut ferè quos stagna, lacus limosique rivi ferunt, quique in nimiam magnitudinem excesserunt.

Sect. XXII. Lenes autem sunt, sorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptisana, pinguis caro et quæcumque glutinosa est: quod ferè quidem in omni, quæ domestica, fit; præcipuè tamen in ungulis trunculisque suum, in petiolis capitulisque hædorum et vitulorum et agnorum, omnibusque cerebellis: item qui propriè bulbi nominantur: lac, defrutum, passum, nuclei pinei. Acria sunt omnia nimis austera, omnia acida, omnia salsa; et mel quidem, quò mellius est, eò magis. Item alium, cepa, eruca, ruta, nasturtium, cucumis, beta, brassica, asparagus, sinapi, radicula, intubus, ocimum lactuca, maximaque olerum pars.

Sect. XXIII. Crassiorem autem pituitam faciunt, ova sorbilia, alica, oriza, amylum, ptisana, lac, bulbi, om-

niaque ferè glutinosa. Extenuant eamdem, omnia salsa, atque acria et acida.

Sect. XXIV. Stomacho autem aptissima sunt, quæcumque austera sunt; etiam quæ acida, quæque contacta sale modico: item panis sine fermento, et elota alica, vel oryza, vel ptisana: omnis avis, omnis venatio; atque utraque, vel assa vel elixa: ex domesticis animalibus, bubula: si quid ex cæteris sumitur, macrum potiùs quàm pingue; ex sue, ungulæ, rostra, aures, vulvæque steriles: ex oleribus, intubus, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siler: ex pomis, cerasum, morum, sorbum, pirum fragile, quale Crustuminum vel Nævianum est: item pira, quæ reponuntur, Tarentina atque Signina: malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum; uvæ ex ollâ, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex durâ muriâ, eædem aceto intinctæ, vel nigræ quæ in arbore benè permaturuerunt, vel quæ in passo defrutove servatæ sunt: vinum austerum, licet jam asperum sit, item resinatum: duri ex mediâ materiâ pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ, cibi potionesque frigidæ vel ferventes, absinthium.

Sect. XXV. Aliena verò stomacho sunt, omnia tepida, omnia salsa, omnia jurulenta, omnia prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, et quodcumque olus ex oleo garove estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, uva recens, ficus, et virides, et aridæ, legumina omnia, quæque inflare consueverunt: item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lampsana, juglandes. Ex his autem intelligi potest, non, quicquid boni succi est, protinùs stomacho convenire; neque quicquid stomacho convenit, protinùs boni succi esse.

Sect. XXVI. Inflant autem omnia ferè legumina, omnia

pinguia, omnia dulcia, omnia jurulenta, mustum, atque etiam id vinum cui nihil adhùc ætatis accessit: ex oleribus allium, cepa, brassica, omnesque radices, excepto sisere et pastinacâ: bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisque caseus; quicquid deindè subcrudum aliquis assumpsit. Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchyliis, ovis vel mollibus vel sorbilibus, vino vetere. Feniculum verò et anethum inflationes etiam levant.

Sect. XXVII. At calefaciunt piper, sal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus aridæ, salsamentum, vinum, et quò meracius est, eò magis. Refrigerant olera, quorum crudi caules assumuntur, ut intubus et lactuca; itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa; præcipuèque acetum, sive cibus ex eo, sive potio assumitur.

Sect. XXVIII. Facilè autem intùs corrumpuntur, panis fermentatus, et quisquis alius quàm ex tritico est, et omne pistorium opus; lac, mel: ideoque etiam lactentia, atque teneri pisces, ostrea, olera, caseus et recens et vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum: deindè quicquid vel jurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue. At minimè intùs vitiantur, panis sine fermento, aves, et eæ potiùs duriores, durati pisces, neque solùm aurata pura aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus: item bubula, omnisque dura caro; eademque aptior est, si macra, si salsa est; omniaque salsamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum austerum vel resinatum.

Sect. XXIX. At alvum movent panis fermentatus, magisque si cibarius vel hordeaceus est; brassica, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocimum, urtica, por-

tulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam aridæ, sed magis virides; uvæ recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi, et omnes ferè conchulæ, maximèque jus earum; saxatiles et omnes teneri pisces; sepiarum atramentum: si qua caro assumitur, pinguis, eadem vel jurulenta vel elixa; aves quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulsum, vinum dulce vel salsum; aqua: tenera omnia, tepida, dulcia, pinguia, elixa, jurulenta, salsa, vel diluta.

Sect. XXX. Contrà adstringunt, panis ex siligine vel ex similâ; magis, si sine fermento est; magis etiam si ustus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coctus est: pulticula vel ex alicâ, vel ex panico, vel ex milio; itemque ex iisdem sorbitio, et magis si hæc antè fricta sunt: lenticula cui vel beta vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adjecta est; magisque etiam si illa antè fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine vel ambubeiâ fricta; minuta olera, brassica bis decocta, dura ova; magisque si assa sunt: minutæ aves, merula, palumbus, magisque si in poscâ decoctus est: grus, omnes aves quæ magis currunt quàm volant; lepus, caprea; jecur ex his quæ sevum habent, maximèque bubulum, ac sevum ipsum: caseus qui vehementior vetustate fit, vel eâ mutatione quam in caseo transmarino videmus; aut si recens est, ex melle mulsove decoctus: item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea quæ torminalia vocantur, mala Cydonia et Punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, asperum item defrutum, passum; aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tardè putrescit, ideòque pluvia potissimùm; omnia dura, macra, auste-

ra, aspera, tosta, et in eâdem carne, assa potiùs quàm elixa.

Sect. XXXI. Urinam autem movent, quæcumque in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyssopum, anisum, coriandrum, nasturtium, eruca, feniculum: præter hæc asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lapsanum, pastinaca, magisque agrestis, radicula, siser, cepa: ex venatione maximè lepus; vinum tenue, piper et rotundum et longum, sinapi, absinthium, nuclei pinei.

Sect. XXXII. Somno verò aptum est papaver, lactuca, maximèque æstiva, cujus cauliculus jam lacte repletus est, morum, porrus. Sensus excitant, nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipuèque pulegium, ruta, et cepa.

Sect. XXXIII. Evocare verò materiam multa admodùm possunt: sed ea quùm ex peregrinis medicamentis maximè constent, aliisque magis quàm quibus ratione victûs succurritur, opitulentur; in præsentiâ differam: ponam verò ea quæ prompta, et his morbis de quibus protinùs dicturus sum, apta, corpus erodunt, et sic ex eo quod mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem semina erucæ, nasturtii, radiculæ; præcipuè tamen omnium, sinapi. Salis quoque et fici eadem vis est.

Leniter verò simul et reprimunt et molliunt, lana succida ex aceto vel vino, cui oleum adjectum est; contritæ palmulæ, furfures in salsâ aquâ vel aceto decocti. At simul reprimunt et refrigerant, herba muralis (παρθένιον vel περδίκιον appellant), serpillum, pulegium, ocimum, herba sanguinalis quam Græci πολύγονον vocant, portulaca, papaveris, folia capreolique vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, siser, apium, solanum (quam στρύχνον Græci vocant), brassicæ folia, intubus, plantago, feniculi semen, contrita pira vel mala,

præcipuèque Cydonia, lenticula, aqua frigida, maximèque pluvialis, vinum, acetum, et ex horum aliquo madens, vel panis, vel farina, vel spongia, vel lacinia, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta Cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia; cujus generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, laurus, edera, punicum malum. Sine frigore autem reprimunt, cocta mala Cydonia, malicorium, aqua calida in quâ verbenæ coctæ sunt quas suprâ proposui, pulvis vel ex fæce vini vel ex myrti foliis, amaræ nuces.

Sect. XXXIV. Calefacit verò ex quâlibet farinâ cataplasma sive ex tritici, sive ex farris, sive hordei, sive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso quàm ex aquâ coctâ. Prætereà cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele, oleum, magisque si id vetus est, junctaque oleo sal, nitrum, gith, piper, quinquefolium. Ferèque, quæ vehementer et reprimunt et refrigerant, durant: quæ autem calefaciunt et digerunt, ea emolliunt: præcipuèque ad emolliendum prodest cataplasma ex lini vel fœni græci semine. His autem omnibus, et simplicibus, et permixtis, variè medici utuntur: ut magis, quid quisque persuaserit sibi, appareat, quàm quid evidenter compererit.

LIBER TERTIUS.

I. Provisis omnibus quæ pertinent ad universa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diviserunt, aliosque ex his acutos, alios longos esse dixerunt: ideòque, quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alii inter acutos, alii inter longos retulerunt: ex quo plura eorum genera esse manifestum est. Quidam enim breves acutique sunt, qui citò vel tollunt hominem, vel ipsi citò finiuntur: quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est: tertium genus eorum est qui modò acuti, modò longi sunt; idque non in febribus tantummodò, in quibus frequentissimum est, sed in aliis quoque fit. Atque etiam præter hos quartum est, quod neque acutum dici potest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facilè sanatur. Ego, quùm de singulis dicam, cujus quisque generis sit, indicabo. Dividam autem omnes in eos qui in totis corporibus consistere videntur, et eos qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidem morbo plus fortuna sibi vindicare quàm ars, potest: utpote quùm, repugnante naturâ, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parùm proficienti in acutis morbis quàm in longis: hìc enim breve spatium est, intrà quod, si quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi et deliberationi et mutationi remediorum tempus patet; adeò ut raro, si inter initia medicus accessit, obsequens æger sine illius vitio

pereat. Longus tamen morbus quùm penitùs insedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quò vetustior est; longus autem, quò recentior, eò faciliùs curatur. Alterum illud ignorari non oportet; qùod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia summi auctores, quasi sola, venditaverint, prout cuique cesserant. Oportet itaque, ubi aliquid non respondet, non tanti putare auctorem quanti ægrum, et experiri aliud atque aliud: sic tamen ut in acutis morbis citò mutetur quod nihil prodest; in longis, quos tempus ut facit sic etiam solvit, non statim condemnetur, si quid non statim profuit; minùs verò removeatur, si quid paulùm saltem juvat, quia profectus tempore expletur.

Sect. II. Protinùs autem inter initia scire facile est, quis acutus morbus, quis longus sit; non in his solùm in quibus semper ità se habet, sed in his quoque in quibus variat. Nam ubi sine intermissionibus accessiones et dolores graves urgent, acutus morbus est: ubi lenti dolores lentæve febres sunt, et spatia inter accessiones porriguntur, acceduntque ea signa quæ in superiore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse manifestum est. Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur; quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinantibus conveniunt: eaque quæ decrescentibus apta sunt, ubi acutus increscens urget, in remissionibus potiùs experienda sunt. Increscit autem morbus, dùm graviores dolores accessionesque veniunt, hæque et antè, quàm proximæ, revertuntur, et posteriùs desinunt. Atque in longis quoque morbis etiam tales notas non habentibus, scire licet, increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœdiores dejectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor,

si idem magìs pallet. Ea verò quæ contraria his sunt, decidentis ejus notæ sunt. Præter hæc in acutis morbis seriùs æger alendus est, nec nisi jam his inclinatis; ut primò dempta materia impetum frangat: in longis maturiùs, ut sustinere spatium aflecturi mali possit. Ac si quandò id non in toto corpore, sed in parte est, magis tamen ad rem pertinet vim totius corporis moliri, quùm per eam partes ægræ sanentur. Multùm etiam interest, ab initio quis rectè curatus sit, an perperàm; quia curatio minùs his prodest, in quibus assiduè frustrà fuit. Si quis temerè habitus, adhùc integris viribus vivit, admotâ curatione, momento restituitur. Sed quùm ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ adversæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadversione ejusdem temporis faciam. Igitur si quid ex his quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt quies et abstinentia: si quid bibendum, aqua; idque interdùm uno die fieri satis est: interdùm, si terrentia manent biduo; proximèque abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postero die etiam vinum, deindè in vicem alternis diebus, modò aqua, modò vinum, donec omnis causa metûs finiatur. Per hæc enim sæpè instans gravis morbus discutitur. Plurimi falluntur, dùm se primo die protinùs sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coactâ dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant: non quod interdùm id incidat, aut non decipiat, sed sæpiùs fallat, solâque abstinentiâ sine ullo periculo medeatur: quùm præsertìm etiam pro modo terroris moderari liceat; et, si leviora indicia fuerunt, satis sit à vino tantùm abstinere, quod subtractum plus quàm si cibo quid dematur, adjuvat: si paulò graviora, facile sit non aquam tantùm bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere: interdùm panis quoque minùs quàm pro consuetudine assumere, humidoque cibo esse

contentum, et olere potissimùm : satisque sit ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, quùm vehementes notæ terruerunt. Neque dubium est quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per hæc maturè morbo occurrit, ægrotet.

SECT. III. Atque hæc quidem sanis facienda sunt, tantùm causam metuentibus : sequitur verò curatio febrium, quod et in toto corpore, et vulgare maximè morbi genus est. Ex his una quotidiana, altera tertiana, tertia quartana est : interdùm etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raró evenit. In prioribus et morbi sunt, et medicina. Ac quartanæ quidem simpliciores sunt. Incipiunt ferè ab horrore, deindè calor erumpit, finitâque febre, biduum integrum est : ità quarto die revertitur. Tertianarum verò duo genera sunt. Alterum eodem modo, quo quartana, et incipiens et desinens, illo tantùm interposito discrimine, quòd unum diem prestat integrum, tertio redit. Alterum longè perniciosius, quod tertio quidem die revertitur; ex ôcto autem et quadraginta horis ferè sex et triginta per accessionem occupat (interdùm etiam vel minùs vel plus), neque ex toto in remissione desistit, sed tantùm levius est. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant. Quotidianæ verò variæ sunt et multiplices. Aliæ enim protinùs à calore incipiunt, aliæ è frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt; horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursùs aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas; aliæ sic, ut aliquantùm quidem minuatur ex febre, nihilo minùs tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat : ac sæpè aliæ vix quicquam aut nihil remittant, sed ità ut cœpere, continuent. Deindè aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem : aliæ quotidiè pares sunt, aliæ impares, atque in vicem altero die

leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridiè revertuntur, aliæ vel seriùs vel celeriùs: aliæ diem noctemque accessione et decessione implent, aliæ minùs, aliæ plùs: aliæ quùm decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque aliàs per sudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantùm imbecillius redditur. Accessiones etiam modò singulæ singulis diebus fiunt, modò binæ pluresve concurrunt. Ex quo sæpè evenit, ut quotidiè plures accessiones remissionesque sint; sic tamen ut una quæque alicui priori respondeat. Interdùm verò accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomicâ, aut ex inflammatione, aut ex ulcere: facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset; sed, quod evidentes causæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui, quùm aliter aliterque in eodem morbo febres accedant, non easdem inordinatè redire, sed alias aliasque subindè oriri dicunt: quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiam si verè diceretur. Tempora quoque remissionum modò vix ulla sunt.

Sect. IV. Et febrium quidem ratio maximè talis est: curationum verò diversa genera sunt, prout auctores aliquos habent. Asclepiades officium esse medici dicit, ut tutò, ut celeriter, ut jucundè curet. Id notum est, sed ferè periculosa esse nimia et festinatio et voluptas solet. Quâ verò moderatione utendum sit, ut, quantùm fieri potest, omnia ista contingant, primâ semper habitâ salute, in ipsis partibus curationum considerandum erit. Et antè omnia quæritur, primis diebus æger quâ ratione continendus sit. Antiqui medicamentis quibusdam datis concoctionem moliebantur, eo quòd cruditatem maximè horrebant: deindè eam materiam quæ

lædere videbatur, ducendo sæpiùs alvum subtrahebant. Asclepiades medicamenta sustulit: alvum non toties, sed ferè tamen in omni morbo subduxit: febre verò ipsâ præcipuè se ad ejus remedium uti professus est: convellendas enim vires ægri putavit, luce, vigiliâ, siti ingenti, sic ut ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus disciplinam esse contendunt: is enim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis verò tortoris vicem exhibuit. Ego autem medicamentorum dari potiones, et alvum duci, non nisi raró debere, concedo: et id non ideò tamen agendum, ut ægri vires convellantur, existimo; quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergò tantam materiam superantem oportet, quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abstinendus à cibo primis diebus est, in luce habendus æger nisi infirmus, interdiù est, quoniam corpus ista quoque digerit, isque cubare quàm maximo conclavit debet. Quod ad sitim verò somnumque pertinet, moderandum est, ut interdiù vigilet; noctù, si fieri potest, conquiescat: ac neque potet, neque nimiùm siti crucietur. Os etiam ejus elui potest, ubi et siccum est, et ipsi fœtet: quamvis id tempus aptum potioni non est: commodèquè Erasistratus dixit, sæpè inferiore parte humorem non requirente, os et fauces requirere, neque ad rem, malè haberi ægrum, pertinere. Ac primò quidem sic tenendus est. Optimum verò medicamentum est opportunè cibus datus; qui quandò primùm dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tardè dabant, sæpè quinto die, sæpè sexto: et id fortasse vel in Asiâ, vel in Ægypto, cœli ratio patitur. Asclepiades ubi ægrum triduo per omnia fatigârat, quarto die cibo destinabat: at Themison nuper, non quandò cœpisset febris, sed quandò desiisset, aut certè levata esset,

considerabat; et ab illo tempore, exspectato die tertio, si non accesserat febris; si accesserat, ubi ea vel desierat, vel si assiduè inhærebat, certè si se inclinaverat, cibum dabat. Nihil autem horum utique perpetuum est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse; potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto aut quinto, potest post unam accessionem, potest post duas, potest post plures. Refert enim qualis morbus sit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tempus anni: minimèque in rebus multùm inter se differentibus perpetuum esse præceptum temporis potest. In morbo qui plus virium aufert, celeriùs cibus dandus est, itemque eo cœlo quod magis digerit. Ob quam causam in Africâ, nullo die æger abstineri rectè videtur. Maturiùs etiam puero quàm juveni, æstate quàm hieme, dari debet. Unum illud est quod semper, quod ubique servandum est, ut ægri vires subindè assidens medicus inspiciat, et, quandiù supererunt, abstinentiâ pugnet; si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subveniat. Id enim ejus officium est, ut ægrum neque supervacuâ materiâ oneret, neque imbecillitatem fame perdat. Idque apud Erasistratem quoque invenio, qui, quamvis parùm docuit, quandò venter, quandò corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen hæc esse visenda, et tùm cibum dandum, quùm corpori deberetur, satis ostendit, dùm vires superessent, dari non oportere, ne deficerent, consulendum esse. Ex his autem intelligi potest ab uno medico multos non posse curari, eumque, si artifex est, idoneum esse, qui non multùm ab ægro recedit. Sed qui quæstui serviunt, quoniam is major ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt, ut in hâc ipsâ re. Facile est enim dies vel accessiones numerare his quoque qui ægrum raro vident: ille assideat necesse est, qui, quod solum opus est, visurus est, quandò nimis imbecillus fu-

turus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consuevit.

Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimùm impares sequebantur, eosque, tanquàm tunc de ægris judicaretur, κρισίμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartus-decimus, unus et vicesimus, ità ut summa potentia septimo; deindè quarto-decimo, deindè uni et vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, ut dierum imparium accessiones exspectarent, deindè posteà cibum, quasi levioribus accessionibus instantibus, darent, adeò ut Hippocrates, si alio die febris desiisset, recidivam timere sit solitus. Id Asclepiades jure ut vanum repudiavit, neque in ullo die, quia par imparve esset, iis vel majus vel minus periculum esse dixit. Interdùm enim pejores dies pares fiunt, et opportuniùs post eorum accessiones cibus datur. Nonnunquàm etiam in ipso morbo dierum ratio mutatur, fitque gravior, qui remissior esse consueverat: atque ipse quartus decimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur. Qui qùm octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabant non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem sumendo quasi potentiorem; plus enim tribuebant nono et undecimo. Quod qùm fecissent sine ullâ probabili ratione, ab undecimo non ad tertium decimum, sed ad quartum decimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei quem septimus dies liberaturus sit, quartum esse gravissimum. Ità, illo quoque auctore, in die pari et gravior febris esse potest, et certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrumque efficacissimum, apprehendit, id est, quartum, septimum, undecimum, quartum decimum, decimum septimum, in quo et ab impari

ad paris rationem transit : et ne hoc quidem propositum conservavit, quùm à septimo die undecimus, non quartus, sed quintus sit : adeò apparet, quâcumque ratione ad numerum respexerimus, nihil rationis sub illo quidem auctore reperiri. Verùm in his quidem antiquos tunc celebres admodùm Pythagorici numeri fefellerunt, quùm hìc quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri, et ex his conjectare, quandò dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet scire, tùm cibum oporteat dari, quùm jam benè venæ conquieverunt, an etiamnùm manentibus reliquiis febris : antiqui enim quàm integerrimis corporibus alimentum offerebant : Asclepiades, inclinatâ quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem secutus est : non quòd non sit interdùm maturiùs cibus dandus, si maturè timetur altera accessio ; sed quòd scilicet quàm sanissimo, dari debeat : minùs enim corrumpitur quod integro corpori infertur. Neque tamen verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger, satius esse tunc dare, ut ab integro corpore potissimùm diduceretur : nam si diduci tàm celeriter posset, id esset optimum : sed quùm id breve tempus non præstet, satius est principia cibi à decedente febre, quàm reliquias ab incipiente excipi. Ità, si longius tempus secundum est, quàm integerrimo dandus est ; si breve, etiam antequàm ex toto integer fiat. Quo loco verò integritas est, eodem est remissio, quæ maxima in febre continuâ potest esse.

At hoc quoque quæritur, utrùm tot horæ exspectandæ sint, quot febrem habuerunt ; an satis sit primam partem earum præteriri, ut ægris jucundiùs insidat, quibus interdùm non vacat. Tutissimum est autem ante totius accessionis tempus præterire : quamvis ubi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturiùs, dum tamen antè

minimùm pars dimidia prætereatur. Idque non in eâ solâ febre, de quâ proximè dictum est, sed id omnibus ità servandum est.

Sect. V. Hæc magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantùm accessit, deindè desiit, eaque vel ex inguine, vel ex lassitudine, vel ex æstu, aliâve simili re fuit, sic ut interior nulla causa metum fecerit, postero die, quùm tempus accessionis ità transiit ut nihil moverit, cibus dari potest. At si ex alto calor venit, et gravitas vel capitis vel præcordiorum secuta est, neque apparet quid corpus confuderit, quamvis unam accessionem secuta integritas est, tamen quia tertiana timeri potest, exspectandus est dies tertius: et ubi accessionis tempus præteriit, cibus dandus est, sed exiguus, quia quartana quoque timeri potest: et die quarto demùm, si corpus integrum est, eo cum fiduciâ utendum. Si verò postero, tertiove, aut quarto die secuta febris est, scire licet morbum esse. Sed tertianarum quartanarumque, quarum et certus circuitus est, et finis integer, et quia liberaliter quieta tempora sunt, expeditior ratio est: de quibus suo loco dicam. Nunc verò eas explicabo, quæ quotidiè urgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodissimè datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat. Sed is dari debet, si quotidiana febris est quæ ex toto desinat, simul atque corpus integrum factum est: sin, quamvis non accessiones, febres tamen junguntur, et quotidiè quidem increscunt, sed sine integritate tamen remittunt, quùm corpus ità se habet, ut major remissio non exspectetur: si altero die gravior, altero levior accessio est, post graviorem. Ferè verò graviorem accessionem levior nox sequitur: quò fit, ut graviorem accessionem nox quoque tristior antecedat. At si continuatur febris, neque levior unquàm fit, et

dari cibum necesse est; quandò dari debeat, magna quidem dissentio est. Quidam, quia ferè remissius matutinum tempus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia manè est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si verò ne tunc quidem ulla requies ægris est, hoc ipso pejus id tempus est, quòd, quùm suâ naturâ melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, à quò quùm omnis æger ferè pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam quàm ex consuetudine urgeatur. Igitur alii vespere tali ægro cibum dant: sed quùm eo tempore ferè pessimi sint qui ægrotant, verendum est, ne si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc ad mediam noctem decurro, id est, finito jam gravissimo tempore, eodemque longissimè distante, secuturis verò antelucanis horis, quibus omnes ferè maximè dormiunt; deindè matutino tempore, quod naturâ suâ levissimum est. Si verò febres vagæ sunt, quià verendum est ne cibum statim subsequantur, quandòcumque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, paresne per omnia sint, quod vix fieri potest, an impares. Si per omnia pares sunt, post eam potiùs accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem et vesperam desinit. Si impares sunt, considerandum est, quò distent: nam si altera gravior, altera levior est, post graviorem dari debet, si altera longior, altera brevior, post longiorem: si altera gravior, altera longior est, considerandum est, utra magis affligat, illâ vi, an hæc tempore; et post eam dandus est. Sed planè plurimùm interest, quantæ qualesque inter eas remissiones sint: nam si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est, integro corpore, cibo tempus aptius est. Si semper febricula manet, sed alterum tamen longius

tempus remissionis est, id potiùs eligendum est; adeò ut, ubi accessiones continuantur, protinùs, inclinatâ priore, dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne consilium dirigi potest, cibum quàm maximè semper ab accessione futurâ reducere; et hoc salvo, dare quàm integerrimo corpori. Quod non inter duas tantùm, sed etiam inter plures accessiones servabitur. Sed quùm sit aptissimum tertio quoque die cibum dare, tamen si corpus infirmum est, quotidiè dandus est; multòque magis si continentes febres sine remissione sunt, quantò magis corpus affligunt, aut si duæ pluresve accessiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut et à primo die protinùs cibus dari quotidiè debeat, si protinùs venæ conciderunt; et sæpiùs eodem die, si inter plures accessiones subindè vis corpori deest. Illud tamen in his servandum est, ut post eas febres minùs cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omninò non daretur. Quùm verò febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deindè in decessione consistat aut finiatur; scire licet optimum cibo tempus esse, febre finitâ : deindè quùm decessio ejus consistit : tertium, si necesse est, quandòcumque decedit; cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem necessitas urget, satius esse, consistente jam incremento febris aliquid offerre, quàm increscente : satius esse instante, quàm incipiente : cum eo tamen ut nullo tempore, is qui deficit, non sit sustinendus. Neque Hercule satis est, ipsas tantùm febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, et ad eum dirigere curationem, seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam alii affectus interveniunt. Quùm verò semper ægros securos agere conveniat, ut corpore tantùm, non etiam animo laborent, tùm præcipuè, ubi cibum sumpserunt. Itaque si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est ea, dùm ægro-

taut, eorum notitiæ subtrahere : si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum usquè somni tempus, et quùm experrecti sunt, tùm exponere.

Sect. VI. Sed de cibo facilior quidem cum ægris ratio est, quorum sæpè stomachus hunc respuit, etiam si mens concupiscit : de potione verò ingens pugna est, eòque magis, quò major febris est. Hæc enim sitim accendit, et tùm maximè aquam exigit, quùm illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinùs sitim quoque quieturam, longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum : ità celeriùs eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen, quantò faciliùs etiam sani famen quàm sitim sustinent, tantò magis ægris in potione quàm in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet, nisi subitò sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat, secundo verò, cæterisque etiam quibus cibus non dabitur, tamen si magna sitis urgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidem ab Heraclite Tarentino dictum ratione caret. Ubi aut bilis ægrum, aut cruditas malè habet, expedire quoque per modicas potiones misceri novam materiam corruptæ. Illud videndum est, ut qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque; ubi sine illo datur, deligantur, aut quùm ægrum dormire cupiemus; quod ferè sitis prohibet. Satis autem convenit, quùm omnibus febricitantibus nimius humor alienus sit, tùm præcipuè esse feminis quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed quùm tempora cibo potionique febris et remissionis ratio det, non est expeditissimum scire, quandò æger febricitet, quandò melior sit, quandò deficiat : sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maximè credimus, fallacissimæ rei; quia sæpè istæ leniores celerioresve sunt, et ætate, et sexu, et corporum naturâ. Et plerumquè satis sano corpore, si stomachus

infirmus est, eæ nonnunquàm etiam incipiente febre, subeunt et quiescunt: ut imbecillus is videri possit, cui facilè faturo gravis instat accessio. Contrà sæpè eas concitat et resolvit sol, et balneum, et exercitatio, et metus, et ira, et quilibet alius animi affectus. Adeò, ut, quùm primùm medicus venit, sollicitudo ægri dubitantis, quomodò illi se habere videatur, eas moveat. Ob quam causam periti medici est, non protinùs ut venit, apprehendere manu brachium; sed primùm residere hilari vultu, percunctarique, quemadmodùm se habeat; et, si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire; tùm deindè ejus corpori manum admovere. Quas autem venas conspectus medici movet, quam facilè mille res turbant! Altera res est cui credimus, calor æquè fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, sollicitudine. Igitur intueri quidem etiam ista oportet, sed his non omnia credere. Ac protinùs quidem scire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporque talis est qualis esse sanis solet: non protinùs autem sub calore motuque febrem esse concipere: sed ità, si summa quoque arida inæqualiter cutis est; si calor et in fronte est, et ex imis præcordiis oritur; si spiritus ex naribus cum fervore prorumpit; si color aut rubore, aut pallore novo mutatus est; si oculi graves, et aut persicci aut subhumidi sunt; si sudor quùm fit, inæqualis est; si venæ non æquis intervallis moventur. Ob quam causam medicus neque in tenebris, neque à capite ægri debet residere; sed illustri loco adversus eum, ut omnes notas ex vultu quoque cubantis perspiciat. Ubi verò febris fuit atque decrevit, spectare oportet, nùm tempora partesve corporis aliæ paulùm madescant, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua nota est, tunc demùm dare potui calidam aquam, cujus salubris effectus est, si sudorem per omnia membra diffundit.

Hujus autem rei causâ, continere æger sub veste satis multâ manus debet; eâdemque crura pedesque contegere: quâ mole plerique ægros in ipso impetu febris, potissimèque ubi ardens ea est, malè habent. Si sudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatìmque eo singula membra detergere. At ubi sudor omnis finitus est, aut si is non venit, æger, ubi quàm maximè tepuit, idoneus esse cibo videtur, sub veste leniter ungendus est, tùm detergendus, deindè ei cibus dandus.

Is autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certè quàm proximus; utique ex materiâ quàm levissimâ, maximèque sorbitio: eaque, si magnæ febres fuerunt, quâm tenuissima esse debet. Mel quoque despumatum huic rectè adjicitur, quo corpus magis nutriatur: sed id si stomachum offendit, supervacuum est, sicut ipsa quoque sorbitio. Dari verò in vicem ejus potest vel intrita ex aquâ calidâ, vel alicâ elotâ; si firmus est stomachus et compressa alvus, ex aquâ mulsâ; si vel ille languet vel hæc profluit, ex poscâ. Et primo quidem cibo id satis est: secundo verò aliquid adjici potest, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, vel conchylium, vel pomum. Ac, dùm febres quidem increscunt, hic solus idoneus cibus est: ubi verò aut desinunt, aut levantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materiâ levissimâ, adjiciendum verò aliquid ex mediâ, ratione habitâ subindè et virium hominis et morbi. Ponendi verò ægro varii cibi, sicut Asclepiades præcepit, tùm demùm sunt, ubi fastidio urgetur, neque satis vires sufficiunt: ut paulùm ex singulis degustando famem vitet. At si neque vis, neque cupiditas deest, nullâ varietate sollicitandus æger est, ne plus assumat quàm concoquat. Neque verum est, quod ab eo dicitur, faciliùs concoqui cibos varios: eduntur quidem faciliùs; ad concoctionem autem materiæ genus et modus pertinent.

9.

Neque inter magnos dolores, ut neque, increscente morbo, tutum est ægrum cibo impleri; sed ubi inclinata jàm in melius valetudo est.

Sunt aliæ quoque observationes in febribus necessariæ; atque id quidem videndum est, quod quidam solum præcipiunt, an adstrictum corpus sit, an profluat: quorum alterum strangulat, alterum digerit. Nam si adstrictum est, movenda urina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Utile est etiam ducere in balneum, priùs demittere in solium, tùm ungere, iterùm ad solium redire, multâque aquâ fovere inguina; interdùm etiam oleum in solio cum aquâ calidâ miscere; uti cibo rariùs et seriùs, tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximeque oleribus, qualia sunt lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum musculorumve, aut locustarum: neque danda caro nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis, et antè cibum, et post hunc, et cum hoc, ultrà quàm sitis coget. Poterit quoque à balneo etiam pinguius, aut dulcius dari vinum: poterit semel, aut bis interponi Græcum salsum. Contrà verò, si corpus profluet, sudor coercendus, quies adhibenda erit: tenebris somnoque, quandocumque volet, utendum; non nisi levi gestatione corpus agitandum, et pro genere mali subveniendum. Nam si venter fluit, aut si stomachus non continet, ubi febris decrevit, liberaliter oportet aquam tepidam potui dare, et vomere cogere; nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est. Si verò sudor exercet, duranda cutis est vel nitro vel sale; quæ cum oleo miscentur. At si levius id vitium est, oleo corpus ungendum est: si vehementius, rosâ vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum sit ad-

jectum. Quisquis autem fluore æger est, quùm venit in balneum, priùs ungendus, deindè in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigidâ quoque quàm calidâ aquâ meliùs utetur. Ubi ad cibum ventum est, dari debet is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quàm minimè corrumpi possit, panis tostus, caro assa, vinum austerum vel certè subausterum; at si venter profluit, calidum: si sudores nocent vomitusve sunt, frigidum.

SECT. VII. 1. Desiderat etiam propriam animadversionem in febribus pestilentiæ casus. In hâc minimè utile est aut fame aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est; præcipuèque si cum dolore febris est. Si id parùm tutum est, ubi febris tenuata est, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturiùs, quàm in aliis morbis, ducere in balneum opus est; vinum calidum et meracius dare, et omnia glutinosa: inter quæ quoque carnem quoque generis ejusdem. Nam quò celeriùs ejusmodi tempestates corripiunt, eò maturiùs auxilia, etiam cum quâdam temeritate, rapienda sunt. Quod si puer est qui laborat, neque tantum robur ejus est, ut sanguis mitti possit, cucurbitulis ei utendum est; ducenda alvus vel aquâ vel ptisanæ cremore; tùm demùm is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non sic pueri, ut viri, curari debent. Ergò, ut in alio quoque genere morborum, parciùs in his agendum est: non facilè sanguinem mittere, non facilè ducere alvum, non cruciare vigiliâ fameve, aut nimiâ siti, non vino curare satis convenit. Vomitus post febrem eliciendus est: deindè dandus cibus ex levissimis; tùm is dormiat: postero quoque die, si febris manet, abstineatur æger: tertio, ad similem cibum redeat. Danda quoque opera est, quantùm fieri potest, ut inter opportunam abstinentiam cibo opportuno, omissis cæteris, nutriatur.

2. Si verò ardens febris extorret, nulla medicamenti

danda potio est; sed in ipsis accessionibus oleo et aquâ refrigerandus est; quæ miscenda manu sunt, donec albescant. Eo conclavi tenendus, quò multum et purum aerem trahere possit; neque multis vestimentis strangulandus, sed admodùm levibus tantùm velandus est. Possunt etiam super stomachum imponi folia vitis in aquâ tincta. Ac ne siti quidem nimiâ vexandus est: alendus maturiùs est, id est à die tertio, et antè cibum iisdem perungendus. Si pituita in stomacho coiit, inclinatâ jam accessione, vomere cogendus est; et tunc dandum frigidum olus, aut pomum ex his quæ stomacho conveniunt. Si siccus manet stomachus, protinùs vel alicæ vel orizæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Quùm verò in summo incremento morbus est, utique non antè diem quartum, magnâ siti antecedente, frigida aqua copiosè præstanda est, ut bibat etiam ultrà satietatem; et, quùm jam venter et præcordia ultrà modum repleta satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; sed ipsâ aquâ frigidâ tantùm ad satietatem datâ pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum est, multâ veste operiendus est, et collocandus ut dormiat: ferèque post longam sitim et vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem, plenus somnus venit; per quem ingens sudor effunditur, idque præsentissimum auxilium est: sed in his tamen, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis autem in hujusmodi febre leniter tussit, is neque vehementi siti conflictatur, neque bibere aquam frigidam debet; sed eo modo curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

Sect. VIII. At ubi id genus tertianæ est, quod ἡμι-

τριταῖον medici appellant, magnâ curâ opus est, ne id fallat: habet enim plerùmque frequentiores accessiones decessionesque, ut aliud morbi genus videri possit; porrigiturque febris inter horas viginti quatuor et triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnoperè necessarium est, neque dari cibum nisi in eâ remissione quæ vera est; et ubi ea venit, protinùs dari: plurimique sub alterutro curantis errore subitò moriuntur: ac, nisi magnoperè aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tùm dari cibus, qui neque incitet febrem, et tamen longum ejus spatium sustineat.

Sect. IX. Nonnunquàm etiam lentæ febres sine ullâ remissione corpus tenent; ac neque cibo neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbum mutet: fortassè enim curationi opportunior fiet. Sæpè igitur ex aquâ frigidâ cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdùm sic evenit, ut horror oriatur, et fiat initium quoddam novi motûs; exque eo, quùm magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quoque ex oleo et sale salubris videtur. At si diù frigus est, et torpor, et jactatio corporis, non alienum est in ipsâ febre dare mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum benè dilutum. Intenditur enim sæpè ex eo febris; et major ortus calor simul et priora mala tollit, et spem remissionis, inque eâ curationis ostendit. Neque herculè ista curatio nova est, quâ nunc quidam traditos sibi ægros, qui cautioribus medicis trahebantur, interdùm contrariis remediis sanant. Si quidem apud antiquos quoque antè Herophilum et Erasistratum, maximeque post Hippocratem fuit Petro quidam, qui febricitantem hominem ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem sitimque excitaret. Deindè, ubi pau-

lùm remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac si moverat sudorem, explicuisse se ægrum judicabat: si non moverat, plùs etiam aquæ frigidæ ingerebat, et tùm vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinùs suillam assam et vinum homini dabat: si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto, eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret. Et intrà hæc omnis ejus medicina erat: eaque non minùs grata fuit his quos Hippocratis successores non refecerant, quàm nunc est his quos Herophili vel Erasistrati æmuli diù tractos non expedierunt. Neque ideò tamen non est temeraria ista medicina; quia plures, si protinùs à principiis excipit, interimit. Sed, quùm eadem omnibus convenire non possint, ferè, quos ratio non restituit, temeritas adjuvat: ideòque ejusmodi medici meliùs alienos ægros quàm suos nutriunt. Sed est circumspecti quoque hominis et novare interdùm, et augere morbum, et febres accendere; quia curationem ubi id quod est, non recipit, potest recipere id quod futurum est.

Sect. X. Considerandum etiam est, febresne solæ sint, an alia his quoque mala accedant; id est, nùm caput doleat, nùm lingua aspera, nùm præcordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, et in id ingerere: deindè habere duo pittacia, quæ latitudinem frontis longitudinemque æquent: ex his invicem alterum in aceto et rosâ habere, alterum in fronte; aut intinctam iisdem lanam succidam imponere. Si acetum offendit, purâ rosâ utendum est: si rosa ipsa lædit, oleo acerbo. Si ista parùm juvant, teri potest vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus: quorum quidlibet ex aceto impositum, dolorem minuit; sed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum rosâ, cerussâ,

spumâve argenti. Olfacere quoque vel serpillum, vel anethum, non alienum est. At si in præcordiis inflammatio et dolor est, primò superimponenda sunt cataplasmata reprimentia; ne, si calidiora fuerint, plùs eò materiæ concurrat: deindè ubi prima inflammatio se remisit, tunc demùm ad calida et humida veniendum est; ut ea quæ remanserint, discutiant. Notæ verò inflammationis sunt quatuor, (rubor et tumor cum calore et dolore:) quo magis erravit Erasistratus, qui febrem nullam sine hâc esse dixit. Ergò si sine inflammatione dolor est, nihil imponendum est: hunc enim statim ipsa febris solvit. At si neque inflammatio neque febris, sed tantùm præcordiorum dolor est, protinùs calidis et siccis fomentis uti licet. Si verò lingua sicca est et scabra, detergenda primùm penicillo est ex aquâ calidâ: deindè ungenda mixtis inter se rosâ et melle. Mel purgat, rosa reprimit, simulque siccescere non sinit. At si scabra non est, sed arida, ubi penicillo detersa est, ungi rosâ debet, cui ceræ sit paulùm adjectum.

Sect. XI. Solet etiam ante febres esse frigus; idque vel molestissimum morbi genus est. Ubi id exspectatur, omni potione prohibendus æger est; hæc enim paulò antè data multùm malo adjicit: item maturiùs veste multâ tegendus est: admovenda partibus his pro quibus metuimus, sicca et calida fomenta, sic ut ne statìm vehementissimi calores incipiant, sed paulatìm increscant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo sunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contenti medici quidam unâ frictione, etiam ex quolibet oleo, sunt. In harum febrium remissionibus nonnulli tres aut quatuor sorbitionis cyathos, etiam nunc manente febre, dant: deindè, eâ benè finitâ, reficiunt stomachum cibo frigido et levi. Ego tùm hoc puto tentandum, quùm parùm cibus semel et post febrem da-

tus prodest. Sed curiosè prospiciendum est, ne tempus remissionis decipiat: sæpè enim in hoc quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, et rursùs intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam immoratur, et jactationem fetoremque quemdam oris, quem ὄζην Græci vocant, minuit. Illud satis convenit, si quotidiè pares accessiones sunt, quotidiè parvum cibum dandum: si impares, post graviorem, cibum; post leviorem, aquam mulsam.

Sect. XII. Horror autem eas ferè febres antecedit, quæ certum habent circuitum, et ex toto remittuntur; ideòque tutissimæ sunt, maximèque curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum; neque vinum, neque medicamentum aliud rectè datur: incertum est enim quandò febris ventura sit: ità fieri potest, ut, si subitò venerit, summa in eo pernicies sit quod auxilii causâ fuit inventum: nihilque aliud fieri potest, quàm ut primis diebus benè abstineatur æger: deindè, sub decessu febris ejus quæ gravissima est, cibum sumat. At ubi certus circuitus est, faciliùs omnia illa tentatur; quia faciliùs proponere nobis et accessionum et decessionum vices possumus. In his autem, quùm inveteraverunt, utilis fames non est: primis tantummodò diebus eâ pugnandum est: deindè dividenda curatio est, et antè horror, tùm febris discutienda. Igitur quùm primùm aliquis inhorruit, et ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, et vomere eum cogere: nam ferè talis horror ab his oritur quæ biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu æquè cessit; sæpè enim sic discutitur: jamque, quod genus febris sit, scire licet. Itaque sub exspectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est; dandaque opera, ut per tempus horroris in solio sit.

Si ibi quoque senserit, nihilominùs idem sub exspectatione accessionis quartæ faciat : si quidem eo quoque modo sæpè is discutitur. Si nec balneum quidem profuit, antè accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere : si quidem ea quoque assumpta calorem movent, qui horrorem non admittit. Deindè eodem modo, quo in frigore præceptum est, antequàm inhorrescere possit, operiatur, fomentisque protinùs calidioribus totum corpus circumdare convenit, maximèque involutis exstinctis testis et titionibus. Si nihilominùs horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur; cui æquè ex calefacientibus aliquid sit adjectum : adhibeaturque frictio, quantam is sustinere poterit maximam, maximèque in manibus et pedibus : et spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiam si horror redit : sæpè enim pertinacia juvantis malum corporis vincit. Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterùmque vomere cogendus est; utendumque eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus est, si tardiùs horror quiescet : siquidem id quoque exonerato corpori prodest. Ultima post hæc auxilia sunt, gestatio et frictio. Cibus autem in ejusmodi morbis maximè dandus est, qui mollem alvum præstet : caro glutinosa : vinum, quùm dabitur, austerum.

Sect. XIII. Hæc ad omnes circuitus febrium pertinent : discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnoperè abstinere oportet; tùm cibis altero quoque die uti. Si res inveteraverit, post febrem experiri balneum et vinum ; magisque, si horrore sublato hæc superest. Si verò tertiana, quæ ex toto intermittit, aut quartana est, mediis diebus, et ambulationibus uti oportet aliisque exercitationibus et unctionibus. Quidam ex anti-

quioribus medicis, Cleophantus, in hoc genere morborum, multò antè accessionem, per caput ægrum multâ calidâ aquâ perfundebat, deindè vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta secutus est Asclepiades, rectè tamen præteriit: est enim anceps.

Sect. XIV. Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit alvum duci oportere: quinto, post horrorem, vomitum elicere; deindè post febrem, sicut illi mos erat, adhuc calidis dare cibum et vinum: sexto die in lectulo detineri: sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpè fieri posse verisimile est: tutius tamen est, hoc ipso ordine utamur, tria remedia, vomitûs, alvi ductionis, vini, per triduum, id est die tertio et quinto et septimo, tentare: nec vinum, nisi post accessionem diei septimi, bibere. Si verò primis diebus discussus morbus non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur; tùm, cibo assumpto, bibat aquam: postero die, qui vacat ab exercitatione unctioneque, aquâ tantùm contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est: si verò imbecillitas urgebit, et post febrem vinum, et medio die paulùm cibi debebit assumere.

Sect. XV. Eadem in quartanâ facienda sunt: sed quùm hæc tardè admodùm finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentiùs ab initio præcipiendum est, quid in eâ debeat fieri.

Igitur si cui cum horrore febris accessit, eaque desiit, eodem die et postero tertioque continere se debet, et aquam tantummodò calidam primo die post febrem sumere; biduo proximo, quantùm fieri potest, ne hanc quidem: si quarto die cum horrore febris revertitur, vomere, sicut antè præceptum est: deindè post febrem modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aquâ tantummodò calidâ, si sitis

est, assumptâ. Septimo die balneo frigus prævenire, si febris redierit, ducere alvum : ubi ex eo corpus conquieverit, in unctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum et vinum : biduo proximo se abstinere, frictione servatâ. Decimo tertio die rursùs balneum experiri : et, si posteà febris accessit, æquè perfricari, vinum copiosiùs bibere. Ac sic proximum est ut quies tot dierum et abstinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si verò nihilominùs remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus; idque agendum, ut, quod diù sustinendum est, corpus facilè sustineat. Quò minùs etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deindè abstinendum in septimum diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit, tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit : adeò, si febris sæpiùs accesserit, concidet. Igitur, si tertio decimo die morbus manebit, balneum neque ante febrem, neque post eam tentandum erit; nisi interdùm jam horrore discusso. Horror ipse per eadem quæ suprà scripta sunt expugnandus : deindè post febrem oportebit ungi, et vehementer perfricari; cibum et validum et fortiter assumere; vino uti, quantùm libebit : postero die, quùm satis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum capere sine vino, tertio die abstinere. Quo die verò febrem expectabit, antè surgere et exerceri, dareque operam, ut in ipsam exercitationem tempus febris incurrat : sic enim sæpè illa discutitur : at, si in opere occupavit, tùm demùm se recipere. In ejusmodi valetudine medicamenta sunt oleum, frictio, exercitatio, sibus, vinum. Si venter adstrictus est, solvendus est. Sed hæc facilè validiores faciunt : sin imbecillitas occupavit, pro exercitatione gestatio est : si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est. Si hæc quoque

vehemens onerat, intrà quietem et unctionem et cibum sistendum est: dandaque opera est, ne qua cruditas in quotidianum id malum vertat. Nam quartana neminem jugulat: sed, si ex eâ facta quotidiana est, in malis æger est: quod tamen, nisi culpâ vel ægri vel curantis, nunquàm fit.

Sect. XVI. At si duæ quartanæ sunt, neque hæ quas proposui, exercitationes adhiberi possunt; aut ex toto quiescere opus est, aut, si id difficile est, leniter ambulare; considere, diligenter involutis pedibus et capite; quoties febris accessit et desiit, cibum modicum sumere et vinum; reliquo tempore, nisi imbecillitas urget, abstinere. At si duæ febres penè junguntur, post utramque cibum sumere: deindè vacuo tempore et moveri aliquid et post unctionem cibo uti. Quùm verò vetus quartana raro nisi vere solvatur; utique eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodest quoque in vetere quartanâ, mutare subindè victûs genus, à vino ad aquam, ab aquâ ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire: esse radicem, deindè vomere, jureve pulli gallinacei ventrem resolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia, ante accessionem sorbere vel aceti cyathos duos, vel unum sinapis, cum tribus Græci vini salsi, vel mixta paribus portionibus, et in aquâ diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaque corpus agitandum est, ut moveatur ex eo statu quo detinetur. Si febris quievit, diù meminisse ejus diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem: facilè enim revertitur, nisi à sano quoque aliquamdiù timetur.

Sect. XVII. At si ex quartanâ quotidiana facta est, quùm id vitio inciderit, per biduum abstinere oportet, et frictione uti, aquam tantummodò vespere potui dare: tertio die sæpè fit, ne febris accedat. Sed sive id fit, sive

non fit, cibus post accessionis tempus est dandus: et si manet, per biduum abstinentiâ, quanta maxima imperari corpori potest, et frictione quotidiè utendum est.

Sect. XVIII. Et febrium quidem curatio exposita est; supersunt verò alii corporis affectus qui huic superveniunt, ex quibus eos qui certis partibus assignari non possunt, protinùs jungam. Incipiam ab insaniâ, primamque hujus ipsius partem aggrediar, quæ et acuta et cum febre est: Græci φρένησιν appellant. Illud antè omnia scire oportet, interdùm in accessione ægros desipere et loqui aliena. Quod non leve quidem est, neque incidere potest nisi in febre vehementi: non tamen æquè pestiferum est; nam plerùmque breve esse consuevit, levatoque accessionis impetu, protinùs mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud desiderat, quàm quod in curandâ febre præceptum est. Phrenesis verò tùm demùm est, quùm continua dementia esse incipit; aut quùm æger, quamvis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt: siquidem ex phreniticis alii hilares, alii tristes sunt: alii faciliùs continentur et intra verba desipiunt, alii consurgunt et violenter quædam manu faciunt; atque ex his ipsis alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; summamque speciem sanitatis in captandis malorum operum occasionibus præbent; sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare asperioribus coërcitionibus supervacuum est: eos verò qui violentiùs se gerunt, vincire convenit; ne vel sibi vel alteri noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dùm levari vinculis cupit, quamvis prudenter et miserabiliter loquitur; quoniam is dolus insanientis est.

Ferè verò antiqui tales ægros in tenebris habebant,

eo quod illis contrarium esset exterreri; et ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid judicabant: at Asclepiades, tanquàm ipsis tenebris terrentibus, in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum est: alium enim lux, alium tenebræ magis turbant; reperiunturque, in quibus nullum discrimen deprehendi vel hoc vel illo modo possit. Optimum itaque est utrunque experiri; et habere eum qui tenebras horret, in luce; eum qui lucem, in tenebris. At ubi nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido; si non habet, obscuro continendus est. Remedia verò adhibere, ubi maximè furor urget, supervacuum est; simul enim febris quoque increscit: tùm itaque nihil nisi continendus æger est: ubi verò res patitur, festinanter subveniendum est. Asclepiades perindè esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur: hanc rationem secutus, quod neque insania esset, nisi febre intentâ; neque sanguis nisi in remissione ejus rectè mitteretur. Ipse in his somnum multâ frictione quæsivit; sed quùm et intentio febris somnum impediat, et frictio non nisi in remissione ejus utilis sit; hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo rectè fiunt, aliàs omittenda. Et continua quoque febris habet tempora quibus, etsi non remittit, non tamen crescit, estque hoc, ut non optimum, sic tamen secundum remediis tempus. Quod si vires ægri patiuntur, sanguis quoque mitti debet. Nec minùs deliberari potest an alvus ducenda sit. Tùm, interposito die, convenit caput ad cutem tondere, deindè aquâ fovere in quâ verbenæ aliquæ decoctæ sint ex reprimentibus; aut priùs fovere, deindè tondere, et iterum fovere; ac novissimè rosâ caput naresque implere, offerre etiam naribus rutam ex aceto contritam, et movere sternutamenta medicamentis ad id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his

quibus vires non desunt : si verò imbecillitas est, rosâ tantùm caput, adjecto serpyllo similive aliquo, madefaciendum est. Utiles etiam in quibuscumque viribus herbæ duæ sunt, solanum et muralis, si simul ex utrâque succo expresso, caput impletur. Quùm se febris remiserit, frictione utendum est, parciùs tamen in his qui nimis hilares, quàm in his qui nimis tristes sunt. Adversùs omnium autem sic insanientium animos gerere se pro cujusque naturâ necessarium est. Quorumdam enim vani metus levandi sunt; sicut in homine prædivite famem timente incidit, cui subindè falsæ hereditates nunciabantur. Quorumdam audacia coërcenda est; sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorumdam etiam intempestivus risus objurgatione et minis finiendus est : quorumdam discutiendæ tristes cogitationes : ad quod symphoniæ et cymbala strepitusque proficiunt. Sæpiùs tamen assentiendum quàm repugnandum est : paulatìmque et non evidenter, ab his quæ stultè dicuntur, ad meliora mens adducenda. Interdùm etiam elicienda ipsius attentio, ut fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut rectè, si delectantur, aut perperàm, si id ipsum eos offendit : emendando enim convertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibum quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt. Omnibus verò sic affectis somnus et difficilis et præcipuè necessarius est : sub hoc enim plerique sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominùs vigilant, quidam somnum moliuntur potui dando aquam, in quâ papaver aut hyoscyamus decocta sit : alii mandragoræ mala pulvino subjiciunt, alii vel amomum vel sycamini lacrymam fronti inducunt.

Hoc nomen apud medicos reperio. Sed quùm Græci morum συκάμινον appellant, mori verò nulla lacryma est, sic significatur lacryma arboris in Ægypto nascentis, quam ibi μορόσυκον appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex eâ aquâ cum spongiâ os et caput subindè fovent. Asclepiades ea supervacua esse dixit, quoniam in lethargum sæpè converterent: præcepit autem ut primo die à cibo, potione, somno abstineretur: vespere ei daretur potui aqua; tùm frictio admoveretur lenis, ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deindè die, iisdem omnibus factis, vespere ei daretur sorbitio et aqua, rursùsque frictio adhiberetur: per hanc enim nos consecuturos, ut somnus accedat. Id interdùm fit, et quidem adeò ut, illo confitente, nimia frictio etiam lethargi periculum afferat. Sed si sic somnus non accessit, tùm demùm illis medicamentis arcessendus est; habitâ scilicet eâdem moderatione quæ hìc quoque necessaria est; ne quem obdormire volumus, excitare posteà non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxtà cadens, vel gestatio post cibum et noctu, maximèque lecti suspensi motus. Neque alienum est, si neque sanguis antè missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admovere; quæ quia levat morbum, potest etiam somnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda est: nam neque implendus æger est, ne insaniat; neque jejunio utique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est cibo infirmo, maximèque sorbitione, potione aquæ mulsæ, cujus ternos cyathos hieme, æstate verò quatuor dedisse satis est.

Alterum insaniæ genus est quod spatium longius recipit, quia ferè sine febre incipit, leves deindè febriculas excitat: ea consistit in tristitiâ quam videtur bilis

atra contrahere. In hâc utilis detractio sanguinis est: si quid hanc prohibet, prima est abstinentia, secunda per album veratrum vomitumque purgatio: post utrumlibet adhibenda bis die frictio est: si magis valet, frequens etiam exercitatio: in jejuno vomitus. Cibus sine vino dandus ex mediâ materiâ est: quam quoties posuero, scire licet etiam ex infirmissimâ dari posse, dùm ne eâ solâ quis utatur: valentissima tantummodò esse removenda. Præter hæc, servanda alvus est quàm tenerrima: removendi terrores, et potiùs bona spes afferenda: quærenda delectatio ex fabulis ludisque, quibus maximè capi sanus assueverat: laudanda, si qua sunt, ipsius opera, et ante oculos ejus ponenda: leviter objurganda vana tristitia: subindè admonendus, in his ipsis rebus quæ sollicitant, cur non potiùs lætitiæ quàm sollicitudinis causa sit. Si febris quoque accessit, ea sicut aliæ febres curanda est.

Tertium insaniæ genus ex his longissimum; adeò ut vitam ipsam non impediat: quod robusti corporis esse consuevit. Hujus autem species duæ sunt: nam quidam imaginibus, non mente falluntur; quales insanientem Aiacem vel Orestem percepisse poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes an hilares sint. In tristitiâ nigrum veratrum dejectionis causâ, in hilaritate album ad vomitum excitandum, dari debet: idque, si in potione non accipit, pani adjiciendum est, quò faciliùs fallat: nam si benè se purgaverit, ex magnâ parte morbum levabit. Ergo, etiam si semel datum veratrum parùm profecerit, interposito tempore, iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leviorem esse morbum cum risu quàm seriò insanientium. Illud quoque perpetuum est in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus aliquis est, ventrem ejus antè solvendum esse; ubi

à superiore, comprimendum. Si verò consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optimè curatur. Ubi perperàm aliquid dixit aut fecit, fame, vinculis, plagis coërcendus est. Cogendus est, et attendere, et ediscere aliquid, et meminisse : sic enim fiet, ut paulatìm metu cogatur considerare quid faciat. Subitò etiam terreri et expavescere in hoc morbo prodest; et ferè quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, quùm ab eo statu mens in quo fuerat, abducta est. Interest etiam, is ipse sine causâ subindè rideat, an mœstus demissusque sit : nam dementis hilaritas terroribus his de quibus suprà dixi, meliùs curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa, bis die frictio : item per caput aqua frigida infusa, demissumque corpus in aquam et oleum. Illa communia sunt, insanientes vehementer exerceri debere; multâ frictione uti; neque pinguem carnem neque vinum assumere; cibis uti post purgationem, ex mediâ materiâ quàm levissimis; non oportere esse vel solos, vel inter ignotòs, vel inter eos quos aut contemnant aut negligant; mutare debere regiones, et, si mens redit, annuâ peregrinatione esse jactandos.

Raró, sed aliquandò tamen, ex metu delirium nascitur. Quod genus insanientium, specie simile, simili victûs genere curandum est : præter quàm quòd in hoc insaniæ genere solo, rectè vinum datur.

Sect. XIX. His morbis præcipuè contrarium est id genus, quod καρδιακὸν à Græcis nominatur; quamvis sæpè ad eum phrenitici transeunt : si quidem mens in illis labat, in hoc verò constat. Id autem nihil aliud est, quàm nimia imbecillitas corporis, quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur : licetque protinùs scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, et modo, et tempore,

ex toto thorace et cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodò et cruribus siccioribus atque frigentibus; acutique morbi genus est. Curatio prima est, suprà præcordia imponere quæ reprimant, cataplasmata : secunda sudorem cohibere. Id præstat acerbum oleum, vel rosa, vel melinum vel myrteum : quorum aliquo corpus leniter perungendum; ceratumque ex aliquo horum tùm imponendum est. Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spumâ, vel Cymoliâ cretâ; vel etiam subindè horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridis myrti vel rubi foliis, aut ex austeri et boni vini aridâ fæce : pluraque similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex viâ pulvis injectus. Super hæc verò, quominùs corpus insudet, levi veste debet esse contectus, loco non calido, fenestris patentibus, sic ut perflatus quoque aliquis accedat. Tertium auxilium est imbecillitati jacentis cibo vinoque succurrere. Cibus non multus quidem, sed sæpè tamen nocte ac die dandus est; ut nutriat, neque oneret. Is esse debet ex infirmissimâ materiâ, et stomacho aptus. Nisi si necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est ne æger deficiat, tùm et intrita ex hoc, et hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue, meraculum, egelidum, subindè et liberaliter dandùm est; adjectâ polentâ, si modò is æger parùm cibi assumit : idque vinum esse debet neque nullarum virium, neque ingentium : rectèque totâ die ac nocte vel tres heminas æger bibet; si vastius corpus est, vel plus etiam : si cibum non accipit, perunctum perfundere aquâ frigidâ antè convenit, et tùm dare. Quod si stomachus resolutus parùm continet, et ante cibum et post eum sponte vomere oportet; rursùsque post vomitum cibum sumere. Si ne id quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositâque horâ,

sumere alterum. Si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est; qui, ubi inaruerunt, efficiunt ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor, venisque vis redeat. Ultimum auxilium est, in alvum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum est naribus quoque æstuantis admovere quod reficiat, ut est rosa et vinum: et, si qua in extremis partibus frigent, unctis et calidis manibus fovere: per quæ si consequi potuerimus ut et sudoris impetus minuatur, et vita prorogetur; incipit jam tempus ipsum esse præsidio. Ubi is esse in tuto videtur, verendum tamen est, ne in eamdem imbecillitatem citò recidat: itaque, vino tantùm remoto, quotidiè validiorem cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.

Sect. XX. Alter quoque morbus est aliter phrenitico contrarius. In illo difficilior somnus, prompta ad omnem audaciam mens est; in hoc marcor et inexpugnabilis penè dormiendi necessitas: λήθαργον Græci nominant. Atque id quoque genus acutum est, et, nisi succurritur, celeriter jugulat. Hos ægros quidam subindè excitare nituntur, admotis iis per quæ sternutamenta evocantur, et iis quæ odore fœdo movent, qualis est pix cruda, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, pilos aut cornu cervinum: si non est, quodlibet aliud: hæc enim quùm comburuntur, odorem fœdum movent. Tharrias verò quidam accessionis esse id malum dixit, levarique, quùm ea decessit: itaque eos, qui subindè excitantur, sine usu malè habere. Interest autem, in decessione expergiscatur æger, an, quùm febris non levetur, aut levatâ quoque eâ, somnus urgeat. Nam si expergiscitur, adhibere ei ut sopito, supervacuum est: neque

enim vigilando melior fit; sed per se, si melior est, vigilat. Si verò continens ei somnus est, utique excitandus est; sed his temporibus quibus febris levissima est, ut excernat aliquid et sumat: excitat autem validissimè repentè aqua frigida infusa. Post remissionem itaque, perunctum oleo multo corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc utemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia: sin aliter hæc erunt, ea potiora quæ suprà comprehensa sunt. Et, quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est. Medendi autem causâ caput radendum; deindè poscâ fovendum est, in quâ laurus aut ruta decocta sit. Altero die imponendum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut edera cum rosâ et àceto: præcipuèque proficit, et ad excitandum hominem, naribus admotum, et ad morbum ipsum depellendum, capiti frontive impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest: maximèque opportunè cibus datus, id est, in remissione, quanta maxima inveniri poterit. Aptissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat: sic, ut si quotidiè gravis accessio est, hæc quotidiè detur: si alternis, post graviorem, sorbitio; post leviorem mulsa aqua. Vinum quoque cum tempestivo cibo datum non mediocriter adjuvat. Quod si post longas febres ejusmodi torpor accessit, cætera eadem servanda sunt: ante accessionem autem tribus quatuorve horis, si venter adstrictus est, dandum est castoreum cum scammoniâ; si non est, per se ipsum cum aquâ dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis utendum est plenioribus; si dura, in iisdem sorbitionibus subsistendum; imponendumque præcordiis quod simul et reprimat et emolliat.

Sect. XXI. Sed hic quidem acutus est morbus: longus verò fieri potest eorum quos aqua inter cutem malè

habet, nisi primis diebus discussus est: ὕδρωπα Græci vocant. Atque ejus tres species sunt. Nam modò, ventre vehementer intento, creber intùs ex motu spiritûs sonus est: modò corpus inæquale est, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modò intùs in uterum aqua contrahitur; et, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conspici possit. Primum τυμπανίτην: secundum λευκοφλεγματίαν vel ὑποσάρκα; tertium ἀσκίτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia, ob quam ne ulcera quidem in his ægris facilè sanescunt. Sæpè verò hoc malum per se incipit: sæpè alteri vetusto morbo maximèque quartanæ supervenit. Faciliùs in servis quàm in liberis tollitur: quia, quùm desideret famem, sitim, mille alia tædia longamque patientiam, promptiùs iis succurritur qui facilè coguntur, quàm quibus inutilis libertas est. Sed hi quidem qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideòque non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonum regem, amicum quemdam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit posse sanari: quùmque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur, respondit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim quùm summâ diligentiâ non medici tantummodò, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium sese præcipitavit. Inter initia tamen non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori quies, sitis, inedia: at si malum inveteraverit, non sine magnâ mole discutitur. Metrodorum tamen Epicuri discipulum referunt, quùm hoc morbo tentaretur, neque æquo animo sustineret necessariam sitim, ubi diù abstinuerat, solitum bibere, deindè evomere. Quod si redditur

quicquid receptum est, multùm tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget; ideòque in quolibet tentandum non est. Sed si febris quoque est, hæc imprimis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tùm demùm ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atque hìc quoque, quæcumque species est, si nondùm nimis occupavit, iisdem auxiliis opus est. Multùm ambulandum, currendum aliquid est, et superiores maximè partes sic perfricandæ, ut spiritum ipse contineat. Evocandus est sudor non per exercitationem tantùm, sed etiam in arenâ calidâ vel laconico, vel clibano similibusque aliis: maximè quoque utiles sunt naturales et siccæ sudationes, quales super Baias habemus in myrtetis. Balneum atque omnis humor alienus est. Jejuno rectè catapotia dantur, facta ex duabus absinthii, myrrhæ tertiâ parte. Cibus esse debet ex mediâ quidem materiâ, sed tamen generis durioris: potio non ultrà danda est, quàm ut vitam sustineat; optimaque est quæ urinam movet: sed id ipsum moliri cibo melius est quàm medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid quæ id præstent, erit decoquendum; eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum, crocum, cinnamum amomum, casia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panaces, cardamomum, ebenus, cupressi semen, uva taminia, σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotonum, rosæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, styrax, costum, junci quadrati et rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant: quæ quoties posuero, non quæ hìc nascuntur, sed quæ inter aromata afferuntur, significabo. Primò tamen quæ levissima ex his sunt, id est, rosæ folia vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum quoque utile est et lene, et austerum, sed

quàm tenuissimum. Commodùm est etiam lino quotidiè ventrem metiri, et, quà comprehendit alvum, notam imponere: posteroque die videre, plenius corpus sit an extenuetur; id enim quod extenuatur medicinam sentit. Neque alienum est metiri et potionem ejus, et urinam: nam si plus humoris excernitur quàm assumitur, ita demùm secundæ valetudinis spes est. Asclepíades in eo qui ex quartanâ in hydropa deciderat, se abstinentiâ bidui et frictione usum; tertio die, jam et febre et aquâ liberato cibum et vinum dedisse, memoriæ prodidit.

Hactenùs communiter de omni specie præcipi potest: si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est. Ergo si inflatio, et ex eâ dolor creber est, utilis quotidianus, aut altero quoque die post cibum, vomitus est: fomentis siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ: si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, et tùm his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam ter quotidiè quaterque opus est uti frictione vehementi, cum oleo et quibusdam calefacientibus: sed in hâc frictione à ventre abstinendum est: imponendum verò in eum crebriùs sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, et servanda ulcera diutiùs. Utiliter etiam scilla cocta delingitur; sed diù post has inflationes abstinendum est ab omnibus inflantibus. At si id vitium est, cui λευκοφλεγματία nomen est, eas partes quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimiùm, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque frictione, madefactis tantùm manibus aquâ cui sal et nitrum et olei paulùm sit adjectum; sic ut aut pueriles aut muliebres manus adhibeantur, quò

mollior earum tactus sit : idque, si vires patiuntur, antè meridiem totâ horâ, post meridiem semihorâ, fieri oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata quæ reprimunt; maximèque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor ferè digitis, ex parte interiore est, quà per aliquot dies frequens humor feratur, atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet; concutiendum quoque corpus est multâ gestatione, atque ubi inductæ vulneribus cicatrices sunt, adjiciendum exercitationibus et cibis, donec corpus ad pristinum habitum revertatur. Cibus valens esse debet et glutinosus, maximèque caro. Vinum, si per stomachum licet, dulcius : sed ita ut in vicem biduo triduove, modò aqua, modò id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare nascitur, semen cum aquâ potui datum. Si valens est qui id accipit, ei scilla cocta simul super ventrem delinitur : auctoresque multi sunt, inflatis vesicis pulsandos tumores esse.

Si verò id morbi genus est, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modicè, oportet; malagma quod digerat, impositum habere; idque ipsum, superimposito triplici panno, fasciâ, non nimiùm tamen vehementer, adstringere : quod à Tharriâ profectum, servatum esse à pluribus video. Si jecur aut lienem affectum esse manifestum est, ficum pinguem contusam, adjecto melle, superponere : si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominùs abundat, celeriore viâ succurrere, ut is per ventrem ipsum emittatur. Neque ignoro Erasistrato displicuisse hanc curandi viam; morbum enim hunc jecinoris putavit : itâ illud esse sanandum; frustraque aquam emitti, quæ, vitiato illo, subindè nascatur. Sed primum non hujus visceris unius hoc vitium est : nam et liene affecto, et in totius corporis malo habitu fit : deindè, ut

indè cœperit, tamen aqua, nisi emittitur, quæ contrà naturam ibi substitit, et jecinori et cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque corpus nihilominùs esse curandum: neque enim sanat emissus humor, sed medicinæ locum facit quam intùs inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controversiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari possint; sed juvenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certè satis liberales intermissiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, quive ex atrâ bile huc deciderunt, quive malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non sunt. Cibus autem, quo die primùm humor emissus est, supervacuus est, nisi si vires desunt. Insequentibus diebus, et is et vinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet: paulatìmque evocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solem, sudationes, fatigationes et idoneos cibos, donec ex toto convalescat. Balneum rarum res amat, et frequentionem in jejuno vomitum. Si æstas est, in mari natare commodum est. Ubi convaluit aliquis, diù tamen alienus ei veneris usus est.

Sect. XXII. Diutiùs sæpè et periculosiùs tabes eos malè habet quos invasit: atque hujus quoque plures species sunt. Una est, quâ corpus non alitur, et naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur; et nisi occurritur, tollit: ἀτροφίαν hanc Græci vocant. Ea duabus ferè de causis incidere consuevit: aut enim nimio timore aliquis cibi minùs, aut aviditate nimia plùs quàm debet, assumit: ità vel quod deest, infirmat; vel quod superat, corrumpitur. Altera species est quam Græci καχεξίαν appellant, ubi malus corporis habitus est; ideòque omnia alimenta corrumpuntur. Quòd ferè fit, quùm longo morbo vitiata corpora, etiam si illo

vacant, refectionem tamen non accipiunt; aut quùm malis medicamentis corpus affectum est; aut quùm diù necessaria defuerunt; aut quùm inusitatos et inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve simile incidit. Huic, præter tabem, illud quoque nonnumquàm accidere solet, ut per assiduas pustulas aut ulcera summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescant. Tertia est longèque periculosissima species, quam Græci φθίσιν nominaverunt. Oritur ferè à capite, indè in pulmonem destillat: huic exulceratio accedit, et febricula levis fit; quæ etiam quùm quievit, tamen repetit. In eâ quoque frequens tussis est, pus exscreatur, interdùm cruentum aliquid. Quicquid exscreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est: itaque qui de morbo dubitant, hâc notâ utuntur.

Quùm hæc genera tabis sint, animadvertere primùm oportet, quid sit in quo laboretur: deindè, si tantùm non ali corpus apparet, causam ejus attendere; et si cibi minùs assumpsit aliquis quàm debuit, adjicere oportet; sed paulatìm, ne si is corpus insuetum subitâ multitudine oneraverit, concoctionem impediat. Si verò plùs justo quis assumere solitus est, abstinere uno die; deindè ab exiguo cibo incipere; quotidiè adjicere, donec ad justum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quàm minimè frigidis, sole vitato: per manus quoque exerceri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maximè per se ipsum, sæpiùs eodem die, et antè cibum, et post eum; sic ut interdùm oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec insudet. Prodestque jejuno prehendere per multas partes cutem et attrahere, ut relaxetur; aut, impositâ resinâ et abductâ, subindè idem facere. Utile est etiam interdùm balneum, sed post cibum exiguum. Atque in ipso solio rectè cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc frictio fuit,

post eam protinùs. Cibi verò esse debent ex his qui facilè concoquuntur, maximèque alunt. Ergo vini quoque, sed austeri, necessarius usus est; movenda urina.

At si malus habitus corporis est, primùm abstinendùm est; deindè alvus ducenda; tùm paulatìm cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, frictionibus. Utilius his frequens balneum est, sed jejunis; etiam usque sudorem. Cibis verò opus est copiosis, variis, boni succi, quique etiam minùs facilè corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatìm, quotidièque pluribus diebus, cum eo ut cætera quoque eodem modo serventur.

Quod si mali plùs est, et vera phthisis est, inter initia protinùs occurrere necessarium est, neque enim facilè hic morbus, quùm inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, longâ navigatione, cœli mutatione, sic ut densius quàm id est ex quo discedit æger, petatur: ideòque aptissimè Alexandriam ex Italiâ itur: ferèque id posse inter principia corpus pati debet, quum hic morbus ætate firmissimâ maximè oriatur, id est, ab anno duodevicesimo ad annum quintum et tricesimum. Si id imbecillitas non sinit, nave tamen non longè gestari commodissimum est. Si navigationem aliqua res prohibet, lecticâ vel alio modo corpus movendum est: tùm à negotiis abstinendum est, omnibusque rebus quæ sollicitare animum possunt: somno indulgendum: cavendæ destillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; et ob id vitanda cruditas, simulque et sol et frigus: os obtegendum; fauces velandæ; tussicula suis remediis finienda: et quandiù quidem febricula incursat, huic interdùm abstinentiâ, interdùm etiam tempestivis cibis medendum; eoque tempore bibenda aqua. Lac quoque, quod in capitis doloribus et in acutis febribus, et per eas factâ nimiâ siti, ac, sive præcordia tument, sive

biliosa urina est, sive sanguis fluxit, pro veneno est; in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis, rectè dari potest. Quod si febris aut nondùm incursat, aut jam remisit, decurrendum est ad medicas exercitationes, maximèque ambulationes, item lenes frictiones. Balneum alienum est. Cibus esse debet primò acer, ut allium, porrum, idque ipsum ex aceto, vel eodem intubus, ocimum, lactuca: deindè lenis, ut sorbitio ex ptisanâ vel ex alicâ vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, et, si nihil aliud est, far idem præstat. Tùm invicem modò his cibis, modò illis utendum est; adjiciendaque quædam ex mediâ materiâ, præcipuè verò ex primâ cerebellum vel pisciculus, et his similia. Farina etiam cum sevo ovillo caprinove mixta, deindè incocta, pro medicamento est. Vinum assumi debet leve, austerum. Hactenùs non magnâ mole pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neque febricula, neque tussis quiescit, tenuarique corpus apparet, validioribus auxiliis opus est. Exulcerandum est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item sub imis ossibus scapularum quas ὠμοπλάτας Græci vocant, sic ut ne sanescere sinamus ulcera, nisi tussi finitâ: cui per se quoque medendum esse manifestum est. Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes perfricandæ sunt: thorax leni manu pertractandus; post cibum intermittenda hora: et tùm perfricanda crura brachiaque. Interpositis denis diebus, demittendus æger in solium est, in quo sit aqua calida et oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tùm vinum, si tussis non est, potui frigidum dandum: si verò est, egelidum. Utile est etiam in remissionibus quotidiè cibos dari: frictiones gestationesque similiter adhiberi: itemque acria quarto aut quinto die assumere, interdùm herbam sanguinalem ex aceto vel plantaginem esse.

Medicamentum est etiam vel plantaginis succus per se, vel marrubium ex melle incoctum; ita ut illius cyathus sorbeatur, hujus cochleare plenum paulatìm delingatur, vel inter se mixta; et incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri et mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, et navis, et sorbitio. Alvus cita utique vitanda est. Vomitus in hoc morbo frequens perniciosus est, maximèque sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adjicere debet exercitationes, frictiones, cibos: deindè ipse se, suppresso spiritu, perfricare; diù abstinere à vino, balneo, venere.

Sect. XXIII. Inter notissimos morbos est etiam is qui comitialis vel major nominatur. Homo subitò concidit, ex ore spumæ moventur; deindè, interposito tempore, ad se redit, et per se ipse consurgit. Id genus sæpiùs viros quàm feminas occupat; ac solet quidem etiam longum esse usque ad mortis diem, at vitæ non periculosum. Interdùm tamen quùm recens est, hominem consumit; et sæpè eum, si remedia non sustulerunt, in pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit. Modò cum distentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modò sine illâ. Quidam hos quoque iisdem quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodùm supervacuum est: et quia ne lethargicus quidem his sanatur; et quia, quùm possit ille nunquàm expergisci atque ita fame interire, hic ad se utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, si nulla nervorum distentio accessit, utique sanguis mitti debet: si accessit, non utique mittendus est, nisi alia quoque hortantur. Necessarium autem est ducere alvum, vel nigro veratro purgare, vel utrumque facere, si vires patiuntur: tùm caput tondere; oleoque et aceto perungere; cibum post diem tertium, simul transiit hora quâ concidit, dare.

Neque sorbitiones autem his aliique molles et faciles cibi, neque caro, minimèque suilla, convenit; sed mediæ materiæ: nam et viribus opus est, et cruditates cavendæ sunt: cum quibus fugere oportet solem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conspectum omniumque terrentium, vomitum, lassitudinem, sollicitudines, negotia omnia. Ubi tertio die cibus datus est, intermittere quartum, et in vicem alterum quemque; eâdem horâ cibi servatâ, donec quatuordecim dies transeant. Quos ubi morbus excessit, acuti vim deposuit, ac si manet, curandus jam ut longus est. Quod si non, quo die primùm id incidit, medicus accessit, sed is qui cadere consuevit, post ei traditus est; protinùs eo genere victûs habito qui suprà comprehensus est, exspectandus est dies quo prolabatur; utendumque tùm vel sanguinis missione, vel ductione alvi, vel nigro veratro, sicut præceptum est. Insequentibus deindè diebus per eos cibos quos proposui, vitatis omnibus quæ cavenda dixi, nutriendus est.

Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac ter quoque aut quater eo utendum, non ita multis interpositis diebus; sic tamen ut ne iterùm unquàm sumat, nisi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendæ, quibusdam, præter ea quæ suprà scripta sunt, adjectis. Ubi manè experrectus est, corpus ejus leniter ex oleo vetere, cum capite excepto ventre, permulceatur: tùm ambulatione quàm maximè longâ et rectâ utatur: post ambulationem loco tepido vehementer et diù, ac non minùs ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deindè per caput multâ aquâ frigidâ perfundatur; paulùm cibi assumat; conquiescat; rursùs ante noctem ambulatione utatur; iterùm vehementer perfricetur, sic ut neque venter neque

caput contingatur: post hæc cœnet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria assumat. Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radat; ungatur oleo vetere, adjecto aceto et nitro; perfundatur aquâ salsâ; bibat jejunus ex aquâ castoreum; nullâ aquâ nisi decoctâ, potionis causâ, utatur. Quidam, jugulati gladiatoris calido sanguine poto, tali morbo se liberarunt: apud quos miserum auxilium tolerabile malum miserius fecit. Quod ad medicum verò pertinet, ultimum est, juxta talum ex utroque crure paulùm sanguinis mittere: occipitium incidere, et cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque et infrà, quà summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus si finitum malum non fuerit, propè est ut perpetuum sit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, multâ frictione, cibisque his qui suprà comprehensi sunt; præcipuèque vitanda omnia, quæ, ne fierent, excepimus.

Sect. XXIV. Æquè notus est morbus quem interdùm arquatum, interdùm regium nominant. Quem Hippocrates ait, si post septimum diem febricitante ægro supervenit, tutum esse, mollibus tantummodò præcordiis substantibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur, etiam prodesse; si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum. Solet quoque accedere et dolor capitis, et frequens singultus, et præcordiorum dextrâ parte durities; et, ubi corporis vehemens motus est, spiritûs difficultas membrorumque resolutio: atque ubi diutiùs manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Primo die abstinere ægrum oportet, secundo, ducere alvum; tùm si febris est, eam victûs genere discutere; si non est, scammo-

niam potui dare, vel cum aquâ betam albam contritam, vel cum aquâ mulsâ nuces amaras, absinthium, anisum, sic ut pars hujus minima sit. Asclepiades aquam quoque salsam, et quidem per biduum, purgationis causâ, bibere cogebat, iis quæ urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per hæc et per eos cibos qui extenuant, idem se consequi dicunt. Ego utique, si satis virium est, validiora; si parùm, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fit, post eam triduo primo modicè cibum oportet assumere ex mediâ materiâ, et vinum bibere Græcum salsum, ut solutio ventris maneat: tùm altero triduo validiores cibos, et carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere: deindè ad superius genus victûs reverti, cum eo ut magis satietur; omisso Græco vino, bibere integrum austerum; atque ita per hæc variare ut interdùm acres quoque cibos interponat, interdùm ad salsum vinum redeat. Per omne verò tempus utendum est exercitatione, frictione, et, si hiems est, balneo; si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam et conclavi cultiore, risu, joco, ludis, lasciviâ, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque quod digerat, super præcordia datum, prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

Sect. XXV. Ignotus autem penè in Italiâ, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant; isque longis annumeratur: totum corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet: rubor earum paulatìm in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, et digiti in manibus pedibusque

sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facilè tot malis obrutum hominem consumit. Protinùs ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet, aut nigro veratro venter solvi. Adhibenda tùm, quanta sustineri potest, inedia est: paululùm deindè vires reficiendæ et ducenda alvus: post hæc ubi corpus levatum est, utendum est exercitatione præcipuèque cursu: sudor primùm labore ipsius corporis, deindè etiam siccis sudationibus evocandus: frictio adhibenda: moderandumque inter hæc ut vires conserventur. Balneum rarum esse debet: cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus: vinum, præterquàm primis diebus, rectè datur. Corpus contrita plantago et illita optimè tueri videtur. Attonitos quoque rarò videmus: quorum et corpus et mens stupet. Fit interdùm ictu fulminis, interdùm morbo: hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His sanguis mittendus est: veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum: tùm adhibendæ frictiones; et ex mediâ materiâ minimè pingues cibi, quidam etiam acres; et à vino abstinendum.

Sect. XXVI. 1. At resolutio nervorum frequens ubiquè morbus est: sed interdùm tota corpora, interdùm partes infestat. Veteres auctores illud ἀποπληξίαν, hoc παράλυσιν nominaverunt: nunc utrumque παράλυσιν appellari video. Solent autem, qui per omnia membra resoluti sunt, celeriter rapi, ac, si correpti non sunt, diutiùs quidem vivunt; sed rarò tamen ad sanitatem perveniunt, et plerumquè miserum spiritum trahunt, memoriâ quoque amissâ. In partibus verò nunquàm acutus, sæpè longus, ferè sanabilis morbus est. Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquàm sanitatem restituit; sæpè mortem tantùm differt vitam interìm infestat. Post sanguinis missionem, si non redit et motus et mens, nihil spei superest: si redit, sa-

nitas quoque prospicitur. At ubi pars resoluta est, pro vi et malo corporis, vel sanguis mittendus est, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque casu facienda sunt: siquidem vitare præcipuè convenit frigus; paulatìmque ad exercitationes revertendum est, sic ut ingrediatur ipse protinùs, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur: tùm id membrum quod deficit, si potest, per se; sin minùs, per alium moveatur, et vi quâdam ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiam torpentis membri summam cutem exasperasse, vel urticis cæsam vel imposita sinapi, sic ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bulbique contriti cum thure rectè imponuntur. Neque alienum est resinâ cutem tertio quoque die diutiùs vellere; pluribus etiam locis aliquandò sine ferro cucurbitulas admovere. Unctioni verò aptissimum est vetus oleum, vel nitrum aceto et oleo admixtum. Quin etiam fovere aquâ calidâ marinâ, vel si ea non est, tamen salsâ, magnoperè necessarium est. Ac si quo loco vel naturales vel etiam manufactæ natationes sunt, iis potissimùm utendum est; præcipuèque in his agitanda membra quæ maximè deficiunt: si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex mediâ materiâ, maximèque ex venatione: potio sine vino aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi quarto vel quinto die, purgationis causâ, vinum Græcum salsum prodest. Post cœnam utilis vomitus est.

2. Interdùm verò etiam nervorum dolor oriri solet. In hoc casu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione sudorem, ut quidam præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diù corpus perfricandum est, deindè retento spiritu: in ipsâ exercitatione potiùs superiores

partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum subindè peregrinationibus cœlum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo, nitro ex aquâ perungenda est, deindè involvenda, et subjicienda pruna lenis et sulfur; atque ita diù suffumigandum: idque aliquandiù faciendum, sed jejuno, quùm benè jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque sæpè dolenti parti admovendæ sunt, pulsandusque leniter inflatis vesicis bubulis is locus est. Utile est etiam sevum miscere cum hyoscyami et urticæ contritis seminibus, sic ut omnium par modus sit, idque imponere: fovere aquâ in quâ sulfur decoctum sit. Utriculi quoque rectè imponuntur aquâ calidâ repleti, aut bitumen cum hordeaceâ farinâ mixtum: atque in ipso potissimum dolore utendum gestatione vehementi est: quod in aliis doloribus pessimum est.

3. Tremor autem nervorum æquè vomitu medicamentisque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, assasque sudationes. Bibenda aqua est: acri ambulatione utendum, item unctionibus frictionibusque, maximè per seipsum: pilâ similibusque superiores partes dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodò concoctioni utique studeatur. Secundùm cibum curis abstinendum: rarissimâ venere utendum est: si quandò quis in eam prolapsus est, tùm oleo leniter diùque in lectulo perfricari manibus puerilibus potiùs quàm virilibus debet.

4. Suppurationes autem, quæ in aliquâ interiore parte oriuntur, ubi notæ fuerint, primùm id agere oportet per ea cataplasmata quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat: deindè, si hæc victa sunt, ut per ea malagmata quæ digerunt, dissipetur. Quod si consecuti non sumus, sequitur ut evocetur; deindè, ut maturescat: omnis tunc vomicæ finis est, ut rumpatur: indiciumque est pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil

facere oportet, quo minùs, quicquid est puris, excedat. Utendum maximè sorbitionibus est, et aquâ calidâ. Ubi pus ferri desiit, transeundum ad faciles quidem, sed tamen validiores et frigidos cibos, frigidamque aquam, sic ut ab egelidis tamen initium fiat. Primòque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel avellanæ: posteà submovendum id ipsum, quo maturiùs induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore ulceri est succus assumptus vel porri vel marrubii, et omni cibo porrum ipsum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus quæ non afficiuntur, frictionibus, item ambulationibus lenibus: vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel aliâ ratione, sanescentia ulcera exasperentur: in hoc enim morbo perniciosus, ideòque omni modo cavendus sanguinis vomitus est.

LIBER QUARTUS.

Sect. I. Hactenus reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint; nunc de his dicam quæ sunt in partibus. Faciliùs autem omnium interiorum morbi curationesque in notitiam venient, si priùs eorum sedes breviter ostendero. Caput igitur eaque quæ in ore sunt, non linguâ tantummodò palatoque terminantur, sed etiam quatenùs oculis nostris exposita sunt. In dextrâ sinistrâque circa guttur venæ grandes quæ σφαγίτιδες nominantur; itemque arteriæ quas καρωτίδας vocant, sursùm procedentes ultra aures feruntur. At in ipsis cervicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdùm cum dolore intumescunt. Deindè duo itinera incipiunt: alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem, stomachus interior ad ventriculum fertur: illa spiritum, hic cibum recipit. Quibus quùm diversæ viæ sint, quà coeunt, exigua in arteriâ sub ipsis faucibus lingula est, quæ, quùm spiramus, attollitur; quùm cibum potionemque assumimus, arteriam claudit.

Ipsa autem arteria dura et cartilaginosa: in gutture assurgit, cæteris partibus residit. Constat ex circulis quibusdam, compositis ad imaginem earum vertebrarum quæ in spinâ sunt, ita tamen ut ex parte exteriore aspera, ex interiore, stomachi modo, lævis sit: eaque descendens ad præcordia, cum pulmone committitur. Is spongiosus; ideòque spiritûs capax, et à tergo spinæ

ipsi junctus : in duas fibras ungulæ bubulæ modo dividitur. Huic cor annexum est, naturâ musculosum, in pectore sub sinisteriore mammâ situm; duosque quasi ventriculos habet. At sub corde atque pulmone transversum ex validâ membranâ septum est, quod à præcordiis uterum diducit, idque nervosum, multis etiam venis per id discurrentibus : à superiore parte non solùm intestina, sed jecur quoque lienemque discernit. Hæc viscera proximè, sed infrà tamen posita, dextrâ sinistrâque sunt.

Jecur à dextrâ parte sub præcordiis ab ipso septo orsum, intrinsecùs cavum, extrinsecùs gibbum est : quod prominens leviter ventriculo insidet, et in quatuor fibras dividitur : ex inferiore verò parte ei fel inhæret. At lienis in sinistrâ, non eidem septo, sed intestino innexus est : naturâ mollis et rarus, longitudinis crassitudinisque modicæ; isque paulùm à costarum regione in uterum excedens, et maximâ parte sub his conditur : atque hæc quidem juncta sunt. Renes verò diversi, qui lumbis sub imis coxis inhærent, à parte earum rotundi, ab alterâ resimi; qui et venosi sunt, et ventriculos habent, et tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæc sedes sunt. Stomachus verò, qui intestinorum principium, est nervosus, à septimâ spinæ vertebrâ incipit, circa præcordia cum ventriculo committitur. Ventriculus autem qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus : isque inter lienem et jecur positus est, utroque ex his paulùm super eum ingrediente: suntque etiam membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, junguntur que ei septo quod transversum esse suprà posui. Indè ima ventriculi pars paulùm in dexteriorem partem conversa, in summum intestinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam, portæ modo, in inferiores partes ea quæ excreturi sumus, emittit.

Ab eâ jejunum intestinum incipit, non ita implicitum : cui tale vocabulum est, quia nunquàm quod accipit, continet; sed protinùs in inferiores partes transmittit. Indè tenuius intestinum est, in sinus vehementer implicitum : orbes verò ejus per membranulas singuli cum inferioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem conversi, et è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deindè id intestinum cum crassiore altero transverso committitur; quod à dextrâ parte incipiens, in sinisteriorem pervium et longum est, in dexteriorem non est; ideòque cæcum nominatur. At id quod pervium est, latè fusum atque sinuatum, minùsque quàm superiora intestina nervosum, ab utrâque parte huc atque illùc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresque partes tenens, contingit jecur atque ventriculum : deindè cum quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus jungitur; atque hinc in dextra recurvatum in imo dirigitur, quà excernit : ideòque id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit verò universa hæc omentum, ex inferiore parte læve et adstrictum, ex superiore mollius: cui adeps quoque innascitur, quæ sensu, sicut cerebrum quoque et medulla, caret. At à renibus singulæ venæ, colore albæ, ad vesicam feruntur; οὐρητῆρας Græci vocant, quod per eas indè descendentem urinam in vesicam destillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu nervosa et duplex, cervice plena atque carnosa, jungitur per venas cum intestino eoque osse quod pubi subest. Ipsa soluta atque liberior est; aliter in viris atque in feminis posita : nam in viris juxta rectum intestinum est, potiùs in sinistram partem inclinata; in feminis super genitale earum posita est, supràque lapsa ab ipsâ vulvâ sustinetur. Tùm in masculis iter urinæ spatiosius et compressius à cervice hujus descendit ad colem : in feminis brevius et plenius, super vulvæ cervicem se ostendit.

Vulva autem in virginibus quidem admodùm exigua est: in mulieribus verò, nisi ubi gravidæ sunt, non multò major quàm ut manu comprehendatur. Ea, rectâ continuatâque cervice quem canalem vocant, contra mediam alvum orsa, indè paulùm ad dexteriorem coxam convertitur; deindè super rectum intestinum progressa, iliis feminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas et pubem imo ventre posita sunt. A quibus ac pube abdomen sursùm versùs ad præcordia pervenit: ab exteriore parte evidenti cute, ab interiore levi membranâ inclusum, quæ omento jungitur; περιτόναιος autem à Græcis nominatur.

SECT. II. I. His veluti in conspectum quemdam, quatenùs scire curanti necessarium est, adductis, remedia singularum laborantium partium exsequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillis tegitur: nam oculorum, aurium, dentium dolor, et si quis similis est, aliàs erit explicandus.

In capite autem interdùm acutus et pestifer morbus est, quam κεφαλαίαν Græci vocant: cujus notæ sunt horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic ut vox supprimatur, vel sanguinis ex naribus cursus, sic ut corpus frigescat, anima deficiat: præter hæc, dolor intolerabilis, maximè circa tempora vel occipitium. Interdùm autem in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est: interdùm gravior dolor, sed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne aut sole contrahitur. Hique omnes dolores modò cum febre, modò sine hâc sunt: modò in toto capite; interdùm sic ut oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, et prementi digito cedit:

ὑδροκέφαλον Græci appellant. Ex his id quod secundo loco positum est, dùm leve est, quâ sit ratione curandum, dixi, quùm persequerer ea quæ sani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ verò auxilia sint capitis, ubi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febrium curatio exposita est. Nunc de cæteris dicendum est. Ex quibus id quod acutum est, idque quod supra consuetudinem intenditur, idque quod ex subitâ causâ, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet, quâ sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, supervacuum est: satiusque est abstinere à cibo, si fieri potest, etiam à potione; si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, alvum ducere, sternutamenta evocare, nihil assumere nisi aquam. Sæpè enim dies unus aut alter totum dolorem hâc ratione discutit, utique si ex vino vel cruditate origo est. Si verò in his auxilii parùm est, tonderi oportet ad cutem: deindè considerandum est, quæ causa dolorem excitarit. Si calor, aquâ frigidâ multâ perfundere caput expedit: spongiam concavam imponere, subindè in aquâ frigidâ expressam; ungere rosâ et aceto, vel potiùs his tinctam lanam succidam imponere, aliave refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aquâ calidâ marinâ, vel certè salsâ, aut in quâ laurus decocta sit; tùm caput vehementer perfricare; deindè calido oleo implere et veste velare. Quidam etiam id devinciunt: alii cervicalibus vestimentisque onerant, et sic levantur: alios calida cataplasmata adjuvant. Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis an calefacientia leniant, et his uti quæ experimentum approbarit. At si parùm causa discernitur, perfundere caput, primùm aquâ calidâ, sicut suprà præceptum est, vel salsâ, vel ex lauro decoctâ, tùm frigidâ poscâ. Illa

in omni vetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare iis quæ salivam movent: cucurbitulas temporibus et occipitio admovere, sanguinem ex naribus detrahere, resinâ subindè tempora pervellere, et imposito sinapi exulcerare ea quæ malè habent, antè linteolo subjecto, ne vehementer arrodat; candentibus ferramentis, ubi dolor est, ulcera excitare, cibum permodicum cum aquâ sumere: ubi levatus est dolor, in balneum ire: ibi multâ aquâ priùs calidâ, deindè frigidâ per caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reverti; sed posteà semper, antequam quicquam aliud, aquam bibere. Dissimile est id genus quod humorem in caput contrahit: in hoc tonderi ad cutem necessarium est: deindè imponere sinapi sic ut exulceret: si id parùm profuit, scalpello utendum est. Illa cum hydropicis communia sunt, ut exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusque utatur urinam præcipuè moventibus.

2. Circa faciem verò morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acutâ ferè febre oritur: os cum motu quodam pervertitur, ideòque nihil aliud est quàm distentio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio: somnus in promptu est.

In hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere alvum: si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum movere: præter hæc necessarium est vitare solem, lassitudinem, vinum. Si discussum his non est, utendum est cursu et frictione in eo quod læsum est, leni et multâ; in reliquis partibus breviore sed vehementi. Prodest etiam movere sternutamenta, caput radere, idque perfundere aquâ calidâ, vel marinâ, vel certè salsâ, sic ut ei quo-

que sulfur adjiciatur: post perfusionem iterùm perfricare, sinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item sinapi, donec arrodat, imponere. Cibus aptissimus ex mediâ materiâ est.

3. At si lingua resoluta est, quod interdùm ex morbo aliquo fit, sic ut sermo hominis non explicetur: oportet gargarizare ex aquâ in quâ vel thymum, vel hyssopum, vel nepeta decocta sit; aquam bibere; caput, et os, et ea quæ sub mento sunt, et cervicem vehementer perfricare; lasere linguam ipsam linere; manducare quæ sunt acerrima, id est, sinapi, allium, cepam; magnâ vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento spiritu, caput sæpè aquâ frigidâ perfundere, nonnunquàm multam esse radiculam, deindè vomere.

4. Destillat autem humor de capite interdùm in nares, quod lene est; interdùm in fauces, quod pejus est; interdùm etiam in pulmonem, quod pessimum est. Si in nares destillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo sentitur, frequentia sternutamenta sunt: si in fauces, has exasperat, tussiculam movet: si in pulmonem, præter sternutamenta et tussim, est etiam capitis gravitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa urina. Aliud autem, quamvis non multùm distans, malum gravedo est. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam movet: sub eâdem verò salsa est saliva, sonant aures, venæ moventur in capite, turbi daurina est. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat: nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen servari: destillationem καταστάγμὸν appellari. Hæc autem brevia; sed, si neglecta sunt, longa esse consuerunt. Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonem exulcerat. Ubi aliquid ejusmodi sentimus, protinùs abstinere à sole, balneo, vino, venere debemus: inter quæ

unctione et assueto cibo nihilominùs uti licet. Ambulatione tantùm non acri, sed rectâ utendum est, et post eam caput atque os suprà quinquagies perfricandum: raròque fit ut, si biduo vel certè triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, si in destillatione crassa facta pituita est, vel in gravedine nares magis patent, balneo utendum est, multâque aquâ priùs calidâ, post egelidâ, fovendum os caputque; deindè cum cibo pleniore vinum bibendum. At si æquè tenuis die quarto pituita est, vel nares æquè clausæ videntur, assumendum est vinum Aminæum austerum; deindè rursùs biduo aqua: post quæ ad balneum et ad consuetudinem revertendum est. Neque tamen illis ipsis diebus, quibus aliqua ex consuetis omittenda sunt, expedit tanquàm ægros agere; sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præter quàm si diutiùs aliquem et vehementiùs ista sollicitare consuerunt: huic enim quædam curiosior observatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces destillavit, præter ea quæ suprà retuli, protinùs primis diebus multùm ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior frictio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumenda ova, amylum similiaque, quæ pituitam faciunt crassiorem: siti, quanta maxima sustineri potest, pugnandum. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque usus est, adjiciendus est cibo pisciculus aut caro; sic tamen, ne protinùs justus modus cibi sumatur: vino meraco copiosiùs utendum est. At si in pulmonem quoque destillat, multò magis et ambulatione et frictione opus est, eâdemque adhibitâ ratione in cibis. Si non satis illa proficiunt, acrioribus utendum est, magis somno indulgendum, abstinendumque à negotiis omnibus: aliquandò, sed seriùs, balneum tentandum. In gravedine autem, primo die quiescere,

neque esse neque bibere, caput velare, fauces lanâ circumdare: postero die surgere, abstinere à potione, aut si res coegerit, non ultrà heminam aquæ assumere: tertio die panis non ità multùm ex parte interiore cum pisciculo vel levi carne sumere, aquam bibere. Si quis sibi temperare non potuerit, quominùs pleniore victu útatur, vomere: ubi in balneum ventum est, multâ aquâ calidâ caput et os fovere usque ad sudorem, tùm ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest ut idem incommodum maneat: sed si manserit, utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quàm minimo; servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

Sect. III. A capite transitus ad cervicem est, quæ gravibus admodùm morbis obnoxia est.

1. Neque tamen alius importunior acutiorque morbus est, quàm is qui quodam rigore nervorum modò caput scapulis, modò mentum pectori adnectit, modò rectam et immobilem cervicem intendit. Primum Græci ὀπισθότονον, sequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον, appellant: quamvis minùs subtiliter quidam indiscretis his nominibus utuntur. Ea sæpè intrà quartum diem tollunt: si hunc evaserunt, sine periculo sunt. Eâdem omnia ratione curantur; idque convenit. Sed Asclepiades utique mittendum sanguinem credidit: quod quidam vitandum esse dixerunt, eo quod maximè tùm corpus calore egeret, isque esset in sanguine verùm. Hoc quidem falsum est: neque enim natura sanguinis est ut utique caleat; sed ex his quæ in homine sunt, hic celerrimè vel calescit vel refrigescit. Mitti verò necne debeat, ex his intelligi potest, quæ de sanguinis missione præcepta sunt. Utique autem rectè datur castoreum, et cum hoc piper vel laser: deindè opus est fomento humido et calido. Itaque plerique aquâ calidâ

multâ cervices subindè perfundunt. Id in præsentia levat; sed opportuniores nervos frigori reddit: quod utique vitandum est. Utilius igitur est, cerato liquido primùm cervicem perungere; deindè admovere vesicas bubulas vel utriculos oleo calido repletos, vel ex farinâ calidum cataplasma, vel piper rotundum cum ficu contusum. Utilissimum tamen est, humido sale fovere: quod quomodò fieret jam ostendi. Ubi eorum aliquid factum est, admovere ad ignem, vel si æstas est, in sole ægrum oportet; maximèque oleo vetere, si id non est, Syriaco; si ne id quidem est, adipe quàm vetustissimâ cervicem et scapulas et spinam perfricare. Frictio quùm omnibus in homine vertebris utilis sit, tùm iis præcipuè quæ in collo sunt. Ergò die nocteque, interpositis tamen quibusdam temporibus, hoc remedio utendum est. Dùm intermittitur, imponendum malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum verò est præcipuè frigus: ideòque in eo conclavi in quo cubabit æger, ignis continuus esse debet, maximusque tempore antelucano quo præcipuè frigus intenditur. Neque inutile erit caput attonsum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, et superimposito pileo velare; nonnunquàm etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam in quâ fenum græcum decoctum sit, et adjecta olei pars tertia. Alvus quoque ducta sæpè superiores partes resolvit. Si verò etiam vehementiùs dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ sunt, sic ut cutis incidatur: eadem aut ferramentis aut sinapi adurenda. Udi levatus est dolor moverique cervix cœpit, scire licet cedere remediis morbum: sed diù vitandus cibus, quisquis mandendus est. Sorbitionibus utendum, itemque ovis sorbilibus, aut mollibus; jus aliquod assumendum. Id si benè processerit, jamque ex toto rectè se habere cervices videbuntur, incipiendum erit à pul-

ticulâ vel intritâ benè madidâ. Celeriùs tamen etiam panis mandendus quàm vinum gustandum; siquidem hujus usus præcipuè periculosus, ideòque in longum tempus differendus est.

Sect. IV. 1. Ut hoc autem morbi genus circa totam cervicem, sic alterum æquè pestiferum acutumque in faucibus esse consuevit. Nostri anginam vocant: apud Græcos nomen prout species est: interdùm enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur: id συνάγχην vocant. Interdùm lingua faucesque cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet singultusque est: id κυνάγχη vocatur. Illa communia sunt; æger non cibum devorare, non potionem potest: spiritus ejus intercluditur. Levius est, ubi tumor tantummodò et rubor est, cætera non sequuntur: id παρασυνάγχην appellant. Quicquid est, si vires patiuntur, sanguis mittendus est, et si non abundat, secundum est, ducere alvum. Cucurbitula quoque rectè sub mento et circa fauces admovetur, ut id quod strangulat, evocet. Opus est deindè fomentis humidis: nam sicca spiritum elidunt. Ergò admovere spongias oportet, quæ meliùs in calidum oleum quàm in calidam aquam subindè demittuntur: efficacissimusque est hìc quoque salis calidi succus. Tùm commodum est, hyssopum, vel nepetam, vel thymum, vel absinthium, vel etiam furfures aut ficus aridas cum mulsâ aquâ decoquere, eâque gargarizare: post hæc palatum ungere vel felle taurino, vel eo medicamento quod ex moris est. Polline etiam piperis id rectè respergitur. Si per hæc parùm proficitur, ultimum est incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis suprà collum, vel in palato circà uvam, vel eas venas quæ sub linguâ sunt, ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus si non fuerit æger adjutus, scire licet

malo victum esse. Si verò his morbus levatus est, jamque fauces et cibum et potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recursus est. Atque interdùm natura quoque adjuvat, si ex angustiore sede vitium transit in latiorem: itaque rubore et tumore in præcordiis orto, scire licet fauces liberari. Quicquid autem eas levarit, incipiendum est ab humidis, maximèque aquâ mulsâ decoctâ: deindè assumendi molles et non acres cibi sunt, donec fauces ad pristinum habitum revertantur. Vulgò audio, si quis pullum hirundinis ederit, anginâ toto anno non periclitari; servatumque eum ex sale, quùm is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulsam quæ potui detur, infriari et prodesse. Id quùm idoneos auctores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi possit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi.

2. Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atque aliud nomen habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit: sed hæc dùm modica est, neque ex toto strangulat, δύσπνοια appellatur; quùm vehementior est, ut spirare æger sine sono et anhelatione non possit, ἆσθμα; quùm accessit id quoque, ne nisi rectâ cervice spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id quod primum est, potest diutiùs trahi: duo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt; quod propter angustias per quas spiritus evadit, sibilum edit: dolor in pectore præcordiisque est, interdùm etiam in scapulis; isque modò decedit, modò revertitur: ad hæc tussicula accedit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lacte quoque venter solvendus est: liquanda alvus, interdùm etiam ducenda: quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodiùs. Caput au-

13.

tem etiam in lecto sublime habendum est: thorax fomentis cataplasmatisque calidis aut siccis, aut etiam humidis, adjuvandus est; et posteà malagma superimponendum, vel certè ceratum ex cyprino vel irino unguento. Sumenda deindè jejuno potui mulsa aqua cum quâ vel hyssopus cocta vel contrita capparis radix sit. Delingitur etiam utiliter aut nitrum, aut nasturtium album frictum; deindè contritum et cum melle mixtum: simulque coquuntur mel, galbanum, resina terebinthina: ea autem ubi coïerunt, ex his quod fabæ magnitudinem habet, quotidiè sub linguâ liquatur: aut sulfuris ignem non experti pondo denarii sextans, abrotani pondo denarii in vini cyatho teruntur, idque tepefactum sorbetur. Est etiam non vana opinio vulpinum jecur, ubi siccum et aridum factum est, contundi oportere, polentamque ex eo potioni adspergi; vel ejusdem pulmonem quàm recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse. Præter hæc, sorbitionibus et lenibus cibis utendum est, interdùm vino tenui austero, nonnumquàm vomitu. Prosunt etiam, quæcumque urinam movent; sed nihil magis quàm ambulatio lenta penè usque ad lassitudinem; frictio multa præcipuè inferiorum partium, vel in sole vel ad ignem, et per seipsum et per alios, usque ad sudorem.

3. In interiore verò faucium parte interdùm exulceratio esse consuevit. In hâc plerique extrinsecùs cataplasmatis calidis fomentisque humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quæ molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioresque vitio jam hærenti. Sed si benè sic vitari frigus potest, tuta illa præsidia; si metus ejus est, supervacua sunt. Utique autem perfricare fauces periculosum est; exulcerat enim: neque utilia sunt quæ urinæ movendæ sunt; quia possunt, dùm transeunt, ibi quoque pituitam extenuare,

quam supprimi meliùs est. Asclepiades multarum rerum quas ipsi quoque secuti sumus, auctor bonus, acetum ait quàm acerrimum esse sorbendum; hoc enim sine ullâ noxâ comprimit ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest, ulcera ipsa sanare non potest. Meliùs huic rei lycium est; quod idem quoque æquè probat : vel porri vel marrubii succus, vel nuces Græcæ cum tragacantho contritæ et cum passo mixtæ, vel lini semen contritum et cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est : frictio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda. Cibi verò esse debent neque nimiùm acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis caro, præcipuèque porrum et quicquid cum hoc mixtum est. Potionis quàm minimum esse convenit : aqua dari potest vel pura, vel in quâ malum cotoneum palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes : sin hæ parùm proficiunt, reprimentes utiles sunt. Hoc genus neque acutum est, et potest esse non longum : curationem tamen maturam, ne vehementer et diù lædat, desiderat.

4. Tussis verò ferè propter faucium exulcerationem molesta est; quæ multis modis contrahitur. Itaque illis restitutis, ipsa finitur : solet tamen interdùm per se quoque malè habere, et vix qùùm vetus facta est, eliditur; ac modò arida est, modò pituitam citat. Oportet hyssopum altero quoque die bibere : spiritu retento currere, sed minimè in pulvere : ac lectione uti vehementi quæ primô impeditur à tussi, post eam vincit : tùm ambulare, deindè per manus quoque exerceri, et pectus diù perfricari, post hæc quàm pinguissimæ ficûs uncias tres super prunam incoctas esse. Præter hæc, si humida tussis est, prosunt frictiones validæ cum quibusdam calefacientibus, sic ut caput quoque simul vehementer per-

fricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore faucibus impositum, donec leviter exulceret; potio ex menthâ nucibusque Græcis et amylo; primòque assumptus panis aridus, deindè aliquis cibus lenis. At si sicca tussis est, quùm ea vehementissimè urget, adjuvat vini austeri cyathus assumptus; dùm ne ampliùs id, interposito tempore aliquo, quàm ter aut quater fiat: item laseris quàm optimi paulùm devorare opus est; porri vel marrubii succum assumere; scillam delingere; acetum ex eâ, vel certè acre sorbere, aut cum spicâ allii contriti duos vini cyathos. Utilis etiam in omni tussi est peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, natationes: cibus interdùm mollis, ut malva, urtica; interdùm acer, ut lac cum allio coctum: sorbitiones quibus laser sit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum sorbile sulfure adjecto, sorbeatur, potui primùm aqua calida, deindè in vicem aliis diebus hæc, aliis verò vinum.

5. Magis terreri potest aliquis, quùm sanguinem exspuit: sed id modò minùs, modò plus periculi habet. Exit modò ex gingivis, modò ex ore; et quidem ex hoc interdùm etiam copiosè, sed sine tussi, sine ulcere, sine gingivarum ullo vitio, ita ut nihil exscreetur. Verùm ut ex naribus, sic ex ore aliquandò prorumpit: atque interdùm profluit sanguis, interdùm simile aquæ quiddam in quâ caro recens lota est: nonnunquàm autem is à summis faucibus fertur, modò exulceratâ eâ parte, modò non exulceratâ; sed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex hisque sanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere exscreatur. Aliquandô verò, gutture et arteriis exulceratis, frequens tussis sanguinem quoque extrudit: interdùm etiam fieri solet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore,

aut ex latere, aut ex jecinore feratur. Sæpè feminæ quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc exspuunt: veteresque medici ferunt, vel exesâ parte aliquâ sanguinem exire, vel ruptâ, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, secundam ῥῆξιν, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Ultima minimè nocet, prima gravissimè: ac sæpè quidem evenit ut sanguinem pus sequatur. Interdùm autem qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad valetudinem profuit: sed si secuta ulcera sunt, si pus, si tussis est, prout sedes ipsa est, ita varia et periculosa genera morborum sunt. Si verò sanguis tantùm fluit, expeditius et remedium et finis est.

Neque ignorari oportet, eis quibus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæve, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dùm febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluvium; idque per urinam redditum ipsam quoque lassitudinem solvere: ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in ejus urinâ nihil aliud novavit: neque vomitum hujus afferre periculum, etiam quùm repetit, si antè confirmare et implere corpus licuit: et ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto neque nimius est, neque tussim aut calorem movet. Hæc pertinent ad universum: nunc ad ea loca quæ proposui, veniam. Si ex gingivis exit, portulacam manducasse satis est: si ex ore, continuisse eo merum vinum; si id parùm proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia consumere hominem potest, commodissimum est impetum ejus, admotâ occipitio cucurbitulâ, sic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri cui menstrua non feruntur, evenit, eamdem cucurbitulam, incisis inguinibus ejus, admovere. At si ex faucibus interioribusve partibus processit; et metus major est, et cura major adhibenda. Sanguis mittendus est:

et si nihilominùs ex ore processit, iterùm tertioque, et quotidiè paulùm aliquid : protinùs autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri succum, imponendaque extrinsecùs supra id quod dolet, lana succida ex aceto est; et id spongiâ subindè refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque et femora brachiaque pluribus locis deligabat : id Asclepiades adeò non prodesse, ut etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpè commodè respondere experimenta testantur. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est; sed sat est infra inguina et super talos, summosque humeros etiam brachia. Tùm si febris urget, danda est sorbitio; et potui aqua in quâ aliquid ex his quæ alvum adstringunt, decoctum sit. At si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aquâ frigidâ, et molle quoque ovum dari potest : potui vel idem quod suprà scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida : sed sic bibendum erit, ut sciamus huic morbo sitim prodesse. Præter hæc necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput hujus quoque cubantis sublime esse debet, rectèque tondetur : facies sæpè aquâ frigidâ fovenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclave calidum et inclusum, multa vestimenta corpori injecta : etiam frictiones, nisi ubi benè sanguis jam conquievit. Tùm verò incipiendum est à brachiis cruribusque; à thorace abstinendum. In hoc casu per hiemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis opus est.

Sect. V. Faucibus subest stomachus : in quo plura et longa vitia incidere consuerunt. Nam modò hunc ingens calor, modò inflatio, modò inflammatio, modò exulceratio afficit : interdùm pituita, interdùm bilis oritur, frequentissimumque est ejus malum, quo resolvitur : neque ullâ re magis aut afficitur aut corpus

afficit. Ut diversa autem vitia ejus, sic etiam remedia sunt. Ubi exæstuat, aceto cum rosâ extrinsecùs subindè fovendus est, imponendusque pulvis cum oleo, et ea cataplasmata quæ simul et reprimunt et molliunt. Potui, nisi quid obstat, egelida aqua præstanda. Si inflatio est, prosunt admotæ cucurbitulæ; neque incidere cutem necesse est: prosunt sicca et calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est: utilis in jejuno potio est absinthii aut hyssopi aut rutæ. Exercitatio primò lenis, deindè major adhibenda est; maximèque quæ superiores partes moveat: quod genus in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. Post exercitationem opus est unctione, frictione, balneo quoque nonnunquàm, sed rariùs; interdùm alvi ductione. Cibis deindè calidis, neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus, primo aquæ, post, ubi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitiis præcipiendum est, ut quo modo se quisque refecerit, eo sanus utatur: nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur bona valetudo, quibus reddita est. At si inflammatio aliqua est quam ferè tumor et dolor sequitur, prima sunt quies et abstinentia, lana sulfurata circumdata, in jejuno absinthium. Si ardor stomachum urget, is aceto cum rosâ subindè fovendus est: deindè cibis quidem utendum est modicis; imponenda verò extrinsecùs quæ simul et reprimunt et molliunt: deindè, his detractis, utendum calidis ex farinâ cataplasmatis quæ reliquias digerant: interdùm alvus ducenda: adhibenda exercitatio et cibus plenior.

At si exulceratio stomachum infestat, eadem ferè facienda sunt quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda: adhibendi lenes et glutinosi cibi, sed citra satieta-

tem: omnia acria atque acida removenda. Vino, si febris non est, dulci, aut si id inflat, certè leni utendum: sed neque præfrigido neque nimis calido. Si verò pituitâ stomachus impletur, necessarius modò in jejuno, modò post cibum vomitus est: utilis exercitatio, gestatio, navigatio, frictio. Nihil edendum bibendumque, nisi calidum; vitatis tantùm his quæ pituitam contrahere consuerunt. Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus, hanc, et quidem, quod pessimum est, atram vomere. His rectè alvus ducitur, potiones ex absinthio dantur; necessaria est gestatio, navigatio, et si fieri potest, ex nauseâ vomitus: vitanda cruditas, sumendi cibi faciles et stomacho non alieni, vinum austerum. Vulgatissimum verò pessimumque stomachi vitium est resolutio, id est, quùm cibi non tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est: lectiones exercitationesque superioris partis necessariæ, item unctiones frictionesque: hinc perfundi frigidâ, atque in eâdem natare, canalibus ejusdem subjicere stomachum ipsum, et magis etiam à scapulis id quod contra stomachum est: consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Sumbruinarumque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potiùs difficulter coquuntur, quàm facilè vitiantur. Ergò plerique qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque venationem, neque piscem dari debere nisi generis durioris. Potui quidem aptissimum est vinum frigidum, vel certè benè calidum meracum, potissimùm Rheticum vel Allobrogicum aliudve, quod et austerum et resinâ conditum est: si id non est, quàm asperrimum, maximèque Signinum. Si cibus non continetur, danda aqua, et elicien-

dus plenior vomitus est; iterùmque dandus cibus, et tùm admovendæ duobus infrà stomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ sunt. Si simul et vomitus et dolor est, imponenda suprà stomachum est lana succida, vel spongia ex aceto, vel cataplasma quod refrigeret: perfricanda verò non diù sed vehementer brachia et crura, et calefacienda. Si plus doloris est, infrà præcordia quatuor digitis cucurbitulâ utendum est, et protinùs dandus panis ex poscâ frigidâ: si non continuit, post vomitum leve aliquid ex his quæ non aliena stomacho sint: si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini, singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est radiculæ succus, valentiùs, acidi punici mali cum pari modo succi qui ex dulci punico malo est, adjecto etiam intubi succo et menthæ, sed hujus minimâ parte; quibus tantùmdem quantùm in his omnibus est, aquæ frigidæ quàm optimè miscetur: id enim plus quàm vinum ad comprimendum stomachum prodest. Supprimendus autem vomitus est qui per se venit, etsi nausea est. Aut si coacuit intùs cibus aut computruit, quorum utrumlibet ructus ostendit, ejiciendus est; protinùsque, cibis assumptis iisdem quos proximè posui, stomachus restituendus. Ubi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est quæ suprà præcepta sunt.

Sect. VI. Stomachus lateribus cingitur, atque in his quoque vehementes dolores esse consuerunt. Eorum initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio cursu, vel ex morbo est. Sed interdùm id malum intrà dolorem est: isque modò tardè, modò celeriter solvitur: interdùm ad perniciem quoque procedit, oriturque acutus morbus qui πλευριτικὸς à Græcis nominatur. Huic dolori lateris febris et tussis accedit; et per hanc

exscreatur, si tolerabilis morbus est, pituita; si gravis, sanguis. Interdùm etiam sicca tussis est, quæ nihil emolitur: idque vitio primo gravius, secundo tolerabilius est. Remedium verò est magni et recentis doloris sanguis missus: at sive levior, sive vetustior casus est, vel supervacuum, vel serum id auxilium est; confugiendumque ad cucurbitulas est, antè summâ cute incisâ. Rectè etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec ulcera pustulasque excitet; et tùm medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc, circumdare primùm oportet latus hapso lanæ sulfuratæ: deindè, quùm paululùm inflammatio se remisit, siccis et calidis fomentis uti. Ab his transitus ad malagmata est. Si vetustior dolor remanet, novissimè resinâ impositâ discutitur. Utendum cibis potionibusque calidis: vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum est extremas partes oleo et sulfure perfricare: si levata tussis est, leni lectione uti; jamque et acres cibos et vinum meracius assumere. Quæ ità à medicis præcipiuntur, ut tamen sine his rusticos nostros epota ex aquâ trixago satis adjuvet. Hæc in omni lateris dolore communia sunt: plus negotii est, si acutus quoque morbus his factus est. In hoc, præter ea quæ suprà posita sunt, hæc animadvertenda sunt; ut cibus sit quàm maximè tenuis et lenis, præcipuèque sorbitio, eaque ex ptisanâ potissimùm, aut jus in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit: idque non nisi tertio die detur, si tamen per vires licebit: potui verò aqua mulsa, in quâ hyssopum aut ruta decocta sit. Quæ quibus temporibus danda sint, ex ratione vel adauctæ vel levatæ febris apparebit; sic ut in remissione quàm maximâ dentur: cum eo tamen ut sciamus non esse ejus generis tussi aridas fauces committendas: sæpè enim, ubi nihil est quod exscreetur, continuatur et strangulat. Ob quam cau-

sam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quàm quod pituitam moveret. Sed hìc vinum sorbere, ut suprà præcepimus, morbus ipse non patitur; in vicem ejus cremor ptisanæ sumendus est. Ut his autem in ipso morbi fervore sustinendus æger est, sic ubi paulùm is se remisit, alimenta pleniora et vini quoque aliquid dari potest; dùm nihil detur quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione verò manserit tussis, intermittere oportebit uno die; posteroque, cum cibo vini paulò plus assumere. At invalescente quoque tussi, tùm non erit alienum, ut suprà quoque positum est, vini cyathos sorbere; sed in hoc genere valetudinis, dulce vel certè lene commodius est. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est.

Sect. VII. A compagine verò corporis ad viscera transeundum est, et in primis, ad pulmonem veniendum; ex quo vehemens et acutus morbus oritur, quem περιπνευμονικὸν Græci vocant. Ejus hæc conditio est: pulmo totus afficitur; hunc casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus trahens, præcordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritûs difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi quàm doloris habet. Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem mittere, sin minores, cucurbitulas sine ferro præcordiis admovere. Tùm si satis valet, gestando ægrum digerere; si parùm, intra domum tantùm dimovere: potionem autem hyssopi dare, cui ficus arida sit incocta; aut aquam mulsam in quâ vel hyssopum vel ruta decocta sit: frictione uti diutissimè in scapulis, proximè ab his in brachiis, et pedibus, et cruribus; leviter contra pulmonem, idque bis quotidiè facere. Quod ad cibum verò pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neque amaris, ne-

que alvum adstringentibus, sed paulò lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ vel alicæ vel orizæ, cum quâ recens adeps cocta sit; cum hâc sorbile ovum, nuclei pinei ex melle, panis vel elota alica ex aquâ mulsâ; potui deindè non solùm pura aqua, sed etiam mulsa egelida; aut si æstas est, etiam frigida, nisi quid obstat. Hæc autem altero quoque die, increscente morbo, dare satis est. Ubi in incremento constitit, quantùm res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquàm aquâ egelidâ. Si vires desunt, adjuvandæ sunt aquâ mulsâ. Prosunt quoque adversùs dolores imposita calida fomenta, vel ea quæ simul et reprimunt et emolliunt. Prodest impositus super pectus sal benè contritus cum cerato mixtus, quia leviter cutem erodit, eòque impetum materiæ, quâ pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma est ex his quæ materiam trahunt. Neque alienum est, dùm premit morbus, clausis fenestris ægrum continere: ubi paulum levatus est, ter aut quater die, fenestris aliquantùm apertis, parvum aërem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à vino abstinere; gestatione, frictione uti; sorbitionibus, et prioribus cibis adjicere ex oleribus porrum, ex carne ungulas et summa trunculorum, atque pisciculos, sic, ut diù nihil nisi molle et lene sumatur.

Sect. VIII. Alterius quoque visceris morbus, id est jecinoris, æquè modò longus, modò acutus esse consuevit: ἡπατικὸν Græci vocant. Dextrâ parte sub præcordiis vehemens dolor est; idemque ad latus dextrum et ad jugulum humerumque partis ejusdem pervenit: nonnunquàm manus quoque dextra torquetur; horror validus est. Ubi malè est, bilis evomitur; interdùm singultus propè strangulat. Et hæc quidem acuti morbi sunt: longioris verò, ubi suppuratio in jecinore est, dolorque modò finitur, modò intenditur,

dextrâ parte præcordia dura sunt et tument; post cibum major spiritûs difficultas est; accedit maxillarum quædam resolutio. Ubi inveteravit malum, venter et crura pedesque intumescunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrumque extenuatur. Initio sanguinem mittere optimum est : tùm venter solvendus est, si non potest aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinsecùs cataplasmata; primùm quæ reprimant, deindè calida quæ diducant; quibus rectè iris vel absinthium adjicitur : post hæc malagma. Dandæ verò sorbitiones sunt, omnesque cibi et calidi, et qui non multùm alant, et ferè qui pulmonis quoque dolori conveniant; præterque eos qui urinam movent, potionesque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, anisum, sesamum, amaracum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens et crudum. Ex quibus quædam per se esse, quædam adjicere vel sorbitioni vel potioni licet : sic tamen ut parcè assumantur. Neque alienum est, absinthium contritum ex melle et pipere, ejusque catapotium quotidiè devorare. Abstinendum utique est ab omnibus frigidis : neque enim res ulla magis jecur lædit. Frictionibus utendum in extremis partibus : vitandus omnis labor, omnis vehementior motus : ne spiritus quidem diutiùs continendus est. Ira, trepidatio, pondus, jactus, cursus, inimica sunt. Perfusio corporis multâ prodest ex aquâ; si hiems est, calidâ; si æstas, tepidâ : itemque liberalis unctio, et in balneo sudor. Si verò jecur vomicâ laborat, eadem facienda sunt quæ in cæteris interioribus suppurationibus : quidam etiam ultra id scalpello aperiunt ipsam vomicam, vel adurunt.

Sect. IX. At lienis, ubi affectus est, intumescit, simulque cum eo pars sinistra eaque dura est, et pre-

menti renititur; venter quoque intentus est; aliquis etiam cruribus tumor est. Ulcera aut omninò non sanescunt, aut certè cicatricem vix recipiunt : in intentâ ambulatione, vel cursu, dolor et quædam difficultas est. Hoc vitium quies auget : itaque exercitatione et labore opus est; habitâ tamen ratione, ne febrem ista, si nimium processerint, excitent. Unctiones frictionesque et sudores necessarii sunt. Dulcia omnia inimica sunt, item lac et caseus : acida autem maximè conveniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, et magis etiam quod scillâ conditum est, expedit. Edenda sunt salsamenta, vel oleæ ex muriâ durâ, lactucæ tinctæ in aceto, intubique, et betæ ex eodem; et sinapi, asparagus, armoracia, et pastinaca : de carnibus verò ungulæ, rostra, aves macræ, ejusdemque generis venatio. Potui verò jejuno dari debet absinthium incoctum : at post cibum aqua à ferrario fabro, in quâ candens ferrum subinde tinctum sit : hæc enim vel præcipuè lienem coërcet : quod animadversum est in his animalibus quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum; omniaque in cibis et potionibus quæ urinæ movendæ sunt : præcipuèque ad id valet vel trifolii semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cytisus, vel portulaca, vel nepeta, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia : hæc enim indè commodissimè videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur : præcipuèque eruca et nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecùs sunt quæ levent. Fit ex unguento et palmulis, quod μυροβάλανον Græci vocant : fit ex lini et nasturtii semine, quo vinum et oleum adjicitur : fit ex cupresso viridi et aridâ ficu : fit ex sinapi cui sevi hircini à renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in sole et protinùs imponitur. Multis quoque modis huic

rei cappari aptum est : nam et ipsum cum cibo assumere, et muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecùs radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

Sect. X. At renes ubi affecti sunt, diù malè habent : pejùs est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet conquiescere : cubare molliter : solvere alvum; si aliter non respondet, etiam ducere : sæpè desidere in aquâ calidâ : neque cibum neque potionem frigidam assumere ; abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis, pomis : bibere liberaliter : adjicere modò cibo, modò potioni piper, porrum, ferulam, album papaver : quæ maximè indè urinam movere consuerunt. Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhùc ulcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu silvestri duodecim, anisi quod tribus digitis sumi possit, croci paulùm : contrita et in duas mulsi potiones divisa. Si verò dolor tantùm levandus est, ejusdem cucumeris semina triginta, iidem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululùm, contrita et cum lacte potui data. Ac insuper quoque rectè quædam malagmata injiciuntur; maximèque ea quæ humori extrahendo sunt.

Sect. XI. A visceribus ad intestina veniendum est, quæ sunt et acutis et longis morbis æquè obnoxia. Primo facienda mentio est choleræ; quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest ; nam simul et dejectio et vomitus, præterque hæc inflatio est. Intestina torquentur, bilis suprà infràque erumpit, primùm aquæ similis, deindè ut in eâ recens caro lota esse videatur, interdùm alba, nonnunquàm nigra vel varia. Ergò eo nomine morbum hunc χολέραν Græci

nominarunt. Præter ea verò quæ suprà comprehensa sunt, sæpè etiam crura manusque contrahuntur, urget sitis, anima deficit : quibus concurrentibus, non mirum est si subitò quis moritur. Neque tamen ulli morbo minore momento succurritur. Protinùs ergò, ubi istà cœperunt, aquæ tepidæ quâm plurimùm bibere oportet et vomere. Vix unquàm non sic vomitus sequitur : sed etiamsi id non incidit, tamen corruptæ miscuisse novam materiam prodest; parsque sanitatis est vomitum esse suppressum. Si id incidit, protinùs ab omni potione abstinendum est : si verò tormina sunt, oportet frigidis et humidis fomentis stomachum fovere; vel si venter dolet, iisdem egelidis, sic ut venter ipse mediocriter calentibus juvetur. Quod si vehementer et vomitus, et dejectio, et sitis vexant, et adhùc subcruda sunt quæ vomuntur, nondùm vino maturum tempus est: aqua, neque ea ipsa frigida, sed potiùs egelida danda est: admovendumque naribus est pulegium ex aceto, vel polenta vino aspersa, vel mentha, vel quod secundùm naturam est. At quùm discussa cruditas est, tùm magis verendum est ne anima deficiat : ergo tùm confugiendum est ad vinum. Id esse oportet tenue, odoratum, et cum aquâ frigidà mixtum, vel polentâ adjectâ, vel infracto pane, quem ipsum quoque assumere expedit : quotiesque aliquid aut stomachus aut venter effudit, toties per hæc vires restituere. Erasistratus primò tribus vini guttis aut quinque aspergendam potionem esse dixit; deindè paulatìm merum adjiciendum. Is, si et ab initio vinum dedit et metum cruditatis secutus est, non sine causa fecit : si vehementem infirmitatem adjuvari posse tribus guttis putavit, erravit. At si inanis est homo, et crura ejus contrahuntur, interponenda potio absinthii est. Si extremæ partes corporis frigent, ungendæ sunt calido oleo, cui ceræ pau-

lum sit adjectum, calidisque fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecùs contra ventriculum ipsum cucurbitula admovenda est, aut sinapi superimponendum. Ubi is constitit, dormire oportet : postero die utique à potione abstinere : die tertio in balneum ire : paulatìm se cibo reficere; somno quisquis facilè acquiescit; vitetque lassitudinem et frigora. Si post suppressam choleram febricula manet, alvum duci necessarium est, tùm cibis vinoque utendum.

Sect. XII. Sed hic quidem morbus et acutus est, et inter intestina stomachumque versatur sic, ut cujus potissimùm partis sit, non facile dici possit. In ipsius verò ventriculi portâ consistit is qui et longus esse consuevit, et κοιλιακὸς à Græci nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorque ejus est; alvus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit; extremæ partes frigescunt, difficulter spiritus redditur. Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant, post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire : proximis deindè diebus cucurbitulas sine ferro ventri et coxis admovere : ventrem ipsum liquare, dato lacte et vino salso frigido; si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; sic tamen, ne quis aut cibus aut humor universus detur, sed paulatìm. Ergo per intervalla temporis sat est cyathos binos ternosve sumere, et cibum pro portione hujus; commodèque facit cyatho lactis cyathus aquæ mixtus et sic datus : cibique inflantes et acres utiliores sunt; adeò ut lacti quoque rectè contritum allium adjiciatur. Procedente verò tempore, opus est gestari, maximèque navigare; perfricari ter aut quater die sic ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aquâ calidâ post cibum; deindè sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur et rubeant; maximèque si corpus durum et virile est. Pau-

latìm deindè faciendus est transitus ad ea quæ ventrem comprimunt. Assa caro danda valens, et quæ non facilè corrumpatur: potui verò pluvialis aqua decocta: sed quæ per binos ternosve cyathos bibatur. Si vetus vitium est, oportet laser quàm optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere, interdum interposito cibo, singulos vini cyathos sorbere: ex inferiore parte infundere aquam pluvialem egelidam; maximèque si dolor in imis partibus remanet.

Sect. XIII. Intra ipsa verò intestina consistunt duo morbi; quorum unus in tenuiore, alter in pleniore est. Prior acutus est, insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit: à plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari. Sed prior modò suprà umbilicum, modò sub umbilico dolorem movet. Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus nec spiritus infrà transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus; si inferior, stercus per os redditur: si utrumlibet, vetus est. Adjicitur periculo, si vomitus biliosus est, mali odoris, aut varius, aut niger est. Remedium est sanguinem mittere, vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute incisâ; id enim duobus aut tribus locis satis est: ex cæteris spiritum evocare abundè est. Tùm animadvertere oportet quo loco malum sit: solet enim contra id tumere: et si suprà umbilicum est, alvi ductio utilis non est: si infra alvum, ducere interdùm, ut Erasistrato placuit, optimum est, et sæpè id auxilii in his partibus magnum remedium est. Ducitur autem, percolato ptisanæ cremore cum oleo et melle, sic ut prætereà nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet suprà summum ventrem, paulatìmque deducere: invenietur enim mali locus, qui

necesse est renitatur : et ex eo demùm deliberari poterit, ducenda necne alvus sit. Illa communia sunt : calida cataplasmata admovere, eaque imponere à mammis usque ad inguina et spinam, ac sæpè mutare; brachia cruraque perfricare; demittere totum hominem in calidum oleum : si dolor non quiescit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum, non multum : nam antè magnâ curâ vitandum est ne quid bibat; si id commodè cessit, adjicere sorbitionem. Ubi dolor et febricula quierunt, tùm demùm uti cibo pleniore; sed neque inflante, neque duro, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur : potui verò nihil præterquàm puram aquam offerre. Nam sive quid vinolentum, sive acidum est, id huic morbo alienum est. Ac posteà quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosque corporis motus : nam facilè id malum redire consuevit : et, sive quùm frigus subit, sive aliqua jactatio, nisi benè jam confirmatis intestinis, revertitur.

Sect. XIV. Is autem morbus qui in intestino pleniore est, in eâ maximè parte est quâ cæcam esse proposui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextrâ magis parte : intestinum quod verti videtur, propè spiritum elidit. In plerisque post frigora cruditatesque oritur, deindè quiescit; et per ætatem sæpè repetens sic cruciat, ut vitæ spatio nihil demat. Ubi is dolor cœpit, admovere sicca et calida fomenta oportet; sed primò lenia, deindè validiora; simulque frictione ad extremas partes, id est crura brachiaque, materiam evocare. Is si discussus non est, quâ dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum ejus rei causâ comparatum, quod κωλικὸν nominatur : id se reperisse Cas-

sius gloriabatur. Magis prodest potui datum : sed impositum quoque extrinsecùs, digerendo spiritum, dolorem levat. Nisi finito verò tormento, rectè neque cibus, neque potio assumitur. Quo victu sit utendum iis qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod κωλικὸν nominatur, ex his constat. Costi, anisi, castorei, singulorum P.* III. petroselini P.* III. piperis et longi, et rotundi, singulorum P.* II. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P.* VI. quæ melle excipiuntur. Id autem et devorari potest, et ex aquâ calidâ sumi.

SECT. XV. Proxima his inter intestinorum mala tormina esse consueverunt : δυσεντερία Græcè vocatur. Intùs intestina exulcerantur : ex his cruor manat; isque modò cum stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam quasi mucosis excernitur; interdùm simul quædam carnosa descendunt : frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano est. Cùm eodem dolore exiguum aliquid emittitur, atque eo quoque tormentum intenditur; idque post tempus aliquod levatur, exiguaque requies est : somnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum qùum inveteraverit, aut tollit hominem, aut etiamsi finitur, excruciat. Oportet in primis conquiescere; siquidem omnis agitatio exulcerat : deindè jejunum sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii sit adjecta : imponere cataplasmata super ventrem quæ reprimunt; quod in superioribus ventris morbis non expedit : quotiesque desedit, subluere aquâ calidâ in quâ decoctæ verbenæ sint : portulacam vel coctam vel ex durâ muriâ edisse; cibos potionesque eas assumere quæ adstringunt alvum. Si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus tepidum infundere vel ptisanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum rosâ butyrum, vel cum eâdem album crudum ex ovis, vel aquam in

quâ lini semen decoctum sit; vel, si somnus non accedit, vitellos cum aquâ in quâ rosæ floris folia cocta sint: levant enim dolorem hæc, et mitiora ulcera efficiunt; maximèque utilia sunt, si cibi quoque secutum fastidium est. Themison muriâ durâ quàm asperrimâ hìc utendum memoriæ prodidit. Cibi verò esse debent qui leniter ventrem adstringant: at ea quæ urinam moveant, si id consecuta sunt, in aliam partem humorem avertendo prosunt: si non sunt consecuta, noxam augent: itaque nisi in quibus promptè id facere consuerunt, non sunt adhibenda. Potui, si febricula est, aqua pura calida, vel ea quæ ipsa quoque adstringat, dari debet: si non est, vinum leve austerum. Si pluribus diebus nihil remedia alia juverunt, vetusque jam vitium est, aquæ benè frigidæ potio assumpta ulcera adstringit, et initium secundæ valetudinis facit. Sed ubi venter suppressus est, protinùs ad calidam potionem revertendum est. Solet autem interdùm etiam putris sanies pessimique odoris descendere: solet purus sanguis profluere. Si superius vitium est, alvus aquâ mulsâ delui debet; tùm deindè eadem infundi, quæ suprà comprehensa sunt. Valensque est etiam adversùs ulcera intestinorum, minii gleba cum salis heminâ contritâ, si mixta his aqua in alvum datur. At, si sanguis profluit, cibi potionesque esse debent quæ adstringant.

Sect. XVI. Interdùm intestinorum levitas oritur, quâ continere nihil possunt, et quicquid assumptum est, imperfectum protinùs reddunt. Id interdùm ægros trahit, interdùm præcipitat. In hoc utique adhibere oportet comprimentia, quo faciliùs tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo et super pectus ponatur sinapi, exulceratâque cute, malagma quod humorem evocet: et ex verbenis decoctâ in aquâ desidat: et cibos potionesque assumat quæ alvum adstringunt; et frigidis utatur perfusionibus.

Oportet tamen prospicere ne, simul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur : paulatìm ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidiè adjectis. Et quùm in omni fluore ventris, tùm in hoc præcipuè, necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est; ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterum quoque, quod æquè ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maximè servandum est, ut, quùm pleraque utilia insuavia sint, qualis est plantago et rubi, et quicquid malicorio mixtum est, ea potissimùm ex his dentur, quæ maximè æger volet. Deindè, si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minùs utile, sed magis gratum. Exercitationes et frictiones huic quoque morbo necessariæ sunt; et cum his sol, ignis, balneum, vomitus, ut Hippocrati visum est, etiam albo veratro, si cætera parùm proficient, evocatus.

Sect. XVII. Nonnunquàm autem lumbrici quoque occupant alvum, idque modò ex inferioribus partibns, modò fœdiùs, ore redduntur: atque interdùm latos eos, qui pejores sunt, interdùm teretes videmus. Si lati sunt, aqua potui dari debet in quâ lupinum aut cortex mori decoctus sit, aut cui adjectum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammoneæ paulùm : vel etiam pridiè, quùm multum allium ederit, vomat. Posteroque die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; eas contùsas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; hùc adjiciat nitri paulùm, et jejunus bibat. Interpositis deindè tribus horis, duas potiones sumat talis aquæ, vel muriæ duræ huic adjectæ; [1] tùm desidat,

[1] Hìc aliquid certè desideratur, nam nusquàm reperimus lectionem rationi artique magis congruentem.

subjectâ calidâ aquâ in pelve. Si verò teretes sunt, qui pueros maximè exercent, et eadem dari possunt, et quædam leviora; ut contritum semen urticæ aut brassicæ, aut cumini cum aquâ, vel mentha cum eâdem, vel absinthium decoctum, vel hyssopum ex aquâ mulsâ, vel nasturtii semen cum aceto contritum. Edisse etiam et lupinum et allium prodest, vel in alvum oleum subter dedisse.

Sect. XVIII. Est autem aliud levius omnibus proximis de quibus suprà dictum est, quod τεινεσμὸν Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, quùm et facilè tollatur, neque unquàm per se jugulet. In hoc æquè atque in torminibus frequens desidendi cupiditas est; æquè dolor in ano, ubi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitæ mucisque similia; interdùm etiam leviter subcruenta; sed his interponuntur nonnunquàm ex cibo quoque rectè coacta. Desidere oportet in aquâ calidâ; sæpiùsque ipsum anum nutrire. Cui rei plura medicamenta idonea sunt: butyrum cum rosâ, acacia ex aceto liquata; emplastrum id quod τετραφάρμακον Græci vocant, rosâ liquatum; alumen lanæ circumdatum et intùs appositum: eadem quoque ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt, eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. Alternis verò diebus aqua, alternis leve et austerum vinum bibendum est. Potio esse debet egelida et frigidæ propior: ratio victûs talis qualem ad tormina suprà præcepimus.

Sect. XIX. Levior etiam, dùm recens, dejectio est, ubi et liquida alvus et sæpiùs quàm ex consuetudine, fertur: in quâ interdùm tolerabilis dolor est, interdùm gravissimus; idque pejus est. Sed uno die fluere alvum sæpè pro valetudine est; atque etiam pluribus, dùm febris absit et intrà septimum diem id conquiescat:

purgatur enim corpus, et quod intùs læsurum erat, utiliter effunditur. Verùm spatium periculosum est: interdùm enim tormina ac febriculas excitat, viresque consumit. Primo die quiescere satis est, neque impetum ventris prohibere. Si per se desiit, balneo uti, paulùm cibi capere; si mansit, abstinere non solum à cibo, sed etiam à potione. Postero die si nihilo minùs liquida alvus est, æquè conquiescere, paululùm adstringentis cibi sumere. Tertio die in balneum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare, ad ignem lumbos scapulasque admovere; cibis uti, sed ventrem contrahentibus; vino multo meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vomere: ex toto, donec conquiescat, contra siti, fame, vomitu niti: vix enim fieri potest, ut post hanc animadversionem alvus non contrahatur. Alia via est, ubi velis supprimere; cœnare, deindè vomere: postero die lecto conquiescere, vespere ungi, sed leniter: deindè panis circâ selibram ex vino Aminæo mero sumere, tùm assum aliquid, maximèque avem; et posteà vinum idem bibere aquâ pluviali mixtum, idque usque quintum diem facere, iterùmque vomere. Frigidam autem assiduè potionem esse debere, contra priores auctores Asclepiades affirmavit, et quidem quàm frigidissimam. Ego experimentis quemque in se credere debere existimo, calidâ potiùs, an frigidâ utatur. Interdùm autem evenit, ut id pluribus diebus neglectum curari difficiliùs possit. A vomitu oportet incipere; deindè postero die vespere tepido loco ungi, cibum modicum assumere; vinum meracum quàm asperrimum; impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis, neque ambulatione neque frictione opus est; vehiculo sedisse, vel magis etiam equo prodest: neque enim ulla res magis intestina confirmat. Si verò etiam medicamentis uten-

dum est, aptissimum est id quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria : si ea non sunt, pira Tarentina viridia vel Signina, mala Scandiana vel Amerina, myrapia : hisque adjicienda sunt cotonea, et cum ipsis corticibus suis punica, sorba, et, quibus magis utimur, etiam torminalia, sic ut hæc tertiam ollæ partem teneant : tùm ea musto implenda est, coquendumque id donec, quæ indita sunt, liquata in unitatem quamdam coëant. Id gustui non insuave est: et, quandocunquè opus est, assumptum leniter, sine ullâ stomachi noxà, ventrem tenet. Duo aut tria cochlearia uno die sumpsisse satis est. Alterum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere ut decima pars remaneat, ejusque cyathum sorbere. Tertium quod quandocumquè fieri potest:malum punicum excavare, exemptisque omnibus seminibus, membranas quæ inter ea fuerunt, iterùm concidere : tùm infundere cruda ova, rudiculâque miscere: deindè malum ipsum super prunam imponere, quod, dùm humor intùs est, non aduritur : ubi siccum esse cœpit, removere oportet, extractumque cochleari, quod intùs est, edisse. Aliquibus adjectis, majus momentum habet : itaque etiam in piperatum conjicitur, misceturque cum sale et pipere, estque ex his edendum. Pulticula etiam, cum quâ paulùm ex favo vetere coctum sit et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aquâ decocta, et ex oleo atque aceto assumpta, efficacia sunt : atque ea aqua, in quâ vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata. Quod genus significo, quoties potionem dandam esse dico quæ adstringat. Tritici quoque hemina in vino Aminæo austero decoquitur, idque triticum jejuno ac sitienti datur; superque id vinum sorbetur : quod jure valentissimis medicamentis annumerari

potest. Atque etiam potui datur vinum Signinum, vel resinatum austerum, vel quodlibet austerum. Contunditur quoque cum corticibus seminibusque suis punicum malum, vinoque tali miscetur: idque vel merum sorbet aliquis vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti, nisi in vehementibus malis, supervacuum est.

Sect. XX. 1. Ex vulvâ quoque feminis vehemens malum nascitur; proximèque ab stomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdùm etiam sic exanimat, ut tanquàm comitiali morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eo quod neque oculi vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nervi distenduntur: sopor tantùm est. Id vitium quibusdam feminis crebrò revertens perpetuum est. Ubi incidit, si satis virium est, sanguis missus adjuvat: si parùm est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutiùs aut jacet aut alioqui jacere consuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucernâ linamentum, vel aliud ex his quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ quoque frigidæ perfusio efficit. Adjuvat quoque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum et humidum cataplasma, naturalibus pube tenus impositum. Inter hæc etiam perfricare coxas et poplites oportet. Deindè, ubi ad se rediit, circumcidendum vinum ei est in totum annum, etiam si casus idem non revertitur. Frictione quotidiè utendum totius quidem corporis, præcipuè verò ventris et poplitum. Cibus ex mediâ materiâ dandus: sinapi super imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire commodè videtur solanum in lac demissum, deindè contritum, et cera alba atque medulla cervina cum irino, aut sevum taurinum vel caprinum cum rosâ mistum. Dandum potui etiam vel castoreum est, vel gith, vel anethum. Si pa-

rùm pura est, purgatur junco quadrato. Si verò vulva exulcerata est, ceratum ex rosâ fiat: etiam recens suilla adeps et ex ovis album misceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum rosâ mixtum, adjecto, quò faciliùs consistat, contritæ rosæ pulvere. Dolens verò vulva sulfure suffumigari debet. At si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitulæ, cute incisâ, inguinibus vel etiam sub mammis admotæ. Si maligna purgatio est, subjicienda sunt (*desunt hìc plura*) coercentia. Id faciunt etiam albæ olivæ, nigrum papaver cum melle assumptum, et gummi cum trito semine apii liquatum, et cum cyatho passi datum. Præter hæc, in omnibus vesicæ doloribus, idoneæ potiones sunt quæ ex odoribus fiunt, id est, spicâ nardi, croco, cinnamomo, casiâ, similibusque. Idem etiam decocta lentiscus præstat. Si tamen intolerabilis dolor est, et sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est, aut certè coxis admotæ cucurbitulæ, cute incisâ.

2. At quùm urina super potionum modum, et jam sine dolore profluens maciem et periculum facit; si tenuis est, opus est exercitatione et frictione, maximèque in sole vel ad ignem. Balneum rarum esse debet, neque longa in eo mora; cibus comprimens, vinum austerum meracum, per æstatem frigidum, per hiemem egelidum sed tantum, quantum minimum sit. Infima alvus quoque, vel ducenda, vel lacte purganda est. Si crassa urina est, vehementior esse debet et exercitatio, et frictio, longior in balneo mora: cibis opus est teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia sunt quæ urinam movere consuerunt.

Sect. XXI. Est etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis: quod sine venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, ut, interposito spatio, tabe hominem consumat. In hoc affectu salutares sunt vehementes

frictiones, perfusiones natationesque quàm frigidissimæ: neque cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Vitare autem oportet cruditates et omnia inflantia; nihil ex his assumere quæ contrahere semen videntur; qualia sunt, siligo, simila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est fovere inferiores partes aquâ decoctâ ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circumdare, præcipuè ex aceto rutam: vitare etiam ne supinus obdormiat.

Sect. XXII. Superest ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conseruntur: initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consuevit, isque hominem sæpè debilitat, et quosdam non dimittit: eòque id genus difficillimè curatur, quòd ferè post longos morbos vis pestifera huc se inclinat; quæ ut alias partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectam prehendit. Fovendum primùm aliquâ calidâ est: deindè utendum calidis cataplasmatis. Maximè prodesse videtur, aut cum hordeaceâ farinâ, aut cum ficu ex aquâ decoctâ mixtus capparis cortex concisus; vel lolii farina ex vino diluto cocta et mixta cum aridâ fæce: quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata commodius est. Inulæ quoque radix contusa, et posteà ex vino austero cocta, et latè super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido et humido utendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisâ cute, admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, si compressa est, ducenda. Ultimum est, et in veteribus quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Frictione quoque utendum est maximè in sole et eodem die sæpiùs: quo faciliùs ea quæ coeundo nocuerunt, digerantur: eaque, si nulla

exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Quùm verò sæpè aliquid exulcerandum candenti ferramento sit, uti materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primùm fieri potest, hujus generis ulcera sanare; sed ea trahere donec id vitium cui per hæc opitulamur, conquiescat.

Sect. XXXIII. Coxis proxima genua sunt: in quibus ipsis nonnunquàm dolor esse consuevit. In iisdem autem cataplasmatis cucurbitulisque præsidium est, sicut etiam quùm in humeris aliisve commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei cui genua dolent, inimicissimum est. Omnes autem ejus modi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra ustionem finiuntur.

Sect. XXIV. In manibns pedibusque articulorum vitia frequentiora longioraque sunt, quæ in podagris chiragrisve esse consuerent; ea raro vel castratos vel pueros ante feminæ coitum, vel mulieres, nisi quibus menstrua supressa sunt, tentant. Ubi sentiri cœperunt, sanguis mittendus est: id enim inter initia statim factum, sæpè annuam, nonnunquàm perpetuam valetudinem bonam præstat. Quidam etiam, quùm asinino lacte epoto ex toto se eluissent, in perpetuum hoc malum evaserunt: quidam, quùm toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt: idque utique post primum dolorem servandum est, etiam si quievit. Quod si jam consuetudo ejus facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus quibus dolor se remisit; majorem verò curam adhibere debent hi quibus id revertitur: quod ferè vere autumnove fieri solet. Quùm verò dolor non urget, manè gestari debet, deindè ferri, aut inambulatione levi se dimovere; et si podagra est, interpositis temporibus exiguis, in vicem modò sedere, modò ingredi; tùm antequàm cibum capiat, sine balneo loco calido leviter

perfricari, sudare; perfundi aquâ egelidâ: deindè cibum sumere ex mediâ materiâ, interpositis rebus urinam moventibus: quotiesque plenior est, evomere. Ubi dolor vehemens urget, interest sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcalluerit. Nam si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam vel muriam duram fervefacere oportet, deindè in pelvem conjicere, et, quùm jam homo pati potest, pedes eò demittere, superque pallam dare, et vestimento tegere: paulatìm deindè juxta labrum ipsum ex eâdem aquâ leviter infundere, ne calor intùs destituat; ac deindè nocte cataplasmata calefacientia imponere, maximèque hibisci radicem ex vino coctam. Si verò tumor calorque est, utiliora sunt refrigerantia, rectèque in aquâ quàm frigidissimâ articuli continentur; sed neque quotidiè, neque diù fit, ne nervi indurescant. Imponendum verò est cataplasma quod refrigeret: neque tamen in hoc ipso diù permanendum, sed ad ea transeundum, quæ sic reprimunt ut emolliant. Si major est dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miscendique cum cerato sunt quod ex rosâ factum sit: vel ceræ et adipis suillæ tantumdem unà liquandum, deindè his vinum miscendum, atque ubi quod ex eo impositum est incaluit, detrahendum et subindè imponendum aliud est. Si verò tumores etiam obcaluerunt et dolent, levat spongia imposita, duæ subindè ex oleo vel aceto vel aquâ frigidâ exprimitur; aut pari portione inter se mista, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibusque malagmata. Quod si nihil superimponi dolor patitur, id quod sine tumore est, fovere oportet spongiâ quæ in aquam calidam demittatur, in quâ vel papaveris cortices, vel cucumeris silvestris radix decocta sit; tùm inducere articulis crocum cum succo papaveris et ovillo lacte. At si tumor est, foveri quidem

debet aquâ egelidâ, in quâ lentiscus, verbena, aliave ex reprimentibus decocta sit: induci verò medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut cerussâ cui contritæ herbæ muralis succus sit adjectus. Lapis etiam qui carnem edit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, excisus sic ut pedes capiat, demissos eos, quùm dolent, retentosque ibi levare consuevit. Ex quo in Asiâ lapidi Asio gratia est. Ubi dolor et inflammatio se remiserunt, quod intra dies quadraginta fit, nisi vitium hominis accessit, modicis exercitationibus, abstinentiâ, unctionibus lenibus utendum est, sic ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagris quoque alienum est. Quibus verò articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos antè et curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, et crebriore vomitu; et si quis ex corpore metus est, vel alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit; ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret: quùm evidens sit omni purgatione non superiora tantummodò, sed etiam inferiora exinaniri.

Sect. XXV. Ex quocumque autem morbo quis invalescit, si tardè confirmatur, vigilare primâ luce debet; nihilominùs in lecto conquiescere: circà tertiam horam leviter unctis manibus corpus permulcere. Deindè delectationis causâ, quantùm juvat, ambulare, circumcisâ omni negotiosâ actione: tùm gestari diù: multâ apricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpè mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, et ut maturè vires suas recipiat. Quùm verò ex toto convaluerit, periculosè vitæ genus subitò mutabit et inordinatè aget. Paulatìm ergò debebit, omissis legibus, eò transire, ut arbitrio suo vivat.

LIBER QUINTUS.

Dixi de his malis corporis, quibus victûs ratio maximè subvenit: nunc transeundum est ad eam Medicinæ partem, quæ magis medicamentis pugnat. His multùm antiqui auctores tribuerunt, et Erasistratus, et hi qui se empiricos nominaverunt, præcipuè tamen Herophilus, deductique ab illo viri, adeò ut nullum morbi genus sine his curarent. Multaque etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonii, qui Mys cognominatus est. Horum autem usum ex magnâ parte Asclepiades non sine causâ sustulit: et quùm omnia ferè medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victûs rationem potiùs omnem curam suam transtulit. Verùm ut illud in plerisque morbis utilius est, sic multa admodùm corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem pervenire non possunt. Illud ante omnia scire convenit, quód omnes medicinæ partes ita innexæ sunt, ut ex toto separari non possint, sed ab eo nomen trahant à quo plurimùm petunt. Ergò et illa quæ victu curat, aliquandò medicamentum adhibet, et illa quæ præcipuè medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victûs debet, quæ multùm admodùm in omnibus malis corporis proficit. Sed quùm omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpè simplicia opitulentur, sæpè mixta, non alienum videtur antè proponere et nomina, et vires, et mixturas eorum, quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

Sect. I. Sanguinem supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, et ex aquâ lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel Cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama et ferri et æris; atque hujus quoque duæ species sunt, alia tantùm æris, alia rubri æris.

Sect. II. Glutinant vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipuèque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomon, bulbi, lini semen, nasturtium, ovi album, gluten, ichthyocolla alba, contusæ cum testis suis cochleæ, mel coctum, spongia vel ex aquâ frigidâ vel ex vino vel ex aceto expressa: ex iisdem lana succida, si levis plaga est, etiam aranea. Reprimunt alumen et scissile (quod σχιστὸν vocantur) et liquidum, melinum, auripigmeutum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

Sect. III. Concoquunt et movent pus, nardum, myrrha, costus, balsaneum, galbanum, propolis, styrax, thuris et fuligo et cortex, bitumen, pix, sulfur, resina, sevum, adeps, oleum.

Sect. IV. Aperiunt tanquàm ora in corporibus, quod ςόμα Græcè dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, resina terebinthina et pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, sulfur, alumen, rutæ semen.

Sect. V. Purgant, ærugo, auripigmentum quod ἀρσενικὸν à Græcis nominantur (huic autem et sandarachæ in omnia eadem vis, sed validior est) squama æris, pumex, iris, balsamum, styrax, thus, thuris cortex, resina et pinea et terebinthina liquida, œnanthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, et palumbi, et

hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem quod ammoniacum potest, sed valentius est), abrotonum, ficus arida, coccum Gnidium, scobis eboris, omphacium, radicula, coagulum, sed maximè leporinum, (cui eadem quæ cæteris coagulis facultas, sed utique validior est,) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten taurinum, mel crudum, misy, chalcitis, crocum, uva taminia, spuma argenti, galla, squama æris, lapis hæmatites, minium, costum, sulfur, pix cruda, sevum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, ervum.

Sect. VI. Rodunt, alumen liquidum, sed magis rotundum, ærugo, chalcitis, misy, squama æris, sed magis rubri, æs combustum, sandaracha, minium Synopicum, galla, balsamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, resina terebinthina humida, piper utrumque, sed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum et spuma ejus, apii semen: narcissi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus; allium, mel crudum, vinum, lentiscus, squama ferri, fel taurinum, scammonea, uva taminia, cinnamomum, styrax, cicutæ semen, resina, narcissi semen, sal, nuces amaræ oleumque earum, atramentunm sutorium, chrysocolla, veratrum, cinis.

Sect. VII. Exedunt corpus, acaciæ succus, ebenus, ærugo, squama æris, chrysocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphryges, sal, auripigmentum, sulfur, cicuta, sandaracha, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum sutorium, ochra, calx, galla, alumen, lac caprifici vel lactucæ marinæ quæ τιθύμαλλος à Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites et Phrygius, et Asius, et scissilis, misy, vinum, acetum.

Sect. VIII. Adurunt, auripigmentum, atramentum sutorium, chalcitis, misy, ærugo, calx, charta combusta, sal, squama æris, fæx combusta, myrrha, stercus et lacerti, et columbæ, et palumbi, et hirundinis, piper, coccum Gnidium, allium, diphryges, lac utrumque quod proximo capite suprà comprehensum est, veratrum et album et nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, salamandra, eruca, sandaracha, uva taminia, chrysocolla, ochra, alumen scissile, ovillum stercus, œnanthe.

Sect. IX. Eadem ferè crustas ulceribus tanquàm igne adustis inducunt, sed præcipuè chalcitis, utique si cocta est, flos æris, ærugo, auripigmentum, misy, et id, quò magis coctum.

Sect. X. Crustas verò has resolvit farina triticea cum rutâ vel porro, aut lenticula cui mellis aliquid adjectum est.

Sect. XI. Ad discutienda verò ea quæ in corporis parte aliquâ coierunt, maximè prosunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, sampsucus Cyprius, lac, sertula campana, serpyllum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocum, passum, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cera, resina, uva taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini et narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.

Sect. XII. Evocat et educit, ladanum, alumen rotundum, ebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina et pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolii, grossi in aquâ cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

Sect. XIII. Lævat id quod exasperatum est, spodium, ebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

Sect. XIV. Carnem alit et ulcus implet, resina pinea, ochra Attice, vel asterace, cera, butyrum.

Sect. XV. Molliunt, æs combustum, terra Eretria, nitrum, papaveris lacryma, ammoniacum, bdellium, cera, sevum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, sertula campana, narcissi et radix et semen, rosæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stibi, pix, cochlea cocta, cicutæ semen, plumbi recrementum, σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, uva taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

Sect. XVI. Cutem purgat mel, sed magis si est cum gallâ vel ervo, vel lenticulâ vel marrubio, vel iride vel rutâ, vel nitro vel ærugine.

Sect. XVII. 1. Expositis simplicibus facultatibus, dicendum est quemadmodum misceantur quæque ex his fiant. Miscentur autem variè, neque hujus rei ullus modus est, quùm ex simplicibus alia demantur, alia adjiciantur, iisdemque servatis, ponderum ratio mutetur. Itaque quùm facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia mixturarum genera sunt, quæ comprehendi si possent, tamen esset supervacuum. Nam et iidem effectus intrà paucas compositiones sunt, et mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile est. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt, vel ad eas curationes pertinent quas protinùs hìc comprehendam, sic tamen ut quæ magis communia sunt, simul jungam. Si qua singulis vel etiam paucis accommodata sunt, in ipsarum locum differam. Sed et anteà sciri volo, in unciâ pondus denariorum septem esse; unius deindè denarii pondus dividi à me in sex partes, id est sextantes, ut idem in sextante

denarii habeam, quod Græci habent in eo quem ὀβολὸν appellant. Id ad nostra pondera relatum, paulò plus dimidio scrupulo facit.

2. Malagmata verò atque emplastra, pastillique quos τροχίσκους Græci vocant, quùm plurima eadem habeant, differunt eo quòd malagmata maximè ex odoribus, eorumque etiam surculis, emplastra pastillique magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deindè malagmata contusa abundè mollescunt: nam super integram cutem injiciuntur: laboriosè verò conteruntur ea ex quibus emplastra pastillique fiunt, ne lædant vulnera cùm imposita sunt. Inter emplastrum autem et pastillum hoc interest, quòd emplastrum utique liquati aliquid accipit; in pastillo tantùm arida medicamenta cum aliquo humore junguntur. Tùm emplastrum hoc modo fit: arida medicamenta per se teruntur, deindè mixtis his instillatur aut acetum, aut si quis alius non pinguis humor accessurus est, et ea rursùs ex eo teruntur. Ea verò quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur, et si quid olei misceri debet, tùm infunditur. Interdùm etiam aridum aliquod ex oleo priùs coquitur: ubi facta sunt quæ separatìm fieri debuerunt, in unum omnia miscentur. At pastilli hæc ratio est: arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, et rursùs coacta inarescunt: atque ubi utendum est, ejusdem generis humore diluuntur. Tùm emplastrum imponitur, pastillus illinitur, aut alicui molliori, ut cerato, miscetur.

Sect. XVIII. 1. His cognitis, primùm malagmata subjiciam, quæ ferè non sunt refrigerandi sed calefaciendi causâ reperta. Est autem quod refrigerare potest, ad calidas podagras aptum. Habet gallæ et immaturæ et alterius, coriandri seminis, cicutæ, lacrymæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod

16.

πεπλυμένον Græci vocant, selibram. Reliqua ferè calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur, pleraque certis magis partibus membrorum accommodata sunt.

2. Si materia extrahenda est, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abscessu, in suppuratione quoque mediocri, aptum est id quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorum pondo, ceræ pondo. Aut in quo hæc sunt: æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II.*. ammoniaci salis P. VI.*. squamæ æris, ceræ, singulorum P. VIII.*. resinæ aridæ P. XII.*. aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio et melle.

3. Si jecur dolet, id in quo est balsami lacrymæ P. XII.*. costi, cinnamomi, casiæ corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, balsami, seminis iridis Illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, singulorum P. XVI.*. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati crassitudo sit: et hujus quidem recentis usus est. Si verò servandum est, resinæ terebinthinæ P. XVI.*. ceræ P. X.*. ex vino leni contunduntur, tùm eo miscentur.

4. At si lienis torquet, glandis, quam βάλανον μυρεψικὴν Græci vocant, cortex et nitrum paribus portionibus contunduntur, resperguntur que aceto quàm acerrimo. Ubi cerati crassitudinem habet, linteo anteà in aquâ frigidâ madefacto illinitur, et sic imponitur, supràque farina hordeacea injicitur: sed manere ibi non ampliùs sex horis debet, ne lienem absumat: satiusque est id bis aut ter fieri.

5. Commune autem et jecinori, et lieni, et abscessibus, et strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque suppurantibus aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lysias composuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinæ, singulorum P. II.*. ammoniaci, bdel-

lii, ceræ, sevi taurini, iridis aridæ P. IV.*. cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta: quæ contrita irino unguento temperantur.

6. Ad laterum autem dolores compositio est Apollophanis, in quâ sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorum P. IV.*. bdellii, ammoniaci, iridis, sevi vitulini aut caprini à renibus, visci, singulorum P. IV.*. Hæc autem eadem omnem dolorem levant, dura emolliunt, mediocriter calefaciunt.

7. Ad idem Andreæ quoque malagma est, quod etiam resolvit, educit humorem, pus maturat; ubi id maturum est, cutem rumpit, ad cicatricem perducit, prodest impositum minutis majoribusque abscessibus, item articulis, ideòque et coxis et pedibus dolentibus: item si quid in corpore collisum est, reficit: præcordia quoque dura et inflata emollit, ossa extrahit, ad omnia denique valet quæ adjuvare calor potest. Id habet ceræ P. XI.*. visci, sycamini quam aliàs sycomorum vocant, lacrymæ, singulorum P. I.*. piperis et rotundi et longi, ammoniaci, thymiamatis, bdellii, iridis Illyricæ, cardamomi, amomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, singulorum P. X.*. pyrethri, cocci Gnidii, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ Creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum P. XX. *. Quibus adjicitur unguenti irini, quantùm satis est ad ea mollienda atque cogenda.

8. Præcipuum verò est ad resolvenda quæ adstricta sunt, mollienda quæ dura sunt, digerenda quæ coeunt, id quod ad Polyarchum auctorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ, pares portiones.

9. Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis quod quasi recrementum ejus est, P. IV. *. ammoniaci, thymiama-

tis, ceræ, singulorum P. xx. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosâ liquatur, et tùm omnia junguntur.

10. Propriè etiam dura emollit id quod Moschi esse dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. ceræ, ammoniaci, thymiamatis trientes, picis aridæ P. II. aceti heminas tres.

11. Fertur etiam ad digerenda quæ coeunt sub auctore Medo, quod habet ceræ P. panacis P. *. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P. I.*. plumbi combusti P. I.*. et semis.

12. Ad eadem Panthemus utebatur, calcis P. semis, sinapis contriti, item feni Græci, aluminis, singulorum P. I. *. sevi bubuli P. II. *. et semis.

13. Ad strumam multa malagmata invenio. Credo autem, quò pejus id malum est, minùsque facilè discutitur, eò plura esse tentata quæ in personis variis variè responderunt. Andreas auctor est ut hæc misceantur, urticæ seminis P. I. *. piperis rotundi, bdellii, galbani, ammoniaci, thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum P. IV. *. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi, lactucæ marinæ seminis, sulfuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.

14. Hoc autem Miconis est. Fæcis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris silvestris, singulorum P. IV. *. quæ ex leni vino contunduntur.

15. Expeditius ad idem fit quod habet visci seminis, stercoris, resinæ, sulfuris ignem non experti pares portiones; et in quo est sulfuris P. I. *. lapidis quem πυρίτην vocant, P. IV.*. cumini acetabulum. Item in quo est lapidis ejusdem pars una, sulfuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.

16. Arabis autem cujusdam est ad strumam et orien-

tia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ liquidæ et aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P. I. *. lapidis ejus quem πυρίτην vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt sulfuris P. II. *.

17. Est etiam proficiens in strumâ, et in his tuberibus quæ difficiliter concoquuntur, et in his quæ καρκινώδη vocantur, quod ex his constat: sulfuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ, P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, salis ammoniaci P. *. III. ceræ P. I. *.

18. Protarchus autem ad παρωτίδας, eaque tubercula quæ μελικηρία, id est, favi, vel φύματα nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VIII. *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum et dimidium adjiciebat.

19. At adversus panum, tùm primùm orientem, quod φύγεθλον Græci vocant, et omne tuberculum quod φῦμα nominatur, miscetur ochra quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, hisque dùm contunduntur, subinde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo sit.

20. Discutit etiam omne tuberculum quod φῦμα vocatur, id quod habet calcis, nitri spumæ, piperis rotundi, singulor. P. I. *. galbani P. II. *. salis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex rosâ facto.

21. Supprimitque omne quod abscedit, id in quo est galbani, fabæ fressæ, singulorum P. I. *. myrrhæ, thuris, ex radice capparis corticis, singulorum P. IV. *. Satis quoque omnia abscedentia digerit murex combustus et benè contritus, aceto subindè adjecto.

22. At si satis sanguis subit, rectè imponitur quod adversùs phymata quoque potest. Constax ex his, bdellii, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ et aridæ et

liquidæ pineæ, item ex lentisco, thuris, iridis, singulorum P. II. *.

23. Καρκινώδη verò phymata commodè his leniuntur: galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ in singulis P. I. *. sevi taurini P. *. semis, fæcis combustæ quàm maximâ portione, dùm id siccius non faciat quàm esse malagma oportet.

24. Quod si, facie contusâ, livor subcruentus est, hæc compositio nocte et die imposita tollit: aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II. *. bdellii, styracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, et ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis Illyricæ, ceræ singulorum P. IV. *. Idem faba quoque imposita proficit.

25. Sunt etiam quædam malagmata quæ ϛομωτικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent: quale est quod ex his constat: piperis longi, spumæ nitri, singulorum P. II. *. erysimi P. *. IV. quæ cum melle miscentur. Idoneaque etiam strumæ aperiendæ sunt: ejus generis vehementiusque ex his est id quod habet calcis P. IV. *. piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum P. X. *. mellis P. olei heminam.

26. Miconis quoque est quod resolvit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulfur, nitrum, pumicem, paribus portionibus, quibus tantùm picis et ceræ adjicitur, ut fiat cerati crassitudo.

27. Ad ossa autem Aristogenis, fit ex his: sulfuris P. I. *. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ et ex scillâ partis interioris, plumbi eloti, singulorum P. II. *. thuris fuliginis P. VIII. *, ficus aridæ quàm pinguissimæ, sevi taurini, singulorum P. VIII. *. ceræ P. VII. *. iridis Macedonicæ, P. VI. *. sesami fricti acetabulum.

28. Maximèque nervis et articulis malagma convenit. Igitur Euthyclei est et ad articulos, et ad omnem dolorem, et ad vesicæ, et ad recenti cicatrice contractos articulos

quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens: quod habet fuliginis thuris acetabulum, resinæ tantumdem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum P. *. ceræ P. S. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. xiv. *. resinæ liquidæ P. vi. *. ceræ P. xvi. *.

29. Ad dolores articulorum Sosagoræ: Plumbi combusti, papaveris lacrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, sevi, resinæ, ceræ pares portiones.

30. Chrysippi: resinæ liquidæ, sandarachæ, piperis, singulorum P. xii. *. quibus ceræ paulùm adjicitur.

31. Ctesiphontis: ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorum P. *. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum antè per triduum instillatâ aquâ teritur, et cum sextario ejus incoquitur, donec omnis humor consumatur. Prodest verò ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. Ad articulos, fici quoque aridæ, partem nepetæ mistam, vel uvam taminiam sine seminibus cum pulegio rectè aliquis imponit.

33. Eadem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, casiæ, chamæleontis, junci rotundi, singulorum P. viii. *. sevi caprini ex irino liquati P. xx. *. iridis P. i. *. quæ in aceto quàm acerrimo jacere per xx. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata, doloresque omnes discutit.

34. At Theoxenus ad pedum dolores, sevi à renibus partem tertiam, salis partes duas miscebat, hisque membranulam illitam imponebat, tùm superinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. At Numenius podagram cæterosque articulos induratos hoc molliebat: abrotoni, rosæ aridæ, papaveris lacrymæ, singulorum P. iii. *. resinæ terebinthinæ P.

IV. *. thuris, spumæ nitri, singulorum P. XII. *. ceræ P. III. *. quibus adjicitur cedri cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi sextarius.

36. Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere calcis P. IV. *. cerussæ P. VIII *. resinæ pinæ P. XX. *. piperis grana P. XX. ceræ P. II. *. quibus dùm contunduntur, hemina vini lenis instillatur.

Sect. XIX. Ex emplastris autem nulla majorem usum præstant, quàm quæ cruentis protinùs vulneribus injiciuntur, ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit, atque illius quoque impetum minuunt; tùm glutinant vulnera quæ id patiuntur, cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαινα à Græcis nominantur.

1. Optimum ex his est quod Barbarum vocatur. Habet æruginis rasæ P. XII. *. spumæ argenti P. XX. *. aluminis; picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P. I. *. quibus adjiciuntur olei et aceti singulæ heminæ.

2. Alterum ad idem, quod Choacon vocant: habet spumæ argenti P. C. *. resinæ aridæ tantundem : sed spuma priùs ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est, qui ferè talis fit ex pice atque resinâ. At ex bitumine nigerrimus, ex ærugine aut æris squamâ viridis, ex minio ruber, ex cerussâ albus.

3. Paucæ admodùm compositiones sunt, in quibus aliquid mixturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est quod βασιλικὸν nominatur. Habet panacis P. I. *. galbani P. II. *. picis et resinæ, singulorum P. X. *. olei dimidium cyathum.

4. At quod perviride est, smaragdinum appellatur, in quo sunt resinæ pineæ P. III. *. ceræ P. I. *. æruginis P. *. semis, thuris fuliginis P. II. *. olei tantundem et aceti, quo fuligo et ærugo in unum cogantur.

5. Est etiam coloris ferè rufi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris P. I. *. resinæ P. II. *. squamæ æris P. III. *. spumæ argenti P. XX. *. ceræ P. C. *. olei heminam.

6. Prætereà est quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his : bituminis, aluminis scissilis P. IV. *. spumæ argenti P. VI. *. et olei veteris heminâ.

7. Prætereà sunt quædam generis ejusdem, quæ, quia capitibus fractis maximè conveniunt, κεφαλικὰ à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ Eretriæ, chalcitidis, singulorum P. IV. *. myrrhæ, æris combusti, singulor. P. X. *. ichthyocollæ P. VI. *. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misy crudi, aristolochiæ, singulorum P. VIII. *. squamæ æris P. XX. *. thuris masculi P. II. *. ceræ P. I. *. rosæ et olei acerbi ternos cyathos, aceti quantùm satis est, dùm arida ex eo conteruntur.

8. Aliud ad idem viride. Æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum P. VI. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum P. VIII. *. ceræ P. VI. *. olei hemina, aceti quod satis sit.

9. Puri autem movendo non aliud melius quàm quod expeditissimum est : τετραφάρμακον à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, sevi taurini, si id non est, vitulini.

10. Alterum ad idem ἐννεαφάρμακον nominatur quod magis purgat. Constat ex novem rebus, cerâ, melle, sevo, resinâ, myrrhâ, rosâ, medullâ vel cervinâ, vel vitulinâ, vel bubulâ, hyssopo, butyro. Quorum ipsorum quoque pondera paria miscentur.

11. Sunt autem quædam emplastra, quibus utriusque rei facultas est, quæ si singula habenda sunt, meliora sunt; sed in copiâ rejicienda sunt, his potiùs adhibitis,

quæ propriè id quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli causâ duo proponam. Est igitur ad vulnera Attalum, quod habet squamæ æris P. vi. *. thuris fuliginis P. xv.*, ammoniaci tantumdem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. xxv. *. sevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium. At inter ea quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id quod ad auctorem Judæum refertur. Constat ex his: salis P. iv. *. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum P. xii. *. ammoniaci, thymiamatis, thuris fuliginis, resinæ aridæ, singulorum P. vi. *. resinæ colophoniacæ, ceræ, sevi vitulini curati, singulorum P. xx. *. additur aceti sesquicyathus, olei minus cyatho. Τεθεραπευμένα Græci appellant, quæ curata vocamus, quùm ex sevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ sunt, aut ex alio medicamento.

12. Sunt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. Quæ ipsa quoque ἐπισπαςικὰ nominantur: quale est quod, quia lauri baccas habet, διὰ δαφνίδων appellatur. In eo est, resinæ terebinthinæ P. x. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, singulorum P. xx. *. olei paulùm. Quoties aut baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequàm expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

13. Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo est. Sevi vitulini, ammoniaci, thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. Præter hæc est Philocratis, quod habet salis ammoniaci P. vii. *. aristolochiæ P. viii. *. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum P. xv. *. spumæ argenti. P. xxxii. *. quibus, ut pus quoque moveant, iridis P. iii. *. et galbani P. vi. adjiciuntur.

15. Optimum tamen ad extrahendum est id quod à similitudine sordium ῥυπῶδες Græci appellant. Habet

myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellii, capitulorum Punici mali, aluminis et scissilis et rotundi, misy, chalcitidis, atramenti sutorii cocti, panacis, salis ammoniaci, visci, singulorum P. iv. *. aristolochiæ P. viii. *. squamæ æris P. xvi. *. resinæ terebinthinæ P. lxxv. *. ceræ, et sevi vel taurini vel hircini singulorum P. c. *.

16. Hecatæo quoque auctore, emplastrum generis ejusdem fit ex his : galbani P. ii. *. fuliginis thuris P. iv. *. picis P. vi. * ceræ et resinæ terebinthinæ, singulorum P. viii. *. quibus paulùm irini ungenti miscetur.

17. Valens quoque ad idem emplastrum viride Alexandrinum est. Habet aluminis scissilis P. viii. *. salis ammoniaci P. *. vii. squamæ æris P. xvi. *. myrrhæ, thuris, singulorum P. xviii. *. ceræ P. cl. *. resinæ colophoniacæ aut pineæ P. cc. *. olei heminam, aceti sextarium.

18. Quædam autem sunt emplastra exedentia, quæ σηπτὰ Græci vocant : quale est id quod habet resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum P. *. ii. squamæ æris P. i. *. ladani P. ii. *. aluminis tantumdem, spumæ argenti P. iv. *.

19. Exest etiam vehementer corpus, atque ossa quoque resolvit, et supercrescentem carnem coercet id quod habet spumæ argenti, squamæ æris, uncias singulas, nitri ignem non experti, lapidis Asii, aristolochiæ P. sextantes; ceræ, resinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti sutorii, salis ammoniaci P. semis, æruginis rasæ P. bessem, aceti scillitici heminam, vini Aminæi tantundem.

20. Sunt etiam adversùs morsus quædam accommodata, quale est Diogenis nigrum, quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P. xx. *. spumæ argenti P. c. *. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ

æris P. IV. *. cerussæ et æruginis rasæ, singulorum P. VIII. *. ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum P. XXV. *. spumæ argenti P. C. *. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. XIV. *. galbani P. VI. *. cerussæ et æruginis, singulor. P. VIII. *. ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum P. XXXV. *. ex quibus spuma argenti concoquitur.

21. Rubrum quoque emplastrum quod Ephesium vocatur, huc aptum est. Habet resinæ terebinthinæ P. II. *. galbani P. IV. minii Sinopici P. VI. *. thuris fuliginis P. VI. *. ceræ P. VIII. *. spumæ argenti P. XXXVI. *. olei veteris heminam.

22. Item id quod ex his constat: squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P. IV. *. galbani P. IV. *. salis ammoniaci P. *. XII. ceræ P. XXV. *. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus rectè imponuntur.

23. Sunt etiam alba lenia (λευκὰ Græci vocant) ferè non gravibus vulneribus accommodata, præcipuèque senilibus. Quale est quod habet cerussæ P. LII. *. sevi vitulini curati, et ceræ, singulorum P. LVIII. *. olei heminas tres, ex quibus cerussa coquitur.

24. Aliud quod habet cerussæ P. XX. *. ceræ P. LV. *. olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quoties adjiciuntur cerussæ vel spumæ argenti, scire licet illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio quæ suprà posita est, ideòque elephantina nominatur.

25. Lenia quoque quædam emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè Græci nominant; ut id quod habet minii P. IV. *. spumæ argenti P. XXV. *. ceræ et adipis suillæ, singulor. P. XXXVII. *. vitellos quatuor.

26. Alia compositio generis ejusdem: ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. V. *. cerussæ P. VIII. * spumæ argenti, plumbi recrementi (σκωρίαν μολύβδου

Græci vocant) singulorum P. x. cicini olei, et myrtei, singulorum heminæ.

27. Tertia, quæ ad auctorem Archagathum refertur: misy cocti, æris combusti, singulorum P. iv. *. cerussæ coctæ P. viii. *. resinæ terebinthinæ P. x. *. spumæ argenti P. vi. *.

28. Etiam una generis ejusdem : spumæ argenti, ceræ, adipis suillæ, singulorum P. xxvii. *. vitelli cocti quatuor, rosæ hemina. Aut cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta , paulùm ex plumbi recremento. Aut spumæ argenti selibra , ex olei heminâ, et aquæ marinæ alterâ , cocta donec bullire desierit, cui paulùm ceræ sit adjectum. Aut pares portiones ceræ, sevi, stibii, spumæ argenti, cerussæ.

Sect. XX. 1. Pastilli quoque facultates diversas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda sanandaque apti : qualis est qui habet chalcitidis, misy, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modicè cocti, singulorum P. i. *. æris combusti, capitulorum mali Punici, singulorum P. iii. *. Hunc oportet diluere aceto, ac sic, ubi vulnus glutinandum est, illinere. At si nervosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic ut illius octo partes, nona hujus sit.

Alius ad idem constat ex his, bituminis, aluminis scissilis, singulorum P. i. *. æris combusti P. iv. spumæ argenti P. xi. *. olei sextario.

2. Sed longè Polybi celeberrimus est: σφραγὶς autem nominatur : qui habet aluminis scissilis P. iv. *. atramenti sutorii P. ii. *. myrrhæ P. v. *. aloës tantumdem, capitulorum Punici mali, fellis taurini, singulorum P. vi. * : quæ contrita vino austero excipiuntur.

3. Ad ulcera sordida, et nigritiem in auribus, naribus, obscenis partibus, inflammationesque eorum : chry-

socollæ P. I. *. atramenti sutorii, aluminis scissilis, singulorum P. II. *. halicacabi corticis P. IV. *. minii P. VI. *. spumæ argenti P. XII. *. cerussæ P. XVI. *. quæ ex aceto et coguntur, et, ubi utendum est, diluuntur.

4. Andronis verò est ad uvam inflammatam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia. Gallæ, atramenti sutorii, myrrhæ, singulorum P. I. *. aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum P. II. *. capitulorum Punici mali P. XXV. *. ex passo coactorum, et, quùm usus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut lenius vitium est id cui medendum est.

5. Propriè autem ad ani fissa, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum: æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. gummi P. VIII. *. thuris, P. XII. stibis, lacrymæ papaveris, acaciæ, singulorum P. XVI. Quæ ex vino et teruntur, et in ipso usu deliquantur.

6. Expellere autem ex vesicâ cum urinâ calculum videtur hæc compositio: cassiæ, croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici, pares portiones conteruntur, deindè vinum lene instillatur, et pastilli fiunt, qui singuli habeant P. I. *. hique singuli quotidiè mane jejuno dantur.

Sect. XXI. I. Hæc tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, emplastris pastillisque sunt, maximum præcipuèque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt, ut ea quæ feminis subjiciuntur: πεσσοὺς Græci vocant. Eorum hæc proprietas est: medicamenta composita molli lanâ excipiuntur, eaque lana in naturalibus conditur.

Ad sanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri P. I. *. aut allii semen conteritur: adjicitur myrrhæ paululùm: et unguento susino miscetur: aut cucumeris silvestris pars interior, ex lacte muliebri diluitur.

2. Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, et fenum Græcum, et rosa et crocum temperantur. Aut elaterii P. II. *. salis tantumdem, uvæ taminiæ P. VI. *. melle excipiuntur.

3. Aut, Boetho auctore, croci, resinæ terebinthinæ, singulorum P. IV. *. myrrhæ P. II. *. rosæ P. I. *. sevi vitulini P. II. *. ceræ P. II. *. miscentur.

4. Optima autem adversùs inflammationes vulvæ Numenii compositio est, quæ habet croci P. III. *. ceræ P. I. *. butyri P. VIII. *. adipis anserini P. XII. *. vitellos coctos duos, rosæ minùs cyatho.

5. Si verò infans intùs decessit, quò faciliùs ejiciatur, malicorium ex aquâ terendum, eoque utendum est.

6. Si concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ conterendæque, deindè his mel adjiciendum est.

7. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosâ mollienda est.

Sect. XXII. 1. Quædam autem mixturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis utimur, sic ut inspergamus, aut cum aliquo liquido mixta illinamus. Quale est ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ æris, fuliginis thuris, singulorum P. I.*. æruginis P. II.*. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; cum cerâ implent. Misy quoque et galla, si paribus portionibus misceantur, corpus consumunt, eaque vel arida inspergere licet, vel excepta cadmiâ illinire.

2. Putrem verò carnem continet, neque ultrà serpere patitur, et leniter exest mel vel cum lenticulâ, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis antè ex vino decoctis. Item sertula campana in mulso cocta, deindè contrita, aut calx cum cerato, aut amaræ nuces cum allio, sic ut hujus pars tertia sit, paulùmque his croci adjiciatur. Aut

quod habet spumæ argenti P. vi.*. cornu bubuli combusti P. xii.*. olei myrtei et vini cyathos ternos. Aut quod ex iis constat : floris Punici mali, atramenti sutorii, aloës, singulorum P. ii.*. aluminis scissilis, thuris, singulorum P. iv.*. gallæ P. viii.*. aristolochiæ P. x.*. Vehementiùs idem fecit etiam adurendo auripigmentum cum chalcitide, et aut nitro, aut calce, aut chartâ combustâ. Item sal cum aceto. Vel ea compositio quæ habet chalcitidis, capitulorum Punici mali, aloës, singulorum P. ii.*. aluminis scissilis, thuris, singulorum P. iv.*. gallæ P. viii.*. aristolochiæ P. x.*. mellis quantùm satis sit ad ea cogenda. Vel cantharidum, sulfuris, singulorum P. i.*. lolii P. iii.*. quibus adjicitur picis liquidæ quantùm satis est ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum resinâ et rutâ mixta; aut cum eâdem resinâ diphryges; aut uva taminia cum pice liquidâ. Idem verò possunt fæces vini combustæ, et calcis, et nitri pares portiones, vel aluminis scissilis P. iv.*. thuris, sandarachæ, nitri, singulorum P. i.*. gallæ P. viii.*. aristolochiæ P. x.*. mellis quantùm satis est.

3. Est etiam Hieræ compositio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum P. ii.*. aloës, thuris, aluminis scissilis, singulorum P. iv.*. aristolochiæ, gallæ immaturæ, singulorum P. viii.*. malicorii contriti P. x.*.

4. Est Judæi, in quâ sunt calcis partes duæ, nitri quàm ruberrimi pars tertia, quæ urinâ impuberis pueri coguntur, donec strigmenti crassitudo sit. Sed subindè is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.

5. At Iollas, chartæ combustæ, sandarachæ, singulorum P. i.*. calcis P. ii. auripigmenti tantumdem miscebat.

6. Si verò ex membranâ quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus combustus et contritus inspergi debet. Si ex alio loco sanguinis profluvium est, auri-

pigmenti, squamæ æris, singulorum P. I.*. sandarachæ P. II.*. marmoris cocti P. IV.*. inspergi debent. Eadem cancro quoque obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P. II.*. calcis P. IV.*. Eadem increscentem quoque carnem coercent.

7. Timæus autem ad ignem sacrum vel ad cancrum his utebatur: myrrhæ P. II.*. thuris, atramenti sutorii, singulorum P. III.*. sandarachæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. IV.* gallæ P. VI.* cerussæ combustæ P. VIII. Eadem vel arida inspersa, vel melle excepta, idem præstant.

8. Sternutamenta verò vel albo veratro, vel struthio conjecto in nares excitantur, vel his mistis, piperis, veratri albi, singulor. P. II.*. castorei pondo I.*. spumæ nitri P. I.*. struthii P. II.*.

9. Gargarizationes autem aut lævandi causâ fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant lac, cremor vel ptisanæ vel furfurum. Reprimit aqua in quâ vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Evocant, sinapi, piper.

SECT. XXIII. I. Antidota raro, sed præcipuè interdùm necessaria sunt, quia gravissimis casibus opitulantur. Ea rectè quidem dantur collisis corporibus, vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maximè autem desideranda sunt adversùs venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Unum est quod habet lacrymæ papaveris P. IV.*. acori malobathri P. V.*. iridis Illyricæ, gummi, singulorum P. II.*. anisi P. III.*. nardi Gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, singulorum P. IV.*. petroselini P. IV.*. trifolii P. V.*. casiæ nigræ, silis, bdellii, balsami, seminis piperis albi, singulorum P. *.V. styracis P. *.V. myr-

rhæ, opopanacis, nardi Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum P. vi.*. castorei P. vi.*. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, singulorum P.*. vi. dulcis radicis P. viii.*. quæ vel melle vel passo excipiuntur.

2. Alterum quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam nominasse, ex his constat: Costi, thuris masculi, singulorum P. v.*. piperis albi P. ii.*. floris junci rotundi P. ii.*. cinnamomi P. iii.*. casiæ nigræ P. iv.*. croci Cilicii P.*.iv. myrrhæ quam stacten nominant P. v.*. nardi Indici P. *. v. Quæ singula contrita melle cocto excipiuntur: deindè ubi utendum est, id quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

3. Nobilissimum autem est Mithridatis quod quotidiè sumendo rex ille dicitur adversùs venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt, costi P. *. z. acori P. v.*. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum P. ii.*. anisi P, iii.*. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum P. iv.*. papaveris lacrymæ, petroselini, singulorum P. *. iv. casiæ, silis, lolii, piperis longi, singulorum P. vi.* styracis P.*. v. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum P. vi.*. malobathri folii P. vi.*. floris junci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis, singulorum P.*. v. nardi, opobalsami, singulorum P. vi. thlaspis P. *. vi. radicis Ponticæ P. vii.*. croci, zinziberis, cinnamomi, singulorum P.*. viii. Hæc contrita melle excipiuntur, et adversùs venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod Ægyptiæ fabæ, vel ervi quod magnitudinem impleat, satis est.

Sect. XXIV. 1. Acopa quoque utilia nervis sunt. Quale est quod habet floris junci rotundi P.*. II. costi, junci quadrati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, singulorum P. *. IV. myrrhæ, æris combusti, singulorum P.*. VII. iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P. IV.*. Alexandrini calami, junci rotundi, aspalathi, xylobalsami, singulorum P. XVIII.*. sevi P. I.*. unguenti irini cyathum.

2. Alterum quod εὐώδες vocant, hoc modo fit. Ceræ P. *. II. olei tantumdem, resinæ terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem, simul incoquuntur, deindè in mortario teruntur, instillaturque subindè quàm optimi mellis acetabulum, tùm irini unguenti et rosæ terni cyathi.

3. Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida quæ illinuntur. Quale est quod fit ad ulcera purganda et implenda, maximè inter nervos, paribus portionibus inter se mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, sevi vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei cicini. Quæ separatìm omnia liquantur, deindè liquida miscentur, et tùm simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis verò emollit, si pro rosâ cyprus infunditur.

4. Ad sacrum ignem spumæ argenti P. VI. *. cornu bubuli combusti P. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, et id quod specialiter sic vocatur, et myrteum, donec utriusque terni cyathi conficiantur.

Sect. XXV. 1. Catapotia quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Anodyna vocant quæ somno dolorem levant: quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est: sunt enim ex vehementibus medicamentis et stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lacrymæ, galbani, singulorum P. I. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum P. II. *. Ex quibus quod ervi magnitudinem habet, satis est devorasse.

2. Alterum stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit : mandragoræ P. *. II. apii seminis, item hyoscyami seminis, singulorum P. IV. * quæ ex vino teruntur. Unum autem ejusdem magnitudinis quæ suprà posita est, abundè est sumpsisse.

3. Sive autem capitis dolores, sive ulcera, sive lippitudo, sive dentes, sive spiritûs difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ est, sive coxa, sive jecur aut lienis, aut latus torquet, sive vitio locorum aliqua prolabitur et obmutescit, occurrit dolori per quietem ejusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum P. II. *. castorei, cinnamomi, singulorum P. II. *. papaveris lacrymæ, panacis, radicis mandragoræ, malorum aridorum, junci rotundi, floris, singulorum P. II. *. piperis grana LVI. Hæc per se contrita, rursùs instillato subindè passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulùm aut devoratur, aut aquâ diluitur et potui datur.

4. Quin etiam silvestris papaveris quùm jam ad excipiendam lacrymam maturum est, manipulus qui manu comprehendi potest, in vas demittitur et superinfunditur aqua quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi jam benè manipulus is coctus est, ibidem expressus, projicitur; et cum eo humore passum pari mensurâ miscetur, infervetque donec crassitudinem sordium habeat. Quùm refrixit, catapotia ex eo fiunt ad nostræ fabæ magnitudinem, habentque usum multiplicem. Nam et somnum faciunt vel per se assumpta, vel ex aquâ data, et aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ succo ac passo. Et tormina supprimunt ex vino liquata, et inflammationem vulvæ coërcent, mixta cerato ex rosâ facto, quùm paulùm his croci quoque accessit, et ex aquâ fronti inductâ pituitam in oculos decurrentem tenent.

5. Item si vulva dolens somnum prohibet, croci P. II. *.

anisi, myrrhæ, singulorum P. I. *. papaveris lacrymæ P. IV. *. cicutæ seminis P. VIII. *. miscentur, excipiunturque vino vetere, et quod lupini magnitudinem habet in tribus cyathis aquæ diluitur, id tamen in febre periculosè datur.

6. Ad sanandum jecur nitri P. II. *. croci, myrrhæ, nardi Gallici, singulorum P. I. *. melle excipiuntur, daturque quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. Ad lateris dolores finiendos, piperis, aristolochiæ, nardi, myrrhæ, pares portiones.

8. Ad thoracis, nardi P. I. *. thuris, casiæ, singulolorum P. III. *. myrrhæ, cinnamomi, singulorum P. VI. *. croci P. VIII. *. resinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. Ad tussim Athenionis; myrrhæ, piperis, singulorum P. I. *. castorei, papaveris lacrymæ, singulorum P. I. *. Quæ separatìm contusa posteà junguntur, et ad magnitudinem fabæ nostræ bina catapotia manè, bina noctu dormituro dantur.

10. Si tussis somnum prohibet, ad utrumque Heraclidis Tarentini: croci P. I. *. cinnamomi, castorei, papaveris lacrymæ, singulorum P. I. *. myrrhæ, piperis longi, costi, galbani, singulorum P. II. *.

11. Quod si purganda sunt ulcera in faucibus tussientibus: panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. V. *. galbani P. II. *. hyssopi P. II. *. conterenda sunt, hisque hemina mellis adjicienda, et quod digito excipi potest, devorandum est.

12. Colice verò Casii ex his constat: costi, anisi, castorei, singulor. P. III. *. petroselini P. IV. *. piperis et longi et rotundi, singulorum P. V. *. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem et devorari potest, et ex aquâ calidâ sumi.

13. Infantem verò mortuum aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci P. I. *. aut cui dictami Cretici P. I. *. adjectum est.

14. Ex partu laboranti erysimum ex vino tepido jejunæ dari debet.

15. Vocem adjuvat thuris P. I. *. in duobus cyathis vini datum.

16. Adversùs urinæ difficultatem, piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaveris lacrymæ, croci, costi, unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mellis, absinthii cyathi singuli. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ, et manè et cœnato dari debet.

17. Arteriace verò hoc modo fit. Casiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. croci P. I. *. piperis grana XXX. ex passi tribus sextariis decoquuntur, donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. conjiciuntur in passi eumdem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejusdem passi heminæ tres usque eò coquuntur, donec extracta indè gutta induresсat, et adjicitur tritæ casiæ P. I. *.

SECT. XXVI. 1. Quùm facultates medicamentorum proposuerim, genera in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinque sunt: quùm quid extrinsecus læsit, ut in vulneribus: quùm quid intrà seipsum corruptum est, ut in cancro: quùm quid innatum est, ut in vesicâ calculus: quùm quid increvit, ut vena quæ intumescens in varicem convertitur: quùm quid deest, ut quùm curta pars aliqua est. Ex his alia sunt in quibus plus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ego dilatis iis quæ præcipuè scalpellum et manum postulant, nunc de iis dicam quæ maximè medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem sicut priorem: et

antè dicam de iis quæ in quamlibet partem corporis incidunt; tùm de iis quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneribus.

In his autem antè omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primùm eum qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem sors ipsius peremit: deindè ubi gravis metus sine certâ tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt, sic rursùs histrionis est parvam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Obligari quoque æquum est confessione promptæ rei, quò curiosiùs etiam circumspiciat ne, quod per se exiguum est malum, majus curantis negligentiâ fiat.

2. Servari non potest: cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui jecinoris portæ, cui in spinâ medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cuive circa fauces grandes venæ vel arteriæ præcisæ sunt.

3. Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ullâ parte pulmo, aut jecinoris crassum, aut membrana quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulva, aut vesica, aut ullum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes intùsque conditas venas in alis vel poplitibus, mucro desedit. Periculosa etiam vulnera sunt ubicumquè venæ majores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque evenit non in alis tantùm atque poplitibus, sed etiam in his venis quæ ad anum testiculosque perveniunt. Præter hæc,

malum vulnus est quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est: item quodcunque musculum, aut nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Tutissimum omnium quod in carne est.

4. Et hæc quidem loco vel meliora vel pejora sunt. Modò verò periculum facit quodcunque magnum est.

5. Aliquid etiam in vulneris genere figurâque est. Nam pejus est quod etiam collisum, quàm quod tantùm discissum est, adeò ut acuto quoque, quàm retuso telo vulnerari commodius sit. Pejus etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est, ex quove caro aliâ parte abscissa est, aliâ dependet. Pessima, quæ plaga in orbem est; tutissima quæ lineæ modo recta est: quò deindè propiùs huic illive figuræ vulnus est, eò vel deterius, vel tolerabilius est.

6. Quin etiam confert aliquid et ætas, et corpus, et vitæ propositum, et anni tempus: quia faciliùs sanescit puer vel adolescens, quàm senior, valens quàm infirmus: neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quàm si alterum ex his est: integri habitûs quam corrupti, exercitatus quàm iners, sobrius et temperans quàm vino venerique deditus. Opportunissimum quidem curationi tempus vernum est, aut certè neque fervens neque frigidum: siquidem vulnera et nimius calor et nimium frigus infestant; maximè tamen horum varietas, ideòque perniciosissimus autumnus est.

7. Sed pleraque ex vulneribus oculis subjecta sunt, quorumdam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, quùm positus interiorum partium ostendimus. Verumtamen quia quædam vicina sunt, interestque vulnus in summâ parte sit, an penitius penetraverit, necessarium est notas subjicere per quas quid intùs ictum sit, scire possimus, et ex quibus vel es vel desperatio oriatur.

8. Igitur, corde percusso, sanguis multus effertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores tanquàm irrorato corpore frigidi malique odoris, oriuntur; extremisque partibus frigidis, matura mors sequitur.

9. Pulmone verò icto, spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plagâ rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari juvat, quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur; si in aliam partem, obmutescunt.

10. Jecinoris autem vulnerati notæ sunt, multus sub dextrâ parte præcordiorum profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrem cubandi dulcedo, punctiones doloresque usque ad jugulum junctumque ei latum scapularum os intenti: quibus nonnunquàm etiam biliosus vomitus accedit.

11. Renibus verò percussis, dolor ad inguina testiculosque descendit, difficulter urina redditur, eaque aut est cruenta, aut cruor fertur.

12. At liene icto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum ventriculo ab eâdem parte indurescunt, sitis ingens oritur, dolor ad jugulum, sicut jecinore vulnerato, venit.

13. At quùm vulva percussa est, dolor inguinibus et coxis et femoribus est: sanguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt, quædam mente labuntur, quædam suî compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri se confitentur, morientesque tandem eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. Sin cerebrum membranave ejus vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit, ferèque bilis vomitus insequitur: quorumdam sensus obtunduntur, appellatique ignorant; quorumdam trux

vultus est, quorumdam oculi quasi resoluti huc atque illuc moventur : ferèque tertio vel quinto die delirium accedit : multorum etiam nervi distenduntur. Ante mortem autem plerique fascias, quibus caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. Ubi stomachus autem percussus est, singultus et bilis vomitus insequitur : si quid cibi vel potionis assumptum est, id redditur citò. Venarum motus elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigescunt.

16. Communes verò jejuni intestini et ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus et potio per vulnus exeunt, præcordia indurescunt, nonnunquam bilis per os redditur : intestino tantùm sedes inferior est. Cætera intestina icta vel stercus vel odorem ejus exhibent.

17. Medullâ verò, quæ in spinâ est, discissâ, nervi resolvuntur, aut distenduntur, sensus intercidit, interposito tempore aliquo, sine voluntate inferiores partes vel semen, vel urinam, vel etiam stercus excernunt.

18. At si septum transversum percussum est, præcordia sursùm contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

19. Vesicâ verò vulneratâ, dolent inguina : quod super pubem est, intenditur : pro urinâ sanguis, aut ex ipso vulnere urina descendit, stomachus afficitur. Itaque aut bilem vomunt, aut singultiunt : frigus, et ex eo mors sequitur.

20. His cognitis, etiam nunc quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera ulceraque, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est : sanies est tenuior hoc, variè crassa, et glutinosa et colorata. Pus crassissimum, albidissimumque; glutinosius et sanguine et sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti aut jam sanescente :

sanies est inter utrumque tempus: pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Rursùs et sanies, et pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελικηρία nominatur: est pus quod ἐλαιῶδες appellatur. Ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo ulcere exit, maximèque ubi, nervo læso, inflammatio secuta est. Μελικηρία crassior est, glutinosior, subalbida, mellique albo subsimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi sunt, et inter hæc loca, maximè ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, subalbidum, quasi unctum, colore atque pinguitudine, oleo albo non dissimile, apparet in magnis ulceribus sanescentibus. Malus autem est sanguis nimiùm aut tenuis aut crassus, colore vel lividus vel niger, aut pituitâ mixtus aut varius: optimus calidus, rubens, modicè crassus, non glutinosus. Itaque protinùs ejus vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itemque posteà spes in his major est, ex quibus melioris generis quæque proveniunt. Sanies igitur mala est, multa, nimis tenuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ et ipsum ulcus, et junctam ei cutem erodit. Melior est non multa, modicè crassa, subrubicunda aut subalbida. Ichor autem pejor est, multus, crassus, sublividus aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris: tolerabilior est subalbidus, qui cætera omnia contraria prioribus habet Meliceria autem mala est, multa et percrassa: melior quæ et tenuior et minùs copiosa est. Pus inter hæc optimum est: sed id quoque pejus est, multum, tenue dilutum, magisque si ab initio tale est: itemque si colore sero simile, si pallidum, si lividum, si fæculentum est: præter hæc, si malè olet; nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quò minus est, quò crassius, quò albidius: itemque si læve est, si nihil olet, si

æquale est, modo tamen convenire et magnitudini vulneris et tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondùm solutis inflammationibus naturaliter fertur. Elæodes quoque pejus est, multum, et parùm pingue : quò minus autem, quòque id ipsum pinguius, eò melius est.

21. Quibus exploratis, ubi aliquis ictus est qui servari potest, protinùs prospicienda duo sunt, ne sanguinis profusio, neve inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede vulneris et ex magnitudine ejus, et ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest, siccis linamentis vulnus implendum est, supràque imponenda spongia, ex aquâ frigidâ expressa, ac manu super comprimenda. Si parùm sic sanguis conquiescit, sæpiùs linamenta mutanda sunt : et si sicca parùm valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est : ideòque quidam id vulneri infundunt. Sed alius rursùs metus subest, ne, nimis valenter ibi retenta materia magnam inflammationem posteà moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, et ob id ipsum inducentibus crustam, quamvis pleraque ex his sanguinem supprimunt, sit utendum : sed, si semel ad ea decurritur, iis potiùs quæ mitiùs idem efficiunt. Quod si illa quoque profluvio vincuntur, venæ quæ sanguinem fundunt apprehendendæ, circaque id quod ictum est, duobus locis deligandæ, intercidendæque sunt, ut et in se ipsæ coëant, et nihilominùs ora præclusa habeant. Ubi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sed etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque nervus neque musculus est, ut puta in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum est cucurbitulam admovere à diversâ parte, ut illuc sanguinis cursus revocetur.

22. Et adversùs profusionem quidem in his auxilium est; adversùs inflammationem autem in ipso sanguinis

cursu. Ea timeri potest, ubi læsum est vel os, vel nervus, vel cartilago, vel musculus : aut ubi parùm sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem maturè supprimere non oportebit, sed pati fluere, dùm tutum erit, adeò ut, si parùm fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat, utique si corpus juvenile et robustum et exercitatum est, multòque magis si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit : nam percussus mortiferus est, præcisus sanitatem recipit.

23. Sanguine autem vel suppresso, si nimius erumpit, vel exhausto, si per se parùm fluxit, longè optimum est, vulnus glutinari. Potest autem id quod vel in cute vel etiam in carne est, si nihil ei prætereà mali accedit. Potest caro, aliâ parte dependens, aliâ inhærens, si tamen etiamnum integra est, et conjunctione corporis fovetur. In his verò quæ glutinantur, duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte est, sui debet ; maximèque si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter. Si verò in carne vulnus est, hiatque, neque in unum oræ facilè attrahuntur, sutura quidem aliena est : imponendæ verò fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras, paulùm tamen, contrahant, quò minùs lata posteà cicatrix sit. Ex his autem colligi potest, id quoque quod aliâ parte dependens, aliâ inhærebit, si alienatum adhuc non est, suturam an fibulam postulet. Ex quibus neutra antè debet imponi, quàm intùs vulnus purgatum est, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim et in pus vertitur, et inflammationem movet, et glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod supprimendi sanguinis causâ inditum est, inibi relinquendum est : nam id quoque inflammat. Comprehendi verò suturâ vel fi-

bulâ non cutem tantùm, sed aliquid etiam ex carne, ubi suberit hæc, oportebit, quò valentiùs hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima est ex aciâ molli non nimis tortâ, quò mitiùs corpori insidat, utraque neque nimis rara, neque nimis crebra injicienda est. Si nimis rara est, continet: si nimis crebra est, vehementer afficit; quia quò sæpiùs acus corpus transuit, quòque plura loca injectum vinculum mordet, eò majores inflammationes oriuntur, magisque æstate. Neutra etiam vim ullam desiderat; sed eatenùs utilis est, quatenùs cutis ducentem quasi suâ sponte subsequitur: ferè tamen fibulæ latius vulnus esse patiuntur. Sutura oras jungit, quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto debent, ut si quid intùs humoris concreverit, sit quà emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet. Deindè omni vulneri primò imponenda est spongia ex aceto expressa: si sustinere aliquis aceti vim non potest, vino utendum est. Levis plaga juvatur etiam, si ex aquâ frigidâ expressa spongia imponitur. Sed ea quocunque modo imposita est, dùm madet, prodest: itaque ut inarescat, non est committendum. Licet itaque sine peregrinis et conquisitis et compositis medicamentis vulnus curare: sed si quis huic parùm confidit, imponere medicamentum debet quod sine sevo compositum sit, ex his quæ cruentis vulneribus apta esse proposui: maximèque si caro est, Barbarum; si nervi, vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures vel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoque viride nervis idoneum est; eminentibusque partibus ea quam Græci ῥάπτουσαν vocant. Solet etiam, colliso corpore, exiguâ parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum est scalpello latiùs aperire, nisi musculi nervique juxtà sint, quos incidi non expedit. Ubi satis diductum est, medicamen-

tum imponendum est. At si id quod collisum est, quamvis parùm diductum est, latiùs tamen aperiri propter nervos aut musculos non licet, adhibenda sunt ea quæ humorem leniter extrahant, præcipuèque ex his id quod ῥυπῶδες vocari proposui.

Non alienum est etiam, ubicunquè vulnus grave est, imposito, quo id juvetur, insuper circumdare lanam succidam ex aceto et oleo : vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat; si nervosus aut musculosus, quod emolliat.

24. Fascia verò ad vulnus deligandum lintea aptissima est; eaque lata esse debet, ut semel injecta non vulnus tantùm, sed paulùm utrinquè etiam oras ejus comprehendat. Si ab alterâ parte caro magis recessit, ab eâ meliùs attrahitur : si æquè ab utrâque, transversa comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm injicienda est, ut tùm in utramque partem ducatur. Sic autem deliganda est, ut et contineat neque adstringat. Quod non continetur, elabitur : quod nimis adstrictum est, cancro periclitatur. Hieme sæpiùs fascia circuire debet, æstate quoties necesse est : tùm extrema pars ejus inferioribus acu assuenda est : nam nodus ulcus lædit, nisi tamen longè est. Illo neminem decipi decet, ut propriam viscerum curationem requirat ab iis dė quibus suprà posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecùs, vel suturâ, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil movendum est, nisi, si quid ex jecinore, aut liene, aut pulmone dumtaxat extremo dependeat, præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victûs ratio eaque medicamenta sanabunt, quæ cuique visceri convenire superiore libro proposui.

25. His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus, isque, si grave vulnus est, abstinere, quantùm vires patiuntur, ante inflammationem à cibo de-

bet; bibere, donec sitim finiat, aquam calidam; vel, si æstas est ac neque febris neque dolor est, etiam frigidam. Adeò tamen nihil perpetuum est, sed semper pro viribus corporis æstimandum, ut imbecillitas etiam cibum protinùs facere necessarium possit, tenuem scilicet et exiguum, qui tantùm sustineat: multique etiam ex profluvio sanguinis intermorientes, ante ullam curationem vino reficiendi sunt; quod alioquin inimicissimum vulneri est.

26. Nimis verò intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere periculosissimum est: illud indicium est magnæ inflammationis, hoc emortui corporis: protinùsque, si mens homini consistit, si nulla febris accessit, scire licet maturè vulnus sanum fore. Ac ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dùm inflammatio est, permanet. Illa perniciosa est, quæ vel levi vulneri supervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium movet, si nervorum rigorem aut distensionem quæ ex vulnere orta est, eam non finit. Vomitus quoque biliosus non voluntarius, vel protinùs, ut percussus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signum est in his dumtaxat quorum, vel nervi, vel etiam nervosi loci vulnerati sunt. Spontè tamen vomere non alienum est, præcipuè his quibus in consuetudine fuit: sed neque protinùs post cibum, neque jam inflammatione ortâ, neque quùm in superioribus partibus plaga est.

27. Biduo sic vulnere habito, tertio die aperiendum, detergendaque sanies spongiâ ex aquâ frigidâ est, eademque rursùs injicienda sunt. Quinto tandem die quanta inflammatio futura sit, se ostendit. Quo die rursùs detecto vulnere, considerandus color est. Quod si lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet malum vulnus esse: idque quandocunquè animad-

versum est, terrere nos potest. Album aut rubicundum esse ulcus, commodissimum est: item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, ubi hæc sine dolore tenuis et mollis est. Sed si glutinatur vulnus, aut leviter intumuit, eadem sunt imponenda quæ primò fuerunt. Si gravis inflammatio est, neque glutinandi spes est, ea quæ pus moveant. Aquæ quoque calidæ necessarius usus est, ut et materiam digerat, et duritiam emolliat, et pus citet. Ea sic temperanda est, ut manu contingenti jucunda sit, et usque eò adhibenda donec aliquid ex tumore minuisse, coloremque ulceri magis naturalem reddidisse videatur. Post id fomentum, si latè plaga non patet, imponi protinùs emplastrum debet: maximèque si grande vulnus est, tetrapharmacum; si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, ῥυπῶδες, et si latiùs hiat idem, illud emplastrum liquari ex irino unguento oportet: eoque illita linamenta disponi per plagam, deindè emplastrum suprà dari, et super id succidam lanam, minùsque etiam, quàm primò, fasciæ adstringendæ sunt.

28. Propriè quædam in articulis visenda sunt, in quibus, si præcisi nervi sunt qui continebant, debilitas ejus partis sequitur. Si id dubium est, et ex acuto telo plaga est, ea transversa commodior est: si ex retuso et gravi est, nullum in figurâ discrimen est. Sed visendum est, pus suprà articulum an infrà nascatur. Si sub eo nascitur, albumque et crassum dùm fertur, nervum præcisum esse credibile est: magisque, quò majores dolores inflammationesque, et quò maturiùs excitatæ sunt. Quamvis autem non abscissus nervus est, tamen si circà tumor durus diù permanet, necesse est et diuturnum ulcus esse, et, sano quoque eo, tumorem permanere: futurumque est ut tardè membrum id vel extendatur, vel contrahatur. Major tamen in extendendo mora est,

ubi recurvato articulo curatio adhibita est, quàm in recurvando eo quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum quod ictum est ratione certâ debet. Si glutinandum est, ut superius sit : si in eo inflammatio est, ut in neutram partem inclinatum sit : si jam pus profluit, ut devexum sit. Optimum etiam medicamentum quies est : moveri et ambulare, nisi sanis, alienum est. Minùs tamen his est periculosum qui in capite vel brachiis, quàm qui in inferioribus partibus vulnerati sunt : minimèque ambulatio convenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus in quo cubabit, tepidus esse debebit. Balneum quoque, dùm parùm vulnus purum est, inter res infestissimas est : nam id et humidum et sordidum reddit, ex quibus ad cancrum transitus esse consuevit. Levis frictio rectè adhibetur, sed his partibus, quæ longiùs absunt à vulnere.

29. Inflammatione finitâ, vulnus purgandum est. Id optimè faciunt tincta in melle linamenta, supraque id, emplastrum vel enneapharmacum dandum est. Tùm demùm verò purum ulcus est, quùm rubet, ac nimiùm neque siccum neque humidum est. At quodcunque sensu caret, quod non naturaliter sentit; quod nimiùm aut aridum aut humidum est; quod aut pallidum, aut albidum, aut lividum aut nigrum est; id purum non est.

30. Purgato vulnere, sequitur ut impleatur; jamque calida aqua eatenùs necessaria est, ut sanies removeatur. Lanæ succidæ supervacuus usus est : lota meliùs circumdatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua : itaque ea adhiberi non alienum est, ut butyrum cum rosâ et exiguâ mellis parte; aut cum eâdem rosâ, tetrapharmacum, aut ex rosâ linamenta : plus tamen proficit balneum rarum : cibi boni succi, vitatis omnibus acribus, sed jam pleniores : nam et avis, et venatio, et suilla elixa dari potest : vinum omnibus, dùm febris, dùm inflammatio

est, alienum est: itemque usque ad cicatricem, si nervi musculive vulnerati sunt, etiam si altè caro: at si plaga in summâ cute generis tutioris est, potest non pervetus, modicè tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum est, quod in nervosis locis musculosisque necessarium est, cerato quoque super vulnus utendum est. At si caro supercrevit, modicè reprimit siccum linamentum, vehementiùs squama æris. Si plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem post omnia hæc commodè inducit lycium ex passo et lacte dilutum, vel etiam per se impositum siccum linamentum.

31. Hic ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen pericula incidere consuerunt: interdùm enim vetustas ulcus occupat, inducitur que ei callus, et circùm oræ crassæ livent; post quæ quicquid medicamentorum ingeritur, parùm proficit, quod ferè negligenter curato ulceri supervenit. Interdùm vel ex nimiâ inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus aut senile, aut mali habitûs est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est, nostris vocabulis non est.

Omnis autem cancer non solùm id corrumpit quod occupavit, sed etiam serpit, deindè aliis aliisque signis discernitur. Nam modò super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit: ἐρυσιπέλας Græci nominant: modò ulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est; idque vehementiùs etiam putrescendo intenditur. Ubi vulnus humidum est, et ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris est, carunculæque corruptæ, interdùm etiam nervi ac membranæ resolvuntur, specillumque demissum descendit aut in latus, aut deorsùm: eoque vitio nonnunquàm os quo-

que afficitur. Modò oritur ea quam Græci γάγγραιναν appellant. Priores in quâlibet parte corporis fiunt: hæc in prominentibus membris, id est, inter ungues et alas, vel inguina, ferèque in senibus, vel his quorum corpus mali habitûs est. Caro in ulcere vel nigra vel livida est; sed sicca et arida: proximaque cutis plerumque subnigris pustulis impletur; deindè ei proxima vel pallida, vel livida, ferèque rugosa sine sensu est: ulterior in inflammatione est, omniaque ea simul serpunt; ulcus in locum pustulosum, pustulæ in eum qui pallet aut livet, pallor aut livor in id quod inflammatum est, inflammatio in id quod integrum est, transit. Inter hæc deindè febris acuta oritur, ingensque sitis; quibusdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo tamen vix sensus suos ore explicant: incipit affici stomachus: fit fœdi spiritus ipse odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi verò penitùs insedit, insanabile est, plurimique sub frigido sudore moriuntur.

32. Ac pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem ulcus scalpello incidendum est, excidendæque ejus oræ, et quicquid super eas livet, æquè incidendum. Si varicula intùs est, quæ id sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deindè, ubi sanguis emissus novatumque vulnus est, eadem curatio adhibenda quæ in recentibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis uti nolit, potest sanare id emplastrum quod ex ladano fit, et, quùm ulcus sub eo exesum est, id quo cicatrix inducitur.

33. Id autem quod Erysipelas vocari dixi, non solùm vulneri supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit, atque interdùm periculum majus affert, utique si circà cervices aut caput constitit. Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere, deindè imponere simul reprimentia et refrigerantia, maximèque cerussam solani

succo, aut Cimoliam cretam aquâ pluviali exceptam, aut ex eâdem aquâ subactam farinam, cupresso adjectâ; aut si tenerius corpus est, lenticulâ. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, et super linteolum frigidâ aquâ madens imponendum. Si per se refrigerantia parùm proderunt, miscenda erunt hoc modo, sulfuris P. I.. * cerussæ et croci singul. P. III. *. eaque cum vino conterenda sunt, et id his illinendum: aut si durior locus est, solani folia contrita suillæ adipi miscenda sunt, et illita linteolo superinjicienda.

At si nigrities est, nequedùm serpit, imponenda sunt quæ carnem putrem leniùs exedant, repurgatumque ulcus sic ut cætera nutriendum est. Si magis putre est, jamque procedit ac serpit, opus est vehementiùs erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nam quod sanum est, siccum est, quùm aduritur. Post ustionem putris ulceris superponenda sunt quæ crustas à vivo resolvant: eas ἐσχάρας Græci vocant. Ubi hæc exciderunt, purgandum ulcus maximè melle et resinâ est: sed aliis quoque purgari potest, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad sanitatem perducendum est.

34. Gangrænam verò, si nondùm planè tenet, sed adhuc incipit, curare non difficillimum est, utique in corpore juvenili; et magis etiam si musculi integri sunt, si nervi vel læsi non sunt, vel leviter affecti sunt, neque ullus magnus articulus nudatus est, aut carnis in eo loco paulùm est, ideòque non multum quod putresceret, fuit; consistitque eo loco vitium: quod maximè fieri in digito potest. In ejusmodi casu primum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deindè quidquid aridum est, et intentione quâdam proximum quemque locum malè habet, usque ad sanum corpus concidere. Medicamenta verò, dùm malum serpit, adhibenda nulla

sunt, quæ pus movere consuerunt; ideòque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, aliena sunt: sed his quàm levissimis opus est, superque ea quæ inflammata sunt, utendum est refrigerantibus. Si nihilomagis malum constitit, uri id quod est inter integrum ac vitiatum locum, debet: præcipuèque in hoc casu petendum, non à medicamentis solùm, sed etiam à victûs ratione præsidium est: neque enim id malum nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergò primò, nisi imbecillitas probibet, abstinentiâ utendum: deindè danda quæ per cibum potionemque alvum, ideòque etiam corpus, adstringant; sed ea levia. Posteà si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tùm quoque plenioribus cibis uti licebit ex mediâ materiâ, sed tamen non nisi alvum corpusque siccantibus; aquâ verò pluviali frigidâ. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus citò rursùs eodem malo afficitur. Solent verò nonnunquàm nihil omnia auxilia proficere, ac nihilomniùs serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corpori tuta sit, membrum quod paulatìm emoritur, abscindere.

35. Hæ gravissimorum ulcerum curationes sunt: sed ne illa quidem negligenda, ubi integrâ cute interior pars collisa est, aut ubi derasum attritumve aliquid est, aut ubi surculus corpori infixus est, aut ubi tenue sed altum vulnus insedit. In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem conterere, et cerato miscere ex rosâ facto, idque superponere: deindè ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum qualis lipara est. Deraso verò detritoque imponendum est emplastrum tetrapharmacum, minuendusque cibus, et vinum subtrahendum. Neque id quia

non habebit altiores ictus, contemnendum erit: siquidem ex ejusmodi casibus sæpè cancri fiunt. Quod si levius id erit, et in parte exiguâ, contenti esse poterimus eodem leni medicamento. Surculum verò, si fieri potest, oportet vel manu vel etiam ferrâmento ejicere. Si vel præfractus est, vel altiùs descendit quàm ut ita velli possit, medicamento evocandus est. Optimè autem educit superimposita arundinis radix, si tenera est, protinùs contrita; si jam durior, antè in mulso decocta: cui semper mel adjiciendum est, aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est: eademque offensa etiam in filice est. Sed usu cognitum est, utramque adversùs alteram medicamentum esse, si contrita ac superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet: idem altis tenuibusque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis, huic Hecatæi emplastrum maximè convenit.

36. Ubi verò in quolibet vulnere ventum ad inducendam cicatricem est, quod perpurgatis jam repletisque ulceribus necessarium est; primùm ex aquâ frigidâ linamentum, dùm caro alitur, deindè quùm jam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur. Tùm deligari super album plumbum oportet, quo et reprimitur cicatrix, et colorem maximè sano corpori similem accipit. Idem radix silvestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterii P. I. *. spumæ argenti P. II. *. unguenti pondo IV. *. Quæ excipiuntur resinâ terebinthinâ, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoque cicatrices leniter purgant paribus portionibus mixta, ærugo, plumbum elotum, eademque resina cocta; sive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri potest; sive id ut emplastrum imponitur, quod in aliis partibus commodius est.

At si vel excrevit cicatrix, vel concava est, stultum est decoris causâ rursùs et dolorem et medicinam sustinere. Alioquin res utrique succurri patitur : siquidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compositiones hæ quæ corpus exedunt. Cute exulceratâ, super eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda sunt, super concavam implentia, donec utrumque ulcus sanæ cuti æquetur, et tùm cicatrix inducatur.

Sect. XXVII. 1. Dixi de his vulneribus quæ maximè per tela inferuntur. Sequitur ut de his dicam quæ morsu fiunt, interdùm hominis, interdùm simiæ, sæpè canis, nonnunqàm ferorum animalium, aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habet quoddam virus : itaque si vehemens vulnus est, cucurbitula admovenda est : si levius, protinùs emplastrum injiciendum, præcipuèque Diogenis. Si id non est, quolibet ex his quæ adversùs morsus proposui : si ea non sunt, viride Alexandrinum : si ne id quidem est, quodlibet non pingue ex his quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoque his, præcipuèque ei quod canis fecit, medicamentum est, si manus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur; exsaniat enim : ac salsamentum quoque rectè super id vulnus deligatur.

2. Utique autem si rabiosus canis fuit, cucurbitulâ virus ejus extrahendum est : deindè si locus neque nervosus, neque musculosus est, vulnus id adurendum est : si uri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tùm usto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris ustis, sunt : ei verò quod expertum ignem non est, ea medicamenta quæ vehementer exedunt. Postque nullo novo remedio, sed jam supraposito, ulcus erit implendum, et ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinùs in balneum

mittunt, ibique patiuntur desudare, dùm vires corporis sinunt, ulcere adaperto, quò magis ex eo quoque virus distillet; deindè multo meracoque vino excipiunt, quod omnibus ferè venenis contrarium est. Idque quùm ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo videtur. Solet autem ex eo vulnere, ubi parùm occursum est, aquæ timor nasci: ὑδροφοβίαν Græci appellant: miserrimum genus morbi, in quo simul æger et siti et aquæ metu cruciatur: quo oppressis in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est, nec opinantem in piscinam non antè ei provisam projicere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere: si habet, interdùm deprimere, ut invitus quoque aquâ satietur: sic enim simul et sitis et aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aquâ frigidâ vexatum nervorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscinâ protinùs in oleum calidum demittendus est. Antidotum autem præcipuum id quod primo loco posui: ubi id non est, aliud, si nondùm æger aquam horret, potui ex aquâ dandum est; et si amaritudine offenditur, mel adjiciendum est: at si jam is morbus occupavit, per catapotia sumi potest.

3. Serpentium quoque morsus non nimiùm distantem curationem desiderant, quamvis in eâ multùm antiqui variarunt, ut in singula genera anguium singula medendi genera præciperent, aliique alia: sed in omnibus eadem proficiunt. Igitur in primis supra vulnus id membrum deligandum est, non tamen nimiùm vehementer, ne torpeat: dein venenum extrahendum est. Id cucurbitula optimè facit. Neque alienum est, antè scalpello circa vulnus incidere, quò plus vitiati jam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tùm quodlibet simile vas, quod

idem possit : si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exsugat. Neque hercules scientiam præcipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena quibus Galli præcipuè utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideòque colubra ipsa tutò estur, ictus ejus occidit; et si, stupenti ei, quod per quædam medicamenta circulatores faciunt, in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ejus salivâ noxa est. Ergo quisquis exemplum Psylli secutus, id vulnus exsuxerit, et ipse tutus erit, et tutum hominem præstabit. Illud intereà, antè debebit attendere, ne quod in gingivis palatove, aliâve parte oris, ulcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic ut id quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur. Si neque qui exsugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet jus anserinum, vel ovillum, vel vitulinum, et vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, et protinùs calidum super vulnus imponere, sic ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hædus agnusve discissus, et calida ejus caro statim super vulnus imposita : emplastra quoque quæ suprà comprehensa sunt : aptissimumque est vel Ephesium, vel id quod ei subjectum est. Præsens quoque in aliquo antidoto præsidium est, sin id non est, necessarium est exsorbere potionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quod calori movendo est: ne humorem intùs coïre patiatur : nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia sunt.

4. Hæc adversùs omnes ictus communia sunt. Usus tamen ipse docuit eum quem aspis percussit, acetum potiùs bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui qùum ab hâc ictus esset, et partim

ob ipsum vulnus, partìm ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod fortè secum habebat, ebibit, et liberatus est: credo, quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi: quò fit ut terra respersa eo spumet. Eâdem ergo vi veri simile est, spissescentem quoque intùs humorem hominis ab eo discuti, et sic dari sanitatem.

5. In quibusdam etiam aliis serpentibus certa quædam auxilia satis nota sunt: nam scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt: quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt; quidam, super prunam eo imposito, vulnus suffumigant, undique veste circumdatâ, ne is fumus dilabatur; tùm carbonem ejus super vulnus deligant. Bibere etiam oportet herbæ solaris quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, semen, vel certè folia ex vino. Super vulnus verò etiam furfures ex aceto, vel ruta silvatica rectè imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognovi tamen medicos, qui ab scorpione ictis nihil aliud quàm ex brachio sanguinem miserunt.

6. Hæc ad scorpionis: ad aranei autem ictum, allium cum rutâ rectè miscetur, ex oleoque contritum super imponitur.

7. At si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhoïs percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum in duas potiones dividendum est, sic ut ei rutæ paulùm adjiciatur. Trifolium quoque, et mentastrum, et cum aceto panaces æquè proficiunt. Costum quoque et casia et cinnamomum rectè per potionem assumuntur.

8. Adversùs chersydri verò ictum panaces, aut laser quod sit scrupulorum P. II. *. vel porri succus cum heminâ vini sumendus est, et edenda multa satureia. Im-

ponendum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem hordeacea farina, aut ruta vel nepeta cum sale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere quod cerastes fecit, æquè valet.

9. Ubi verò phalangium nocuit, præter eam curationem quæ manu redditur, sæpè homo demittendus in solium est, dandusque ei myrrhæ et uvæ taminiæ par modus ex passi heminâ, vel radiculæ semen aut lolii radix ex vino, et super vulnus furfures ex aceto cocti, imperandumque ut is conquiescat.

10. Verùm hæc genera serpentium et peregrina, et aliquantò magis pestifera sunt, maximè quæ æstuosis locis gignuntur: Italia frigidioresque regiones hâc quoque parte salubritatem habent, quòd minùs terribiles angues edunt. Adversùs quos satis proficit herba betonica, vel Cantabrica, vel centaurion, agrimonia, vel trixago, vel personata, vel marinæ pastinacæ; singulæ binæve tritæ et cum vino potui datæ, et super vulnus impositæ. Illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum et jejuni et jejuno magis nocere: ideòque perniciosissimi sunt cùm incubant; utilissimumque est, ubi ex anguibus metus est, non antè progredi quàm quis aliquid assumpsit.

11. Non tam facilè his opitulari est, qui venenum vel in cibo, vel in potione sumpserunt. Primùm, quia non protinùs sentiunt, ut ab angue icti; ita nec succurrere quidem statìm sibi possunt: deindè, quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen, ubi primùm sensit aliquis, protinùs oleo multo epoto vomere: deindè, ubi præcordia exhausit, bibere antidotum; si id non est, vel merum vinum.

12. Sunt tamen quædam remedia propria adversùs quædam venena, maximèque leviora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbanum, vino adjecto, dari, vel lac per se debet.

13 Si cicutam; vinum merum calidum cum rutâ quam plurimùm ingerendum est: deindè is vomere cogendus: posteàque laser ex vino dandum: isque, si febre vacat, in calidum balneum mittendus; si non vacat, ungendus ex calefacientibus est.

14. Si hyoscyamum; fervens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maximè tamen asininum.

15. Si cerussam; jus malvæ, vel juglandes ex vino contritæ maximè prosunt.

16. Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est: si lac intùs coiit, aut passum aut coagulum, aut cum aceto laser.

17. Si fungos inutiles quis assumpsit, radicula aut è poscâ aut cum sale et aceto edenda est. Ipsi verò hi et specie quidem discerni possunt ab utilibus, et cocturæ genere idonei fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxâ vacant.

18. Adustis quoque locis extrinsecùs vis infertur: itaque sequi videtur ut de his dicam. Hæc autem optimè curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vetere vino oleoque decoctis: quorum quodlibet protinùs impositum ad sanitatem perducit. Sed dividi quoque curatio potest in ea quæ mediocriter exedentia reprimentiaque, primò et pustulas prohibeant, et summam pelliculam exasperent: deindè in ea quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina, vel myrrha cum vino, vel creta Cimolia cum thuris cortice contrita, et aqua coacta, atque ubi usûs necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus quælibet lipara: sed idonea maximè est, quæ vel plumbi recrementum, vel vitellos habet. Est etiam illa adustorum curatio, dùm inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, hordei farinam cum rutâ vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant: tùm

20

ervum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissimè siccum linamentum.

Sect. XXVIII. 1. Ab his quæ extrinsecùs incidunt, ad ea veniendum est quæ interiùs, corruptâ aliquâ corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus: ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimiùm pustulæ eminent, maximè nigræ, interdùm sublividæ aut pallidæ. In his sanies esse videtur, infrà color niger est: ipsum corpus aridum et durius quàm naturaliter oportet: circàque quasi crusta est, eaque inflammatione cingitur: neque in eo loco levari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget, nonnunquàm horror aut febris oritur, aut utrumque. Id quoque vitium subteractis quasi quibusdam radicibus serpit, interdùm celeriùs, interdùm tardiùs: suprà quoque procedens inalbescit, dein lividum fit, circùmque exiguæ pustulæ oriuntur: et si circa stomachum faucesve incidit, subitò spiritum sæpè elidit. Nihil melius est quàm protinùs adurere: neque id grave est; nam non sentit, quoniam ea caro mortua est: finisque adurendi est, dùm ex omni parte sensus doloris est. Tùm deindè vulnus, sicut cætera adusta, curandum est: sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta undique à viva carne diducta, quæ trahit secum quicquid corruptum erat; purusque jam sinus curari potest implentibus. At si in summâ cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantùm, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunque verò medicamentum impositum est, si satis proficiet, protinùs à vivâ corruptam partem resolvet: certaque esse fiducia potest, fore, ut undique vitiosa caro excidat, quâ hujusce rei medicamen exest. Si id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad ustionem prope-

randum est. Sed in ejusmodi casu abstinendum à cibo ac vino est: aquam liberaliter bibere expedit. Magisque ea servanda sunt, si febricula quoque accessit.

2. Non idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentiâ curantis exagitatum est. Id vitium fit maximè in superioribus partibus, circa faciem, nares, aures, labra, mammas feminarum: et in jecore aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur; isque immobilis, inæqualis tumet, interdùm etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recurvantur; hæque pallent aut livent; nonnunquàm etiam in quibusdam delitescunt: tactusque is locus aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquàm sine ulcere durior aut mollior est quàm esse naturaliter debet: nonnunquàm iisdem omnibus ulcus accedit. Interdùm nullam habet proprietatem, interdùm simile his est quæ vocant Græci κονδυλώματα, aspredine quâdam et magnitudine suâ: color ejus ruber est, aut lenticulæ similis. Neque tutò feritur; nam protinùs aut resolutio nervorum, aut distentio insequitur. Sæpè homo ictus obmutescit, atque ejus anima deficit: quibusdam etiam si id ipsum pressum est, quæ circà sunt, intenduntur et intumescunt. Namque pessimum id genus est, ferèque primùm id fit quod κακοήθες à Græcis nominatur: deindè ex eo id καρκίνωμα quod sine ulcere est: deindè ulcus, ex eo thymium. Tolli nihil nisi κακοήθες potest: reliqua curationibus irritantur: et quò major vis adhibita est, eò magis. Quidam usi sunt medicamentis adurentibus, quidam ferro adusserunt, quidam scalpello exciderunt: neque ulli unquàm medicina profuit; sed adusta protinùs concitata sunt, et increverunt donec occiderent. Excisa, etiam post inductam cicatricem, tamen reverterunt, et causam mortis attulerunt: dùm interim plerique nullam vim adhibendo, quâ tollere id malum ten-

tent, sed imponendo tantùm lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quominùs ad ultimam senectutem perveniant, non prohibentur. Discernere autem cacoëthes quod curationem recipit, à carcinomate quod non recipit, nemo scire potest, nisi tempore et experimento. Ergo ubi primùm id vitium notatum est, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio potest et ad scalpellum, et ad ustionem. Si protinùs irritatum est, scire licet jam carcinoma esse; removendaque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quàm pinguissimam, aut rhypodes emplastrum satis est. Si ulcus æquale est, ceratum ex rosâ injiciendum est, adjiciendusque ei pulvis ex contritâ testâ, ex quâ faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Sed si id nimiùm supercrevit, tentanda squama æris est, quæ lenissima ex adurentibus est, eatenùs, ne quid eminere patiatur; sed ita, si nihil exacerbavit: sin minùs, eodem cerato contenti esse debebimus.

3. Est etiam ulcus quod θηρίωμα Græci vocant. Id et per se nascitur, et interdùm ulceri ex aliâ causâ facto supervenit. Color est vel lividus vel niger; odor fœdus; multus et muco similis humor. Id ipsum ulcus neque tactum neque medicamentum sentit: prurigine tantùm movetur. At circà dolor est et inflammatio: interdùm etiam febris oritur, nonnunquàm ex ulcere sanguis erumpit: atque id quoque malum serpit. Quæ omnia sæpè intenduntur; fitque ex his ulcus quod φαγέδαιναν Græci vocant, quia celeriter serpendo penetrandoque usque ossa, corpus vorat. Id ulcus inæquale est, cœno simile, inestque multus humor glutinosus, odor intolerabilis; majorque quàm pro modo ulceris inflammatio. Utrumque, sicut omnis cancer, fit maximè in senibus, vel his

quorum corpora mali habitùs sunt. Curatio utriusque eadem est; sed in majore malo major vis necessaria. Ac primùm à victûs ratione ordiendum est, ut quiescat in lectulo, ut primis diebus à cibo abstineat, aquam quàm plurimam assumat: alvus quoque ei ducatur: dein post inflammationem cibum boni succi capiat, vitatis omnibus acribus; potionis quantùm volet, sic ut interdiù quidem aquâ contentus sit, in cœnâ etiam vini austeri aliquid bibat. Non æquè tamen fame in his quos φαγέδαινα urgebit, atque in his qui therioma adhuc habebunt, utendum erit. Et victus quidem talis necessarius est. Super ulcus verò inspergenda est arida aloë, œnanthe; et si parùm proficiet, chalcitis: ac si quis nervus exesâ carne nudatus est, contegendus antè linteolo est, ne sub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiamnum remediis opus est, ad eas compositiones veniendum est, quæ vehementiùs adurunt. Quicquid autem inspergitur, averso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium; eaque linteolo contegenda in aquâ frigidâ madefacto, dein benè expresso: circàque, quà tumor ex inflammatione est, imponenda quæ reprimant cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet, diligenter nervis, si qui apparent, antè contectis. Adustum vel medicamentis vel ferro corpus, primùm purgandum, deindè implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

4. Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ species sunt: alterum genus est subrubicundum, aut mixtum rubore atque pallore, exasperatumque per pustulas continuas, quarum nulla alterâ major est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper ferè pus, et sæpè rubor cum calore est, serpitque id nonnunquàm sanescente eo quod primùm vitiatum est,

nonnunquàm etiam exulcerato, ubi ruptis pustulis ulcus continuatur, humorque exit qui esse inter saniem et pus videri potest. Fit maximè in pectore, aut lateribus aut eminentibus partibus, præcipuèque in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublividum, inæqualiter tamen, mediumque sanescit, extremis procedentibus, ac sæpè id quod jam sanum videbatur, iterùm exulceratur. At circà proxima cutis quæ vitium receptura est, tumidior et durior est, coloremque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo ferè corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitûs sunt, sed in cruribus maximè. Omnis autem sacer ignis, ut minimum periculum habet ex his quæ serpunt, sic propè difficillimè tollitur. Medicamentum ejus fortuitum est febris quæ uno die humorem noxium absumat. Pus quò crassius et albidius est, eò periculi minùs est. Prodest etiam infrà os ulcerum cædi, quò plus puris exeat, et id, quo ibi corruptum corpus est, extrahat. Sed tamen si febricula accessit, abstinentiâ, lectulo, alvi ductione opus est. In omni verò sacro igni, neque lenibus et glutinosis cibis, neque salsis et acribus utendum est, sed his quæ inter utrumque sunt, qualis est panis sine fermento, piscis, hædus, aves, exceptoque apro, omnis ferè venatio. Si non est febricula, et gestatio utilis est, et ambulatio, et vinum, et balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis esse quàm cibus debet. Ipsa autem ulcera si mediocriter serpunt, aquâ calidâ; si vehementiùs, vino calido fovenda sunt: deindè acu pustulæ, quæcumque sunt, aperiendæ: tùm imponenda ea quæ putrem carnem exedant. Ubi inflammatio sublata, ulcusque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere possunt proficere mala cotonea in vino cocta atque contrita: potest emplastrum vel Hieræ, vel tetra-

pharmacum, cui quinta pars thuris adjecta sit: potest nigra edera ex vino austero cocta: ac, si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere quod in summâ cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

5. Chironium autem ulcus appellatur, quod et magnum est, et habet oras duras, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis. Odor malus neque in ulcere, neque in ejus humore est: nulla inflammatio, dolor modicus est: nihil serpit, ideòque nullum periculum affert: sed non facilè sanescit. Interdùm tenuis cicatrix inducitur, deindè iterùm rumpitur, ulcusque renovatur. Fit maximè in pedibus et cruribus. Super id imponi debet, quod et lene aliquid, et vehemens, et reprimens habeat. Quale ejus rei causâ fit ex his: squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P. vi.*. cadmiæ, ceræ, singulorum P. viii.*. rosæ quantùm satis est ad ceram simul cum eis molliendam.

6. Fiunt etiam ex frigore hiberno ulcera, maximè in pueris, et præcipuè pedibus digitisque eorum, nonnunquàm etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est: interdùm pustulæ oriuntur, deindè exulceratio: dolor autem modicus. Prurigo major est: nonnunquàm humor exit, sed non multus, qui referre vel pus vel saniem videtur. In primis multâ calidâ aquâ fovendum est, in quâ rapa decocta, aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondùm adapertum ulcus, æs, quàm maximè calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet alumen, æquâ portione cum thure contritum, cum vino adjecto, aut malicorium in aquâ coctum, deindè contritum. Si summa detracta pellicula est, hìc quoque meliùs lenia medicamenta reficiunt.

7. Struma quoque est tumor, in quo subter concretæ

quædam ex pure et sanguine quasi glandulæ oriuntur: quæ vel præcipuè fatigare medicos solent; quoniam et febrès movent, nec unquàm facilè maturescunt; et sive ferro sive medicamentis curantur, plerùmque iterùm juxtà cicatrices ipsas resurgunt, multòque post medicamento est opus: quibus id quoque accedit, quod longo spatio detinent. Nascuntur maximè in cervice, sed etiam in alis et inguinibus, et in lateribus: in mammis quoque feminarum se reperisse Meges auctor est. Propter hæc et album veratrum rectè datur, atque etiam sæpiùs, donec ea digerantur: et medicamenta ea imponuntur quæ humorem vel educant vel dissipent, quorum suprà mentio facta est. Adurentibus quoque quidam utuntur quæ exedunt, crustâque eum locum adstringunt; tunc verò ut ulcus curant. Quæcumque autem ratio curandi est, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum est, donec ad cicatricem perveniat. Quæ quùm medici doceant, quorumdam rusticorum experimento cognitum, quem struma malè habet, eum, si anguem edit, liberari.

8. Furunculus verò est tuberculum acutum cum inflammatione et dolore, maximèque ubi jam in pus vertitur. Qui ubi adapertus est et exit, subter apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur; maturescit enim per se, atque erumpit: sed dolor efficit, ut potior medicina sit, quæ maturiùs liberet. Proprium ejus medicamentum galbanum est: sed et alia quoque quæ suprà comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet primùm non pingue emplastrum, ut id reprimat; deindè si non repressit, quodlibet puri movendo accommodatum: si ne id quidem est, vel resina, vel fermentum. Expresso pure, nulla ultrà curatio necessaria est.

9. Φῦμα verò nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius et planius, sæpè etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raró explet, nunquàm excedit; phyma autem latiùs patere consuevit: sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Ubi divisum est, pus eodem momento apparet, ventriculus, qui in furunculo, non invenitur; verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris et sæpiùs nascitur, et faciliùs tollitur: in juvenibus rariùs oritur, et difficiliùs curatur. Ubi ætas induravit, ne nascitur quidem. Quibus verò medicamentis discuteretur, suprà propositum est.

10. Φύγεθλον autem est tumor non altus, sed latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentioque vehemens est, et major quàm pro magnitudine tumoris; interdùm etiam febricula: idque tardè maturescit, neque magnoperè in pus convertitur. Fit maximè aut in vertice, aut in alis, aut in inguinibus: Panem, ad similitudinem figuræ, nostri vocant: id ipsum quo medicamento tolleretur, suprà demonstravi.

11. Sed quùm omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium ad suppurationem spectans: idque ferè fit aut post febres aut post dolores partis alicujus, maximèque eos qui ventrem infestarunt; sæpiùsque oculis expositum est: siquidem latiùs aliquid intumescit ad similitudinem ejus quod phyma vocari proposui, rubetque cum calore, et paulò post etiam cum duritiâ; magisque nocenter adolescit, et sitim vigiliamque exprimit. Interdùm tamen nihil horum in cute deprehendi potest, maximèque ubi altiùs pus movetur; sed cum siti vigiliâque sentiuntur intùs aliquæ punctiones: et quod de subito durius non est, melius est: et quamvis non rubet, coloris tamen aliter mutati est. Quæ signa, jam pure oriente, nascuntur: tumor ruborque multò antè incipiunt. Sed si locus is mollis est, aver-

tendus materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul et reprimunt, et refrigerant: qualia et aliàs et paulò antè in erysipelate proposui. Si jam durior est, ad ea veniendum est quæ digerant et resolvant; qualis est ficus arida contusa: aut fæx mixta cum cerato quod ex adipe suillâ coactum sit, aut cucumeris radix cui ex farinâ duæ partes adjectæ sint, antè ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondusque adjicere myrrhæ dimidio minùs quàm in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque et malagmata idem efficiunt, quæ suprà explicui. Quod per hæc discussum non est, necesse est maturescat: idque quò celeriùs fiat, imponenda est farina hordeacea, ex aquâ cocta, cui et olerum aliquid rectè miscetur. Eadem autem hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatesque suprà reddidi, rectè fiunt: eademque omnium curatio, tantùm modo distat. Crudum est autem, in quo major quasi venarum motus est, et gravitas, et ardor, et distentio, et dolor, et rubor, et durities: et si major abscessus est, horror aut etiam febricula permanet, penitiùsque condita suppuratio est. Si pro his quæ alibi cutis ostendit, punctiones sunt, ubi ista se remiserunt, jamque is locus prurit, et aut sublividus aut subalbidus est, matura suppuratio est; eaque ubi vel per ipsa medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tùm si qua in alis vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoque partibus, si una plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non altè penetravit, si febris non est, si valet corpus, æquè linamenta supervacua sunt. In reliquis, parcè tamen, nec nisi magna plaga est, imponi debent. Commodè verò vel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum: quæ et per se et mixta idonea sunt.

Si qua circà duriora sunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel fæni græci linive semen ex passo coctum superdandum est. Quicquid deindè impositum est, non adstringi, sed modicè deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, exposita sunt.

12. Nonnunquàm autem ex ejusmodi abscessibus, et ex aliis ulcerum generibus fistulæ oriuntur. Id nomen est ulceri alto, angusto, calloso. Fit in omni ferè parte corporis, habetque quædam in singulis locis propria. Priùs de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt : siquidem aliæ breves sunt, aliæ altiùs penetrant, aliæ rectæ intùs feruntur, aliæ multòque plures transversæ : aliæ simplices sunt, aliæ duplices triplicesvé, ab uno ore intùs orsæ, quæ tres, aut etiam in plures sinus dividuntur; aliæ rectæ, aliæ flexæ et tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem, desinunt, aliæ ad ossa aut cartilaginem penetrant, aut ubi neutrum horum subest, ad interiora perveniunt : aliæ deindè facilè, aliæ cum difficultate curantur; atque etiam quædam insanabiles reperiuntur. Expedita curatio est in fistulâ simplici recenti intra carnem adjuvatque ipsum corpus, si juvenile, si firmum est : inimica contraria his sunt; itemque si fistula os, vel cartilaginem, vel nervum, vel musculos læsit; si articulum occupavit, si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad inania, ut guttur, stomachum, thoracem, penetravit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, sæpè pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitûs est. Ante omnia demitti specillum in fistulam convenit, ut quò tendat et

quàm altè perveniat, scire possimus; simul etiam protinùs humida, an siccior sit, quod extracto specillo patet: si verò os in vicino est, id quod disci potest, si jam necne eò fistula penetrarit: et quatenùs nocuerit. Nam si molle est, quod ultimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est: si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deindè si elabitur specillum, nondùm caries est: si non elabitur, sed æquali innititur, caries quidem, verùm adhuc levis est. Si inæquale quoque et asperum subest, vehementiùs os exesum est: at cartilago ubi subhæsit, ipsa sedes docet; perventumque esse ad eam ex renisu patet. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ: simplices verò hæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris; cujus si plus fertur quàm quod simplici spatio convenit, plures sinus esse manifestum est: qùumque ferè juxtà sint caro, et nervus, et aliqua nervosa, quales ferè tunicæ membranæque sunt; genus quoque puris docebit, num plures sinus intùs diversa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne, pus læve, album, copiosius fertur: at ex nervoso loco, coloris quidem ejusdem, sed tenuius et minus: ex nervo pingue et oleo non dissimile. Denique etiam corporis inclinatio docet num in plures partes fistulæ penetrarint; quia sæpè quum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri quod jam desierat, incipit; testaturque non solùm alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Sed si in carne, et recens, et simplex est, ac neque rugosâ neque cavâ sede, neque in articulo, sed in eo membro quod per se immobile, non nisi cum toto corpore movetur, satis proficiet emplastrum quod recentibus vulneribus imponitur, dùm habeat vel salem, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid: exque

eo collyrium fieri debet alterâ parte tenuius, alterâ paulò plenius : idque eâ parte quâ tenuius est, antecedente demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus se ostendat. Quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt. Idem deindè emplastrum in linteolo superimponendum, supràque injicienda spongia, in acetum antè demissa : solvique quinto die satis est; genusque victûs adhibendum est, quo carnem ali docui. At si longiùs à præcordiis fistula est, ex intervallo jejunum radiculas edisse, deindè vomere, necessarium est. Vetustate callosa fit fistula. Callus autem neminem fallit, quia durus est, et aut albus, aut pallidus. Sed tùm validioribus medicamentis opus est : quale est, quod habet papaveris lacrymæ P. I. *. gummi P. III. *. Cadmiæ P. IV. *. atramenti sutorii P. VIII. *. ex quibus aquâ coactis collyrium fit. Aut in quo sunt gallæ P. I. *. æruginis, sandarachæ, aluminis Ægyptii, singulorum P. I. *. atramenti sutorii combusti P. II. *. Aut quod constat ex chalcitide et saxo calcis, quibus auripigmenti dimidio minus quàm in singulis prioribus est, adjicitur, eaque melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ P. II. *. conterere, deindè ammoniaci, thymiamatis P. II. *. aceto liquare, eoque infuso æruginem cogere : idque ex primis medicamentis est. Sed ut hæc maximi effectûs sunt, sic ubi ista non adsunt, facilè tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis erodere : satisque est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adstrictum eò illinere. Scilla quoque cocta et mixta cum calce callum exest. Si quandò verò longior, sed transversa fistula est, demisso specillo contra principium hujus, incidi commodissimum est; et collyrium utrinquè quod volueris, demitti. At si duplicem esse fistulam, aut multiplicem existimamus, sic tamen ut brevis, intraque

carnem sit, collyrio uti non debemus, quòd unam curet, reliquas omittat; sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conjicienda sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandumque ut ea medicamenta intùs compellantur : aut eadem ex vino liquanda, vel, si sordidior fistula est, ex mulso, si callosior, ex aceto, sunt : atque intùs infundendum, quicquid inditum est. Superponenda sunt quæ refrigerent et reprimant : nam ferè quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum est ubi quis resolverit, antequàm rursùs alia medicamenta conjiciat, per oricularium clysterem fistulam eluere : si plus puris fertur, vino; si callus durior est, aceto : si jam purgatur, mulso vel aquâ in quâ ervum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paulùm adjiciatur. Ferè verò fit, ut ea tunica quæ inter foramen et integram carnem est, victa medicamentis tota exeat, infràque ulcus purum sit : quod ubi contigit, imponenda glutinantia sunt, præcipuèque spongia melle cocto illita. Neque ignoro multis placuisse, linamentum, in modum collyrii compositum, tinctum melle implendi causâ demitti : sed celeriùs id glutinatur quàm impletur : neque verendum est, ne purum corpus puro corpori junctum non coëat, adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; quùm sæpè exulceratio digitorum, nisi magnâ curâ prospeximus, sanescendo in unum eos jungat.

13. Est etiam ulceris genus, quod à favi similitudine κηρίον à Græcis nominatur, idque duas species habet. Alterum genus est subalbidum furunculo simile, sed majus et cum dolore majore. Quod ubi maturescit, habet foramina per quæ fertur humor glutinosus et purulentus; nec tamen ad justam maturitatem pervenit. Si divisum est, multò plus intùs corrupti quàm in furunculo apparet, altiùsque descendit. Raro fit nisi in ca-

pillis. Alterum est minus, super corpus eminens, durum, latum, subviride, subpallidum, magis exulceratum : siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus, subpallidus, crassitudinem mellis aut visci referens : interdùm olei. Si inciditur, viridis intrà caro apparet. Dolor autem et inflammatio ingens est, adeò ut acutam quoque febrem movere consuerit. Super id quod minùs crebris foraminibus exasperatum est, rectè imponitur et ficus arida, et lini semen in mulso coctum, et emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ propriè huc pertinentia suprà posui. Super alterum, et ea medicamenta, et farina ex mulso cocta, sic ut ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur, et ficus in mulso decocta, cui paulùm hyssopi contriti sit adjectum, et uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod si parùm in utrolibet genere medicamenta proficiunt, totum ulcus usque ad sanam carnem excidi oportet, et, ulcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt, primùm quæ pus citent, deindè quæ purgent, tùm quæ impleant.

14. Sunt quædam verò verrucis similia, quorum diversa nomina ut vitia sunt. Ἀκροχορδόνα Græci vocant, ubi sub cute coit aliquid durius, et interdùm paulò asperius, coloris ejusdem, infrà tenue, ad cutem latius : idque modicum est, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix unum tantùm eodem tempore nascitur, sed ferè plura, maximèque in pueris; eaque nonnunquàm subitò desinunt, nonnunquàm mediocrem inflammationem excitant : sunt quæ etiam in pus convertuntur. At θύμιον nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutem tenue, suprà latius, subdurum, et in summo perasperum. Id quà summum, colorem floris thymi repræsentat, undè ei nomen est; ibique facilè finditur, et cruentatur : nonnunquàm aliquantùm sangui-

nis fundit; ferèque citra magnitudinem fabæ Ægyptiæ est, raró majus, interdùm perexiguum: modò autem unum, modò plura nascuntur, vel in talis, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus. Pessima tamen in obscenis sunt, maximèque ubi sanguinem fundunt.

Μυρμήκια autem vocantur humiliora thymio durioraque, quæ radices altiùs exigunt, majoremque dolorem movent: infrà lata, super autem tenuia, minùs sanguinis mittunt: magnitudine vix unquàm lupini modum excedunt. Nascuntur ea quoque aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum. Clavus autem nonnunquàm quidem etiam alibi, sed in pedibus tamen maximè nascitur; præcipuè tamen ex contuso, quamvis interdùm aliter: doloremque etiam, si non aliàs, tamen ingredienti movet. Ex his Acrochordon sive thymium sæpè etiam per se finiuntur; et quò minora sunt, eò magis. Myrmecia et clavi sine curatione vix unquàm desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit; ideòque ne renascitur quidem. Thymio clavoque excisis, sub rotunda radicula nascitur, quæ penitùs descendit ad carnem, eaque relicta idem rursùs exigit. Myrmecia latissimis radicibus inhærent, ideòque ne excidi quidem sine exulceratione magnâ possunt. Clavum subindè radere commodissimum est: nam sine ullâ vi sic emollescit; ac, si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpè emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpungat, deindè imponat resinam, cui miscuerit pulveris paulùm quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera medicamentis adurenda sunt: aliisque id quod ex fæce vini, myrmeciis id quod ex alumine et sandarachâ fit, aptissimum. Sed ea quæ circà sunt, foliis contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur; deindè posteà lenticula imponi solet. Tollit thymium etiam ficus in aquâ cocta.

15. At pustulæ maximè vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt: nam modò circa totum corpus partemve asperitudo quædam fit, similis his pustulis quæ ex urticâ vel ex sudore nascuntur: ἐξανθήματα Græci vocant; eaque modò rubent, modò colorem cutis non excedunt. Nonnunquàm plures similes varis oriuntur, nonnunquàm majores pustulæ lividæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato, subestque his humor. Ubi eæ ruptæ sunt, infrà quasi exulcerata caro apparet, φλύκταιναι Græcè nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis. Φλυζάκιον autem paulò durior pustula est, subalbida, acuta, ex quâ ipsâ quod exprimitur, humidum est. Ex pustulis verò nonnunquàm etiam ulcuscula sunt aut aridiora, aut humidiora: et modò tantùm cum prurigine, modò etiam cum inflammatione aut dolore; exitque aut pus, aut sanies, aut utrumque: maximèque id evenit in ætate puerili, rarò in medio corpore, sæpè in eminentibus partibus. Pessima pustula est, quæ ἐπινυκτὶς vocatur: ea colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est; et cùm adaperta est, reperitur intùs exulceratio mucosa, colore humori suo similis. Dolor ex eâ supra magnitudinem ejus est; neque enim ea fabâ major est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, et ferè noctù: undè nomen quoque à Græcis ei impositum est. In omni verò pustularum curatione primum est multùm ambulare, atque exerceri; si quid ista prohibet, gestari. Secundum est cibum minuere, abstinere ab omnibus acribus, et extenuantibus: eadem quoque nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc is qui jam robustus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet, simulque super eas nitrum inspergere, oleoque vinum miscere, et sic ungi; tùm descendere in solium.

21.

Si nihil sic proficitur, aut si majus pustularum genus occupavit, imponenda lenticula est, detractâque summâ pelliculâ, ad medicamenta lenia transeundum. Epinyctis post lenticulam rectè herbâ quoque sanguinali vel viridi coriandro curatur. Ulcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni Græci mixta, sic ut his in vicem rosa atque intubi succus adjiciatur, donec mellis crassitudo ei fiat. Propriè ad eas pustulas quæ infantes malè habent, lapidis quem pyriten Græci vocant P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur; adjiciunturque olei cyathi tres: sed priùs ungi ex cerussâ pustulæ debent, tùm hoc illini.

16. Scabies verò est asperitudo rubicundior, ex quâ pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies, fitque ex his continuata exulceratio pruriens, serpitque in quibusdam citò. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis verò certo tempore anni revertitur. Quò asperior est, quòque prurit magis, eò difficiliùs tollitur: itaque eam quæ talis est, ἀγρίαν, id est feram, Græci appellant. In hâc quoque victûs ratio eadem quæ suprà, necessaria est: medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est, quod fit ex spodii, croci, æruginis, singulorum P. I. *. piperis albi, omphacii, singulorum P. I. *. Cadmiæ P. VIII. *. At ubi jam exulceratio est, id quod fit ex sulfuris P. I. *. ceræ P. IV. *. picis liquidæ heminâ, olei sextariis duobus: quæ simul incoquuntur, dùm crassitudo mellis fiat. Est etiam quod ad Protarchum auctorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus rectè miscentur, et ex passo coquuntur: idque omnem pituitam ubique sustinet. Ad si nihil aliud est, amurca ad tertiam par-

tem decocta, vel sulfur pici liquidæ mixtum, sicut in pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur.

17. Impetiginis verò species sunt quatuor. Minimè mala est quæ similitudine scabiem repræsentat: nam et rubet, et durior est, et exulcerata est, et rodit. Distat autem ab eâ, quia magis exulcerata est, et varis similes pustulas habet; videnturque esse in eâ quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore quasi squamulæ resolvuntur: certioribusque hæc temporibus revertitur. Alterum genus pejus est, simile papulæ ferè, sed asperius rubicundiusque. Figuras varias habet: squamulæ ex summâ cute decidunt; rosio major est: celeriùs et latiùs procedit, certioribusque etiam nonnunquàm quàm prior temporibus et fit, et desinit: rubra cognominatur. Tertia etiamnum deterior est; nam et crassior est et durior, et magis tumet; in summâ cute finditur, et vehementiùs rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra: procedit et latè et tardè; nec minùs serpit in temporibus quibus aut oritur aut desinit; neque ex toto tollitur: nigræ cognomen est. Quartum genus est quod curationem omninò non recipit, distans colore: nam subalbidum est, et recenti cicatrici simile: squamulas quasdam habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes, quibus demptis, nonnunquàm profluit sanguis. Alioqui verò humor ejus albidus est, cutis dura atque fissa est; proceditque latiùs. Hæc verò omnia genera maximè oriuntur in pedibus et manibus; atque ungues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est quàm quod ad scabiem quoque pertinere sub auctore Protarcho retuli. Serapion autem nitri P. II. *. sulfuris P. IV. excipiebat resinâ copiosâ, eoque utebatur.

18. Papularum quoque duo genera sunt. Alterum est in quo per minimas pustulas cutis exasperatur et rubet,

leviterque roditur: medium habet pauxillò lævius; tardè serpit: idque vitium maximè rotundum incipit, eâdemque ratione in orbem procedit. Altera autem est quam ἀγρίαν, id est feram, Græci appellant: in quâ similiter quidem, sed magis cutis exasperatur exulceraturque, ac vehementiùs et roditur et rubet; et interdùm etiam pilos remittit. Quæ minùs rotunda est, difficiliùs sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur: sed levis papula etiam si jejunâ salivâ quotidiè defricatur, sanescit. Major commodissimè murali herba tollitur, si sub eâ detrita est. Ut verò ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tantò valentius in his est, quantò minùs in his vitii est: alterum ad idem Myronis, nitri rubri, thuris, singulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II. *. sulfuris ignem non experti tantumdem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. XX. *. farinæ lolii sextario tres, gith cyathi tres, picis crudæ sextarius.

19. Vitiligo quoque quamvis per sè nullum periculum affert, tamen et fœda est, et ex malo corporis habitu fit. Ejus tres species sunt. Ἀλφὸς vocatur, ubi color albus est, ferè sub asper, et non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdùm etiam latiùs, et cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, et umbræ similis: cætera eadem sunt. Λευκὴ habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, et altiùs descendit, in eâque albi pili sunt, et lanugini similes. Omnia hæc serpunt, sed in aliis celeriùs, in aliis tardiùs. Alphos et Melas, in quibusdam, variis temporibus et oriuntur et desinunt: Leuce quem occupavit, non facilè dimittit. Priora curationem non difficillimam recipiunt; ultimum vix unquàm sanescit: ac si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrùm autem aliquod horum sanabile sit, an non sit, experimento facilè col-

ligitur : incidi enim cutis debet, aut acu pungi. Si sanguis exit, quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus est : si humor albidus, sanari non potest : itaque ab hoc quidem abstinendum est. Super id verò quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum sulfure et thure, sic ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum auctorem refertur. Alcyonium, nitrum, cuminum, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur; deindè non ita multò post, ne nimis erodatur, eluitur. Propriè quidam, Myrone auctore, eos quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt : sulfuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrti aridæ contritæ acetabulum miscent; deindè in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex fabâ; tùm hæc inducunt. Hi verò quos Melanas vocari dixi, curantur, quùm simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba; eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, tùm genus id vitiliginis defricatur.

LIBER SEXTUS.

Sect. I. Dixi de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant: nunc ad ea veniam quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt, orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maximè quidem sæpè radendo succurritur. Adjicit autem vim quamdam ad continendum ladanum cum oleo mixtum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum ferè fluunt: nam quominùs caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

Sect. II. Porrigo autem est, ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæque à cute resolvuntur, et interdùm madent; multò sæpiùs siccæ sunt: idque evenit modò sine ulcere, modò exulcerato loco; huic quoque, modò malo odore, modò nullo accedente: ferèque id in capitis pilo fit; rariùs in barbâ, aliquandò etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est: nam, benè integro capite, non exit. Ubi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potiùs subindè corrumpi, quàm id quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti. Commodius est ergo subindè pectendo repurgare, quàm id ex toto prohibere. Si tamen ea res nimiùm offendit, quod, humore sequente, fieri potest; magisque si is etiam mali odoris est, caput sæpè radendum est; deindè id super adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus, quale est nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo et vino, vel myrobalanum

cum vino. Si parùm per hæc proficitur, vehementioribus uti licet, cum eo, ut sciamus, utique in recenti vitio id inutile esse.

Sect. III. Est etiam ulcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur : caro excrescit; et id quidem generale est. Sub eo verò duæ species sunt: alterum ulcus durum et rotundum est, alterum humidum et inæquale. Ex duro exiguum quiddam et glutinosum exit; ex humido plus, et mali odoris. Fit verò utrumque in his partibus quæ pilis conteguntur : sed id quidem quod callosum et rotundum est, maximè in barbâ; id verò quod humidum, præcipuè est in capillo. Super utrumque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum aut aquâ coctum, aut ficum in aquâ decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum : terra quoque Eretria ex aceto liquata rectè illinitur.

Sect. IV. Arearum quoque duo genera sunt. Commune utrique est, quòd, emortuâ summâ pelliculâ, pili primùm extenuantur, deindè excidunt : ac si ictus is locus est, sanguis exit liquidus et mali odoris. Increscit utrumque in aliis celeriter, in aliis tardè : pejus est quod densam cutem et subpinguem ex toto glabram facit : sed ea quæ ἀλωπεκία nominatur, sub quâlibet figurâ dilatatur. Fit et in capillo, et in barbâ. Id verò quod à serpentis similitudine ὀφίασις appellatur, incipit ab occipitio : duorum digitorum latitudinem non excedit; ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in quâlibet ætate est, hoc ferè in infantibus. Illud vix unquàm sine curatione, hoc per se sæpè finitur. Quidam hæc genera arearum scalpello exasperant : quidam illinunt adurentia ex oleo, maximèque chartam combustam : quidam resinam te-

rebinthinam cum thapsiâ inducunt. Sed nihil melius est quàm novaculâ quotidiè radere, quâ, quùm paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ: neque antè oportet desistere, quàm frequentem pilum nasci apparuerit. Id autem quod subindè raditur, illini atramento scriptorio satis est.

Sect. V. Pene ineptiæ sunt, curare varos et lenticulas et ephelidas: sed eripi tamen feminis cura cultûs sui non potest. Ex his autem quæ suprà proposui, vari lenticulæque vulgo notæ sunt: quamvis rarior ea species est quam ξένιον Græci vocant, quùm sit ea lenticulâ rubicundior et inæqualior. Ἐφηλὶς verò à plerisque ignoratur, quæ nihil est nisi asperitas quædam et durities mali coloris. Cætera non nisi in facie, lenticula etiam in aliâ parte nonnunquàm nasci solet: de quâ per se scribere alio loco, visum operæ pretium non est. Sed vari commodissimè tolluntur impositâ resinâ, cui minùs quàm ipsa est, aluminis scissilis, et paulùm mellis adjectum est. Lenticulam tollunt galbanum et nitrum, quùm pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum, et, interpositis pluribus horis, manè eluendum est, oleoque leviter ungendum. Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis, et paulùm mellis adjectum est. Ad omnia verò ista, atque etiam ad colorandas cicatrices prodest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem auctorem refertur. In eâ pares portiones sunt myrobalani, magmatis, cretæ Cimoliæ subcæruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, struthii albi, sertulæ Campanæ seminis. Quæ omnia contrita melle quàm amarissimo coquuntur, illitumque à vespere usque manè eluitur.

Sect. VI. Sed hæc quidem mediocria sunt: ingentibus verò et variis casibus oculi nostri patent; qui quùm

magnam partem ad vitæ simul et usum et dulcedinem conferant, summâ curâ tuendi sunt. Protinùs autem, ortâ lippitudine, quædam notæ sunt ex quibus quid eventurum sit, colligere possumus. Nam si simul et lacryma, et tumor, et crassa pituita cœperint, si ea pituita lacrymæ mixta est, neque lacryma calida est, pituita verò alba et mollis, tumor non durus; longæ valetudinis metus non est. At si lacryma multa et calida, pituitæ paulùm, tumor modicus, idque in uno oculo est, longum id, sed sine periculo, futurum est: idque lippitudinis genus minimè cum dolore est, sed vix ante vicesimum diem tollitur; nonnumquàm per duos menses durat. Quando finitur, pituita alba et mollis esse incipit, lacrymæque miscetur. At si simul eæ utrumque oculum invaserunt, potest esse brevior, sed periculum ulcerum est. Pituita autem sicca et arida dolorem quidem movet, sed maturiùs desinit, nisi quid exulceravit. Tumor magnus si sine dolore est et siccus, sine ullo periculo est: si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat, et nonnunquàm ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve est, ubi super magnum dolorem lacrymæ salsæ calidæque eunt; aut etiam si, tumore jam finito, diù lacryma cum pituitâ profluit. Pejus etiamnum est, ubi pituita pallida aut livida est, lacryma calida et multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor pervenit, nocturna vigilia urget: siquidem sub his oculus plerumquè rumpitur, votumque est, ut tantùm exulceretur. Intùs ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procidit, sine auxilio est. Si de nigro aliquid albidum factum est, diù manet: at si asperum et crassum est, etiam post curationem vestigium aliquod relinquit. Curari verò oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, vino vetustissimus auctor Hippo-

crates memoriæ prodidit: sed eorum tempora et causas parùm explicuit, in quibus medicinæ summa est. Neque minùs in abstinentiâ et alvi ductione sæpè auxilii est. Hos igitur interdùm inflammatio occupat, ubi cum tumore in his dolor est, sequiturque pituitæ cursus nonnunquàm copiosior vel acrior, nonnunquàm utrâque parte moderatior: in ejusmodi casu prima omnium sunt quies et abstinentia. Ergò primo die, loco obscuro cubare debet, sic ut à sermone quoque abstineat: nullum cibum assumere, si fieri potest, ne aquam quidem; sin minùs, certè quàm minimùm ejus. Quòd si graves dolores sunt, commodiùs secundo die, si tamen res urget, etiam primo, sanguis mittendus est; utique si in fronte venæ tument, si firmo corpori materia superest. Si verò minor impetus, minùs acrem curationem requirit; alvum, sed non nisi secundo tertiove die, duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium desiderat, satisque est uti quiete et abstinentiâ. Neque tamen in lippientibus longum jejunium necessarium est, ne pituita tenuior atque acrior fiat: sed secundo die dari debet id quod levissimum videri potest ex his, quæ pituitam faciunt crassiorem, qualia sunt ova sorbilia: si minor vis urget, pulticula quoque, aut panis ex lacte. Insequentibusque diebus, quantùm inflammationi detrahetur, tantùm adjici cibis poterit, sed generis ejusdem: utique ut nihil salsum, nihil acre, nihil ex his quæ extenuant, sumatur; nihil potui præter aquam. Et victûs quidem ratio talis maximè necessaria est. Protinùs autem primo die croci P. I.*. et farinæ candidæ quàm tenuissimæ P. II.*. excipere oportet ovi albo, donec mellis crassitudinem habeat; idque in linteolum illinere; et fronti agglutinare, ut compressis venis pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lanâ excipiatur, nihil interest. Superinungi verò oculi debent, sic ut croci quantùm

tribus digitis comprehendi potest, sumatur; myrrhæ ad fabæ, papaveris lacrymæ ad lenticulæ magnitudinem; eaque cum passo conterantur, et specillo super oculum inducantur. Aliud ad idem : myrrhæ P. I.*. mandragoræ succi P. I.*. papaveris lacrymæ P. II.*. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulor. P. III.*. acaciæ P. IV.*. gummi P. VIII.*. Et hæc quidem interdiù : noctù verò, quò commodior quies veniat, non alienum est superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam : nam et pituitam reprimit, et si quid lacrymæ processit, absorbet, et oculum glutinari non patitur. Si grave id et durum propter magnum oculorum dolorem videtur, ovi et album et vitellus in vas defundendum est, adjiciendumque eò mulsi paulùm, idque digito permiscendum. Ubi facta unitas est, demitti debet lana mollis benè carpta, quæ id excipiat, superque oculos imponi. Ea res et levis est, et refrigerando pituitam coercet, et non exarescit, et glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, et cum malo cotoneo cocto mixta commodè imponitur : neque ab ratione abhorret etiam penicillo potissimùm uti expresso, si levior impetus est, ex aquâ; si major, ex poscâ. Priora fasciâ deliganda sunt, ne per somnum cadant; at hoc superimponi satis est, quia et reponi ab ipso commodè potest; et quùm inaruit, iterùm madefaciendum est. Si tantùm mali est, ut somnum diù prohibeat, eorum aliquid dandum est quæ ἀνώδυνα Græci vocant : satisque est puero quod ervi, viro quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum verò oculum primo die, nisi modica inflammatio est, nihil rectè conjicitur : sæpè enim potiùs concitatur eo pituita quàm minuitur. A secundo die gravi quoque lippitudini per indita medicamenta rectè succurritur, ubi vel jam sanguis missus, vel alvus ducta est; aut neutrum necessarium esse manifestum est.

2. Multa autem multorumque auctorum collyria ad id apta sunt, novisque etiam nunc mixturis temperari possunt, quùm lenia medicamenta et modicè reprimentia facilè et variè misceantur. Ego nobilissima exsequar.

3. Est igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodii, gummi, singulorum P. I.*. papaveris lacrymæ combustæ. P. II.*. Illud scire oportet, hic quoque omnia medicamenta, singula primùm per se teri, deindè mixta, iterum adjectâ paulatim vel aquâ vel alio humore. Gummi quùm quasdam alias facultates habeat, hoc maximè præstat, ut ubi collyria diù facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.

4. Dionysii verò collyrium est. Papaveris lacrymæ combustæ, donec tenerescat, P. I.*. thuris combusti, gummi, singulorum P. II.*. spodii P. IV.*.

5. Cleonis nobile admodùm, Papaveris lacrymæ frictæ P. I.*. croci P. I.*. gummi P. V.*. quibus, quùm teruntur, adjicitur rosæ succus. Aliud ejusdem valentius: squamæ æris quod στόμωμα appellant, P. I.*. croci P II.*. spodii P. IV.*. plumbi et eloti et combusti P. VI.*. gummi tantumdem. Attalium quoque ad idem est, maximè ubi multa pituita profluit. Castorei P.*. I. aloës P. I.*. croci P. I.*. myrrhæ P. II.*. lycii P. III.*. Cadmiæ curatæ P. VIII.*. stibis tantumdem, acaciæ succi P. XII.*. quod non habet liquidum gummi in pyxidiculâ servatur. Theodotus verò huic compositioni adjecit papaveris lacrymæ combustæ P. I.*. æris combusti et eloti P. II.*. nucleos palmarum combustos numero XX.*. gummi P. XII.

6. At ipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάριστον nominatur, ejusmodi est. Castorei, nardi Indici, singulorum P. I.*. lycii P. II.*. papaveris lacrymæ tantumdem, myrrhæ P. II.*. croci, cerussæ elotæ, aloës, singu-

lorum P. III.*. Cadmiæ, botrytidis elotæ, æris combusti, singulorum P. VIII.*. gummi P. XVIII.*. acaciæ succi P. XX.*. stibis tantumdem; quibus aqua pluviatilis adjicitur.

7. Præter hæc ex frequentissimis collyriis est id quod quidam κύθιον, quidam à cinereo colore τέφριον appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum P. I.*. papaveris lacrymæ P. II.*. cerussæ elotæ P. IV.*. spumæ argenti elotæ P. VIII. quæ æquè ex aquâ pluviatili conteruntur.

8. Euelpides autem qui ætate nostrâ maximus fuit ocularius medicus, utebatur eo quod ipse composuerat: τρυγῶδες nominabat. Castorei P. II.*. lycii, nardi, papaveris lacrymæ, singulorum P. I.*. croci, myrrhæ, aloës, singulor. P. IV.*. æris combusti P. VIII.*. Cadmiæ et stibis, singulor. P. XII.*. acaciæ succi P. XXVI.*. gummi tantumdem.

Quò gravior verò quæque inflammatio est, eò magis leniri medicamento debet, adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At si neque medicus, neque medicamentum præstò est, sæpiùs utrumlibet horum in oculos penicillo ad id ipsum facto infusum, id malum lenit. Ubi verò aliquis relevatus est, jamque cursus pituitæ constitit, reliquias, fortassè leviores futuras, discutiunt balneum et vinum. Igitur lavari debet leviter, antè ex oleo perfricatus, diutiùsque in cruribus et feminibus; multâque calidâ aquâ fovere oculos, deindè per caput priùs calidâ, tùm egelidâ perfundi: à balneo cavere, ne quo frigore afflatuve lædatur: posthæc cibo paulò pleniore, quàm ex eorum dierum consuetudine, uti: vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus. Vinum bibere leve, subausterum, modicè vetus, neque effusè neque timidè; ut neque cruditas ex eo, et tamen somnus fiat, leniantur que intùs latentia acria. Sed si quis in balneo sensit ma-

jorem oculorum perturbationem quam attulerat, quod incidere his solet qui, manente adhuc pituitæ cursu, festinarunt; quàm primùm discedere debet, nihil eo die vini assumere, cibi minùs etiam quàm pridiè. Deindè quùm primùm satis pituita substitit, iterùm ad usum balnei redire. Solet tamen evenire nonnunquàm, sive tempestatum vitio sive corporis, ut pluribus diebus, neque dolor, neque inflammatio, et minimè pituitæ cursus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipsâ vetustate res matura est, ab eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim, ut in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt et accendere; sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cesserunt, admodùm efficacia esse consuerunt: videlicet hic quoque ut alibi, quùm secunda vana fuerint, contrariis adjuvantibus. Sed antè tonderi ad cutem convenit; deindè in balneo aquâ calidâ quàm plurimâ caput atque oculos fovere; tùm utrumque penicillo detergere, et ungere caput irino unguento: continereque in lectulo se, donec omnis calor qui conceptus est, finiatur, desinatque sudor qui necessariò in capite collectus est. Tùm ad idem cibi vinique genus veniendum est, sic uti potiones meracæ sint, obtegendumque caput, et quiescendum. Sæpè enim post hæc gravis somnus: sæpè sudor, sæpè alvi dejectio pituitæ cursum finit. Si levatum malum est, quod aliquandò sæpiùs fit, per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus iisdem alvus nihil reddit, ducenda est, quò magìs superiores partes leventur. Nonnunquàm autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, ut oculos suâ sede propellat: πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, si vires patiuntur, sanguinem mitti; si id fieri non potest, alvum duci, longioremque inediam indici necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est:

idcòque Cleonis collyrio quidam quod ex duobus ante positum est, utuntur : sed optimum est Nilei : neque de ullo magis inter omnes auctores convenit.

9. Id habet nardi Indici, papaveris lacrymæ, singulorum P. I. *. gummi P. I. *. croci P. II. *. foliorum rosæ recentium P. IV. *. quæ vel aquâ pluviatili, vel vino levi, subaustero coguntur. Neque alienum est malicorium, vel sertulam Campanam ex vino coquere, deindè conterere, aut myrrham nigram cum rosæ foliis miscere, aut hyoscyami folia cum ovi cocti vitello, aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso : quibus si folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquantò valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fovere oculos oportet ex aquâ calidâ expresso; in quâ antè vel myrti vel rosæ folia decocta sint : deindè ex illis aliquid imponi. Præter hæc ab occipitio incisâ cute, cucurbitula admovenda est. Quod si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodemque modo prolapsus permanet, scire oportet lumen esse amissum; deindè futurum ut aut indurescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit ab eo angulo qui propior tempori est, incidi oculus debet, ut, effuso pure, inflammatio ac dolor finiatur, et intùs tunicæ residant, quò minùs fœda posteà facies sit. Utendum deindè vel iisdem collyriis est ex lacte aut ovo, vel croco cui album ovi misceatur. At si induruit et sic emortuus est, ne in pus verteretur, quatenùs fœdè prominebit, exscindendus erit, sic ut hamo summa tunica apprehendatur : infrà id deindè scalpellus incidat; tùm eadem medicamenta erunt conjicienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoque oculo utendum est, qui primùm procidit, deindè per plura loca fissus est.

10. Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquàm in ipsis oculis, nonnunquàm in palpebris :

et in his ipsis, modò ab interiore parte, modò ab exteriore. In hoc casu alvus ducenda est, cibus minuendus, lac potui dandum, ut acria quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata et medicamenta pertinet, his utendum quæ adversùs inflammationes proposita sunt. Atque hìc quoque Nilei collyrium optimum est: si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen ex mulso coctum: aut si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

11. Pustulæ quoque ex inflammatione interdùm oriuntur. Quòd si inter initia protinùs incidit, magis etiam servanda sunt, quæ de sanguine et quiete suprà proposui: sin seriùs quàm ut sanguis mitti possit, alvus tamen ducenda est: si id quoque aliqua res inhibet, utique victûs ratio servanda est: medicamentis autem hìc quoque lenibus opus est, quale Nilei, quale Cleonis est.

12. Id quoque quod Philalethes vocatur, huic aptum est. Myrrhæ, papaveris lacrimæ, singulorum P. I. *. plumbi eloti, terræ Samiæ quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum P. IV. *. stibis cocti, amyli, singulorum P. VI. *. spodii eloti, cerussæ elotæ, singulorum P. VIII. *. Quæ aquâ pluviatili excipiuntur. Usus collyrii vel ex ovo vel ex lacte est.

13. Ex pustulis ulcera interdùm fiunt: eaque recentia æquè lenibus medicamentis nutrienda sunt, et iisdem ferè quæ suprà in pustulis posui. Fit quoque propriè ad hæc quod διὰ λιβάνου vocatur. Habet æris combusti et eloti, papaveris lacrymæ frictæ, singulorum P. I. *. spodii eloti, thuris, stibis combusti et eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P. II. *.

14. Evenit etiam ut oculi vel ambo, vel singuli, minores fiant quàm esse naturaliter debeant: idque et acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, et continuati fletus,

et ictus parùm benè curati. In his quoque iisdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte utendum est; cibis verò his qui maximè corpus alere et implere consuerunt : vitandaque omni modo causa quæ lacrymas excitet, curaque domesticorum; quorum etiam si quid tale incidit, ejus notitiæ subtrahendum : atque acria quoque medicamenta et acres cibi non alio magis nomine his nocent, quàm quòd lacrymas movent.

15. Genus quoque vitii est, quùm inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur : φθειρίασιν Græci nominant. Quod quùm ex malo corporis habitu fiat, raròno n ultrà procedit. Sed ferè tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur, exulceratisque vehementer oculis aciem quoque ipsam corrumpit. His alvus ducenda est, cáput ad cutem tondendum, diùque quotidiè jejunis perfricandum. His, ambulationibus aliisque exercitationibus diligenter utendum, gargarizandum ex mulso in quo nepeta et pinguis ficus decocta sit : sæpè in balneo multâ calidâ aquâ fovendum caput : vitandi acres cibi, lacte vinoque pingui utendum, bibendumque liberaliùs quàm edendum est. Medicamenta verò intùs quidem lenia danda sunt, ne quid acrioris pituitæ concitent. Super ipsos verò pediculos alia, quæ necare eos, et prohibere ne similes nascantur possint. Ad id ipsum spumæ nitri P. I. *. sandarachæ P. I. *. uvæ taminiæ P. I. *. simul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec ei mellis crassitudo sit.

16. Hactenùs oculorum morbi lenibus medicamentis nutriuntur: genera deindè alia sunt, quæ diversam curationem desiderant, ferèque ex inflammationibus nata; sed, finitis quoque his, manentia. Atque in primis in quibusdam perseverat tenuis pituitæ cursus; quibus alvus ab inferiore parte evocanda est, demendum ali-

quid ex cibo. Neque alienum est illini frontem compositione Andreæ, quæ habet gummi P. I. *. cerussæ, stibis, singulorum P. II. *. spumæ argenti et coctæ et elotæ P. IV. *. Sed et ea spuma ex aquâ pluviatili coquitur, et arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illitâ fronte, cataplasma quoque superinjiciendum ex farinâ quæ frigidâ aquâ coacta sit, cuique aut acaciæ succus, aut cupressus adjecta sit. Cucurbitula quoque inciso vertici rectè accommodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi verò eo debet quod habet squamæ æris, papaveris lacrymæ, singulorum P. I. *. cervini cornu combusti et eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IV. *. thuris P. XII. *. Hoc collyrium, quia cornu habet, διὰ κέρατος nominatur. Quotiescunquè non adjicio quód genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo.

17. Ad idem Euelpidis, quod is μεμιγμένον nominabat. In eo papaveris lacrymæ et albi piperis singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam prosunt balneum et vinum. Quùmque omnibus lippientibus vitandi cibi sint qui extenuant, tùm præcipuè his quibus tenuis humor diù fertur. Quòd si jam fastidium est eorum quæ pituitam crassiorem reddunt (sicut in hoc genere materiæ maximè promptum est) confugiendum est ad ea quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt.

18. At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut cava, aut certè vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia, collyrio quod μεμιγμένον vocatur, optimè reprimuntur : sordida purgantur et eodem, et eo quod σμιλίον nominatur.

19. Habet æruginis P. IV. *. gummi tantumdem, ammoniaci, minii Sinopici, singulorum P. XVI. *. Quæ

quidam ex aquâ, quidam, quò vehementiora sint, ex aceto terunt.

20. Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, huic utile est. Croci P. I. *. papaveris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. *. æris combusti et eloti, myrrhæ, singulorum P. IV. piperis albi P. VI. *. Sed antè lenitum hoc inungendum est.

21. Id quoque ejusdem, quod Sphærion nominabat, in eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II. *. piperis grana sex, Cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaveris lacrymæ, singulorum P. III. *. croci P. IV. *. gummi P. VIII. *. Quæ cum vino Aminæo conteruntur.

22. Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat, in quo erant hæc. Æruginis P. *. misy combusti, atramenti sutorii, cinnamomi, singulorum P. III. *. croci, nardi, papaveris lacrymæ, singulorum P. I. *. myrrhæ P. II. *. æris combusti P. III. *. cineris ex odoribus P. IV. *. piperis grana XV. Hæc ex vino austero teruntur: deindè cum passi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum sit: idque medicamentum vetustate efficacius fit.

23. Cava verò ulcera commodissimè implent ex his quæ suprà posita sunt, Sphærion, et id quod Philaletes vocatur. Idem Sphærion vetustis ulceribus, et vix ad cicatricem venientibus, optimè succurrit.

24. Est etiam collyrium quod, quùm ad plura valeat, plurimùm tamen proficere in his ulceribus videtur; refertur ad Hermonem auctorem. Habet piperis longi P. I. z. albi P. V. *. cinnamomi, costi, singulorum P. I. *. atramenti sutorii, nardi, casiæ, castorei, singulorum P. II. *. gallæ P. V. *. myrrhæ, croci, thuris, lycii, cerussæ, singulorum P. VIII. *papaveris lacrymæ P. XII. *. aloës, æris combusti, Cadmiæ, singulorum P. XVI. acaciæ, stibis, gummi, singulorum P. XXV. *.

25. Factæ verò ex ulceribus cicatrices duobus vitii periclitantur, ne aut cavæ aut crassæ sint. Si cavæ sunt, potest eas implere id quod Sphærion vocari dixi, vel id quod Asclepias nominatur. Habet papaveris lacrymæ P. II. *. sagapeni, opopanacis, singulorum P. III. *. æruginis P. IV. *. gummi P. VIII. * piperis P. XII. *. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum P. XVI. *. At si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium, quod habet cinnamomi, acaciæ, singulorum P. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. *. piperis albi, thuris, singulorum P. III. *. æris combusti P. IX. *. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat. Salis fossilis P. IV. *. ammoniaci, thymiamatis P. VIII. *. papaveris lacrymæ P. XII. *. cerussæ P. XV. *. piperis albi, croci Siculi, singulorum P. LII. *. gummi P. XIII. *. Cadmiæ elotæ P. XI. *. Maximè tamen tollere cicatricem videtur id quod habet gummi P. III. *. æruginis P. I. *. crocomagmatis P. IV. *.

26. Est etiam genus inflammationis in quâ, si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte emitti necessarium est, multâque aquâ calidâ caput atque oculos foveri, gargarizari ex lenticulâ vel ex fici cremore, inungi acribus medicamentis quæ suprà comprehensa sunt, maximèque eo quod Sphærion nominatur, quod lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque utilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt, de quâ protinùs dicam.

27. Hæc autem inflammationem oculorum ferè sequitur, interdùm major, interdùm levior. Nonnunquàm etiam ex aspritudine lippitudo fit, deindè aspritudinem ipsam auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, et quæ vix unquàm finiatur. In hoc genere valetudinis quidam crassas durasque palpebras et ficulneo folio, et aspe-

rato specillo, et interdùm scalpello eradunt, versasque quotidiè medicamentis suffricant : quæ neque nisi in magnâ vetustâque aspritudine, neque sæpè facienda sunt : nam meliùs eòdem ratione victûs et idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur et balneo frequentiore, multâque oculorum palpebras aquâ calidâ fovebimus, cibos autem sumemus acres et extenuantes. At medicamentum id quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorii P. I. *. misy P. *. piperis albi P. V. *. papaveris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. *. cadmiæ elotæ P. III. *. stibis P. VI. *. satisque constat hoc collyrium adversùs omne genus oculorum valetudinis idoneum esse, exceptis his quæ lenibus curantur.

28. Id quoque quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem prodest. Habet myrrhæ P. I. *. ammoniaci, thymiamatis P II. *. æruginis rasæ P. IV. *. cum aquâ pluviatili. Ad idem idoneum est etiam id quod Canopite est, et id quod Smilion vocatur, et quod pyxinum, et id quod Sphærion. Si composita medicamenta non adsunt, felle caprino, vel quàm optimo melle satis commodè aspritudo curatur.

29. Est etiam genus aridæ lippitudinis: ξηροφθαλμίαν Græci appellant. Neque tument neque fluunt oculi, sed rubent tantùm, et cum dolore quodam graves sunt, et noctu prægravi pituitâ inhærescunt : quantòque minor generi huic impetus, tantò finis minùs expeditus est. In hoc vitio multùm ambulare, multùm exerceri, lavari sæpè, ibique desudare, multâque frictione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimiùm acres apti sunt, sed inter hos medii. Manè, ubi concoxisse manifestum est, non alienum est ex sinapi gargarizare, tùm deindè caput atque os diutiùs defricare.

30. Collyrium verò aptissimum est, quod Rhinion

vocatur. Habet myrrhæ P. I. *. papaveris lacrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum P. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis Phrygii, lycii, lapidis scissilis, singulorum P. II. *. æris combusti P. IV. *. Ac pyxinum quoque eòdem accommodatum est.

31. Si verò scabri oculi sunt, quod maximè in angulis esse consuevit, potest prodesse Rhinion id quod suprà positum est : potest similiter prodesse id quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaveris lacrymæ, singulorum P. II. *. piperis albi, gummi, singulorum P. IV. *. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum P. VI. *. Nullum tamen melius est quàm Euelpidis, quod Βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lacrymæ, cerussæ, lapidis Asii, singulorum P. II. *. gummi P. III. *. piperis albi P. IV. *. croci P. VI. *. psorici P. XIII. *. Nulla autem per se materia est quæ Psoricum nominetur; sed chalcitidis aliquid, et Cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idque in vas fictile additum et contectum ficulneis foliis sub terrà reponitur, sublatumque post dies viginti rursùs teritur, et sic appellatur. Verùm in basilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur. Ubi autem non sunt medicamenta composita, scabros angulos lævant et mel et vinum : succurritque et his, et aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam quùm ferè sit humor aliquis, qui modò ipsum oculum, modò angulos aut palpebras exasperet, sic, et si quid prodit humoris, extrahitur, et si quid juxtà est, repellitur.

32. Caligare verò oculi nonnunquàm ex lippitudine, nonnunquàm etiam sine hâc propter senectutem imbecillitatemve aliam, consuerunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium quod As-

clepias nominatur : adjuvat et id quod ex crocomagmate fit.

33. Propriè etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis P. I. *. croci Cilicii, papaveris lacrymæ, cerussæ, singulorum P. II. *. psorici, gummi, singulorum P. IV. *.

34. At si ex senectute aliâve imbecillitate id est, rectè inungi potest, et melle quàm optimo, et cyprino, et oleo vetere. Commodissimum tamen est balsami partem unam, et olei veteris aut cyprini partes duas, mellis quàm acerrimi partes tres miscere. Utilia huic quoque medicamenta sunt quæ ad caliginem proximè, quæque ad extenuandas cicatrices suprà comprehensa sunt. Cuicunque verò oculi caligabunt, huic opus erit multâ ambulatione atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est; præcipuè tamen caput, et quidem irino, donec insudet; velandumque posteà, nec detegendum antequàm sudor et calor domi conquierint. Tùm cibis utendum acribus et extenuantibus, interpositisque aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

35. Suffusio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdùm oculi potentiæ quâ cernit, se opponit. Quod si inveteraverit, manu curandum est. Inter initia nonnunquàm etiam certis observationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere, in temporibus venas adurere, gargarizando pituitam evocare, suffumigare, oculos acribus medicamentis inungere, expedit. Victus optimus est qui pituitam extenuat.

36. Ac ne resolutio quidem oculorum quam παράλυσιν Græci nominant, alio victûs modo vel aliis medicamentis curanda est. Exposuisse tantùm genus vitii satis est. Igitur interdùm evenit, modò in altero oculo, modò in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo

comitiali, aut ex distentione nervorum quâ vehementer oculus ipse concussus est, ut is neque quoquam intendi possit, nec omninò consistat; sed huc illùcve sine ratione moveatur, ideoque ne conspectum quidem rerum præstet.

37. Non multùm ab hoc malo distat id quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla effunditur et dilatatur, aciesque ejus hebetescit, ac penè caligat. Difficillimè genus id imbecillitatis eliditur. In utrâque verò, id est et paralysi et mydriasi, pugnandum est per eadem omnia quæ in caligine oculorum præcepta sunt, paucis tantùm mutatis: siquidem ad caput irino interdùm acetum, interdùm nitrum adjiciendum est, oculos verò melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis usi relevatique: quidam sine ullâ manifestâ causâ subitò obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli cùm aliquandiù nihil vidissent, repentinâ profusione alvi lumen receperunt: quo minùs alienum videtur, et recenti re, et interposito tempore, medicamentis quoque moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex quâ quidam interdiù satis, noctù nihil cernunt, quod in feminam, benè respondentibus menstruis, non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanie jecinoris (maximè, hircini; si minùs, caprini), ubi id assum coquitur, exceptâ: atque edi quoque ipsum jecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant: quidam contrito semini portulacæ mel adjiciunt, eatenùs ne id ex specillo destillet, eoque inungunt. Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationibus iisdem, his quoque utendum est.

39. Et hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur: extrinsecùs verò interdùm sic ictus oculum lædit, ut

sanguis in eo sufundatur. Huic nihil commodius est quàm sanguine vel columbæ, vel palumbi vel hirundinis inungere. Neque id sine causâ fit, quùm harum acies extrinsecùs læsa, interposito tempore, in antiquum statum redeat, celerrimèque hirundinis. Undè etiam locus fabulæ factus est, per parentes, herbâ id restitui, quod per se sanescit. Eorum ergò sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, ut sit hirundinis optimus, deindè palumbi : minimè efficax columbæ et illi ipsi et nobis. Suprà percussum verò oculum, ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sal ammoniacus, vel quilibet alius quàm optimè teri debet sic ut ei paulatìm oleum adjiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deindè miscendum est cum hordeaceâ farinâ, quæ ex mulso decocta sit. Facilè autem recognitis omnibus quæ medici quique prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex his quæ suprà comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque et promptis remediis submoveri possit.

Sect. VII. 1. Hactenus in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimùm possunt : ideòque ad aures transeundum est, quarum usum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquantò majus periculum est : nam vitiā oculorum intrà ipsos nocent; aurium inflammationes doloresque interdùm etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinùs succurrendum est, ne majori periculo locus sit. Ergò ubi primùm dolorem aliquis sensit, abstinere et continere se debet : postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idque irino unguento calido perungere et operire. At magnus cum febre vigiliâque dolor exigit, ut sanguis quoque mittatur : si id aliquæ

causæ prohibent, alvus solvenda est. Cataplasmata quoque calida subindè mutata proficiunt; sive fœni græci, sive lini, sive alia farina ex mulso decocta est. Rectè etiam subindè admoventur spongiæ, ex aquâ calidâ expressæ. Tùm levato dolore, ceratum circumdari debet ex irino aut cyprino factum: in quibusdam tamen meliùs, quod ex rosâ est, proficit. Si vehemens inflammatio somnum ex toto prohibet, adjici cataplasmati debent papaveris cortices fricti atque contriti, sic ut ex his pars dimidia sit; eaque tùm simul ex passo mixto decoquuntur. In aurem verò infundere aliquod medicamentum oportet, quod semper antè tepefieri convenit, commodissimèque per strigilem instillatur. Ubi auris repleta est, super lana mollis addenda est, quæ humorem intùs contineat. Et hæc quidem communia sunt. Medicamentum verò est et rosa et radicum arundinum succus, et oleum in quo lumbrici cocti sunt, et humor ex amaris nucibus aut ex nucleo mali Persici expressus. Composita verò ad inflammationem doloremque leniendum hæc ferè sunt: castorei, papaveris lacrymæ pares portiones conteruntur, deindè adjicitur his passum. Vel papaveris lacrymæ, croci, myrrhæ par modus sic teritur, ut in vicem modò rosa, modò passum instilletur. Vel id quod amarum in Ægyptiâ fabâ est, conteritur, rosâ adjectâ: quibus myrrhæ quoque paulùm à quibusdam miscetur, vel papaveris lacrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum rosâ succus. Vel castorei, myrrhæ, papaveris lacrymæ pares portiones cum passo. Vel croci P. I.*. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. III.*. quibus, quùm teruntur, paulatìm miscentur passi cyathi tres, mellis minùs cyatho: idque ex primis medicamentis est. Vel papaveris lacryma ex aceto. Licet etiam compositione uti Themisonis, quæ habet castorei, opopanacis, papa-

veris lacrymæ ex aceto, singulorum P. II.*. spumæ lycii P. IV.*. Quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant, atque ità reponuntur. Ubi usus requirit, rursùs id medicamentum, adjecto passo, specillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunque crassius medicamentum est quàm ut in aurem instillari possit, adjiciendum eum esse humorem ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit.

2. Si verò pus quoque aures habent, rectè lycium per se infunditur, aut irinum unguentum, aut porri succus cum melle, aut centaurii succus cum passo, aut dulcis punici mali succus in ipsius cortice tepefactus, adjectâ myrrhæ exiguâ parte. Rectè etiam miscentur myrrhæ (quam ϛακτὴν cognominant) P. I.*. croci tantumdem, nuces amaræ XV. mellis sesquicyathus: quæ contrita, quùm utendum est, in cortice Punici mali tepefiant. Ea quoque medicamenta quæ oris exulcerati causâ componuntur, æquè ulcera aurium sanant. Quæ si vetustiora sunt, et multa sanies fluit, apta compositio est quæ ad auctorem Erasistratum refertur, piperis P. I.*. croci P. I.*. myrrhæ, misy cocti, singulorum P. II.*. æris combusti P. II.*. Hæc ex vino teruntur: deindè ubi inaruerunt, adjiciuntur passi heminæ tres, et simul coquuntur. Quùm utendum est, adjicitur his mel et vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci P. I.*. gallæ P. I.*. omphacii P. I.*. succum Punici mali. Est Menophili validum admodùm, quod ex his constat; piperis longi P. I.*. castorei P. II.*. myrrhæ, croci, papaveris lacrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptiâ fabâ partis inferioris, nucum amararum, mellis quàm optimi, singulorum P. IV.*. quibus, quùm teruntur, adjicitur acetum quàm acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est Cratonis; cinnamomi, casiæ, singulorum P. I.*. lycii, nardi, myr-

rhæ, singulorum P. I.*. aloës P. II.*. mellis cyathi tres, vini sextarius: ex quibus lycium cum vino decoquitur, deindè his alia miscentur. At si multùm puris malusque odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II.*. mellis cyathi duo, aceti quatuor, simul incoquuntur. Ubi utendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaveris lacrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisque adjicitur hyoscyami succi dimidio minor quàm unius ex superioribus portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per se quoque hyoscyami succus satis proficit.

3. Commune verò auxilium adversùs omnes aurium casus, jamque usu comprobatum, Asclepiades composuit. In eo sunt cinnamomi, casiæ, singulorum P. I. *. floris junci rotundi, castorei, albi piperis et longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli duo, thuris masculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumæ nitri, singulorum P. II. *. Quæ separatim contrita, rursùs mixta ex aceto conteruntur, atque ita condita, ubi utendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est Polybii sphragis ex dulci vino liquata: quæ compositio priore libro continetur. Quod si et sanies profluit, et tumor est, non alienum est, mixto vino per oricularium clysterem eluere, et tùm infundere vinum austerum cum rosâ mixtum, cui spodii paulùm sit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ sanguinalis succum cum rosâ, aut mali Punici succum cum exiguâ parte myrrhæ.

4. Si sordida quoque ulcera sunt, meliùs mulso eluuntur, et tùm aliquod ex his quæ suprà scripta sunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, et caput utique tondendum est, et multâ calidâ aquâ perfundendum, et usque ad lassitudinem ambulandum, et cibo modico utendum est. Si cruor quoque ex ulceribus apparuit, lycium cum lacte debet infundi, vel aqua in

aquâ rosa decocta sit, succo aut herbæ sanguinalis aut acaciæ adjecto. Quòd si super ulcera caro increvit, eaque mali odoris saniem fundit, aquâ tepidâ elui debet; tùm infundi id quod ex thure, et ærugine, et aceto, et melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoque æris cum sandarachâ contrita per fistulam rectè instillatur.

5. Ubi verò vermes orti sunt, si juxtà sunt, protrahendi oriculario specillo sunt; si longiùs, medicamentis enecandi, cavendumque ne posteà nascantur. Ad utrumque proficit, album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino in quo marrubium decoctum sit: sic emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, undè facillimè educi possunt.

6. Sin foramen auris compressum est, et intùs crassa sanies subest, mel quàm optimum addendum est. Si id parùm proficit, mellis cyatho et dimidio æruginis rasæ P. II. *. adjiciendum est, incoquendumque, et eo utendum. Iris quoque cum melle idem proficit. Item mellis et rosæ scrupuli duo. Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, et fellis taurini, singulorum P. II. *. vini quantùm satis est ad myrrham diluendam.

7. Ubi verò graviùs aliquis audire cœpit, quod maximè post longos capitis dolores evenire consuevit, in primis aurem ipsam considerare oportet: apparebit enim aut crusta, qualis super ulcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulùm. Atque ubi crusta à corpore jam recedit, eluenda auris aquâ tepidâ est, quò faciliùs ea per se diducta oriculario specillo protrahatur. Si sordes, eæque mollès sunt, eodem specillo eximendæ sunt: at si duræ sunt, acetum et cum eo nitri paululùm conjiciendum est: quùmque emollitæ sunt, eodem

modo elui aurem purgarique oportet. Quòd si capitis gravitas manet, attondendum idem, et leniter sed diù perfricandum est: adjecto vel irino vel laureo oleo, sic ut utrilibet paulùm aceti misceatur: tùm diù ambulandum, leniterque post unctionem aquâ calidâ caput fovendum: cibisque utendum ex imbecillissimâ et mediâ materiâ, magisque assumendæ dilutæ potiones: nonnunquàm gargarizandum est. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto et laureo oleo, et succo radiculæ corticis: aut cucumeris agrestis succus, adjectis contritæ rosæ foliis. Immaturæ quoque uvæ succus cum rosâ instillatus, adversùs surditatem satis proficit.

8. Aliud vitii genus est, ubi aures intra seipsæ sonant, atque ob hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant. Levissimum est, ubi id ex gravedine est: pejus, ubi ex morbo, capitisve longis doloribus incidit; pessimum, ubi magnis morbis venientibus, maximèque comitiali, provenit. Si ex gravedine est, purgare aurem oportet, et spiritum continere, donec indè humor aliquis exspumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, frictionem, perfusionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda sunt. Cibis non utendum nisi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ succus cum rosâ, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum cum aceto et laureo oleo: veratrum quoque cum aceto conteritur, deindè mellè cocto excipitur, et indè collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideòque novo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto vel irino vel laureo oleo, aut huic mixtum castoreum cum succo nucum amararum, aut myrrha nitrum cum rosâ et aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victûs ratio: eademque facienda sunt quæ suprà comprehendi cum majore quoque diligentiâ; et præthereà, donec

is sonus finiatur, à vino abstinendum. Quòd si simul et sonus est et inflammatio, laureum oleum conjecisse abundè est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel castoreum vel myrrham miscent.

9. Solet etiam interdùm in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intùs est, compellendum eò lanæ paulùm est, quò ipse is subit, et simul extrahitur. Si non est secutus, aliudve animal est, specillum lanâ involutum in resinam quàm glutinosissimam, maximèque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum est; utique enim comprehendet, et eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paulùm recurvato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resinâ protrahi. Sternutamenta quoque admota id commodè elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intùs compulsa. Tabula quoque collocatur media inhærens capitibus utrinquè pendentibus, superque eam homo deligatur in id latus versus cujus auris eo modo laborat, sic ut extra tabulam emineat. Tùm malleo caput tabulæ quod à pedibus est, feritur: atque ita concussâ aure, id quod inest, excidit.

Sect. VIII. 1. Nares verò exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ. Id et spongiâ expressâ atque admotâ fit, et subjecto vase oris angusti calidâ aquâ repleto. Post id fomentum, illinenda ulcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussâ, aut argenti spumâ: cùm quodlibet horum aliquis conterit, ei, dùm teritur, in vicem vinum et oleum myrteum adjicit, donec mellis crassitudinem fecerit. Sin autem ea ulcera circa os sunt, pluresque crustas et odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαιναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri. Nihilominùs tamen hæc ten-

tari possunt, ut caput ad cutem tondeatur, assiduèque vehementer perfricetur, multâ calidâ aquâ perfundatur: multa eidem ambulatio sit, cibus modicus, nequè acer neque valentissimus. Tùm in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebinthinæ conjiciatur (quod specillo quoque involuto lanâ fit,) attrahaturque spiritu is succus, donec in ore gustus ejus sentiatur. Sub his enim crustæ resolvuntur, quæ tùm per sternutamenta elidi debent. Puris ulceribus, vapor aquæ calidæ subjiciendus est: deindè adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut menthæ aut marrubii succus, aut atramentum sutorium, quod candefactum, deindè contritum sit: aut interior scillæ pars contrita, sic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodùm exigua pars esse debet; in atramento sutorio tanta, ut ea mixtura liquida fiat; cum scillâ utique pars major; involvendumque lanâ specillum est, et in eo medicamento tingendum, eoque ulcera implenda sunt. Rursùsque linamentum involutum et oblongum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem est, et ab inferiore parte leniter deligandum: idque per hiemem et ver bis die; per æstatem et autumnum ter die fieri debet.

2. Interdùm verò etiam in naribus carunculæ quædam similes muliebribus mammis nascuntur, hæque in imis partibus, quæ carnosissimæ sunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus, sub quibus ex toto consumuntur. Polypus verò est caruncula modò alba modò subrubra, quæ narium ossi inhæret, et modò ad labra tendens, narem implet, modò retrò per id foramen, quò spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increscit, uti post uvam conspici possit; strangulatque hominem, maximè Austro aut Euro flante: ferèque mollis est, raro dura: eaque magis spiritum impedit et

nares dilatat. Et ferè καρκινώδης est; itaque attingi non debet.

Illud aliud genus ferè quidem ferro curatur, interdùm tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, quæ habet minii Sinopici, chalcitidis, calcis, sandarachæ, singulorum P. I. *. atramenti sutorii P. II. *.

Sect. IX. In dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circumcidendum est. Cibo quoque primò abstinendum, deindè eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tùm extrinsecùs admovendus per spongiam vapor aquæ calidæ, imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanâque id comprehendendum, caputque velandum est. Quòd si gravior is dolor est, utiliter et alvus ducitur, et calida cataplasmatâ super maxillam injiciuntur, et ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiùsque mutatur. Cujus rei causâ et quinquefolii radix in vino, et hyoscyami radix vel in poscâ vel in vino mixto coquitur, sic ut paulùm his salis adjiciatur, et papaveris non nimiùm: aridi cortices et mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum est, ne quod haustum erit devoretur. Ex populo quoque albâ cortex radicis in hunc usum in vino mixto rectè coquitur, et in aceto cornu cervini ramentum, et nepeta cum tædâ pingui: ac ficus item pinguis vel in mulso, vel in aceto et melle, ex quibus quùm ficus decocta est, is humor percolatur. Specillum quoque lanâ involutum in calidùm oleum demittitur, eoque ipse dens fovetur. Quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum illinuntur: in quem usum ex malo Punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione et gallæ et pinei corticis conteritur, miscetur que his minium;

eaque contrita aquâ pluviatili coquuntur. Aut panacis, papaveris lacrymæ, peucedani, uvæ taminiæ sine seminibus, pares portiones conteruntur. Aut galbani partes tres, papaveris lacrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum est, nihilominùs supra maxillam ceratum, quale suprà posui, esse debet lanâ obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum P. I. *. croci, pyrethri, ficorum partes, singulorum P. IV. *. sinapis P. VIII. *, contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus quâ dens dolet: si is superior est, à scapulis; si inferior, à pectore: idque dolorem levat, et cùm levavit, protinùs submovendum est. Si verò exesus est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coegit, non est necesse: sed tùm omnibus fomentis quæ suprà posita sunt, adjiciendæ quædam valentiores compositiones sunt, quæ dolorem levant: quales hæ sunt quæ habent papaveris lacrymæ P. I. *. piperis P II. *. soreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur: idque circumdatur: aut Menemachi, maximè ad maxillares dentes, in quâ sunt croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, singulorum P. IV. *. sinapis P. VIII. *. Quidam autem immiscent pyrethri, piperis, elaterii, singulorum P. I *. aluminis scissilis, papaveris lacrymæ, uvæ taminiæ, sulfuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum P. II. *. Quòd si dolor eximi eum cogit, et piperis semen cortice liberatum, et eodem modo bacca ederæ conjecta in id foramen, dentem findit, isque per testas excidet. Et plani piscis, quam pastinacam nostri, τρυγῶνα Græci vocant, aculeus torretur, deindè conteritur, resinâque excipitur, quæ denti circumdata hunc solvit. Et alumen scissile in id foramen conjectum dentem citat. Sed id tamen involutum lanulâ demitti commodius est, quia sic dente servato, dolorem

levat. Hæc à Medicis accepta sunt: sed agrestium experimento cognitum est, quùm dens dolet, herbam mentastrum cum suis radicibus velli debere, et in pelvem conjici, supraque aquam infundi, collocarique juxta sedentem hominem undiquè veste contectum, tùm in pelvem candentes silices demitti, sic ut aquâ tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut suprà dictum est, undiquè inclusum. Nam et sudor plurimus sequitur, et per os continens pituita defluit, idque sæpè longiorem, semper annuam valetudinem bonam præstat.

Sect. X. Si verò tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerunt, caput velandum est: extrinsecùs is locus vapore calido fovendus, multâ ambulatione utendum, caput in lecto sublime habendum, gargarizandumque reprimentibus. Radix quoque ea quam dulcem appellant contusa, et in passo mulsove decocta, idem præstat. Leniter quoque quibusdam medicamentis eas illini non alienum est, quæ hoc modo fiunt. Ex malo Punico dulci succus exprimitur, et ejus sextarius leni igne coquitur, donec ei mellis crassitudo sit; tùm croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. II.*. per se conteruntur, paulatìmque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus: deindè priori succo ista miscentur, et rursùs leniter incoquuntur. Aut ejusdem succi sextarius eodem modo coquitur, atque eâdem ratione trita ei adjiciuntur hæc: Nardi P.*. omphacii P. I.*. cinnamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum P. I*. Eadem autem hæc et auribus et naribus purulentis accommodata sunt. Cibus quoque in hâc valetudine lenis esse debet, ne exasperet. Quòd si tanta inflammatio est ut spiritum impediat, in lecto conquiescendum, à cibo abstinendum, neque assumendum quicquam præter aquam calidam est: alvus quoque ducenda est:

gargarizandum ex fico et mulso : illinendnm mel cum omphacio : extrinsecùs admovendus, sed aliquantò diutiùs, vapor aquæ calidus, donec ea suppurent, et per se aperiantur. Si, pure substante, non rumpuntur hi tumores, incidendi sunt, deindè ex mulso calido gargarizandum. At si modicus quidem tumor sed exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulùm mellis adjiciendum est, illinendaquè ulcera hoc medicamento. Passi quàm dulcissimi tres heminæ ad unam coquuntur, tùm adjicitur thuris P. I.*. croci, myrrhæ, singulorum P. I. leviterque omnia rursùs fervescunt. Ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore vel lacte gargarizandum est. Atque hìc quoque cibis lenibus opus est, quibus adjici dulce vinum potest.

Sect. XI. Ulcera autem oris, si cum inflammatione sunt, et parùm pura ac rubicunda sunt, optimè his medicamentis curantur quæ suprà posita ex malis Punicis fiunt. Continendusque sæpè ore reprimens cremor est, cui paulùm mellis sit adjectum : utendum ambulationibus, et non acri cibo. Simul atque verò pura ulcera esse cœperunt, lenis humor, interdùm etiam quàm optima aqua ore continenda est. Prodestque assumptum purum vinum, pleniorque cibus, dùm acribus vacet: inspergique ulcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adjectum. Si jam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt hæ compositiones quas Græci ἀνθηρὰς nominant. Junci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, aluminis pares portiones. Aut croci, myrrhæ, singulorum P. II.*. iridis, aluminis scissilis, sandarachæ, singulorum P. IV.*. junci quadrati P. VIII.*. Aut gallæ, myrrhæ, singulorum P. II.*. aluminis scissilis P. II.*. rosæ foliorum P. IV. Quidam autem croci P.*. aluminis scissilis, myrrhæ, singulorum P. I*. sandarachæ P. II.*. junci qua-

drati P. iv.*. miscent. Priora arida insperguntur: hoc cum melle illinitur, neque ulceribus tantùm, sed etiam tonsillis.

Verùm ea longè periculosissima sunt ulcera, quas ἄφθας Græci appellant, sed in pueris: hos enim sæpè consumunt, in viris et mulieribus idem periculum non est. Hæc ulcera à gingivis incipiunt, deindè palatum totumque os occupant: tùm ad uvam faucesque descendunt: quibus obsessis, non facilè fit ut puer convalescat. Ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans est, quo minùs imperari remedium aliquod potest. Sed in primis nutrix cogenda est exerceri ambulationibus, et his operibus quæ superiores partes movent: mittenda in balneum, jubendaque ibi calidâ aquâ mammas perfundere, tùm alenda cibis lenibus, et his qui non facilè corrumpuntur: potione, si febricitat puer, aquæ; si sine febre est, vini diluti. Ac si alvus nutrici substitit, ducenda est. Si pituita ejus in os coit, vomere debet. Tùm ipsa ulcera perungenda sunt melle cui rhus quem Syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ sunt: vel mixtis inter se rosæ foliis aridis, pineis nucleis, menthæ coliculo, melle: vel eo medicamento quod ex moris fit, quorum succus eodem modo quo Punici mali ad mellis crassitudinem coquitur; eâdemque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, mel, miscetur: neque quicquam dandum, à quo humor evocari possit. Si verò jam firmior puer est, gargarizare debet his ferè quæ suprà comprehensa sunt. Ac si lenia medicamenta in eo parùm proficiunt, adhibenda sunt ea quæ adurendo crustas ulceribus inducant. Quale est scissile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames et abstinentia quanta maxima imperari potest. Cibus esse debet lenis: ad purganda tamen ulcera interdùm caseus ex melle rectè datur.

24.

Sect. XII. Linguæ quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quàm quæ primâ parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere ejus nascuntur, diutissimè durant: videndumque est, nùm contrà dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpè ulcus eo loco non sinit; ideòque limandus est.

Sect. XIII. Solent etiam interdùm juxtà dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia: παρουλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mixtis sale fossili combusto, cupresso, nepetâ; deindè eluere os cremore lenticulæ, et inter hæc hiare donec pituitæ satis profluat.

In majore verò inflammatione iisdem medicamentis utendum est, quæ ad ulcera oris suprà posita sunt: et mollis linamenti paulùm involvendum aliquâ compositione ex his quas ἀνθηρὰς vocari dixi, demittendumque id inter dentem et gingivam: quòd si durior erit et id prohibebit, extrinsecùs admovendus erit spongiâ vapor calidus, imponendumque ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutiùs eo vapore utendum erit, et continendum ore calidum mulsum in quo ficus decocta sit: idque subcrudum incidendum, ne si diutiùs ibi pus permanserit, os lædat. Quòd si major is tumor est, commodiùs totus exciditur, sic ut ex utrâque parte dens liberetur. Pure exempto, si levis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, et extrinsecùs fovere eodem vapore; si major est, lenticulæ cremore uti, iisdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur. Alia quoque ulcera in gingivis plerumque oriuntur, quibus eadem quæ in reliquo ore succurrunt: maximè tamen mandere ligustrum oportet, succumque ejus ore continere. Fit etiam interdùm, ut ex gingivæ ulcere, sive παρουλὶς fuit, sive non fuit, diutiùs pus feratur, quod aut dente corrupto aut fracto, vel aliter vitiato

osse; maximèque id per fistulam evenire consuevit. Ubi incidit, locus aperiendus, dens eximendus: testa ossis, si qua abcessit, recipienda est; si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, suprà in aliorum ulcerum curatione comprehensum est. Si verò à dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Utile est etiam pira aut mala non permatura mandere, et ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore retentum potest.

Sect. XIV. Uvæ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hâc et abstinentia necessaria est, et sanguis rectè mittitur; et, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, et sublimius habendum est: tùm aquâ gargarizandum, in quâ simul rubus et lenticulâ decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel gallâ, vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium appellatur. Constat ex his, alumine scissili, squamâ æris rubri, atramento sutorio, gallâ, myrrhâ, misy: quæ per se contrita mixtaque rursùs paulatìm adjecto vino austero teruntur, donec his mellis crassitudo sit. Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maximè prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, ferè multa pituita decurrit, quùmque ea quievit, ex vino calido gargarizandum. Quòd si minor inflammatio est, laser terere, eique adjicere frigidam aquam satis est, eamque aquam cochleari exceptam ipsi uvæ subjicere. At mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo subjecta, reprimit. Ex eâdem autem aquâ gargarizandum quoque est, quæ vel cum lasere, vel sine eo, hac ratione uvæ subjecta est.

Sect. XV. Si quandò autem ulcera oris cancer invasit, primò considerandum est, num malus corporis

habitus sit, eique occurrendum; deindè ipsa ulcera curanda. Quòd si in summâ parte id vitium est, satis proficit anthera humido ulceri arida inspersa, sicciori cum exiguâ parte mellis illita : si paulò altiùs, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti pars una : si penitùs malum descendit, chartæ combustæ partes tres, auripigmenti pars quarta; aut pares portiones salis fricti et iridis frictæ; aut item pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est linamentum in rosâ tingere, et super adurentia medicamenta imponere, ne vicinum et sanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum salem conjiciunt, donec tabescere desinat : deindè id acetum coquunt, donec exsiccetur, eumque salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, et antè et post, os diluendum est, vel cremore lenticulæ, vel aquâ in quâ aut ervum, aut oleæ aut verbenæ decoctæ sint, sic ut cuilibet eorum paulùm mellis misceatur. Acetum quoque ex scillâ retentum ore satis adversùs hæc ulcera proficit; et ex aceto cocto sali, sicut suprà demonstratum est, rursùs mixtum acetum : sed et diù continere utrumlibet, et id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quòd si puer est cui id incidit, specillum lanâ involutum in medicamentum demittendum est, et super ulcus tenendum, ne per imprudentiam adurentia devoret. Si dolor in gingivis est, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet; nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideò non est necessarium, quoniam excidere commodius est. Et id quidem, æquè adustum atque excisum, sine eâ curatione quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingivarum verò ossa quæ hebetia sunt, in erpetuum ustione nudantur : neque enim posteà caro

increscit. Imponenda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

Sect. XVI. Hæc in capite ferè medicamentis egent: sub ipsis verò auribus oriri παρωτίδες solent, modò in secundâ valetudine ibi inflammatione ortâ, modò post longas febres, illùc impetu morbi converso. Id abscessûs genus est: itaque nullam novam curationem desiderat, animadversionem tantummodò hanc habet necessariam, quia, si sine morbo id intumuit, primum reprimentium experimentum est: si ex adversâ valetudine, illud inimicum est; maturarique et quam primum aperiri commodius est.

Sect. XVII. Ad umbilicos verò prominentes, ne manu ferroque utendum sit, antè tentandum est, ut abstineant: alvus his ducatur, imponatur super umbilicum id quod ex his constat: cicutæ et fuliginis, singulorum P. I. *. cerussæ elotæ P. IV. *. plumbi eloti P. VIII. *. ovis duobus, quibus etiam solani succus adjicitur. Hoc diutiùs impositum esse oportet, et interìm conquiescere hominem, cibo modico uti, sic ut vitentur omnia inflantia.

Sect. XVIII. 1. Proxima sunt ea quæ ad partes obscœnas pertinent, quarum apud Græcos vocabula et tolerabiliùs se habent, et accepta jam usu sunt, quùm in omni fere medicorum volumine atque sermone jactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliquâ verecundiùs loquentium commendata sunt: ut difficilis hæc explanatio sit simul et pudorem et artis præcepta servantibus. Neque tamen ea res à scribendo deterrere me debuit: primùm, ut omnia quæ salutaria accepi, comprehenderem, dein quia in vulgus eorum curatio etiam præcipuè cognoscenda est, quæ invitissimus quisque alteri ostendit.

2. Igitur si ex inflammatione coles intumuit, redu-

cique summa cutis, aut rursùs induci non potest, multâ calidâ aquâ fovendus locus est. Ubi verò glans contecta est, oriculario quoque clystere inter eam cutemque aqua calida inserenda est. Si mollita sic et extenuata cutis ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est. Si tumor vicit, imponenda est vel lenticula, vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic ut cuilibet eorum, dùm teritur, mellis paulùm adjiciatur: sursùmque coles ad ventrem deligandus est. Quod in omni curatione ejus necessarium est: isque homo continere se, et abstinere à cibo debet, et potione aquæ tantùm à siti vindicari. Postero die rursùs adhibendum iisdem rationibus aquæ fomentum est, et cum vi quoque experiundum, an cutis sequatur: eaque si non parebit, leviter summo scalpello concidenda erit. Nam quùm sanies profluxerit, extenuabitur is locus, et faciliùs cutis ducetur. Sive autem hoc modo victa erit, sive nunquàm repugnaverit, ulcera vel in cutis ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole, reperiuntur: quæ necesse est, aut pura siccave sint, aut humida et purulenta. Si sicca sunt, primùm aquâ calidâ fovenda sunt: deindè imponendum lycium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosâ butyrum. Si levis iis humor inest, vino eluenda sunt, tùm butyro et rosæ mellis paulùm, et resinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda est, eoque utendum. At si pus ex his profluit, ante omnia elui mulso calido debent: tùm imponi piperis P. I. *. myrrhæ P. II. *. croci, mysi cocti, singulorum P. II. *. quæ ex vino austero coquuntur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata est. Aliud ad eadem piperis P. I. *. myrrhæ P. I. *. croci P. II. mysi cocti P. I. *. æris combusti P. II. *. quæ primùm ex vino austero conteruntur, deindè ubi inaruerunt, iterùm

teruntur ex passi tribus cyathis, et incoquuntur, donec visci crassitudinem habeant. Ærugo quoque cum cocto melle, et ea quæ ad oris ulcera suprà comprehensa sunt, curant: aut Erasistratis compositio, aut Cratonis rectè super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex novem cyathis vini coquuntur: his adjicitur aluminis scissilis P. IV. *. lycii P. VIII. *. mellis sesquicyathus: at si plus puris est, id medicamentum ex melle; si minùs, ex vino diluitur. Illud perpetuum est, post curationem, dùm inflammatio manet, quale suprà positum est, cataplasma suprà dare, et quotidiè ulcera eâdem ratione curare. Quòd si pùs et multum, et cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic ut ei mellis paulùm adjiciatur. Aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubium decoquendum est, eoque humore eodem modo cum melle utendum; imponendaque eadem, aut etiam omphacium cum melle, aut id quod ex ærugine et melle ad aures fit, aut compositio Andronis, aut anthera, sic ut ei paulùm mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex vino curant. Si verò ulcus latiùs atque altiùs serpit, eodem modo elui debet; imponi verò aut ærugo, aut omphacium cum melle, aut Andronis compositio, aut marrubii, myrrhæ, croci, aluminis scissilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum P. I. *. minii Sinopici P. II. *. Quæ per se singula primùm teruntur, deindè juncta iterùm, melle adjecto, donec liquidi cerati crassitudinem habeant: tùm in æneo vase leniter coquuntur, ne superfluant. Quùm jam guttæ indurescunt, vas ab igne removetur; idque medicamentum, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per se etiam ad fistulas utile est. Solet etiam interdùm ad nervos ulcus descendere, profluitque pituita multa, sanies tenuis malique odoris, non coacta, aut

aquæ similis in quâ caro recens lota est; doloresque is locus et punctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est, quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosâ liquatum, sic ut thuris quoque paulùm ei misceatur. Aut id quod ex butyro, rosâ, resinâ, melle fit, suprà verò à me positum est: præcipuèque id ulcus multâ calidâ aquâ fovendum est, velandumque, neque frigori committendum. Interdùm autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est, sic ut glans excidat: sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, hanc cutem non esse servandam, ne considat ulcerique agglutinetur; ac neque reduci possit posteà, et fortassè fistulam quoque urinæ claudat. Tubercula etiam, quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur, quæ vel medicamentis vel ferro aduruntur, et quùm crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursùs increscat.

3. Hæc citra cancrum sunt, qui cùm in reliquis partibus, tùm in his quoque vel præcipuè ulcera infestat. Incipit à nigritie, quæ si cutem occupavit, protinùs specillum subjiciendum, eaque incidenda est; deindè oræ vulsellâ præhendendæ: tùm quicquid corruptum est, excidendum, sic ut ex integro quoque paulùm dematur; idque adurendum. Quoties quid ustum est, id quoque sequitur, ut imponenda lenticula sit; deindè ubi crustæ exciderunt, ulcera sic ut alia curentur. At si cancer ipsum colem occupavit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximèque id quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque scalpello quidquid corruptum est, sic ut aliquid etiam integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æquè perpetuum est, exciso cancro, vul-

nus esse adurendum. Sed sive ex medicamentis, sive ex ferro crustæ occalluerunt, magnum periculum est ne his decidentibus, ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longâ quiete et immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustæ puræ leniter resolvantur. At si vel volens aliquis, vel imprudens, dùm ingreditur, immaturè crustas diduxit, et fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parùm valet, decurrendum est ad medicamenta qúæ sanguinem supprimunt. Si ne hæc quidem succurrunt, aduri diligenter et timidè debet, neque ullo posteà motu dandus eidem periculo locus est.

4. Nonnunquàm etiam id genus cancri quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri solet. In quo minimè differendum, sed protinùs iisdem medicamentis occurrendum est; et, si parùm valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities est, quæ non sentitur, sed serpit; ac, si sustinuimus, usque ad vesicam tendit, neque succurri posteà potest. Si id in summâ glande circa fistulam urinæ est, priùs in eam tenue specillum demittendum est, ne claudatur: deindè id ferro adurendum. Si verò altè penetravit, quicquid occupatum est, præcidendum est. Cætera eadem, quæ in aliis cancris, facienda sunt.

5. Occallescit etiam in cole interdùm aliquid, idque omni penè sensu caret; quod ipsum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primùm apparet, oriculario clystere eluendus est: deindè ipse quoque medicamentis urendus, maximèque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo stercore fricto et contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum est, quæ ad oris ulcera componuntur.

6. In testiculis verò, si qua inflammatio sine ictu orta, est, sanguis ex talo mittendus est; à cibo abstinendum,

imponendum cataplasma ex fabæ farinâ ex mulso coctâ, cum cumino contrito ex melle cocto; aut contritum cuminum cum cerato ex rosâ facto; aut lini semen frictum, contritum et in mulso coctum; aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso; aut lilii radix contrita. At si iidem induruerunt, imponi debet lini vel fæni Græci semen ex mulso coctum, aut ex cyprino ceratum : aut similia ex vino contrita, cui paulùm croci sit adjectum. Si vetustior jam durities est, maximè proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deindè contrita. Si ex ictu tument, sanguinem mitti necessarium est, magisque si etiam livent. Imponendum verò utrumlibet ex his quæ cum cumino componuntur, supràque posita sunt: aut ea compositio quæ habet nitri cocti P. I. *. resinæ pineæ, cumini, singulorum II. *. uvæ taminiæ sine seminibus P. IV. *. mellis quantùm satis sit ad ea cogenda. Quod si ex ictu testiculus aliquid desit, ferè pus quoque increscit; neque aliter succurri potest quàm si, inciso scroto, et pus emissum, et ipse testiculus excisus est.

7. Anus quoque multa tædiique plena mala recipit, nec inter se multùm abhorrentes curationes habet. Ac primùm in eo sæpè, et quidem pluribus locis, cutis scinditur: Ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet, et in aquâ calidâ desidere. Columbina quoque ova coquenda sunt: ea ubi induruerunt, purganda: deindè alterum jacere in aquâ bene calidâ debet, altero calido foveri locus, sic ut invicem utroque aliquis utatur. Tùm tetrapharmacum aut rhypodes rosâ diluendum est, aut œsypum recens miscendum cum cerato liquido ex rosâ facto: aut eidem cerato liquidum plumbum elotum adjiciendum; aut resinæ terebinthinæ myrrha, aut spumæ argenti vetus oleum, et quolibet ex his id perungendum. Si quidquid læsum est, extrà est, neque intùs reconditum, eodem medicamento tinctum lina-

mentum superdandum est, et quicquid antè adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem casu neque acribus cibis utendum, neque asperis, nec alvum comprimentibus : nec aridum quidem quidquam satis utile est nisi admodùm paulùm : liquida, lenia, pinguia, glutinosa meliora sunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. Condyloma autem est tuberculum quod ex quâdam inflammatione nasci solet. Id ubi ortum est, quod ad quietem, cibos potionesque pertinet, eadem servari debent, quæ proximè scripta sunt: iisdem etiam ovis rectè tuberculum id fovetur. Sed desidere antè homo in aquâ debet, in quâ verbenæ decoctæ sint ex reprimentibus. Tùm rectè imponitur et lenticula cum exiguâ mellis parte, et sertula campana ex vino cocta, et rubi folia contrita cum cerato ex rosâ facto, et cum eodem cerato contritum, vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior, et chalcitis cocta atque contrita, deindè œsypo ac rosâ excepta, et ex eâ compositione, quæ habet thuris P. I. *. aluminis scissilis P. II. *. cerussæ P. III. * spumæ argenti P. V. *. quibus, dùm teruntur, invicem rosa et vinum instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab alterâ verò parte totidem fascias habet; cùmque subjectus est, ansis ad ventrem datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conjiciuntur, atque ubi arctatæ sunt, dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit; circumdatæque circa alvum inter se novissimè nodo deligantur. Sed si vetus condyloma jam induruit, neque sub his curationibus desiit, aduri medicamento potest, quod ex his constat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. stibis, papaveris lacrymæ, acaciæ, singulorum P. XVI. *. quo medicamento quidam etiam ulcera de quibus proximè dixi, renovant. Si hoc parùm in condylomate proficit,

adhiberi possunt etiam vehementiùs adurentia. Ubi consumptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundum est.

9. Tertium autem ani vitium est, ora venarum tanquàm ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpè sanguinem fundunt : αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant : idque etiam in ore vulvæ feminarum incidere consuevit. Atque in quibusdam parùm tutò supprimitur, qui sanguinis profluvio imbecilliores non fiunt; habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideòque curati quidam, quùm sanguis exitum non haberet, inclinatâ in præcordia ac viscera materiâ, subitis et gravissimis morbis correpti sunt. Si cui verò id nocet, is desidere in aquâ ex verbenis debet : imponere maximè malicorium cum aridis rosæ foliis contritum, aut ex his aliquid quæ sanguinem supprimunt. Solet autem ibi oriri inflammatio, maximè ubi dura alvus eum locum læsit. Tùm in aquâ dulci desidendum est, et id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ foliis ex passo subactis : idque si intùs est, digito illinendum; si extrà, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medicamenta quæ recentibus scissuris posita sunt, hìc idonea sunt. Cibis verò in hoc casu iisdem quibus in prioribus, utendum est. Si ista parùm juvant, solent imposita medicamenta adurentia ea capitula absumere. At si jam vetustiora sunt, sub auctore Dionysio inspergenda sandaracha est, deindè imponendum quod ex his constat; squamæ æris, auripigmenti, singulorum P. v.*. saxi calcis P. VIII. *. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multâ exercitatione digerenda materia est. Prætereàque et viris, et feminis quibus menstrua non proveniunt, interdùm ex brachio sanguis mittendus est.

10. At si anus ipse vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdùm fit) considerari debet, purumne id sit quod provolutum est, an humore mucoso circumdatum. Si purum est, in aquâ desidere homo debet aut salsâ, aut cum verbenis vel malicorio incoctâ. Si humidum, vino austero subluendum est, illinendumque fæce vini combustâ. Ubi utrolibet modo curatum est, intùs reponendum est, imponendaque plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta; tùm linteolum, et super lana æquè deliganda, cruribus inter se devinctis.

11. Fungo quoque simile ulcus in eâdem sede nasci solet: id, si hiems est, egelidâ; si aliud tempus, frigidâ aquâ fovendum est: deindè spuma æris inspergenda, supràque ceratum ex myrteo factum cui paulùm æris squamæ, thuris fuliginis et calcis sit adjectum. Sin id hâc ratione non tollitur, vel medicamentis vehementioribus, vel ferro adurendum est.

Sect. XIX. Digitorum autem vetera ulcera commodissimè curantur, aut lycio, aut amurcâ coctâ, quùm utrilibet vinum adjectum est. In iisdem recedere ab ungue caruncula cum magno dolore consuevit: πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen melinum rotundum in aquâ liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tùm quantùm ejus aridi fuit, tantumdem mellis infundere, et rudiculâ miscere, donec similis croco color fiat, eoque illinire. Quidam ad eumdem usum decoquere simul malvam solent, quùm paria pondera aluminis aridi et mellis miscuerint. Si hâc ratione eæ non exciderunt, excidendæ sunt: deindè digiti fovendi aquâ ex verbenis imponendumque super medicamentum ita factum: Chalcitis, malicorium, squama æris excipiuntur fico pingui leniter cocto ex melle: aut chartæ combustæ, auripigmenti, sulfuris ignem non experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto: aut æruginis rasæ P. I. *

squamæ æris P. II.* mellis cyatho coguntur, aut pares portiones miscentur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quidquid horum impositum est, tegendum linteolo aquâ madefacto est. Tertio die digitus resolvendus est, et si quid aridi est, iterùm excidendum, similisque adhibenda curatio est. Si malum non vincitur, purgandus scalpello: tenuibusque ferramentis adurendum, et, sicut reliqua usta, curandum est. At ubi scabri ungues sunt, circùm aperiri debent, quà corpus contingunt, tùm super eos ex hâc compositione aliquid imponi, sandarachæ, sulfuris, singulorum P. II.* nitri, auripigmenti, singulorum P. IV.* resinæ liquidæ P. VIII.* tertioque id die resolvendum est. Sub quo medicamento vitiosi ungues cadunt, et in eorum locum meliores renascuntur.

LIBER SEPTIMUS.

Tertiam esse Medicinæ partem quæ manu curet, et vulgo notum, et à me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victûs rationem omittit, sed manu tamen plurimùm præstat, estque ejus effectus inter omnes medicinæ partes evidentissimus. Si quidem in morbis quùm multùm fortuna conferat, eademque sæpè salutaria, sæpè vana sint, potest dubitari, secunda valetudo medicinæ an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maximè nitimur, quamvis profectus evidentior est, tamen sanitatem et per hæc frustrà quæri, et sine his reddi sæpè manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, quia à medicis diu vexati, sine his interdùm sanescunt. At in eâ parte quæ manu curat, evidens est, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimùm trahere. Hæc autem pars quùm sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta est: deindè posteaquàm diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Ægypto quoque increvit, Philoxeno maximè auctore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligentissimè comprehendit. Gorgias quoque et Sostratus, et Heron, et Apollonii duo, et Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, singuli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres professores, maximèque nuper Tryphon pater, et Evelpistus Megetis filius, et (ut ex scriptis ejus intelligi potest) horum eruditissimus Me-

ges, quibusdam in melius mutatis, aliquantùm ei disciplinæ adjecerunt. Esse autem Chirurgus debet adolescens, aut certè adolescentiæ propior, manu strenuâ, stabili, nec unquàm intremiscente; eâque non minùs sinistrâ quàm dextrâ promptus; acie oculorum acri clarâque, animo intrepidus, misericors sic ut sanari velit eum quem accipit, non ut clamore ejus motus, vel magis quàm res desiderat, properet, vel minùs quàm necesse est, secet: sed perindè faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur. Potest autem requiri, quid huic parti propriè vindicandum sit, quia vulnerum quoque ulcerumque multorum curationes, quas alibi exsecutus sum, chirurgi sibi vindicant. Ego eumdem quidem hominem posse omnia ista præstare concipio: at ubi illi se diviserunt, eum laudo qui quàm plurimùm percepit. Ipse autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit, et in quibus vulneribus ulceribusve plus profici manu quàm medicamento credo; tùm quidquid ad ossa pertinet, quæ deinceps exsequi aggrediar. Dilatis itaque in aliud volumen ossibus, in hoc cætera explicabo; præpositisque his quæ in quâlibet parte corporis fiunt, ad ea quæ proprias sedes habent, transibo.

Sect. I. Luxata igitur, in quâcumque parte corporis sunt, quamprimùm sic curari debent, ut quà dolor est, eà scalpello cutis crebrò incidatur, detergeaturque eodem averso profluens sanguis. Quòd si paulò tardiùs subvenitur, jamque etiam rubor est, quà rubet corpus, si tumor quoque accessit, quicumque is est, idem optimum auxilium est. Tùm superdanda reprimentia sunt: maximèque lana succida ex aceto et oleo. Quòd si levior is casus est, possunt etiam sine scalpello imposita eadem mederi: et si nihil aliud est, cinis quoque, maximè ex sarmentis; si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aquâ coactus.

SECT. II. Verùm hoc quidem promptum est : in his autem negotium majus est quæ per se, vitio intùs orto, intumescunt, et ad suppurationem spectant. Ea omnia genera abscessuum esse aliàs proposui, medicamentaque eis idonea exsecutus sum : nunc superest ut dicam de iis quæ manu fieri debeant. Ergo priusquàm indurescant, cutem incidere, et cucurbitulam accommodare oportet, quæ quidquid illùc malæ corruptæque materiæ coiit, extrahat; idque iterùm tertiòque rectè fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas non est, nihil cucurbitulam agere : interdùm enim fit, sed raro, ut quidquid abscedit, velamento suo includatur : id antiqui tunicam nominabant : Meges, quia tunica omnis nervosa est, dicit non nasci sub eo vitio nervum quo caro consumeretur, sed subjecto jam vetustiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo loco pertinet; quia quicquid si tunica est, idem, si callus est, fieri debet. Neque ulla res prohibet, etiam si callus est, tamen quia cingit, tunicam nominari : tùm, pure quoque maturiùs, hæc interdùm esse consuevit : ideòque quod sub eâ est, extrahi per cucurbitulam non potest. Sed facilè id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo sive id incidit, sive jam durities est, in hâc auxilii nihil est; sed, ut aliàs scripsi, vel avertenda concurrens eò materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda est. Si priora contigerunt, nihil præter ea necessarium est. Si pus maturuit, in alis quidem et in inguinibus, raro secandum est; item ubicunquè mediocris abscessus est : item quoties in summâ cute vel etiam carne vitium est, nisi festinare cubantis imbecillitas cogit; satisque est cataplasmatibus efficere, ut per se pus aperiatur : nam ferè sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malum est, considerari debet, ner-

vosusne is locus sit, an non sit. Nam si sine nervis est, candenti ferramento aperiri debet : cujus hæc gratia est, quod exigua plaga diutiùs ad pus evocandum patet, parvaque posteà cicatrix fit. At si nervi juxtà sunt, ignis alienus est, ne vel distendantur hi, vel membrum debilitent : necessaria verò opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt : inter nervos verò ultima exspectanda maturitas est, quæ cutem extenuet, eique pus jungat, quò propiùs reperiatur. Jamque alia rectam plagam desiderant in pane, quia ferè vehementer cutem extenuat, tota ea super pus excidenda est. Semper autem ubi scalpellus admovetur, id agendum est, ut et quàm minimæ et quàm paucissimæ plagæ sint; cum eo tamen ut necessitati succurramus et in modo et in numero. Nam majores sinus latiùs interdùm etiam duabus aut tribus lineis incidendi sunt; dandaque opera, ut imus sinus exitum habeat, ne quis humor intùs subsidat, qui proxima et adhuc sana rodendo sinuet. Est etiam in rerum naturâ, ut cutis latiùs excidenda sit. Nam ubi post longos morbos totus corporis habitus vitiatus est, latèque se sinus suffudit, et in jam eo cutis pallet, scire licet eam jam emortuam esse, et inutilem futuram : ideòque excidere commodius est, maximè si circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exhaurit, neque per alimenta quidquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, ut plaga ad similitudinem myrtei folii fiat, quò faciliùs sanescat : idque perpetuum est, ubicunquè medicus, et ex quâcunque causâ, cutem excidit. Pure effuso in alis vel inguinibus, linamento opus non est : spongia ex vino imponenda est. In cæteris partibus, si æquè ea linamenta supervacua sunt, purgationis causâ paulùm mellis infundendum ; dein glutinantia superdanda, si illa necessaria sunt; super ea quoque

similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa debet. Quandò autem linamentis opus sit, quandò non sit, aliàs dictum est. Cætera eadem, incisâ suppuratione, facienda sunt, quæ, ubi ea per medicamenta rupta est, facienda esse proposui.

Sect. III. Protinùs autem quantùm curatio efficiat, quantùmque aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest, ferèque iisdem quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facilè spirare, siti non confici, cibum non fastidire; si febricula fuit, eâ vacare: itemque habere pus album, læve, non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritûs gravitas, sitis, cibi fastidium, febris, pus nigrum aut fæculentum et fœdi odoris. Item, procedente curatione, eruptio sanguinis; aut si, antequàm sinus carne impleatur, oræ carnosæ fiunt, illâ quoque ipsâ carne hebete nec firmâ. Deficere tamen animam, vel in ipsâ curatione vel posteà, pessimum omnium est. Quin etiam morbus ipse sive subitò solutus est, dein suppuratio exorta est, sive, effuso pure, permanet, non injustè terret. Estque inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentium non est. Sed ut hæc ipsa fortuna huc illùcve discernit, sic medici partium est, eniti ad reperiendam sanitatem. Ergo quoties ulcus resiluerit, eluere id, si reprimendus humor videbitur, vino ex aquâ pluviatili mixto, vel aquâ in quâ lenticula cocta sit, debebit: si purgandum erit, mulso; rursùsque imponere eadem. Ubi jam repressus videbitur humor, ulcusque purum erit, produci carnem conveniet, et foveri vulnus pari portione vini ac mellis, superque imponi spongiam ex vino et rosâ tinctam. Per quæ quùm caro producatur, plus tamen (ut aliàs quoque dixi) victûs ratio eò confert, id est, solutis jam febribus et cibi cupiditate redditâ, balneum rarum, quotidiana sed

lenis gestatio, cibi potionesque corpori reficiendo aptæ. Quæ omnia, per medicamenta suppuratione quoque ruptâ, sequuntur: sed quia magno malo vix sine ferro mederi licet, in hunc locum reservata sunt.

Sect. IV. 1. Adversùs fistulas quoque, si altiùs penetrant, ut ad ultimas demitti collyrium non possit, si tortuosæ sunt, si multiplices, majus in manu quàm in medicamentis præsidium est; minùsque operæ est, si sub cute transversæ feruntur, quàm si rectæ intùs tendunt. Igitur si sub cute transversa fistula est, demitti sub cutem specillum debet, supraque id ea incidi. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo et ferro persequendi sunt: idemque faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Ubi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex eâ totus callus est, superque fibulæ dandæ, et medicamentum quo glutinetur. At si rectà subter tendit, ubi, quò maximè ferat, specillo exploratum est, incidi is sinus debet, dein fibula oris cutis injicienda est, et æquè glutinantia medicamenta superdanda sunt; aut si corruptius ulcus, quod interdùm osse vitiato fit, ubi id quoque curatum est, pus moventia.

2. Solent autem inter costas fistulæ subter exire: quod ubi incidit, eo loco costa ab utrâque parte præcidenda et eximenda est, ne quid intùs corruptum relinquatur. Solent quoque, ubi costas transierunt, septum id, quod transversum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi et ex loco, et ex magnitudine doloris potest, et quia nonnunquàm spiritus eò cum humore quasi bullante prorumpit, maximèque si hunc ore æger continuit. In eo medicinæ locus nullus est: in cæteris verò quæ circa costas sanabilia sunt, pinguia medicamenta inimica sunt; cæteris, quæ ad vulnera accommodantur, uti licet: optimè tamen sicca linamenta,

vel si purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur.

3. Ventri nullum os subest; sed ibi perniciosæ admodùm fistulæ fiunt, adeò ut Sostratus insanabiles esse crediderit. Id non ex toto ita se habere usus ostendit: et quidem (quod maximè mirum videri potest) tutior fistula est contrà jecur et lienem et ventriculum, quàm contrà intestina: non quo perniciosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locum faciat. Cujus experimento moti quidam auctores parùm modum rei cognoverunt. Nam venter sæpè etiam telo perforatur, prolapsaque intestina conduntur, et oras vulneris suturæ comprehendunt: quod quemadmodùm fiat, mox indicabo. Itaque etiam ubi tenuis fistula abdomen perrupit, excidere eam licet, suturâque oras conjungere. Si verò ea fistula intùs patuit, excisa necesse est latius foramen relinquat, quod nisi permagnâ vi, utique ab interiore parte, sui non potest, quà quasi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo ubi aliquis ingredi ac moveri cœpit, rumpitur illa sutura, atque intestina évolvuntur: quo fit, ut pereundum homini sit. Sed non omni modo res ea desperationem habet; ideòque tenuioribus fistulis adhibenda curatio est.

4. Propriam etiamnum animadversionem desiderant eæ, quæ in ano sunt. In has demisso specillo, ad ultimum ejus caput incidi cutis debet, dein novo foramine specillum educi lino sequente, quod in aliam ejus partem, ob id ipsum perforatam, conjectum sit. Ibi linum prehendendum, vinciendumque cum altero capite est, ut laxè cutem quæ super fistulam est, teneat: idque linum esse debet crudum, et duplex triplexve, sic tortum ut unitas facta sit. Interìm autem licet negotia agere, ambulare, lavari, cibum capere perindè atque sanis-

simo: tantummodò id linum bis die, salvo nodo, ducendum est, sic ut subeat fistulam pars quæ superior fuit. Neque committendum est, ut id linum putrescat; sed tertio quoque die nodus resolvendus est, et ad caput alterum recens linum alligandum, eductoque vetere, id in fistulâ cum simili nodo relinquendum. Sic enim id paulatìm cutem quæ supra fistulam est, incidit, simulque et id sanescit quod à lino relictum est, et id quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est. Qui festinant, adstringere cutem lino debent, quò celeriùs secent, noctùque ex penicillo tenuia quædam intùs demittere, ùt cutis hoc ipso extenuetur quo extenditur: sed hæc dolorem movent. Adjicitur celeritati sicut tormento quoque, si et linum et id quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur ex his quibus callum exedi posui. Poterit tamen fieri, ut ad scalpelli curationem etiam illo loco veniendum sit, si intùs fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo, duabus lineis incidenda cutis est, ut media inter eas habenula tenuis admodùm ejiciatur; ne protinùs oræ coëant, sitque locus aliquis linamentis, quæ quàm paucissima superinjicienda sunt, omniaque eodem modo facienda quæ in abscessibus posita sunt. Si verò ab uno ore plures sinus erunt, recta fistula scalpello erit incidenda; ab eo ceteræ quæ jam patebunt, lino excipiendæ: si intùs aliqua procedet quò ferrum tutò pervenire non poterit, collyrium demittendum erit. Cibus autem in omnibus ejusmodi casibus, sive manu, sive medicamentis agetur, dari debet humidus, potio liberalis, diùque aqua: ubi jam caro increscit, tùm demùm et balneis raris utendum erit, et cibis corpus implentibus.

Sect. V. 1. Tela quoque quæ illata corporibus intùs hæserunt, magno negotio sæpè ejiciuntur: suntque quæ-

dam difficultates ex generibus eorum: quædam ex his sedibus in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab eâ parte quà venit, aut ab eâ in quam tetendit. Illic viam quà redeat, ipsum sibi fecit; hìc à scalpello accipit: nam contra mucronem caro inciditur. Sed si non altè telum insedit, et in summâ carne est, aut certè magnas venas et loca nervosa non transiit, nihil melius est quàm, quà venit, id evellere. Si verò plus est, per quod telo revertendum, quàm quod perrumpendum est; jamque venas nervosque id transiit, commodius est aperire quod superest, eàque extrahere: nam et propiùs petitur, et tutiùs evellitur; et in majore membro, si medium mucro transiit, faciliùs sanescit quod pervium est, quia utrinquè medicamento fovetur. Sed si retrò telum recipiendum, amplianda scalpello plaga est, quò faciliùs id sequatur, quòque minor oriatur inflammatio; quæ major fit, si ab illo ipso telo, dùm redit, corpus laniatur. Item si ex aliâ parte vulnus aperitur, laxius esse debet quàm ut, telo posteà transeunte, amplietur. Summa autem utrâque parte ita habenda cura est, ne nervus, ne vena major, ne arteria incidatur. Quorum ubi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumque à scalpello. Ubi autem satis incisum est, telum eximendum est, tunc quoque eodem modo et eâdem curâ habitâ, ne sub eo quod eximetur, aliquid eorum lædatur quæ tuenda esse proposui.

2. Hæc communia. Sunt propria quædam in singulis telorum generibus, quæ protinùs subjiciam. Nihil tam facilè in corpus quàm sagitta conditur, eademque altissimè insidit. Hæc autem eveniunt, et quia magnâ vi fertur illa, et quia ipsa in angusto est. Sæpiùs itaque ab alterâ parte, quàm ex quâ venit, recipienda est; præcipuèque quia ferè spiculis cingitur, quæ magis

laniant, si retrorsùs quàm si contrà trahuntur. Sed indè, apertâ viâ, caro diduci debet ferramento ad similitudinem facto Græcæ litteræ [1]: deindè, ubi apparuit mucro, si mucroni arundo inhæret, propellenda est, donec ab alterâ parte apprehendi et extrahi possit: si jam illa decidit, solumque intùs ferrum est, mucro vel digitis apprehendi vel forfice, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, ubi ab eâ parte quâ venit, evelli magis placuit: nam ampliato magis vulnere, aut arundo, si inest, evellenda est; aut si ea non est, ferrum ipsum. Quòd si spicula apparuerunt, eaque brevia et tenuia sunt, forfice ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: si ea majora valentioraque sunt, fissis scriptoriis calamis contegenda, ac ne quid lacerent, sic evellenda sunt. Et in sagittis quidem hæc observatio est.

3. Latum verò telum si conditum est, ab alterâ parte educi non expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoque ingens vulnus adjiciamus. Evellendum est ergo genere quodam ferramenti, quod Διοκλεῖον κυαθίσκον Græci vocant, quoniam auctorem Dioclem habet, quem inter priscos maximosque medicos fuisse jam posui. Lamina vel ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinquè deorsùm conversos uncos habet, ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema in eam partem inclinata quæ sinuata est, insuper ibi etiam parte inclinatâ quæ perforata est. Hæc juxta telum transversa demittitur: deindè ubi ad imum mucronem ventum est, paulùm torquetur, ut telum foramine suo excipiat. Quùm in cavo mucro est, illicò duo digiti subjecti partis alterius uncis, simul et ferramentum id extrahunt et telum.

4. Tertium genus telorum quod interdùm evelli

1 Hæc littera quæ deest in mss. codicibus videtur fuisse Λ.

debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod, perruptâ cute, integrum intùs insedit. In omnibus his latiùs vulnus aperiendum, idque quod inest eà quà venit, forfice extrahendum est. Accedit verò aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit. In osse usque eò movendum est, donec laxetur is locus qui mucronem momordit, et tùm vel manu vel forfice telum extrahendum est: quæ ratio in dentibus quoque ejiciendis est. Et vix unquàm ita telum non sequitur: sed si morabitur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Ultimum est, ubi non evellitur, terebrâ juxtà forare, ab eo quoque foramine ad speciem literæ V contra telum os excidere sic, ut lineæ quæ diducuntur, ad telum spectent: eo facto, id necesse est labet, et facilè auferatur. Inter duo verò ossa si per ipsum articulum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, et per has in diversas partes diducenda sunt, ut nervos distendant: quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Illud videndum est, sicut in aliis locis posui, ne quis nervus, aut vena aut arteria à telo lædatur, dùm id extrahitur; eâdem scilicet ratione quæ suprà posita est.

5. At si venenato quoque telo quis ictus est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantiùs actis, adjicienda curatio est quæ vel epoto veneno, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius, extracto telo, medicina non alia est quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset: de quâ satis alio loco dictum est.

Sect. VI. Hæc evenire in quâlibet parte corporis possunt: reliqua certas sedes habent, de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaque tubercula oriuntur: γαγγλία, μελικηρίδας, ἀθερώματα nominant, aliisque etiamnum vocabulis quædam alii discernunt;

quibus ego στεατώματα quoque adjiciam. Quæ, quamvis et in cervice, et in alis, et in lateribus oriri solent, per se tamen non posui, quùm omnia ista mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverso genere curantur. Omnia autem ista et ex parvulo incipiunt, et diù, paulatìmque increscunt, et tunicâ suâ includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, ferèque sine dolore sunt. Quid intùs habeant, ut conjecturâ præsagiri potest, sic ex toto cognosci, nisi quùm ejecta sunt, non potest. Maximè tamen in hís quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concreti confertique pili reperiuntur: in his verò quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti et cruentæ, quibus alii aliique colores esse consuerunt, ferèque ganglia renituntur. Atheromati subest quasi tenuis pulticula; meliceridi líquidior humor; ideòque pressus circumfluit. Steatomatí pingue quiddam, ídque latissimè patere consuevit; resolvitque totam cutem superpositam sic, ut ea labet, quùm in cæteris sit adstrictior. Omnia, derasa antè, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere: sed steatomatis tunica quoque secanda est, ut effundatur quidquid intùs coiit; quia non facilè à cute et subjectâ carne ea separatur. In cæteris ipsa tunica inviolata servanda est. Protinùs autem alba et intenta se ostendit: tùm scalpelli manubriolo diducenda à cute et carne est, ejiciendaque cum eo quod intùs tenet. Si quandò tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is lædatur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda est. Ubi tota exempta est, committendæ oræ, fibulaque his injicienda, et super medicamentum glutinans dandum

est. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex eâ relictum est, pus moventia adhibenda sunt.

Sect. VII. 1. Sed ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter se multùm distant, sic in oculis, quæ manum postulant, et ipsa diversa sunt, et aliter aliterque curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent pingues gravesque, quæ vix attollere oculos sinunt, levesque pituitæ cursus, sed assiduos, in oculis movent: ferè verò in pueris nascuntur. Oportet, compresso digitis duobus oculo, atque ita cute intentâ, scalpello transversam lineam incidere, suspensâ leviter manu, ne vesica ipsa vulneretur; et ut locus ei patefactus est, ipsa prorumpit: tùm digitis eam apprehendere et evellere: facile autem sequitur. Dein superinungi collyrio debet ex his aliquo quo lippientes oculi superinunguntur; paucissimisque diebus cicatricula inducitur. Molestius est, ubi incisa vesica est; effundit enim humorem, neque posteà, quia tenuis admodùm est, potest colligi. Si fortè id incidit, eorum aliquid imponendum est quæ puri movendo sunt.

2. In eâdem palpebrâ supra pilorum locum, tuberculum parvulum nascitur, quod à similitudine hordei à Græcis κριθὴ nominatur: tunicâ quiddam quod difficulter maturescit, comprehensum est. Id vel calido pane, vel cerâ subindè calefactâ foveri oportet sic, ne nimius is calor sit, sed facilè eâ parte sustineatur: hâc enim ratione sæpè discutitur, interdùm concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello dividi debet, et quidquid intùs humoris est, exprimi; eodem deindè vapore posteà quoque foveri et superinungi, donec ad sanitatem perveniat.

3. Alia quoque quædam in palpebris huic non dissimilia nascuntur; sed neque utique figuræ ejusdem, et

mobilia, simul atque digito hùc vel illùc impelluntur: quæ quia grandini similia sunt, ideò χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, ab exteriore parte; si sub cartilagine, ab interiore: dein scalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus sunt. Ac, si intùs plaga est, inungenda primùm lenibus, deindè acrioribus: si extrà, superdandum emplastrum quo id glutinetur.

4. Unguis verò, quod πτερύγιον Græci vocant, est membranula nervosa quæ oriens ab angulo, nonnumquàm ad pupillam quoque pervenit, eique officit: sæpiùs à narium, interdùm etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur: si inveteravit, jamque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Post abstinentiam verò unius diei, vel adversus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic aversus, ut in gremium ejus caput resupinus effundat. Quidam, si in sinistro oculo vitium est, adversum; si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico: sed ab hoc, si ille adversus est, inferiorem; si supinus, superiorem. Tùm idem medicus hamulum acutum, paulùm mucrone intùs recurvato, subjicere extremo ungui debet, eumque infigere, atque eam quoque palpebram tradere alteri, ipse hamulo apprehenso levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente, deindè acum ponere, lini duo capita apprehendere, et per ea erecto ungue, si quâ parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat: deindè invicem modò remittere, modò attrahere sic, ut et initium ejus et finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est, ne vel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem, vel

ex angulo quoque caruncula abscindatur, quæ, si vehementiùs unguis ducitur, sequitur, ideòque decidit: abscissâ, patescit foramen, per quod posteà semper humor descendit : ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noscendus est, qui ubi satis constitit, non nimiùm adducto ungue, scalpellus adhibendus est; deindè sic excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eò deindè ex melle linamentum superdandum est, supràque linteolum, et aut spongia aut lana succida; proximisque diebus diducendus quotidiè oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur, si quidem id quoque tertium periculum accedit; eodemque modo linamentum imponendum, ac novissimè inungendum collyrio quo ulcera ad cicatricem perducuntur. Sed ea curatio vere esse debet, aut certè ante hiemem : de quâ re ad plura loca pertinente semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt. Alia in quibus eligere tempus non licet, sed utendum est eo quod incidit, sicut in vulneribus et in fistulis : alia in quibus nullus dies urget, et exspectare tutissimum et facile est, sicut evenit in iis quæ et tardè increscunt, et dolore non cruciant : in his ver exspectandum est; aut si quid magis pressit, melior tamen autumnus est quàm æstas vel hiems; atque is ipse medius, jam fractis æstibus, nondùm ortis frigoribus. Quò magis autem necessaria pars erit quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo subjecta est: et sæpè quò major plaga facienda, eò magis hæc temporis ratio servabitur.

5. Ex curatione verò unguis, ut dixi, vitia nascuntur, quæ ipsa aliis quoque de causis oriri solent. Interdùm enim fit in angulo, parùm ungue exciso vel aliter, tuberculum quod palpebras parùm diduci patitur: ἐγκανθὶς græcè nominatur. Excipi hamulo et circumcidi debet;

hîc quoque diligenter temperatâ manu : ne quid ex ipso angulo abscidatur. Tùm exiguum linamentum respergendum est vel cadmiâ, vel atramento sutorio, inque eum angulum, diductis palpebris, inserendum, supràque eodem modo deligandum, proximisque diebus similiter nutriendum, ut primo tantùm aquâ egelidâ vel etiam frigidâ foveatur.

6. Interdùm inter se palpebræ coalescunt, aperirique non potest oculus. Cui malo solet etiam illud accedere, ut palpebra cum albo oculi cohærescat; scilicet cùm in utrovis fuit ulcus negligenter curatum : sanescendo enim quod diduci potuit et debuit, glutinavit : ἀγκυλοϐλέφαρον sub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantùm inter se cohærentes non difficulter didûcuntur; sed interdùm frustrà, nam rursùs glutinantur. Experiri tamen oportet, quia benè res sæpius cedit. Igitur aversum specillum inserendum, diducendæque eo palpebræ sunt; deindè exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At ubi albo ipsius oculi palpebra inhæsit, Heraclides Tarentinus auctor est, adverso scalpello subsecare magnâ cum moderatione, ut neque ex oculo neque ex palpebrâ quidquam abscidatur, ac si necesse est, ex palpebrâ potiùs. Post hæc inungatur oculus medicamentis quibus aspritudo curatur; quotidièque palpebra vertatur, non solùm ut ulceri medicamentum inducatur, sed etiam ne rursùs inhæreat; ipsique etiam præcipiatur, ut sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutum esse neminem memini : Meges se quoque multa tentasse, neque unquàm profuisse, quia semper iterùm oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodidit.

7. Etiamnum in angulo qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parva fistula aperitur, per quam pituita assiduè destillat : αἰγίλωπα Græci vocant. Idquè

assiduè malè habet oculum; nonnumquàm etiam, exeso osse, usque ad nares penetrat. Id quoque interdùm naturam carcinomatis habet: ubi intentæ venæ et æquatæ sunt, color pallet, cutis dura est, et levi tactu irritatur, inflammationemque in eas partes quæ conjunctæ sunt, evocat. Ex his eos qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est, nam mortem quoque ea res maturat; eos verò quibus ad nares tendit, supervacuum; neque enim sanescunt. At quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio, quùm eò non ignotum sit esse difficilem: quantòque angulo propius id foramen est, tantò difficilior est, quoniam perangustum est in quo versari manus possit. Recenti tamen re, mederi facilius est. Sed hamulo autem summum ejus foraminis excipiendum; deindè totum id cavum, sicut in fistulis dixi, usque ad os excidendum; oculoque et cæteris junctis partibus benè obtectis, os ferro adurendum est, vehementiùsque si jam carie vexatum est. Quò crassior huic squama abscedat, quidam adurentia imponunt, ut atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam: quod et tardius, et non idem facit. Osse adusto curatio sequitur eadem quæ in cæteris ustis.

8. Pili verò qui in palpebris sunt, duabus de causis oculum irritare consuerunt: nam modò palpebræ superioris summa cutis relaxatur et procidit; quo fit ut ejus pili ad ipsum oculum convertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit; modò sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinùs intùs ad oculum tendit. Curationes hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitudinem spathæ lata, in ignem conjicienda est: deindè candens sublatâ palpebrâ sic, ut ejus perniciosi pili in conspectum curantis veniant, super ipsis pilorum radicibus ab angulo immittenda est, ut ea tertiam partem

palpebræ transsuat : deindè iterùm tertiòque usque ad alterum angulum : quo fit, ut omnes pilorum radices adustæ emoriantur. Tùm superimponendum medicamentum est quod inflammationem prohibeat; atque ubi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillimè autem id genus sanescit. Quidam aiunt acu transsui juxta pilos in exteriorem partem palpebræ oportere, eamque transmitti duplicem capillum muliebrem ducentem, atque ubi acus transiit, in ipsius capilli sinum, quà duplicatur, pilum esse conjiciendum, et per eum in superiorem palpebræ partem attrahendum, ibique corpori agglutinandum, et imponendum medicamentum quo foramen quoque glutinetur; sic enim fore ut is pilus in exteriorem partem posteà spectet. Id primùm fieri non potest, nisi in pilo longiore, quùm ferè breves eo loco nascantur : deindè, si plures pili sunt, necesse est longum tormentum, quùm toties acus trajecta magnam inflammationem moveat. Novissimè quùm humor aliquis ibi subsit, oculo et antè per pilos et tùm per palpebræ foramina affecto, vix fieri potest ut gluten quo vinctus est pilus, non resolvatur; eoque fit, ut is eo unde vi abductus est, redeat. Ea verò curatio quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii : siquidem oportet, contecto oculo, mediam palpebræ cutem, sive ea superior sive inferior est, apprehendere digitis ac sic levare, tùm considerare quantulo detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat. Siquidem hìc quoque duo pericula circumstant; si nimiùm fuerit excisum, ne contegi oculus non possit; si parùm, ne nihil actum sit, et frustrà sectus aliquis sit. Quà deindè incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum est sic, ut inter oram quæ pilos continet, et propiorem ei lineam, aliquid relinquatur quod apprehendere acus posteà possit. His constitutis, scal-

pellus adhibendus est, et si superior palpebra est, antè, si inferior, posteà propiùs ipsis pilis incidendum : initiumque faciendum in sinistro oculo ab eo angulo qui tempori, in dextro, ab eo qui naribus propior est; idque quod inter duas lineas est, excidendum. Deindè oræ vulneris inter se simplici suturâ committendæ, operiendusque oculus est : et si parùm palpebra descendet, laxanda sutura; si nimiùm, aut adstringenda, aut etiam rursùs tenuis habenula ab ulteriore orâ excidenda. Ubi secta est, aliæ suturæ adjiciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc in superiore palpebrâ sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursùm spectent : idque, si levis inclinatio est, etiam solum satis tuetur : inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia ex aquâ frigidâ expressa super deliganda est. Postero die glutinans emplastrum injiciendum : quarto suturæ tollendæ, et collyrio quod inflammationes reprimit, superinungendum.

9. Nonnunquâm autem, nimiùm sub hâc curatione excisâ cute, evenit ut oculus non contegatur; idque interdùm etiam aliâ de causâ fit : λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimiùm palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest; si exiguum, mederi licet. Paulùm infra supercilium cutis incidenda est lunatâ figurâ, cornibus ejus deorsùm spectantibus. Altitudo esse plagæ usque ad cartilaginem debet, ipsâ illâ nihil læsâ: nam si ea incisa est, palpebra concidit, neque attolli posteà potest. Cutis igitur tantùm diducta sit, ut paulùm in imâ oculi orâ descendat, hiante scilicet super plagam, in quam linamentum conjiciendum est, quod et conjungi diductam cutem prohibeat, et in medio carunculam citet, quæ ubi eum locum implevit, posteà rectè oculus operitur.

10. Ut superioris autem palpebræ vitium est, quo

parùm descendit, ideòque oculum non contegit, sic inferioris, quo parùm sursùm attollitur, sed pendet et hiat, neque potest cum superiore committi. Atque id quoque evenit interdùm ex simili vitio curationis, interdùm etiam senectute: ἐκτρόπιον Græci vocant. Si ex malâ curatione est, eadem ratio medicinæ est quæ suprà posita est: plagæ tantùm cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda sunt: si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecùs adurendum est; deindè melle inungendum, et à quarto die vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

11. Hæc ferè circà oculum in angulis palpebrisque incidere consueverunt: in ipso autem oculo nonnunquàm summa attollitur tunica, sive ruptis intùs membranis aliquibus, sive laxatis, et similis figura acino fit: undè id σταφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex est: alterâ, ad ipsas radices per medium transsuere acu duo lina ducente; deindè alterius lini duo capita ex superiore parte, alterius ex inferiore adstringere inter se, quæ paulatim secando id excidant. Alterâ, in summâ parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere, deindè spodium aut cadmiam infriare. Utrolibet autem facto, album ovi lanâ excipiendum et imponendum; posteàque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, et lenibus medicamentis ungendus est.

12. Clavi autem vocantur callosa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infràque eam excidere, deindè lenibus medicamentis inungere.

13. Suffusionis jam aliàs feci mentionem, quia qùm recens incidit, medicamentis quoque sæpè discutitur: sed ubi vetustior facta est, manûs curationem deside-

rat, quæ inter subtilissimas haberi potest. De quâ antequàm dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est: cujus cognitio quùm ad plura loca pertineat, tùm vel præcipuè ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas, ex quibus superior à Græcis κερατοειδὴς vocatur: ea, quâ parte alba est, satis crassa, pupillæ loco extenuatur. Huic interior adjuncta est mediâ parte quâ pupilla est, modico foramine concava, circà tenuis, ulterioribus partibus ipsa quoque plenior, quæ χοριοειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ, quùm interiora oculi cingant, rursùs sub his coëunt, extenuatæque et in unum coactæ per foramen quod inter ossa est, ad membranas cerebri perveniunt, eisque inhærescunt. Sub his autem quâ parte pupilla est, locus vacuus est: deindè infrà rursùs tenuissima tunica quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominavit. Ea media subsidit, eoque cavo continet quiddam, quod à vitri similitudine ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque liquidum neque aridum est, sed quasi concretus humor, ex cujus colore pupillæ color vel niger est vel cæsius, quùm summa tunica tota alba sit. Id autem superveniens ab interiore parte membranula includit: sub his gutta humoris est, ovi albo similis, à quâ videndi facultas proficiscitur: κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur.

14. Igitur vel ex morbo vel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis, quà locum vacuum esse proposui: isque paulatìm indurescens interiori potentiæ se opponit: vitiique ejus plures species sunt; quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem verò habet marinæ aquæ vel ferri nitentis, et à latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi, amissâ naturali figurâ, in aliam vertit, si suffusioni color cæruleus est, aut auro simi-

lis, si labat illa, et hàc atque illàc movetur, vix unquàm succurritur. Ferè verò pejor est, quæ ex graviore morbo majoribusve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta est. Neque idonea curationi senilis ætas est, quæ sine novo vitio tamen aciem hebetem habet. Ac ne puerilis quidem, sed inter has media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concavus satis opportunus est, atque ipsius suffusionis quædam maturitas est. Exspectandum igitur est donec jam non fluere, sed duritie quâdam concrevisse videatur. Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet, pridiè ab omnibus abstinere. Post hæc in adverso sedili homo collocandus est loco lucido, lumini adverso sic, ut contrà medicus paulò altiùs sedeat: à posteriore autem parte caput ejus qui curabitur, minister contineat, ut immobile id præstet; nam levi motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterum lanâ impositâ et deligatâ; curari verò sinister oculus dextrâ manu, dexter sinistrâ debet. Tùm acus admovenda est, aut acuta, aut forte non nimiùm tenuis; eaque demittenda, sed rectà, est per summas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi et angulum tempori propiorem, è regione mediæ suffusionis sic, ut ne qua vena lædatur. Neque tamen timidè demittenda est, quia inani loco excipitur: ad quem quùm ventum est, ne mediocriter quidem peritus falli potest, quia prementi nihil renititur. Urbi ergo eò ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est; leviterque ibi verti et paulatìm eam deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deindè eam transiit, vehementiùs imprimi ut inferiori parti insidat. Si hæsit, curatio expleta est: si subindè redit, eadem acu magis concidenda, et in plures partes dissipanda est, quæ singulæ et faci-

liùs conduntur, et minùs quàm latè officiunt. Post hæc educenda acus rectà est, imponendumque est lanâ molli exceptum ovi album, et suprà, quod inflammationem coërceat, atque ita devinciendum. Post hæc opus est quiete, abstinentiâ, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo, qui postero die satis maturè datur, primùm liquido, ne maxillæ laborent; deindè inflammatione finitâ, tali qualis in vulneribus propositus est, quibus, ut aqua quoque diutiùs bibatur, necessariò accedit.

15. De pituitæ quoque tenuis cursu qui oculos infestat, quatenùs medicamentis agendum est, jam explicui. Nunc ad ea veniam quæ curationem manûs postulant. Animadvertimus autem quibusdam nunquàm siccescere oculos, sed semper humore tenui madere: quæ res aspritudinem continuat, et levibus momentis inflammationes et lippitudines excitat, totam deniquè vitam hominis infestat: idque in quibusdam nullâ ope adjuvari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen nosse oportet, ut alteris succurratur, alteris manus non injiciatur. Ac primùm supervacua curatio est in his qui ab infantibus id vitium habent, quia necessariò mansurum est usque mortis diem: deindè non necessaria etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est; siquidem manu nihil adjuvantur: medicamentis et victûs ratione quæ crassiorem pituitam reddit, ad sanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tùm interest pituitam emittant venæ quæ inter calvariam et cutem sunt, an quæ inter membranam cerebri et calvariam. Superiores ferè per tempora oculos rigant; inferiores per eas membranas quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Potest autem adhiberi remedium his quæ supra calvariæ os fluunt; non potest his quæ sub osse. Ac ne his quidem succurritur,

quibus pituita utrinquè descendit, quia, levatâ alterâ parte, nihilominùs altera infestat. Quid sit autem, hâc ratione cognoscitur. Raso capite, ea medicamenta quibus in lippitudine pituita suspenditur, à superciliis usque ad verticem illini debent. Si sicci oculi esse cœperunt, apparet per eas venas quæ sub cute sunt, irrigari; si nihilominùs madent, manifestum est sub osse descendere. Si est tumor, sed levior, duplex vitium est. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos superiores venæ exerceant, ideòque pluribus etiam opitulari licet: idque non in Græciâ tantummodò: sed in aliis quoque gentibus celebre est, adeò ut nulla medicinæ pars magis per nationes quasque exposita sit. Reperti in Græciâ sunt, qui novem lineis cutem capitis inciderent, duabus in occipitio rectis, unâ super eas transversâ, dein duabus super aures, unâ inter eas item transversâ; tribus inter verticem et frontem rectis. Reperti sunt, qui à vertice rectas eas lineas ad tempora deducerent, cognitisque ex motu maxillarum musculorum initiis, leviter super eos cutem inciderent, diductisque per retusos hamos oris, insererent linamenta sic, ut, neque inter se cutis antiqui fines committerentur, et in medio caro incresceret, quæ venas ex quibus humor ad oculos transiret, adstringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à mediâ aure ad mediam alteram aurem, deindè à naribus ad verticem. Tùm ubi lineæ committebantur, scalpello inciderunt, et post sanguinem effusum, os ibidem adusserunt. Nihilominùs autem et in temporibus, et inter frontem atque verticem eminentibus venis, iidem candens ferrum admoverunt. Frequens curatio est venas in temporibus adurere, quæ ferè quidem in ejusmodi malo tument: sed tamen, ut inflentur magisque se ostendant, cervix antè modicè deliganda est; tenui-

busque ferramentis et retusis venæ adurendæ, donec in oculis pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum per quæ humor ferebatur. Valentior tamen medicina est, ubi tenues conditæque venæ sunt, ideòque legi non possunt. Eodem modo cervice deligatâ, retentoque ab ipso spiritu, quò magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora et inter verticem ac frontem; deindè cervice resolutâ, quà notæ sunt, venas incidere, et sanguinem mittere; ubi satis is fluxit, tenuibus ferramentis adurere. Contra tempora quidem, timidè, ne subjecti musculi qui maxillam tenent, sentiant; inter frontem verò et verticem, vehementer, ut squama ab osse secedat. Efficacior tamen etiamnum est Afrorum curatio, qui verticem usque ad os adurunt sic, ut squamam remittat. Sed nihil melius est quàm quod in Galliâ quoque Comatâ fit, ubi venas in temporibus et in superiore capitis parte legunt. Adusta quomodò curanda sint, jam explicui: nunc illud adjicio, neque ut crustæ decidant, neque ut ulcus impleatur, adustis venis, esse properandum, ne vel sanguis erumpat, vel citò pus supprimatur; quùm per hoc siccescere eas partes opus sit, per illud exhauriri opus non sit: si quandò tamen sanguis eruperit, infrianda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ne adurant. Quemadmodùm autem venæ deligendæ sint, quidque lectis his faciendum sit, quùm venero ad crurum varices, dicam.

Sect. VIII. Verùm ut oculi multiplicem curationem etiam manûs exigunt, sic in auribus admodùm pauca sunt quæ in hâc medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel à primo natali die protinùs, vel posteà factâ exulceratione, deindè per cicatricem aure repletâ, ut foramen in eâ nullum sit, ideòque ea audiendi usu careat. Quod ubi incidit, specillo tentandum est, altène id

repletum, an in summo tantùm glutinatum sit. Nam si altè est, prementi non cedit; si in summo, specillum protinùs recipit. Illud attingi non oportet, ne sine effectûs spe distentio oriatur nervorum, et ex eâ mortis periculum sit: hoc facilè curatur. Nam quà cavum esse debet, vel medicamentum aliquod imponendum est ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendum: qùumque id patefactum, et jam ulcus purum est, conjicienda eò pinna est, illita medicamento cicatricem inducente; circaque id, medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam sanescat: quo fit ut, eâ remotâ, posteà facultas audiendi sit. At ubi aures, in viro puta, perforatæ sunt et offendunt, trajicere id cavum celeriter candente acu satis est, ut leviter ejus oræ exulcerentur, aut etiam adurente medicamento idem exulcerare; posteà deindè imponere id quod purget, tùm quod eum locum repleat, et cicatricem inducat. Quòd si magnum id foramen est, sicut solet esse in his qui majora pondera auribus gesserunt, incidere quod superest ad extremum oportet: suprà deindè oras scalpello exulcerare, et posteà suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire: quæ res qùum labris quoque et naribus fieri possit, eamdemque curationem habeat, simul explicanda est.

Sect. IX. Curta igitur in his tribus, ac si qua parva paria sunt, curari possunt: si qua majora sunt, aut non recipiunt curationem, aut ità per hanc ipsam deformantur, ut minùs indecora antè fuerint. Atque in aure quidem et naribus deformitas sola timeri potest: in labris verò si nimiùm contracta sunt, usûs quoque necessariò jactura fit, quia minùs facilè et cibus assumitur, et sermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus, sed ex vicino adducitur: quod in levi mutilatione, et

nihil eripere, et fallere oculum potest; in magnâ non potest. Neque senile autem corpus, neque quod mali habitûs est, neque in quo difficulter ulcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est; quia nusquàm celeriùs cancer occupat, aut difficiliùs tollitur. Ratio curationis ejusmodi est. Id quod curtum est, in quadratum dirigere oportet, ab interioribus ejus angulis lineas transversas incidere, quæ citeriorem partem ab ulteriore ex toto diducant: deindè ea quæ sic reposuimus, in unum adducere. Si non satis junguntur, ultra lineas quas antè fecimus, alias duas lunatas et ad plagam conversas immittere, quibus summa tantùm cutis diducatur: sic enim fit, ut faciliùs quod adducitur, sequi possit: quod non vi cogendum est, sed ità adducendum, ut ex facili subsequatur, et dimissum non multùm recedat. Interdùm tamen ab alterâ parte cutis haud omninò adducta deformem, quem reliquit, locum reddit. Hujusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est. Ergò neque ex imis naribus, neque ex medio naso imisve narium partibus, neque ex angulis labrorum quidquam attrahere tentabimus: utrinquè autem petemus, si quid summis naribus, si quid imis, si quid aut medio naso, aut mediis naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdùm etiam duobus locis curta esse consuerunt: sed eadem ratio curandi est. Si cartilago in eo quod incisum est, eminet, excidenda est; neque enim aut glutinatur, aut acu tutò trajicitur. Neque longè tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinquè coïtus puris fieri possit. Tùm junctæ oræ inter se suendæ sunt, utrinquè cute apprehensâ, et quà priores lineæ sunt, eà quoque suturæ injiciendæ sunt. Siccis locis, uti naribus, illita spuma argenti satis proficit. In ulteriores verò lunatasque plagas linamentum dandum est, ut caro increscens vulnus impleat: summâque curâ quod ità su-

tum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergò etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ, rursùsque idem medicamentum injiciendum : ferèque septimo die glutinatum est. Tùm suturæ eximi, et ulcus ad sanitatem perduci debet.

Sect. X. Polypum verò qui in naribus nascitur, præcipuè ferro curari jam aliàs posui. Ergò etiam hunc ferramento acuto in modum spathæ facto resolvere ab osse oportet, adhibitâ diligentiâ, ne infrà cartilago lædatur, in quâ difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est : tùm implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento quo sanguis supprimitur, eoque naris leviter implenda. Sanguine suppresso, linamento ulcusculum purgandum est. Ubi purum est, eò pinna, eodem modo quo in aure suprà positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intùs demittenda, donec ex toto id sanescat.

Sect. XI. Id autem vitium quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodùm manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res rarò ad sanitatem satis proficit, quùm aliquod in ipsâ curationè tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel subtilem fistulam, vel enodem scriptorium calamum in narem esse conjiciendum, donec sursùm ad os perveniat: tùm per id, tenue ferramentum candens dandum esse ad ipsum os, deindè adustum locum purgandum esse ærugine et melle: ubi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab imâ parte ad os, ut et conspici locus possit, et faciliùs candens ferramentum admoveri : tùm sui narem debere, et adustum quidem ulcus eâdem ratione curari: suturam verò illini vel spumâ argenti, vel alio glutinante.

SECT. XII. 1. In ore quoque quædam manu curantur, ubi in primis dentes nonnunquàm moventur, modò propter radicum imbecillitatem, modò propter gingivarum arescentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admoveri, ut leviter attingat, non insidat. Adustæ gingivæ melle illinendæ, et mulso eluendæ sunt. Ut pura ulcera esse cœperunt, arida medicamenta infrianda sunt ex his quæ reprimunt. Si verò dens dolores movet, eximique eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo resolvatur: tùm is concutiendus est. Eademque facienda, donec benè moveatur: nam dens hærens cum summo periculo evellitur, ac nonnunquàm maxilla loco movetur: idque etiam majore periculo in superioribus dentibus fit, quia potest tempora oculosque concutere. Tùm, si fieri potest, manu; si minùs, forfice, dens excipiendus est. Ac si exesus est, antè id foramen vel linamento vel benè accommodato plumbo replendum est, ne sub forcipe confringatur. Rectà verò forfex ducenda est, ne inflexis radicibus os rarum cui dens inhæret, parte aliquâ frangatur: neque ideò nullum ejus rei periculum est, utique in dentibus brevibus qui ferè longiores radices non habent: sæpè enim forfex quùm dentem comprehendere non possit, aut frustrà comprehendat, os gingivæ prehendit et frangit. Protinùs autem ubi plus sanguinis profluit, scire licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergò specillo conquirenda est testa quæ recessit, et vulsellâ protrahenda est. Si non sequitur, incidi gingiva debet, donec labans ossis testa recipiatur. Quòd si factum statim non est, indurescit extrinsecùs maxilla sic, ut is hiare non possit, foris imponendum calidum ex farinâ et fico cataplasma est, donec ibi pus moveatur: tùm incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens

ossis fracti nota est: itaque etiam tùm id extrahi convenit: nonnunquàm etiam, eo læso, fistula fit quæ eradi debet. Dens autem scaber, quâ parte niger est, radendus est, illinendusque rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars, et altera myrrhæ sit adjecta: continendumque ore crebrò vinum meracum: atque in eo casu velandum caput, ambulatione multâ, frictione capitis, cibo non acri utendum est. At si ex ictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his qui benè hærent vinciendi sunt: continendaque ore reprimentia, ut vinum in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens conjecta sit. Si quandò etiam in pueris ante alter dens nascitur quam prior excidat is qui cadere debuit, circumpurgandus et evellendus est; is autem qui natus est in locum prioris, quotidiè digito adurgendus, donec ad justam magnitudinem perveniat. Quotiescunquè dente exempto radix relicta est, protinùs ea quoque ad id facto forfice, quem ῥιζάγραν Græci vocant, eximenda est.

2. Tonsillas autem quæ post inflammationes induruerunt (ἀντιάδες autem à Græcis appellantur,) quùm sub levi tunicâ sint, oportet digito circumradere et evellere: si ne sic quidem resolvuntur, hamulo excipere et scalpello excidere: tùm ulcus aceto eluere, et illinire vulnus medicamento quo sanguis supprimitur.

3. Uva si cum inflammatione descendit, dolorique est, et subrubicundi coloris, præcidi sine doloris periculo non potest; solet enim multum sanguinem effundere: itaque melius est his uti quæ aliàs proposita sunt. Si verò inflammatio quidem nulla est, nihilominùs autem ea ultra justum modum à pituitâ diducta est, et tenuis, acuta, alba est, præcidi debet: itemque si ima livida et crassa, summa verò tenuis est. Neque quidquam commodius est, quàm vulsellâ prehendere, sub eâque quod

volumus, excidere. Neque enim ullum periculum est, ne plus minùsve præcidatur, quùm liceat tantum infra vulsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est; idque præcidere quo longior uva est quàm esse naturaliter debet. Post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proximè posui.

4. Lingua verò quibusdam cum subjectâ parte, à primo natali die, juncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt. Horum extrema lingua vulsellâ prehendenda est, sub eâque membrana incidenda; magnâ curâ habitâ, ne venæ quæ juxtà sunt, violentur, et profusione sanguinis noceant. Reliqua curatio vulneris in prioribus posita est. Et plerique quidem ubi consanuerunt, loquuntur: ego autem cognovi, qui, succisâ linguâ, quùm abundè super dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. Adeò in Medicinâ, etiam ubi perpetuum est quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod sequi convenit.

5. Sub linguâ quoque interdùm aliquid abscedit, quod ferè consistit in tunicâ, doloresque magnos movet: quod si exiguum est, incidi semel satis est: si majus, summa cutis usque ad tunicam excidenda est, deindè utrinquè oræ hamulis excipiendæ, et tunica undiquè circumdata liberanda est; magnâ diligentiâ per omnem curationem habitâ, ne qua major vena incidatur.

6. Labra autem sæpè finduntur, eaque res habet cum dolore etiam hanc molestiam, quòd sermo prohibetur, qui subindè eas rimas cum dolore diducendo sanguinem citat. Sed has, si in summo sunt, medicamentis curare commodius est quæ ad ulcera oris fiunt. Si verò altiùs descenderunt, necessarium est tenui ferramento adurere; quod spathæ simile, quasi transcurrere, non imprimi debet. Posteà facienda eadem sunt quæ in auribus adustis exposita sunt.

Sect. XIII. At in cervice, inter cutem et asperam arteriam, tumor increscit, βρογχοκήλην Græci vocant, quo, modò caro hebes, modò humor aliquis melli aquæve similis, includitur; interdùm etiam minutis ossibus pili immixti. Ex quibus quidquid est tunicâ continetur, potest autem adurentibus medicamentis curari, quibus summa cutis cum subjectâ tunicâ exeditur: quo facto, sive humor est, profluit; sive quid densius, digitis educitur: tùm ulcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio brevior est. Medio tumore una linea inciditur usque ad tunicam: deindè vitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totusque cum velamento suo eximitur. Tùm aceto, cui vel salem vel nitrum aliquis adjecit, eluitur, oræque unâ suturâ junguntur, cæteraque eadem quæ in aliis suturis superinjiciuntur: leniter deindè, ne fauces urgeat, deligatur. Si quandò autem tunica eximi non potuerit, intùs inspergenda adurentia, linamentisque id curandum est, et cæteris pus moventibus.

Sect. XIV. Sunt etiam circa umbilicum plura vitia, de quibus propter raritatem inter auctores parùm constat. Verisimile est autem id à quoque prætermissum, quod ipse non cognoverat, à nullo id quod non viderat, fictum. Commune omnibus est umbilicum indecorè prominere. Causæ requiruntur: Meges tres has posuit: modò intestinum eò irrumpere, modò omentum, modò humorem. Sostratus nihil de omento dixit: duobus iisdem adjecit carnem ibi interdùm increscere, eamque modò integram esse, modò carcinomati similem. Gorgias ipse quoque omenti mentionem omisit: sed eadem tria causatus, spiritum quoque interdùm eò dixit irrumpere. Heron, omnibus his quatuor positis, et omenti mentionem habuit, et ejus quod simul et omentum et intestinum habuerit. Quid autem horum sit, his indi-

ciis cognoscitur. Ubi intestinum prolapsum est, tumor neque durus, neque mollis est, omni frigore minuitur: non solùm sub omni calore, sed etiam retento spiritu, crescit. Sonat interdùm, atque ubi resupinatus est aliquis, delapso intestino, ipse desidit. Ubi verò omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior et ab imâ parte, latus, extenuatus in verticem est; si quis apprehendit, elabitur. Ubi utrumque est, indicia quoque mixta sunt, et inter utrumque mollities: at caro durior est, semperque, etiam resupinato corpore, tumet, prementique non cedit, prioribus facilè cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet quas in carcinomate exposui. Humor autem si premitur, circumfluit: at spiritus pressus cedit, sed protinùs redit, resupinato quoque corpore, tumorem in eâdem figurâ tenet. Ex his id quod ex spiritu vitium est, medicinam non admittit: caro quoque carcinomati similis cum periculo tractatur; itaque omittenda est. Sana excidi debet, idque vulnus linamentis curari. Humorem quidam, vel inciso summo tumore, effundunt, et vulnus iisdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse, res ipsa testatur, ut in uterum, sive intestinum sive omentum est, delabatur. Sinus verò umbilici, tùm vacuus, à quibusdam duabus regulis exceptus est, vehementerque earum capitibus deligatis, ibi emoritur: à quibusdam ad imum acu trajectâ duo lina ducente, deindè utriusque lini duobus capitibus diversæ partes adstrictæ: quod in uvâ quoque oculi fit; nam, sic, id, quod supra vinculum est, moritur. Adjecerunt quidam ut, antequàm vincirent, summum unâ lineâ inciderent quò faciliùs, digito demisso, quod illùc irrupisset, depellerent; tùm deindè vinxerunt. Sed abundè est jubere spiritum continere, ut tumor quantus maximus esse potest, se ostendat,

tùm imam basim ejus atramento notare, resupinatoque homine, digitis tumorem eum premere, ut si quid delapsum non est, manu cogatur. Post hæc umbilicum attrahere, et quà nota atramenti est, lino vehementer adstringere: deindè partem superiorem aut medicamentis aut ferro adurere, donec emoriatur; atque, ut cætera usta, ulcus nutrire. Idque non solùm ubi intestinum vel omentum vel utrumque est, sed etiam ubi humor est, optimè proficit. Sed antè quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neque infans, neque aut robustus annis aut senex aptus est, sed à septimo ferè anno ad quartum decimum. Deindè ei corpus idoneum est id quod integrum est: at quod mali habitûs est, quodque papulas, impetigines, similiaque habet, idoneum non est. Levibus quoque tumoribus facilè subvenitur; at in eorum, qui nimis magni sunt, curatione periculum est. Tempus autem anni et autumnale et hibernum vitandum est: ver idoneum maximè est, ac prima æstas non aliena est. Præter hæc abstinere pridiè debet: neque id satis est; sed alvus quoque ei ducenda est, quò faciliùs omnia quæ excesserunt, intra alvum considant.

Sect. XV. Aquam his qui hydropici sunt, emitti oportere aliàs dixi: nunc quemadmodùm id fiat, dicendum. Quidam autem sub umbilico, ferè quatuor interpositis digitis a sinistrâ parte, quidam ipso umbilico perforato, id facere consuerunt: quidam cute primùm adustâ, deindè interiore abdomine inciso; quia, quod per ignem divisum est, minùs celeriter coit. Ferramentum autem demittitur, magnâ curâ habitâ, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, ut ferè tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat: demittendumque ita est, ut membranam quoque transeat quà caro ab inte-

riore parte finitur : eò tùm plumbea aut ænea fistula conjicienda est, vel recurvatis in exteriorem partem labris, vel in mediâ circumsurgente quâdam morâ, ne tota intùs delabi possit. Hujus ea pars quæ intrà, paulò longior esse debet quàm quæ extrà, ut ultra ulteriorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor est : atque ubi major pars ejus evocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, et in vulnere, si id ustum non est, relinquenda : deindè per insequentes dies circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiam non ustâ cute, protinùs fistulam recipiunt, et super vulnus spongiam, ex aquâ frigidâ expressam, vel ex aceto deligant : deindè, postero die, rursùs fistulam demittunt, quod recens vulnus paulùm diductum patitur, ut si quid humoris superest, emittatur : idque bis ita fecisse contenti sunt.

Sect. XVI. Nonnunquàm autem venter ictu aliquo perforatur, sequiturque ut intestina evolvantur. Quod ubi incidit, protinùs considerandum est, an integra ea sint, deindè an his color suus maneat. Si tenuius intestinum perforatum est, nihil profici posse jam retuli. Latius intestinum sui potest; non quòd certa fiducia sit, sed quòd dubia spes certâ desperatione sit potior; interdùm enim glutinatur. Tùm si utrumlibet intestinum lividum, aut pallidum, aut nigrum est, quibus illud quoque necessariò accedit, ut sensu careat, medicina omnis inanis est. Si verò adhuc ea sui coloris sunt, cum magnâ festinatione succurrendum est; momento enim alienatur externo et insueto spiritu circumdata. Resupinandus autem homo est, coxis erectioribus : et si angustius vulnus est, quàm ut intestina commodè refundantur, incidendum est donec satis pateat. Ac si jam sicciora intestina sunt, perluenda aquâ sunt, cui paul-

lùm admodùm olei sit adjectum. Tùm minister oras vulneris leniter diducere manibus suis, vel etiam duobus hamis membranæ interiori injectis, debet : medicus priora semper intestina quæ posteriora prolapsa sunt, condere sic, ut orbium singulorum locum servet. Repositis omnibus, leniter homo concutiendus est : quo fit, ut per se singula intestina in suas sedes diducantur, et in his considant. His conditis, omentum quoque considerandum est, ex quo, si quid jam nigri et emortui est, forfice excidi debet : si quid integrum est, leniter super intestina deduci. Sutura autem, neque summæ cutis, neque interioris membranæ per se satis proficit, sed utriusque. Et quidem duobus linis injicienda est, et spissior quàm alibi, quia et rumpi faciliùs motu ventris potest, et non æquè magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ : et priùs interiori membranæ sutura injicienda est sic, ut sinistra manus in dexteriore orâ, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsâ, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. Quo fit ut ab intestinis ea pars semper acuum sit quæ retusa est. Semel utrâque parte trajectâ, permutandæ acus inter manus sunt, ut ea sit in dextrâ quæ fuit in sinistrâ; ea veniat in sinistram, quam dextra continuit : iterùmque eodem modo per oras immittendæ sunt : atque ita tertiò et quartò, deincepsque permutatis inter manus acubus, includenda plaga. Post hæc eadem fila, eædemque acus ad cutem transferendæ ; similique ratione ei quoque parti sutura injicienda, semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda, quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto expressam accedere debere manifestius est, quàm ut semper dicendum sit. Impositis his, leniter deligari venter debet.

Sect. XVII. 1. Interdùm tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutiùs spiritu, vel sub gravi fasce, interior abdominis membrana, superiore cute integrâ, rumpitur. Quod feminis quoque ex utero sæpè evenire consuevit; fitque præcipuè circa ilia. Sequitur autem, quùm superior caro mollis sit, ut non satis intestina contineat, hisque intenta cutis indecorè intumescat. Atque id quoque aliter ab aliis curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam basim immissis, sic utrinquè devinciunt, quemadmodùm et in umbilico et in uvâ positum est, ut quidquid supra vinculum est, emoriatur: quidam medium tumorem excidunt ad similitudinem myrtacei folii: quod semper eodem modo servandum esse jam posui, et tùm oras suturâ jungunt. Commodissimum est autem, resupinato corpore, experiri manu, quâ parte is tumor maximè cedat; quia necesse est eâ parte rupta membrana sit, quâque integra est, eâ magis obnitatur: tùm quâ rupta videbitur, immittendæ scalpello duæ lineæ sunt, ut, exciso medio, interior membrana utrinquè recentem plagam habeat; quia quod vetus est, suturâ non coit. Loco patefacto, si quâ parte membrana non novam plagam sed veterem habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantùm oras ejus exulceret. Cætera quæ ad suturam reliquamque curationem pertinent, suprà comprehensa sunt.

2. Præter hæc evenit ut in quorundam ventribus varices sint: quarum, quia nulla alia curatio est, quàm quæ in cruribus esse consuevit, tùm eam partem explanaturus, hanc quoque eò differo.

Sect. XVIII. Venio autem ad ea quæ in naturalibus partibus circa testiculos ori solent: quæ quò faciliùs explicem, priùs ipsius loci natura paucis properanda est. Igitur testiculi simile quiddam medullis habent: nam sanguinem non emittunt, et omni sensu carent: dolent

autem in ictibus et inflammationibus tunicarum quibus hi continentur. Dependent verò ab inguinibus per singulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant, cum quorum utroque binæ descendunt et venæ et arteriæ. Hæc autem tunicâ conteguntur tenui, nervosâ, sine sanguine, albâ, quæ ἐλυτροειδὴς à Græcis nominatur: super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer imâ parte inhæret: δαρτὸν Græci vocant. Multæ deindè membranulæ venas et arterias eosque nervos comprehendunt; atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus leves parvulæque sunt. Hactenùs propria utrique testiculo et velamenta et auxilia sunt: communis deindè utrique omnibusque interioribus sinus est, qui etiam conspicitur à nobis: ὀσχεὸν Græci, scrotum nostri vocant; isque ab imâ parte mediis tunicis leviter innexus, à superiore tantùm circumdatus est. Sub hoc igitur plura vitia esse consuerunt: quæ modò, ruptis tunicis quas ab inguinibus incipere proposui, modò his integris, fiunt. Si quidem interdùm vel ex morbo primùm inflammatur, deindè posteà pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinùs rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit; tùm pondere eò devolvitur aut omentum aut etiam intestinum: idque, ibi repertâ viâ, paulatìm ab inguinibus in inferiores quoque partes nisum, subindè nervosas tunicas, et ob id ejus rei patientes, diducìt: ἐντεροκήλην et ἐπιπήλοκλην Græci vocant: apud nos indecorum, sed commune his herniæ nomen est. Deindè, si descendit omentum, nunquàm in scroto tumor tollitur, sive inedia fuit, sive corpus huc illùcve conversum, aut alio quovis modo collocatum: itemque, si retentus est spiritus, non magnoperè increscit; tactu verò inæqualis est, et mollis et lubricus. At si intestinum quoque descendit, tumor is sine inflammatione modò minuitur,

modò increscit : estque ferè sine dolore ; et, quùm conquiescit aliquis aut jacet, interdùm ex toto desidit, interdùm sic dividitur, ut in scroto exiguæ reliquiæ maneant ; at clamore et satietate, et si sub aliquo pondere is homo nisus est, crescit ; frigore omni contrahitur, calore diffunditur ; estque tùm scrotum et rotundum, et tactu læve ; idque quod subest, lubricum est : si pressum est, ad inguen revertitur ; dimissumque iterùm cum quodam quasi murmure devolvitur. Et id quidem in levioribus malis evenit : nonnunquàm autem, stercore accepto, vastiùs tumet, retròque compelli non potest, affertque tùm dolorem et scroto, et inguinibus et abdomini. Nonnunquàm stomachus quoque affectus, primùm rufam bilem per os reddit, deindè viridem, quibusdam etiam nigram. Integris verò membranis, interdùm eam partem humor distringit. Atque ejus quoque species duæ sunt : nam vel inter tunicas is increscit vel in membranis quæ ibi circa venas et arterias sunt, ubi hæ gravatæ occalluerunt. Ac ne ei quidem humori qui inter tunicas est, una sedes est : nam modo inter summam et mediam, modo inter mediam et imam consistit. Græci communi nomine quidquid est, ὑδροκήλην appellant : nostri verò, scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hæc quoque sub eodem nomine quo priora, habent. Signa autem quædam communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur ; propria, quibus locus. Humorem subesse discimus, si tumor est nunquàm ex toto se remittens, sed interdùm levior aut propter famem aut propter febriculam, maximèque in pueris ; isque mollis est, si non nimius humor subest : at si is vehementer increvit, renititur sicut uter repletus et arctè adstrictus. Venæ quoque in scroto inflantur, et, si digito pressimus, cedit humor, circumfluensque id quod non premitur, attollit, et tanquàm in vitro cornuve per scrotum

apparet, isque, quantùm in ipso est, sine dolore est. Sedes autem ejus sic deprehenditur. Si inter summam mediamque tunicam est, cum digitis duobus pressimus, paulatîm humor inter eos revertens subit; scrotum ipsius et albidius est: si ducitur, aut nihil, aut paululùm intenditur; testiculus eâ parte neque visu neque tactu sentitur. At si sub mediâ tunicâ est, intentum scrotum magis se attollit, adeò ut superior coles sub tumore eo delitescat. Præter hæc, æquè integris tunicis, ramex innascitur: κίρσοκήλην Græci appellant, venæ intumescunt: eæque intortæ conglomeratæque ad superiorem partem, vel ipsum scrotum implent, vel mediam tunicam vel imam: interdùm etiam, sub imâ tunicà, circa ipsum testiculum nervumque ejus, increscunt. Ex his eæ quæ in ipso scroto sunt, oculis patent: hæ verò quæ mediæ imæve tunicæ insident, ut magis conditæ, non æquè quidem cernuntur; sed tamen etiam visui subjectæ sunt: præterquàm etiam quòd et tumoris aliquid est pro venarum magnitudine et modo: et id prementi magis renititur, ac per ipsos venarum toros inæquale est; et quâ parte id est, testiculus magis justo dependet. Quùm verò etiam super ipsum testiculum nervumque ejus id malum increvit, aliquantò longiùs testiculus ipse descendit, minorque altero fit, ut pote alimento amisso. Rarò, sed aliquandò caro quoque inter tunicas increscit: σαρκοκήλην Græci vocant. Interdùm etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoque affert; et nisi celeriter ea inflammatio conquievit, dolor ad inguina atque ilia pervenit, partesque hæ intumescunt; et nervus ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulque indurescit. Super hæc inguen quoque nonnunquàm ramices implent: βουβωνοκήλην appellant.

Sect. XIX. His cognitis, de curatione dicendum est, in quâ quædam communia omnium sunt, quædam pro-

pria singulorum. Priùs de communibus dicam. Loquar autem nunc de his quæ scalpellum desiderant: nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit simul atque ad species singulas venero. Inciditur autem interdùm inguen, interdùm scrotum. In utrâque curatione homo antè per triduum bibere aquam, pridiè abstinere etiam à cibo debet: ipso autem die collocari supinus; deindè si inguen incidendum est, idque jam pube contegitur, antè radendum est, et tunc extenso scroto, ut cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, quà cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter est, donec summa tunica quæ ipsius scroti est, incidatur, perveniaturque ad eam quæ media est. Plagâ factâ, foramen deorsùm versùs subest. In id demittendus est sinistræ manûs digitus index, ut, diductis intervenientibus membranulis, sinum laxet. Minister autem sinistrâ manu comprehenso scroto, sursùm versùs id debet extendere, et quàm maximè ab inguinibus abducere, primùm cum ipso testiculo, dùm medicus omnes membranulas quæ supra mediam tunicam sunt, si digito diducere non potest, scalpello abscindat: deindè sine eo; ut is elapsus ipsi plagæ jungatur, digitoque indè promatur, et super ventrem cum duabus suis tunicis collocetur. Indè si qua vitiosa sunt, circumcidenda sunt: in quibus quùm multæ venæ discurrant, tenuiores quidem præcidi protinùs possunt: majores verò antè longiore lino deligandæ sunt, ne periculosè sanguinem fundant. Sin media tunica vexata erit, aut sub eâ malum increverit, excidenda ea erit sic, ut altè ad ipsum inguen præcidatur. Infrà tamen non tota demenda est: nam quod ad basim testiculi vehementer cum imâ tunicâ connexum est, excidi sine summo periculo non potest; itaque ibi relinquendum est. Idem in imâ quoque tu-

nicâ, si læsa ea est, faciendum est. Sed non à summâ inguinis plagâ, verùm infrà paululùm ea abscindenda, ne, læsâ abdominis membranâ, inflammationes moveat. Neque tamen nimiùm ex eâ sursùm relinquendum est, ne posteà sinuetur, et sedem eidem malo præstet. Purgatus itaque testiculus, per ipsam plagam, cum venis et arteriis et nervo suo, leniter demittendus est; videndumque ne sanguis in scrotum descendat, neve concretus, aliquo loco maneat. Quæ ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit: lina quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt; quæ, pure orto, sine ullo dolore excident. Ipsi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ sunt, et insuper medicamentum quo glutinetur. Solet interdùm ab alterâ orâ necessarium esse aliquid excidi, ut cicatrix major et latior fiat. Quod ubi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leviter tantùm ponenda sunt, supráque ea quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lanâ succidâ vel spongiâ: cætera eadem quæ, ubi pus moveri debet, adhibenda sunt. At quùm infrà incidi oportet, resupinato homine, subjicienda sub scroto sinistra manus est, deindè id vehementer apprehendum et incidendum. Si parvulum est quod nocet, modicè, ut tertia pars integra ad sustinendum testiculum infrà relinquatur: si majus est, etiam ampliùs, ut paulùm tantummodò ad imum cui testiculus insidere possit, integrum maneat. Sed primò rectus scalpellus quàm levissimâ manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat; tùm inclinandus mucro est, ut transversas membranas secet, quæ inter summam mediamque tunicam sunt. At si vitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet: si sub illâ quoque conditur, etiam illa incidenda est, sicut tertia quoque, si illa vitium tegit. Ubicumquè autem repertum malum est, ministrum ab inferiore parte expri-

mere moderatè scrotum oportet, medicum digito manubriolove scalpelli diductam inferiorem partem tunicæ extrà collocare; deindè eam ferramento, quod, ob similitudinem, corvum vocant, incidere sic, ut in eamdem intrare duo digiti, index et medius, possint. His deindè conjectis, excipienda reliqua pars tunicæ, et inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quidquid est noxium. Quamcumque autem tunicam quis violavit, illam quoque debet excidere, ac mediam quidem, ut suprà dixi, quàm altissimè ad inguen, imam autem paulò infrà. Cæterùm, antequàm excidantur, hæ quoque vinciri lino summæ debent, et ejus lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in illis quoque venis quæ id requisierint. Eo facto, testiculus intùs reponendus est, oræque scroti suturis inter se committendæ, neque iis paucis, ne parùm glutinentur, et longior fiat curatio; neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hìc quoque videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat; tùm imponenda glutinantia sunt. Si quandò autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, incidi subter id debet; purgatoque eo, spongia acri aceto madens circumdari. Deligatum autem vulnus omne quod ex his causis factum est, si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resolvendum; sed bis die tantùm aceto irroranda lanâ vel spongiâ: si dolor est, tertio die resolvendum, et ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ; ubi linamentum, id immutandum est: rosâque et vino madefaciendum id quod imponitur. Si inflammatio increscit, adjiciendum prioribus cataplasma ex lenticulâ et melle, vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit, vel ex his mixtis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multâ calidâ aquâ vulnus fovendum, donec scrotum

29

ipsum et extenuetur, et rugosius fiat : tùm imponendum cataplasma ex triticeâ farinâ, cui resina pinea adjecta sit : quæ ipsa, si robustus curatur, ex aceto; si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque vitium fuit, si magna inflammatio est, quin ea quæ pus movent, imponenda sint. Quòd si pus in ipso scroto ortum est, paulùm id incidi debet, ut exitus detur; linamentumque eatenùs imponendum est, ut foramen tegat. Inflammatione finitâ, propter nervos, priore cataplasmate, dein cerato utendum est. Hæc propriè ad ejusmodi vulnera pertinent. Cætera et in curatione, et in victu similia his esse debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.

Sect. XX. His propositis, ad singulas species veniendum est. Ac si cui parvulo puero intestinum descendit, ante scalpellum experienda vinctura est. Fascia ejus rei causâ fit, cui imo loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subjicitur, deindè reliqua fasciæ pars arctè circumdatur, sub quo sæpè et intùs compellitur intestinum, et inter se tunicæ glutinantur. Rursùs si ætas processit, multùmque intestini descendisse ex tumore magno patet, adjiciunturque dolores et vomitus (quæ ex stercore ex cruditate eò delapso ferè accidunt), scalpellum adhiberi sine pernicie non posse manifestum est : levandum tantummodò malum, et per alias curationes extrahendum est. Sanguis mitti ex brachio debet; deindè, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est : si minùs, certè pro vi corporis quàm longissima. Eodem verò tempore, superhabendum cataplasma ex lini semine, quod antè aliquis ex mulso decoxerit. Posthæc et farina hordeacea cum resinâ injicienda, et is demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoque adjectum sit; dandumque aliquid cibi levis et calidi. Quidam etiam alvum

ducunt : id deducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea verò quæ suprà scripta sunt, levato malo, si quandò aliàs dolor reverterit, eadem erunt facienda. Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est, non quò excludi à scroto non possint (nisi tamen id inflammatio prohibuit), sed quò repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent; atque ita fiat mali non finis, sed mutatio. At in eo quem scalpello curari oportebit, simul atque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipsas oras apprehendi debebit, dum, diductis omnibus membranulis, medicus eam liberet. Neque enim cum periculo læditur, quæ excidenda est, quùm intestinum esse nisi sub eâ non possit. Ubi diducta autem erit, ab inguine usque ad testiculum incidi debebit sic, ne is ipse lædatur; tùm excidi. Ferè tamen hanc curationem puerilis ætas et modicum malum recipit. Si vir robustus est, majusque id vitium est, extrahi testiculus non debet, sed in suâ sede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eâdem ratione usque ad mediam tunicam scalpello aperitur, eaque tunica eodem modo duobus hamis excipitur sic, ut à ministro testiculus eatenùs contineatur, ne per vulnus exeat : tùm ea tunica deorsùm versùs scalpello inciditur, sub eâque index digitus sinistræ manûs ad imum testiculum demittitur, eumque ad plagam compellit : deindè dextræ manûs duo digiti, pollex atque index, venam, et arteriam, et nervum, tunicamque eorum à superiore tunicâ diducunt. Quòd si aliquæ membranulæ prohibent, scalpello resolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica sit. Excisis quæ excidenda sunt, repositoque testiculo, ab orâ quoque ejus vulneris quod in inguine est, demenda ha-

benula paulò latior est; quò major plaga sit, et plus creare carnis possit.

Sect. XXI. 1. At si omentum descendit, eodem quidem modo quo suprà scriptum est, aperiendum inguen, diducendæque tunicæ sunt. Considerandum autem est, majorne ejus modus, an exiguus sit. Nam quod parvulum est, super inguen in uterum, vel digito, vel averso specillo, repellendum est : si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex utero prolapsum est, idque adurentibus medicamentis illinire, donec emoriatur et excidat. Quidam hìc quoque duo lina acu trajiciunt, binisque singulorum capitibus diversas partes adstringunt, sub quo æquè, sed tardiùs emoriatur. Adjicitur tamen hîc quoque celeritati, si omentum supra vinculum illinitur medicamentis quæ sic exedunt, ne erodant : σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam qui omentum forfice præciderent, quod in parvulo non est necessarium : si majus est, potest profusionem sanguinis facere; si quidem omentum quoque venis quibusdam etiam majoribus illigatum est. Neque verò si, discisso ventre, id prolapsum forfice præciditur, quùm et emortuum sit, et aliter tutiùs avelli non possit, indè hùc exemplum transferendum est. Vulnus autem curari, si relictum omentum est, suturâ debet : si id ampliùs fluit, et extrâ emortuum est, excisis oris, sicut suprà positum est.

2. Si verò humor intùs est, incidendum est, in pueris quidem inguen, nisi in his quoque liquoris ejus major modus id prohibet, in viris verò et ubicunquè multus humor subest, scrotum. Deindè si inguen incisum est, eò protractis tunicis, humor effundi debet : si scrotum, et sub hoc protinùs vitium est, nihil aliud quàm humor est effundendus, abscindendæque membranæ sunt, si quæ eum continuerunt : deindè eluen-

dum id ex aquâ quæ vel salem adjectum vel nitrum habeat: si sub mediâ imâve tunicâ, totæ hæ extrà scrotum collocandæ excidendæque sunt.

Sect. XXII. Ramex autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus et acutis ferramentis, quæ ipsis venis infigantur; cum eo, ne ampliùs quàm has urant; maximèque ubi inter se implicatæ glomerantur, eò ferrum admovendum est: tùm super farina ex aquâ frigidâ subacta injicienda est, utendumque eo vinculo quod idoneum esse ani curationibus posui. Tertio die, lenticula cum melle imponenda est: post, ejectis crustis, ulcera melle purganda, rosâ implenda, et ad cicatricem aridis linamentis perducenda sunt. Quibus verò super mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen est, atque tunica promenda; ab eâque venæ digito vel manubriolo scalpelli separandæ. Quâ parte inhærebunt, eâ et ab superiore et ab inferiore parte lino vinciendæ; tùm sub ipsis vinculis præcidendæ, reponendusque testiculus est. At ubi supra tertiam tunicam ramex insedit, mediam excidi necesse est: deindè, si duæ tresve venæ tument, et ita pars aliqua obsidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum quod suprà scriptum est; ut ab inguine et à testiculo deligatæ venæ præcidantur, isque condatur. Sin totum id ramex obsederit per plagam demittendus digitus index erit, subjiciendusque venis sic, ut paulatìm eas protrahat, æquê adducendo, donec is testiculus par alteri fiat. Tùm fibulæ oris sic injiciendæ, ut simul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat: tùm non per ipsam venam, sed per membranam ejus immittitur; per eamque in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has venas est, ac neque periculum affert; et filo compre-

hensas illas abundè tenet: itaque etiam satis est duas fibulas esse: tùm venæ, quæcunque protractæ sunt, in ipsum inguen averso specillo compelli debent. Solvendi fibulas tempus, inflammatione finitâ, et purgato vulnere, est, ut unà simul, et oras, et venas, cicatrix devinciat. Ubi verò inter imam tunicam et ipsum testiculum nervumque ejus ramex ortus est, una curatio est, quæ totum testiculum abscindit. Nam neque ad generationem quidquam is confert, et omnibus indecorè, quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tùm quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda est: idem imæ faciendum, nervusque, ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ et arteriæ ad inguen lino deligandæ, et infra vinculum abscindendæ sunt.

Sect. XXIII. Caro quoque, si quandò inter tunicas increvit, nihil dubii est, quin eximenda sit; sed id, ipso scroto inciso, fieri commodius est. At si nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento potest. Urgent enim febres ardentes, et aut virides, aut nigri vomitus: præter hæc ingens sitis, et linguæ aspritudo, ferèque à die tertio, spumans bilis alvo cum rosione redditur. Atque neque assumi facilè cibus, neque contineri potest, neque multò post extremæ partes frigescunt, tremor oritur, manus sine ratione extenduntur; deindè in fronte frigidus sudor, eumque mors sequitur.

Sect. XXIV. Ubi verò in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, id semel incidi; si major, duabus lineis debet, ut medium excidatur: deindè, non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdùm fieri docui, colligendæ venæ, vinciendæque, ubi tunicis inhærebunt, et sub his nodis præcidendæ sunt. Neque quidquam novi curatio vulneris ejus requirit.

Sect. XXV. 1. Ab his, ad ea transeundum est, quæ in cole ipso fiunt. In quo si glans nuda est, vultque aliquis eam decoris causâ tegere, fieri potest; sed expeditiùs in puero quàm in viro: in eo cui id naturale est, quàm in eo qui quarundam gentium more circumcisus est: in eo cui glans parva, juxtaque eam cutis spatiosior, brèvis verò ipse coles est, quàm in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum quibus id naturale est, ejusmodi est. Cutis circa glandem prehenditur, et extenditur, donec illam ipsam condat; ibique deligatur. Deindè juxta pubem in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur; magnâque curà cavetur ne, vel urinæ iter, vel venæ quæ ibi sunt, incidantur. Quo facto, cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus, eoque linamenta dantur, ut caro increscat et id impleat, satisque velamenti suprà latitudo plagæ præstet. Sed donec cicatrix sit, vinctum esse id debet, in medio tantùm relicto exiguo urinæ itinere. At in eo qui circumcisus est, sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. Non ita verò dolet; quia, summo soluto, deduci deorsùm usque ad pubem manu potest: neque ideò sanguis profluit. Resoluta autem cutis rursùs extenditur ultra glandem: tùm multâ frigidâ aquâ fovetur, emplastroque circumdatur quod valentem inflammationem reprimat. Proximisque diebus et propè à fame victus est, ne fortè eam partem satietas excitet. Ubi jam sine inflammatione est, deligari debet à pube usque glandis circulum: super glandem autem, averso emplastro imposito, induci. Sic enim fit ut inferior pars glutinetur; superior ita sanescat, ne inhæreat.

2. Contrà, si glans ita contecta est, ut nudari non possit, quod vitium Græci φίμωσιν appellant, aperienda est; quod hoc modo fit. Subter à summâ orâ cutis in-

ciditur rectâ lineâ usque ad frenum, atque ita superius tergus relaxatum cedere retrò potest. Quòd si parùm sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinùs triangulâ formâ cutis ab inferiore parte excidenda est sic, ut vertex ejus ad frenum, bâsis in tergo extremo sit: tùm, superdanda linamenta sunt, aliquaque medicamenta quæ ad sanitatem perducant. Necessarium autem est, donec cicatrix sit, conquiescere : nam ambulatio, atterendo ulcus, sordidum reddit.

3. Infibulare quoque adolescentulos, interdùm vocis, interdùm valetudinis causâ, quidam consuerunt: ejusquæ hæc ratio est. Cutis quæ super glandem est, extenditur, notaturque utrinquè à lateribus atramento quà perforetur; deindè remittitur. Si super glandem notæ revertuntur, nimis apprehensum est, et ultrâ notari debet: si glans ab his libera est, is locus idoneus fibulæ est. Tùm, quà notæ sunt, cutis acu filum ducente transsuitur, ejusque fili capita inter se deligantur, quotidièque id movetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Ubi hæc confirmatæ sunt, exempto filo, fibula inditur, quæ quò levior, eò melior est. Sed hoc quidem sæpiùs inter supervacua quàm inter necessaria est.

Sect. XXVI. 1. Res verò interdùm cogit emoliri manu urinam; quùm illa non redditur, aut quia senectute iter ejus collapsum est, aut quia calculus, vel concretum aliquid ex sanguine intùs se opposuit: ac mediocris quoque inflammatio sæpè eam reddi naturaliter prohibet : idque non in viris tantummodò, sed in feminis quoque interdùm necessarium est. Ergo æneæ fistulæ fiunt, quæ ut omni corpori, ampliori minorique, sufficiant, ad mares, tres, ad feminas duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem et quinque est digitorum, media duodecim, minima novem : ex mulie-

bribus, major novem, minor sex. Incurvas verò esse eas paulùm, sed magis viriles, oportet, lævesque admodum; ac neque nimis plenas, neque nimis tenues. Homo tùm resupinus, eo modo quo in curatione ani figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere, sinistrâ quidem manu colem masculi continere, dextrâ verò fistulam demittere in iter urinæ debet: atque ubi ad cervicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamque, urinâ redditâ, recipere. Femina brevius urinæ iter et rectius habet, quod mammulæ simile inter imas oras super naturale positum, non minùs sæpè auxilio eget, aliquandò minùs difficultatis exhibet. Nonnunquàm etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subindè eâ extenuatur, non longè ab exitu inhærescit. Eum, si fieri potest, oportet evellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quàm plurimùm attrahenda, et, conditâ glande, lino vincienda est: deindè à latere rectâ plagâ coles incidendus, et calculus eximendus est; tùm cutis remittenda. Sic enim fit, ut incisum colem integra pars cutis contegat, et urina naturaliter profluat.

2. Quùm vesicæ verò calculique facta mentio sit, locus ipse exigere videtur, ut subjiciam, quæ curatio calculosis, quùm aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam festinare, quùm præceps sit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum est, sed solo vere, in eo corpore quod jam novem annos, nondùm quatuordecim excessit; et, si tantùm mali subest, ut neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quominùs, interposito aliquo spatio, interimat. Non quo tamen non interdùm etiam temeraria

medicina proficiat, sed quo sæpiùs utique in hoc fallat, in quo plura, et genera, et tempora, periculi sunt: quæ simul cnm ipsâ curatione proponam. Igitur, ubi ultima experiri statutum est, antè aliquot diebus victu corpus præparandum est, ut modicos, ut salubres cibos, ut minimè glutinosos assumat, ut aquam bibat. Ambulandi verò inter hæc exercitatione utatur, quò magis calculus ad vesicæ cervicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo, in anum demissis, cognoscitur. Ubi ejus rei fides est, pridiè is puer in jejunio continendus est, et tùm loco calido curatio adhibenda; quæ hoc modo ordinatur. Homo prævalens et peritus in sedili alto considit, supinumque eum et aversum, super genua sua coxis ejus collocatis, comprehendit, reductisque ejus cruribus, ipsum quoque jubet, manibus ad suos poplites datis, eos quàm maximè possit attrahere, simulque ipse sic eos continet. Quòd si robustius corpus ejus est qui curatur, duobus sedilibus junctis, duo valentes insident, quorum et sedilia, et interiora crura inter se deligantur, ne diduci possint. Tùm is super duorum genua eodem modo collocatur, atque alter, prout consedit, sinistrum crus ejus, alter dextrum, simulque ipse poplites suos attrahit. Sive autem unus, sive duo continent, super humeros ejus suis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia sinus super pubem sine ullis rugis sit extentus, et, in angustum compulsâ vesicâ, faciliùs calculus capi possit. Præter hæc etiamnum à lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumstantes labare, vel unum, vel duos, qui puerum continent, non sinunt. Medicus deindè, diligenter unguibus circumcisis, atque sinistræ manûs duos digitos, indicem et medium, leniter priùs unum, deindè alterum, in anum ejus demittit, dextræque digitos super imum abdomen leniter im-

ponit, ne si utrinquè digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædant. Neque verò festinanter in hâc re, ut in plerisque, agendum est; sed ita ut quàm maximè id tutò fiat: nam læsa vesica nervorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primùm circa cervicem quæritur calculus: ubi repertus est, minore negotio expellitur. Et ideò dixi, ne curandum quidem, nisi quùm hoc indiciis suis cognitum est. Si verò aut ibi non fuit, recessit retrò, digiti ad ultimam vesicam dantur, paulatìmque dextra quòque manus ejus ultrà translata subsequitur. Atque ubi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat, eò curiosiùs deducitur, quò minor læviorque est; ne effugiat, idest, ne sæpiùs agitanda vesica sit. Ergo ultra calculum dextra semper manus ejus opponitur, sinistra digitis deorsùm eum compellit, donec ad cervicem pervenitur: in quam, si oblongus est, sic compellendus est, ut pronus exeat: si planus, sic ut transversus sit: si quadratus, ut duobus angulis sedeat: si alterâ parte plenior, sic ut priùs eâ quà tenuior sit, evadat. In rotundo nihil interesse ex ipsâ figurâ patet, nisi si lævior alterâ parte est, ut ea antecedat. Quùm jam eò venit, incidi super vesicæ cervicem juxta anum cutis plagâ lunatâ usque ad cervicem vesicæ debet, cornibus ad coxas spectantibus paulùm; deindè, eâ parte quà resima plaga est, etiamnum sub cute altera transversa plaga facienda est, quâ cervix aperiatur, donec urinæ iter pateat sic, ut plaga paulò major quàm calculus sit. Nam qui metu fistulæ, quam illo loco κορυάδα Græci vocant, parùm patefaciunt, cum majore periculo eòdem revolvuntur; quia calculus iter, quùm vi promitur, facit, nisi accipit: idque etiam perniciosius est, si figura quoque calculi vel aspritudo aliquid eò contulit. Ex quo et sanguinis profusio, et

distentio nervorum fieri potest. Quæ si quis evasit, multò tamen patentiorem fistulam habiturus est, ruptâ cervice, quàm habuisset incisâ. Quùm verò patefacta est, in conspectum calculus venit, in cujus colore nullum discrimen est. Ipse si exiguus est, digitis ab alterâ parte propelli, ab alterâ protrahi potest. Si major, injiciendus à superiore ei parte uncus est, ejus rei causâ factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis, ab exteriori parte lævis quà corpori jungitur, ab interiori asper, quà calculum attingit. Isque longior potiùs esse debet: nam brevior extrahendi vim non habet. Ubi injectus est, in utrumque latus inclinandus est, ut appareat an calculus teneatur; quia si apprehensus est, ille simul inclinatur. Idque eo nomine opus est, ne, quùm adduci uncus cœperit, calculus intùs effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In quâ re, quod periculum esset, jam suprà proposui. Ubi satis teneri calculum patet, eodem penè momento triplex motus adhibendus est, in utrumque latus, deindè extrà, sic tamen ut leniter id fiat, paulùmque primò calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus est, uti intùs magis maneat, faciliùsque illum producat. Quòd si aliquandò à superiore parte calculus parùm commodè comprehenditur, à latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio. Sed varietas rerum quasdam etiamnumanimadversiones desiderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodò, sed spinosi quoque calculi, qui per se quidem delapsi in cervicem, sine ullo periculo eximuntur. In vesicâ verò, non tutò vel hi conquiruntur, vel attrahuntur; quoniam ubi illam convulnerarunt, ex distentione nervorum mortem maturant: multòque magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eamque, quùm duceretur, duplicavit. Colligitur autem

eo quod difficiliùs urina redditur, in cervice calculum esse; eo quod cruenta destillat, illum esse spinosum : maximèque id sub digitis quoque experiendum est, neque adhibenda manus, nisi id constitit. Ac tùm quoque leniter intùs digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulnerent : tùm incidendum. Multi hîc quoque scapello usi sunt. Meges (quoniam is infirmior est, potestque in aliquâ prominentiâ incidere, incisoque super illam corpore, quà cavum subest, non secare, sed relinquere quod iterùm incidi necesse sit) ferramentum fecit rectum, in summâ parte labrosum, in imâ semicirculatum acutumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, super pollice imposito, sic deprimebat, ut simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, incideret. Quò consequebatur, ut semel quantùm satis esset, aperiret. Quocunque autem modo cervix pate facta est, leniter extrahi, quod asperum est, debet, nullâ propter festinationem vi admotâ.

3. At calculus arenosus, et ante manifestus quoniam et urina quæ redditur, arenosa est; et in ipsâ curatione, quoniam inter subjectos digitos neque æquè, sed leniter renititur, et insuper dilabitur. Item molles calculos, et ex plùribus minutisque, sed inter se parùm adstrictis compositos, indicat urina trahens quasdam quasi squamulas. Hos omnes, leniter permutatis subindè digitorum vicibus, sic oportet adducere, ne vesicam lædant, neve intùs aliquæ dissipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodùm curationi difficultatem faciant. Quidquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis, vel unco eximendum est. At si plures calculi sunt, singuli protrahi debent; sic tamen, ut si quis exiguus supererit, potiùs relinquatur. Si quidem in vesicâ difficulter invenitur, inventusque, celeriter effugit. Ita longâ

inquisitione vesica læditur, excitatque inflammationes mortiferas, adeò ut quidam non secti, quùm diù frustràque per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiam, quòd exiguus calculus ad plagam urinâ posteà promovetur et excidit. Si quandò autem is major non videtur, nisi ruptâ cervice, extrahi posse, findendus est: cujus repertor Ammonius, ob id λιθοτόμος cognominatus est. Id hoc modo fit. Uncus injicitur calculo sic, ut facilè eum concussum quoque teneat, ne is retrò revolvatur: tùm ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, primâ parte tenui, sed retusâ; quod admotum calculo ex alterâ parte ictum findit: magnâ curâ habitâ, ne aut ad ipsam vesicam ferramentum perveniat, aut calculi fracturâ ne quid incidat.

4. Hæ verò curationes in feminis quoque similes sunt, de quibus tamen parùm, propriè quædam dicenda sunt. Si quidem in his ubi parvulus calculus est, scalpellus supervacuus est, quia is urinâ in cervicem compellitur, quæ et brevior quàm in maribus, et laxior est. Ergo et per se sæpè excidit, et si in primo quod est angustius, inhæret, eodem tamen unco sine ullâ noxâ educitur. At in majoribus calculis necessaria eadem curatio est: sed virgini subjici in anum digiti, tanquàm masculo; mulieri, per naturale ejus debent. Tùm virgini quidem, sub imâ sinisteriore orâ; mulieri verò inter urinæ iter et os pubis incidendum est sic, ut utroque loco plaga transversa sit: neque terreri convenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

5. Calculo evulso, si valens corpus est, neque magnoperè vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quò minor inflammatio oriatur. Atque ingredi quoque eum paulùm non alienum est, ut excidat, si quid intùs concreti sanguinis mansit. Quòd si per se non destitit, rursùs, ne vis omnis intereat, supprimi debet: idque

protinùs in imbecillioribus, ab ipsâ curatione faciendum est: siquidem, ut distentione nervorum periclitatur aliquis, dùm vesica ejus agitatur, sic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantùm sanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adjectum: sub quo et sanguis ferè conquiescit, et adstringitur vesica; ideòque minùs inflammatur. Quòd si parùm proficit, agglutinanda cucurbitula est et inguinibus, et coxis, et super pubem. Ubi jam satis vel evocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est sic, ut caput humile sit, coxæ paulùm excitentur: ac super vulnus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deindè, interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est sic, ut à genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circumdata sint, manibus tantummodò pedibusque nudatis, ut et minùs digeratur, et ibi diutiùs maneat. Ex quo sudor multus oriri solet, qui spongiâ subindè in faciem detergendus est, finisque ejus fomenti est, donec infirmando offendat. Tùm multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lanæ mollis, tepido oleo repletus, qui pubem, et coxas, et inguina, et plagam ipsam contectam eodem ante linteolo protegat; isque subindè oleo tepido madéfaciendus est, ut neque frigus ad vesicam admittat, et nervos leniter molliat. Quidam cataplasmatis calefacientibus utuntur: ea plus pondere nocent, quo, vesicam urgendo, vulnus irritant, quàm calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum necessarium est. Proximo die, si spiritus difficiliùs redditur, si urina non excedit, si locus circa pubem maturè intumuit, scire licet in vesica sanguinem concretum remansisse: igitur, demissis eodem modo digitis, leniter pertractanda vesica est, et discutienda, si qua coierunt: quo fit ut per

vulnus posteà procedant. Non alienum etiam est, oriculario clystere acetum nitro mixtum per plagam in vesicam compellere: nam sic quoque discutiuntur, si qua cruenta coierunt: eaque facere etiam primo die convenit, si timemus, ne quid intùs sit, maximèque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda sunt, ut demittatur in solium, ut eodem modo panniculus, eodem lana superinjiciatur. Sed neque sæpe neque tam diù in aquâ calidâ puer habendus quàm adolescens est, infirmus quàm valens; levi quàm graviore inflammatione affectus; is cujus corpus digeritur, quàm is cujus adstrictum est. Inter hæc verò, si somnus est, et æqualis spiritus, et madens lingua, et sitis modica, et venter imus sedet, et mediocris est cum febre modicâ dolor, scire licet rectè procedere curationem. Atque in his inflammatio ferè quinto vel septimo die finitur: quâ levatâ, solium supervacuum est. Supini tantummodò vulnus aquâ calidâ fovendum est, ut si quid urinæ rodit, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus moventia, et si purgandum ulcus videbitur, melle illinendum: id, si rodet, rosâ temperabitur. Huic curationi aptissimum videtur enneapharmacum emplastrum: nam et sevum habet ad pus movendum, et mel ad ulcus repurgandum: medullam etiam maximèque vitulinam, quæ in id, ne fistula relinquatur, præcipuè proficit. Linamenta verò tùm super ulcus non sunt necessaria; super medicamentum ad id continendum rectè imponuntur. At ubi ulcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est. Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia pericula oriuntur: quæ præsagire protinùs licet, si continua vigilia est, si spiritûs difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si transfluens urina id non rodit, si similiter ante

tertium diem quædam livida excidunt, si vehementes dolores sunt, si post diem quintum magnæ febres urgent, et fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem jucundius est. Nihil tamen pejus est distentione nervorum, et ante nonum diem, vomitu bilis. Sed quùm inflammationis sit metus, succurri abstinentiâ, modicis et tempestivis cibis, inter hæc fomentis, et quibus suprà scripsimus, oportet.

Sect. XXVII. Proximus cancri metus est. Is his cognoscitur, si et per vulnus, et per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cumque eâ quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenesque carunculæ lanulis similes: præter hæc, si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desinit, eaque in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat: si ad colem, indurescit is locus, et rubet, et tactu dolorem excitat, testiculique intumescunt: si in idsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ duræ sunt, non facilè crura extendi possunt. At si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresque utrinquè, easdemque notas, sed minores habet. Primum autem ad rem pertinet, corpus rectè jacere, ut superior pars semper eadem sit in quam vitium fertur: ita si ad colem it, supinus is collocari debet, si ad vesicam, in ventrem; si in latus, in id quod integrius est. Deindè ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in quâ marrubium decoctum sit, aut cupressus, aut myrtus, idemque humor clystere intùs adigetur: tùm superponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta sint: vel rubus, aut oleæ folia, eodem modo decocta, aliave medicamenta, quæ ad cohibendos purgandosque cancros proposuimus: ex quibus, si qua erunt arida, per scriptorium calamum inspirabuntur. Ubi

stare cœperit cancer, mulso vulnus eluetur, vitabiturque eo tempore ceratum quod, ad recipiendum id malum, corpus emollit: potiùs plumbum elotum cum vino inungetur, superque idem linteolo illitum imponetur; sub quibus perveniri ad sanitatem potest; cum eo tamen ut non ignoremus, orto cancro, sæpè affici stomachum, qui cum vesicâ quodam consortio est, exque eo fieri ut neque retineatur cibus, neque si quis retentus est, concoquatur, neque corpus alatur: ideòque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali possit; quæ necessariò mortem maturant. Sed ut his succurri nullo modo potest, sic à primo tamen die tenenda ratio curationis est: in quâ quædam observatio ad cibum quoque potionemque pertinens necessaria est. Nam cibus inter principia non nisi humidus dari debet: ubi ulcus purgatum est, ex mediâ materiâ olera et salsamenta semper aliena sunt. Potione opus est modicâ: nam si parùm bibitur, accenditur vulnus, et vigilia urget, et vis corporis minuitur: si plus æquo assumitur, subindè vesica impletur, eoque irritatur. Non nisi aquam autem bibendam esse manifestius, quàm ut subindè dicendum sit. Solet verò sub ejusmodi victu evenire, ut alvus non reddatur. Hæc aquâ ducenda est in quâ vel fœnum græcum, vel malva decocta sit. Idem humor rosâ mixtus in ipsum vulnus oriculario clystere agendus est, ubi id rodit urina, neque purgari patitur. Ferè primò per vulnus exit hæc, deindè, eo sanescente, dividitur, et pars per colem descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur; quod interdùm tertio mense, interdùm non ante sextum, nonnumquàm exacto quoque anno fit. Neque desperari debet solida glutinatio vulneris, nisi ubi aut vehementer rupta cervix est, aut ex cancro multæ magnæque carunculæ, simulque nervosa aliqua exciderunt. Sed ut vel nulla ibi fistula, vel exigua admodùm relin-

quatur, summâ curâ providendum est. Ergo quùm jam ad cicatricem vulnus in tendit, extentis jacere feminibus et cruribus oportet, nisi tamen molles arenosive calculi fuerunt: sub his enim tardiùs vesica purgatur: ideòque diutiùs plagam patere necessarium est; et tùm demùm, ubi jam nihil tale extrà fertur, ad cicatricem perduci. Quòd si antequàm vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorque et inflammatio redierunt, vulnus digitis vel averso specillo diducendum est, ut torquentibus exitus detur; hisque effusis, quùm diutiùs pura urina descendit, tùm demùm quæ cicatricem inducant, imponenda sunt; extendendique, ut suprà docui, pedes quàm maximè juncti. Quòd si fistulæ metus, ex his causis quas proposui, subesse videbitur, quò faciliùs claudatur ea, vel certè coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est; extentisque cruribus, femina talique inter se deligandi sunt, donec qualis futura est, cicatrix sit.

Sect. XXVIII. Et hoc quidem commune esse maribus et feminis potest: propriè verò quædam ad feminas pertinent, ut in primis quòd earum naturalia nonnunquàm, inter se glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idque interdùm evenit protinùs in utero matris, interdùm exulceratione in his partibus factâ, et per malam curationem his oris sanescendo junctis. Si ex utero est, membrana ori vulvæ opposita est; si ex ulcere, caro id replevit. Oportet autem membranam duabus lineis inter se transversis incidere ad similitudinem literæ X, magnâ curâ habitâ, ne urinæ iter violetur: deindè undiquè eam membranam excidere. At si caro increvit, necessarium est rectâ lineâ patefacere. Tùm ab orâ vel vulsellâ, vel hamo apprehensâ, tanquàm habenulam, excidere; et intùs implicitum in longitudinem linamentum (λημνίσκον Græci vocant)

in aceto tinctum demittere, supràque succidam lanam aceto madentem deligare: tertio die solvere ulcus, et sicut alia ulcera curare: cùmque jam ad sanitatem tendet, plumbeam fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamque intùs dare; supràque idem medicamentum injicere, donec ad cicatricem plaga perveniat.

Sect. XXIX. Ubi concepit autem aliqua, si jam propè maturus partus intùs emortuus est, neque excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficillimas potest: nam et summam prudentiam moderationemque desiderat, et maximum periculum affert. Sed vulvæ natura mirabilis, quùm in multis aliis, tùm in hâc re quoque facilè cognoscitur. Oportet autem ante omnia resupinam mulierem transverso lecto sic collocare, ut feminibus ejus ipsius ilia comprimantur: quo fit ut, et imus venter in conspectu medici sit, et infans ad os vulvæ compellatur; quæ vulva, emortuo partu, id comprimit, ex intervallo verò paulùm dehiscit. Hâc occasione usus medicus, unctæ manûs indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere donec iterùm id aperiatur, rursùsque alterum digitum demittere debebit, et per easdem occasiones alios, donec tota esse intùs manus possit. Ad cujus rei facultatem multùm confert et magnitudo vulvæ, et vis nervorum ejus, et corporis totius habitus, et mentis etiam robur: quùm præsertìm intùs nonnunquàm etiam duæ manus dari debeant. Pertinet etiam ad rem quàm calidissimum esse imum ventrem et extrema corporis, nequedùm inflammationem cœpisse, sed, recenti re, protinùs adhiberi medicinam. Nam si corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans nisi ægerrimè potest; sequiturque sæpè cum vomitu et cum tremore mortifera nervorum distentio. Verùm intùs emortuo corpori manus injecta, protinùs habitum ejus sentit.

Nam aut in caput, aut in pedes conversum est, aut transversum jacet; ferè tamen sic ut vel manus ejus, vel pes, in propinquo sit. Medici verò propositum est, ut eum manu dirigat, vel in caput, vel etiam in pedes, si fortè aliter compositus est: ac si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius reddit; nam manus in caput, pes in pedes eum convertit. Tùm si caput proximum est, demitti debet uncus undiquè lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdùm etiam fronti, rectè injicitur, deindè attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet: nam si compresso vulvæ ore id tentatum est, non emittente eo, infans abrumpitur, et unci acumen in ipsum os vulvæ delabitur, sequiturque nervorum distentio, et ingens periculum mortis. Igitur compressâ vulvâ, conquiescere; hiante, leniter trahere oportet, et per has occasiones paulatìm eum educere. Trahere autem dextra manus uncum, sinistra intùs posita infantem ipsum, simulque dirigere eum debet. Solet etiam evenire, ut is infans humore distendatur, exque eo profluat fœdi odoris sanies. Quòd si tale est, indice digito corpus illud forandum est, ut effuso humore extenuetur: tùm id leniter per ipsas manus recipiendum est; nam uncus injectus hebeti corpusculo facilè elabitur: in quo quid periculi sit, suprà positum. Sed in pedes quoque conversus infans non difficulter extrahitur, quibus apprehensis, per ipsas manus commodè educitur. Si verò transversus est, neque dirigi potuit; uncus alæ injiciendus, paulatìmque attrahendus est: sub quo fere cervix replicatur, retròque caput ad reliquum corpus spectat. Remedio est cervix præcisa, ut separàtìm utraque pars auferatur. Id unco fit, qui priori similis in interiore tantùm parte per totam aciem exacuitur. Tùm id agendum est, ut antè caput, deindè reliqua pars au-

feratur; quia ferè majore parte extractâ, caput in vacuam vulvam prolabitur, extrahique sine summo periculo non potest. Si tamen id incidit, super ventrem mulieris duplici panniculo injecto, valens homo non imperitus à sinistro latere ejus debet assistere, et super imum ventrem ejus duas manus imponere, alterâque alteram premere; quo fit ut illud caput ad os vulvæ compellatur: idque eâdem ratione quæ suprà posita est, unco extrahitur. At si pes alter juxtà repertus est, alter retrò cum corpore est, quidquid protractum est, paulatìm abscindendum est: et si clunes os vulvæ urgere cœperunt, iterum retrò repellendæ sunt, conquisitusque pes ejus adducendus: aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut qui solidus non exit, concisus eximi debeat. Quoties autem infans protractus est, tradendus ministro est, ut is eum supinis manibus sustineat, medicus deindè sinistrâ manu leniter trahere umbilicum debet, ità ne abrumpat, dextrâque eum sequi usque ad eas quas secundas vocant (quod velamentum infantis intùs fuit), hisque ultimis apprehensis, venulas membranulasque omnes eâdem ratione manu diducere à vulvâ, totumque illud extrahere, et si quid intùs prætereà concreti sanguinis remanet. Tùm compressis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda est, modicum calorem, sine ullo perflatu, habente. Super imum ventrem ejus imponenda lana succida, in aceto et rosâ tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, et in his vulneribus, quæ in nervosis locis sunt, adhibetur.

Sect. XXX. 1. Ani quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manûs auxilium desiderant. Ergò, si qua scissa in eo vetustate induruerunt, jamque callum habent, commodissimum est ducere alvum, tùm spongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, et foras prodeant. Ubi in conspectu sunt, scalpello singula excidere,

et ulcera renovare; deindè imponere linamentum molle, et suprà linteolum illitum melle, locumque eum molli lanâ implere, et ita vincire; altero die, deincepsque cæteris, lenibus medicamentis uti, quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse aliàs proposui; et utique, per primos dies, sorbitionibus eum sustinere, paulatìm deindè cibis adjicere aliquid, generis tamen ejus quod eodem loco præceptum est. Si quandò autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primùm id apparuit, incidendum est, ne anus ipse suppuret. Neque tamen antè properandum est: nam si crudum incisum est, inflammationi multùm accedit, et puris aliquantò ampliùs concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis iisdemque medicamentis opus est.

2. At tubercula quæ κονδυλώματα appellantur, ubi induruerunt, hâc ratione curantur. Alvus ante omnia ducitur; tùm vulsellâ tuberculum apprehensum juxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur quæ suprà post curationem adhibenda esse proposui: tantummodò si quid increscit, squamâ æris coërcendum est.

3. Ora etiam venarum fundentia sanguinem, sic tolluntur. Ubi sanguini qui effluit, sanies adjicitur, alvus acribus ducitur, quò magis ora promoveantur; eòque fit ut omnia venarum quasi capitula conspicua sint. Tùm si capitulum exiguum est, basimque tenuem habet, adstringendum lino paulùm suprà est, quàm ubi cum ano committitur. Imponenda spongia ex aquâ calidâ est, donec id liveat: deindè aut ungue, aut scalpello suprà nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur, interdùm etiam urinæ difficultas. Si id majus est, et basis latior, hamulo uno aut altero excipiendum est, paulùmque suprà basim incidendum, neque relinquendum quidquam ex eo capitulo,

neque quidquam ex ano demendum est. Quod consequitur is, qui neque nimiùm, neque parùm hamos ducit. Quà incisum est, acus debet immitti, infraque eam lino id capitulum alligari. Si duo triave sunt, imum quodque primum curandum est; si plura, non omnia simul, ne tempore eodem undiquè teneræ cicatrices sint. Si sanguis profluit, excipiendus est spongiâ, deindè linamentum imponendum, ungenda femina et inguina, et quidquid juxtà ulceris est; ceratumque superdandum est, et farinâ hordeaceâ calidâ implendus locus est; et sic deligandus est. Postero die, is desidere in aquâ calidâ debet, eodemque cataplasmate foveri. Ac bis die, et ante curationem, et post eam, cervices ac femina liquido cerato perungenda sunt, tepidoque is loco continendus. Interpositis quinque aut sex diebus, oriculario specillo linamenta educenda. Si capitula simul non exciderunt, digito promovenda: tùm lenibus medicamentis, iisdemque quæ alibi posui, ulcera ad sanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, jam aliàs superiùs exposui.

Sect. XXXI. Ab his ad crura proximus transitus est, in quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Hùc autem, et earum venularum quæ in capite nocent, et eorum varicum qui in ventre sunt, curationem distuli, quoniam ubique eadem est. Igitur vena omnis quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu eximitur. Si recta est, si, quamvis transversa, tamen simplex, si modica est, meliùs aduritur. Si curva est, et velut in orbes quosdam implicatur, pluresque inter se involvuntur, utilius eximere est. Adurendi ratio hæc est. Cutis superinciditur: tùm patefacta vena tenui et retuso ferramento candente modicè premitur; vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur, quas reducere hamulis facile est. Id, interpositis ferè quaternis digitis, per to-

tum varicem fit; et tùm superimponitur medicamentum quo adusta sanantur. At exciditur hoc modo. Cute eâdem ratione super venam incisâ, hamulo oræ excipiuntur, scalpelloque undiquè à corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipsa lædatur; eique retusus hamulus subjicitur; interpositoque eodem ferè spatio quod suprà positum est, in eâdem venâ idem fit quæ quò tendat, facilè hamulo extento cognoscitur. Ubi jam idem, quacunquè varices sunt, factum est, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deindè quà proximus hamus est, attrahitur et evellitur; ibique rursùs abscinditur. Ac sic undiquè varicibus crure liberato, tùm plagarum oræ committuntur, et super emplastrum glutinans injicitur.

Sect. XXXII. At si digiti vel in utero protinùs, vel propter communem exulcerationem posteâ cohæserunt, scalpello diducuntur, dein separatìm uterque non pingui emplastro circumdatur; atque ita per se uterque sanescit. Si verò fuit ulcus in digito, posteàque malè inducta cicatrix curvum eum reddidit, primùm malagma tentandum est: dein, si id nihil prodest (quod et in veteri cicatrice et ubi nervi læsi sunt, evenire consuevit) videre oportet, nervine id vitium an cutis sit. Si nervi est, attingi non debet; neque enim sanabile est: si cutis, tota cicatrix excidenda, quæ ferè callosa efficitur, ut extendi digitum non patiatur: tùm rectus sic ad novam cicatricem perducendus est.

Sect. XXXIII. Gangrænam inter ungues, alasque, aut inguina nasci, et si quandò medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum est. Sed id quoque cum periculo summo fit: nam sæpè in ipso opere, vel profusione sanguinis, vel animæ defectione moriuntur. Verùm hìc quoque nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est. Igitur

inter sanam vitiatamque partem incidenda scalpello caro usque ad os sic est, ut neque contra ipsum articulum id fiat, et potiùs ex sanâ parte aliquid excidatur, quàm ex ægrâ relinquatur. Ubi ad os ventum est, reducenda ab eo sana caro, et circa os subsecanda est, ut eâ quoque parte aliquid os nudetur: dein id serrulâ præcidendum est, quàm proximè sanæ carni etiam inhærenti: ac tùm frons ossis quam serrula exasperavit, lævanda est, supràque inducenda cutis, quæ sub ejusmodi curatione laxa esse debet, ut quàm maximè undiquè os contegat. Quò cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendum, et super id spongia ex aceto deliganda. Cætera posteà sic facienda, ut in vulneribus, in quibus pus moveri non debet, præceptum est.

LIBER OCTAVUS.

Sect. I. Superest ea pars quæ ad ossa pertinet, quæ quò faciliùs accipi possit, priùs positus figurasque eorum indicabo. Igitur calvaria incipit: ex interiore parte concava, extrinsecùs gibba, utrinquè lævis, et quà cerebri membranam contegit, et quà cute capillum gignente contegitur: eaque simplex ab occipitio et temporibus; duplex usque in verticem à fronte est. Ossa ejus ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt: interque ea venæ discurrunt, quas his alimentum subministrare credibile est. Raró autem calvaria solida sine suturis est; locis tamen æstuosis faciliùs invenitur: et id caput firmissimum atque à dolore tutissimum est. Ex cæteris, quò suturæ pauciores sunt, eò capitis valetudo commodior est: neque enim certus earum numerus est, sicut nec locus quidem. Ferè tamen duæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernunt: tertia ad aures per verticem tendens, occipitium à summo capite diducit. Quarta ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit; eaque modò sub imo capillo desinit, modò frontem ipsam secans inter supercilia finitur. Ex his cæteræ quidem suturæ in unguem committuntur: eæ verò quæ supra aures transversæ sunt, totis oris paullatìm extenuantur, atque ita inferiora ossa superioribus leniter insidunt. Crassissimum verò in capite os post aurem est, quà capillus, ut verisimile est, ob id ipsum non gignitur. Sub iis quoque musculis qui tempora connec-

tunt, os medium in exteriorem partem inclinatum, positum est. At facies suturam habet maximam, quæ à tempore incipiens, per medios oculos naresque transversa pervenit ad alterum tempus. A quâ breves duæ sub interioribus angulis deorsùm spectant: et malæ quoque in summâ parte singulas transversas suturas habent; à mediisque naribus aut superiorum dentium gingivis per medium palatum una procedit, altera quæ transversa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt. Foramina autem intrà caput maxima oculorum sunt, deindè nariùm, tùm quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorum sunt, recta simpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina osse medio discernuntur: si quidem hæc primùm à superciliis angulisque oculorum osse incohantur ad tertiam ferè partem: deindè in cartilaginem versa, quò propiùs ori descendunt, eò magis carunculâ quoque molliuntur. Sed ea foramina, quæ à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursùs in bina itinera dividuntur: aliaque ex his ad fauces pervia spiritum et reddunt et accipiunt, alia ad cerebrum tendunt. In ultimâ parte in multa et tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoque primò rectum et simplex iter, procedendo flexuosum. Juxta cerebrum in multa et tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est. Juxta ea duo parvuli quasi sinus sunt, superque eos finitur os, quod transversum à genis tendens ab inferioribus ossibus sustinetur: jugale appellari potest, ab eâdem similitudine à quâ id Græci ζυγῶδες appellant. Maxilla verò est molle os, eaque una est, cujus eadem et media et etiam ima pars mentum est, à quo utrinquè procedit ad tempora; solaque ea movetur: nam malæ, cum toto osse quod superiores dentes excipit, immobiles sunt. Verùm ipsius maxillæ partes ex-

tremæ quasi bicornes sunt. Alter processus infrà latior, vertice ipso tenuatur, longiùsque procedens sub osse jugali subit, et super id temporum musculis illigatur. Alter brevior et rotundior, et in eo sinu qui juxta foramina auris est, cardinis modo fit: ibique huc et illùc se inclinans maxillæ facultatem motûs præstat. Duriores osse dentes sunt, quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi, quia secant, τομικοὶ à Græcis nominantur: hi deindè quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur: ultra quos utrinquè ferè maxillares quini sunt, præterquàm in his, in quibus ultimi, qui serò gigni solent, non increverunt. Ex his priores singulis radicibus, maxillares utique binis, quidam etiam ternis quaternisve nituntur: ferèque longior radix breviorem dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa est: ex eâdem radice in pueris novus dens subit, quæ multò sæpiùs priorem expellit: interdùm tamen supra infrave eum se ostendit. Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebris quatuor et viginti: septem in cervice sunt, duodecim ad costas, reliquæ quinque sunt proximæ costis. Hæ teretes brevesque; ab utroque latere processus duos exigunt: mediæ perforatæ, quà spinæ medulla cerebro commissa descendit, circà quoque per duos processus tenuibus cavis perviæ, per quæ à membranâ cerebri similes membranulæ deducuntur: omnesque vertebræ, exceptis tribus summis, à superiore parte in ipsis processibus parùm desidentes sinus habent; ab inferiore alios deorsùm versùs processus exigunt. Summa igitur protinùs caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis ejus processibus; quo fit ut caput sursùm deorsum versum tuberibus exasperetur: secunda superiori parti inseritur. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur: itaque superior secundæ circum-

data, in látera quoque caput moveri sinit: tertia eodem modo secundam excipit; ex quo facilis cervici mobilitas est. Ac ne sustinere quidem caput posset, nisi utrinquè recti valentesque nervi collum continerent, quos τένοντας Græci appellant; si quidem horum inter omnes flexus alter semper intentus infrà prolabi superiora non patitur. Jam quoque vertebra tertia tubercula quæ inferiori inserantur, exigit: cæteræ, processibus deorsùm spectantibus, in inferiores insinuantur, ac per sinus quos utrinquè habent, superiores accipiunt, multisque nervis et multâ cartilagine continentur: ac sic unà flexu modico in promptum dato, cæteris negatis homo rectus insistit, et aliquid ad necessaria opera curvatur. Infra cervicem verò summa costa contra humerum sita est: indè undecim inferiores usque ad imum pectus perveniunt, eæque primis partibus rotundæ et leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transversis processibus ibi quoque paulùm sinuatis inhærent: indè latescunt, et in exteriorem partem recurvatæ, paulatìm in cartilaginem degenerant; eâque parte rursùs in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris: quod valens ac durum à faucibus incipit, ab utroque latere lunatum et à præcordiis jam ipsum quoque cartilagine mollitum terminat: sub costis verò prioribus quinque, quas νόθας Græci nominant, breves tenuioresque, atque ipsæ quoque paulatìm in cartilaginem versæ extremis abdominis partibus inhærescunt; imaque ex his majore jam parte nihil nisi cartilago est. Rursùs à cervice duo lata ossa utrinquè ad scapulas tendunt: nostri scutula operta, ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatìmque latescentia ad spinam tendunt; et quò latiora quàque parte sunt, hoc hebetiora. Atque ipsa quoque in imo capite cartilaginosa, posteriore parte velut in-

natant, quoniam nisi in summo nulli ossi inhærescunt; ibi verò validis musculis nervisque constricta sunt. At à summâ costâ paulò interiùs quàm ubi ea media est, os excrescit: ibi quidem tenue; procedens verò, quò propiùs lato scapularum ossi fit, eò plenius latiusque est, et paulùm in exteriora curvatum: quod protinùs alterâ verticis parte modicè intumescens, sustinet jugulum. Id autem ipsum recurvum ac neque inter durissima ossa numerandum: altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit; paululùmque motu brachii movetur, et cum lato osse scapularum: infra caput ejus nervis et cartilagine connectitur. Hinc humerus incipit, extremis utrinquè capitibus tumidus, mollis, sine medullâ, cartilaginosus: medius teres, durus, medullosus; leniter gibbus et in priorem, et in exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à pectore est, posterior quæ ab scapulis; interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit: quod ad omnes articulos pertinere in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius quàm cætera ossa, de quibus adhuc dixi, vertici lati scapularum ossis parvo excessu inseritur, ac majore parte extra situm nervis deligatur. At inferius duos processus habet, inter quos quod medium est, magis etiam extremis partibus sinuatur. Quæ res sedem brachio præstat, quod constat ex ossibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, superior breviorque, et primò tenuior, rotundo et leniter cavo capite exiguum humeri tuberculum recipit, atque ibi nervis et cartilagine continetur. Cubitus inferior longiorque, et primò plenior in summo capite, duobus quasi verticibus exstantibus in sinum humeri quem inter duos processus ejus esse proposui, se inserit. Primò verò duo brachii ossa juncta paulatìm dirimuntur, rursùsque

ad manum coëunt, modo crassitudinis mutato; siquidem ibi radius plenior, cubitus admodùm tenuis est : dein radius, in caput cartilaginosum consurgens, in vertice ejus sinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte alterâ paulùm procedit. Ac, ne sæpiùs dicendum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginem desinere; nullum articulum non sic finiri : neque enim aut moveri posset, nisi lævi inniteretur; aut cum carne nervisque conjungi, nisi ea media quædam materia committeret. In manu verò prima palmæ pars ex multis minutisque ossibus constat, quorum numerus incertus est; sed oblonga omnia et triangula : structurâ quâdam inter se connectuntur, quùm in vicem superior alterius angulus, alterius planities sit; eoque fit ex his unius ossis paulùm in interiora concavi species. Verùm ex manu duo exigui processus in sinum radii conjiciuntur : tùm ex alterâ parte ad digitos quinque ossa recta tendentia palmam explent; à quibus ipsi digiti oriuntur, qui ex ossibus ternis constant; omniumque eadem ratio est. Interius os vertice sinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum, nervique ea continent : à quibus orti ungues indurescunt; ideòque non ossi, sed carni magis radicibus suis inhærent. Ac superiores quidem partes sic ordinatæ sunt. Ima verò spina in coxarum osse desinit, quod transversum longèque valentissimum, vulvam, vesicam, rectum intestinum tuetur : idque ab exteriore parte gibbum, et ad spinam resupinatum; à lateribus, id est, in ipsis coxis sinus rotundos habet : à quibus oritur os quod pectinem vocant; idque super intestina sub pube transversum ventrem firmat : rectiùs in viris, recurvatum magis in exteriora in feminis, ne partum prohibeat. Indè femina oriuntur, quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum sunt, quùm

illa ex cæteris rotundissima sint : infrà verò duos processus à priore et à posteriore parte habent : dein dura et medullosa, et ab exteriore parte gibba; rursùs ab inferioribus quoque capitibus intumescunt. Superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa quæ scapularum sunt, conjiciuntur : tùm infrà introrsùs leniter tendunt, quò æqualiùs superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quò faciliùs excipi à cruribus possint. Quæ commissura osse parvo, molli, cartilaginoso tegitur: patellam vocant. Hæc super innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne et nervis deligata, paulòque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur. Ipsum autem crus est ex ossibus duobus: etenim per omnia femur humero, crus verò brachio simile est : adeò ut habitus quoque et decor alterius ex altero cognoscatur; quod ab ossibus incipiens, etiam in carne respondet. Verùm alterum os ab exteriore parte suræ positum est, quod ipsum quoque sura rectè nominatur. Id brevius, supràque tenuius, ad ipsos talos intumescit : alterum à priore parte positum, cui tibiæ nomen est, longius, et in superiore parte plenius, solum cum femoris inferiore capite committitur, sicut cum humero cubitus. Atque ea quoque ossa, infrà supràque conjuncta, media, ut in brachio, dehiscunt. Excipitur autem crus infrà osse transverso talorum; idque super os calcis situm est; quod quâdam parte sinuatur, quâdam excessus habet, et procedentia ex talo recipit, et in sinum ejus inseritur. Id quoque sine medullâ durum, magisque in posteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repræsentat. Cætera ossa pedis ad eorum, quæ in manu sunt, similitudinem instructa sunt: plantæ palmis, digiti digitis, ungues unguibus respondent.

Sect. II. Omne autem os, ubi injuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco movetur. Id quod vitiatum est, primò ferè pingue fit, deindè vel nigrum vel cariosum: quæ, supernatis gravibus ulceribus aut fistulis, hisque vel longâ vetustate, vel etiam cancro occupatis, eveniunt. Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciso; et, si latius ejus vitium est quàm ulcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os undiquè pateat: tùm id quod pingue est, semel iterùmve satis est admoto ferramento adurere, ut ex eo squama secedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris ostendatur, quæ integri ossis nota est: nam necesse est aridum sit id quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsâ faciendum est: siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit quod relinquitur: deindè sive os, sive cartilago rasa est, nitro benè trito respergendum est: neque alia facienda sunt, ubi caries nigritiesve in summo osse est; siquidem id vel paulò diutiùs eodem ferramento adurendum, vel radendum est. Qui radit hæc, audaciter imprimere ferramentum debet, ut et agat aliquid, et maturiùs desinat. Finis est, quum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quâdam ex carie manifestum est: accedere etiam cruoris aliquid integro, suprà dictum est. Si quandò autem an altiùs descenderit utrumlibet, dubium est, in carie quidem expedita cognitio est: specillum enim tenue in foramina demittitur, quod magis minùsve intrando, vel in summo cariem esse, vel altiùs descendisse testatur. Nigrities colligi quidem potest etiam ex dolore et ex febre: quæ ubi mediocria sunt, illa altè descendisse non potest. Manifestior tamen adactâ terebrâ fit: nam finis vitii est, ubi scobis nigra esse desiit. Igitur si caries altè descendit, per te-

rebram urgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent: tùm in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc et resolvetur ab inferiore osse, quodcumque vitiatum est, et is sinus carne replebitur; et humor aut nullus posteà feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi : atque idem in carie quoque ad alteram partem ossis non penetrante fieri potest. Quod totum vitiatum, totum eximendum est: si inferior pars integra est, eatenùs quod corruptum est, excidi debet. Item, sive capitis, sive pectoris os, sive costa cariosa est, inutilis ustio est, et excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt qui, osse nudato, diem tertium exspectant, ut tunc excidant: ante inflammationem enim tutiùs omnia tractantur. Itaque, quantùm fieri potest, eodem momento et cutis incidenda est, et os detegendum, et omni vitio liberandum est: longèque perniciosissimum est, quod in osse pectoris est; quia vix, etiam si rectè cessit curatio, veram sanitatem reddit.

Sect. III. Exciditur verò os duobus modis: si parvulum est quod læsum est, modiolo quem χοινικίδα Græci vocant; si spatiosius, terebris. Utriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum teres est, imis oris serratum, per quod medium clavus ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera sunt: alterum simile ei quo fabri utuntur; alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deindè subitò latius fit, atque iterùm ab alio principio paulò minùs quàm æqualiter sursùm procedit. Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potiùs aptatur: et, si caries subest, medius clavus in foramen demittitur: si nigrities, angulo scalpri

sinus exiguus fit, qui clavum recipiat, ut, eo insistente, circumactus modiolus delabi non possit: deindè is habenâ quasi terebra convertitur. Estque quidam premendi modus, ut et foret, et circumagatur; quia si leviter imprimitur, parùm proficit; si graviter, non movetur. Neque alienum est instillare paulùm rosæ vel lactis, quò magis lubrico circumagatur: quod ipsum tamen si copiosius est, aciem ferramenti hebetat. Ubi jam iter modiolo pressum est, medius clavus educitur, et ille per se agitur: deindè quùm sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus removetur. At si latius vitium est quàm ut illo comprehendatur, terebrâ res agenda est. Eâ foramen fit in ipso fine vitiosi ossis atque integri, deindè alterum non ità longè, tertiumque, donec totus is locus qui excidendus est, his cavis cinctus sit: atque ibi quoque quatenùs terebra agenda sit, scobis significat. Tunc excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus, id quod inter utrumque medium est, excidit: ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo verò id circumductum est, idem excisorius scalper in osse corrupto planus summam quamque testam levet, donec interdùm os relinquatur. Vix unquàm nigrities integrum; caries per totum os perrumpit, maximéque ubi vitiata calvaria est. Id quoque signi specillo significatur, quod depressum in id foramen quod infrà solidam sedem habet, et ob id renitens aliquid invenit, et madens exit. Si pervium invenit, altiùs descendens inter os et membranam, nihil oppositum invenit, educiturque siccus: non quo non subsit aliqua vitiosa sanies; sed quoniam ibi, ut in latiore sede, diffusa sit. Sive autem nigrities quam terebra detexit, sive caries quam specillum ostendit, os transit, modioli quidem usus ferè supervacuus est; quia latiùs pateat necesse est, quod tam

altè processit. Terebrâ verò eâ quàm secundo loco posui, utendum; eaque ne nimis incalescat, subindè in aquam frigidam demittenda est. Sed tùm majore curâ agendum est, quùm jam aut simplex os dimidium perforatum est, aut in duplici superius: illud, spatium ipsum; hoc, sanguis significat. Ergo tùm lentiùs ducenda habena, suspendendaque magis sinistra manus est, et sæpiùs attollenda, et foraminis altitudo consideranda: ut quandocunquè os perrumpitur, sentiamus, neque periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur: ex quo graves inflammationes cum periculo mortis oriuntur. Factis foraminibus, eodem modo media septa, sed multò circumspectiùs excidenda sunt, ne fortè angulus scalpr eamdem membranam violet, donec fiat aditus per quem membranæ custos immittatur: μηνιγγοφύλακα Græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulùm resima, ab exteriore parte lævis: quæ ubi demissa est, ut exterior pars ejus cerebro propior sit, subindè ei subjicitur quod scalpro discutiendum est: ac si excipit ejus angulum, utrà transire non patitur; eòque et audaciùs et tutiùs scalprum malleolo subindè medicus ferit, donec excisum undique os eâdem laminâ levetur, tollique sine ullâ noxâ cerebri possit. Ubi totum os ejectum est, circumradendæ lævandæque sunt oræ; et, si quid scobis membranæ insedit, colligendum. Ubi, superiore parte sublatà, inferior relicta est, non oræ tantùm, sed os quoque totum lævandum est; ut sine noxâ posteà cutis increscat, quæ aspero ossi innascens protinùs non sanitatem, sed novos dolores movet. Patefacto cerebro, quâ ratione agendum sit, dicam, quùm ad fracta ossa venero. Si basis aliqua servata est, superimponenda sunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur, supràque imponenda lana succida oleo atque aceto madens. Ubi tempus processit, ab ipso osse

caro increscit, eaque factum manu sinum complet. Si quod etiam os adustum est, à parte sanâ recedit; subitque inter integram atque emortuam partem caruncula quæ, quod abscessit, expellat; idque ferè, quia testa tenuis et angusta est, λεπίς, id est squama, à Græcis nominatur. Potest etiam evenire, ut ex ictu neque findatur os, neque perfringatur; sed summum tantùm collidatur exaspereturque: quod ubi incidit, radi et lævari satis est. Hæc quamvis maximè fiunt in capite, tamen cæteris quoque ossibus communia sunt; ut, ubicumquè idem incidet, eodem remedio sit utendum. At quæ fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt: de quibus protinùs dicam, initio ab eâdem calvariâ accepto.

Sect. IV. Igitur ubi ea percussa, protinùs requirendum est, num bilem is homo vomuerit; num oculi ejus obcæcati sint; num obmutuerit; num per nares auresve sanguis ei effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit: hæc enim non nisi osse fracto eveniunt; atque ubi inciderunt, scire licet necessariam, sed difficilem curationem esse. Si verò etiam torpor accessit, si mens non constat, si nervorum vel resolutio, vel distentio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam; eòque in angusto magis spes est. At si nihil horum secutum est, potest etiam dubitari, an os fractum sit: et protinùs considerandum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, et hoc ipso lævi an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leniter; quia, quò mitior ictus fuit, eò faciliùs os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quàm certiore id notâ explorare. Ergo quà plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum, ne, quùm in quosdam sinus na-

turales inciderit, opinionem fracti ossis frustrà faciat; neque nimis plenum, ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi specillum ad os venit, si nihil nisi læve et lubricum occurrit, integrum id videri potest : si quid asperi est, utique quà suturæ non sunt, fractum os esse testatur. A suturis se deceptum esse Hippocrates memoriæ prodidit, more scilicet magnorum virorum, et fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt: magno ingenio, multaque nihilominùs habituro, convenit etiam simplex veri erroris confessio, præcipuèque in eo ministerio quod utilitatis causâ posteris traditur, ne qui decipiantur eâdem ratione, quâ quis antè deceptus est. Sed hæc quidem alioquin magni memoria professoris, uti interponeremus, effecit. Potest autem sutura eo nomine fallere, quia æquè aspera est, ut aliquis hanc esse, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperire tutissimum est. Nam neque utique certa sedes, ut suprà posui, suturarum est; et potest idem, et naturaliter commissum et ictu fissum esse, juxtàve aliquid fissum habere. Quin aliquandò etiam, ubi ictus fuit vehementior, quamvis specillo nihil invenitur, tamen aperire commodius est. Ac si ne tùm quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deindè scalpro id deradendum; nigritiem enim continet, si quid fissum est. Solet etiam evenire, ut alterâ parte fuerit ictus, et os alterâ fiderit. Itaque si graviter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neque eâ parte quâ cutis discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte alterâ considerare, num quis locus mollior sit et tumeat, eumque aperire, siquidem ibi fissum os reperietur. Nec tamen magno negotio cutis sanescit, etiam si frustrà secta

est. Os fractum, nisi succursum est, gravibus inflammationibus afficit, difficiliùsque posteà tractatur. Raró, sed aliquandò tamen, evenit ut os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua in cerebri membranâ rupta aliquid sanguinis mittat, isque ibi concretus magnos dolores moveat, et oculos quibusdam obcæcet. Sed ferè contra id dolor est, et eo loco cute incisâ, pallidum os reperitur: ideòque id quoque os excidendum est. Quâcunque autem de causâ curatio hæc necessaria est, si nondùm satis cutis patefacta est, latiùs aperienda est, donec quidquid læsum est, in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsâ membranulâ quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquatur: siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata, vehementes febres cum inflammationibus excitat: itaque eam commodius est ex toto ab osse deduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus: si manu facienda est, ea ferè commodissima est, quæ duabus transversis lineis litteræ X figuram accipit, tum deindè à singulis procedentibus lingulis cutis subsecatur. Inter quæ si sanguis fertur, spongiâ subindè in aceto tinctâ cohibendus est, occupandusque objectis linamentis, et caput altiùs excitandum. Neque id vitium ullum metum, nisi inter musculos qui tempora continent, affert; sed ibi quoque nihil tutiùs fit. In omni verò fisso fractove osse protinùs antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent: sed multò melius est, antè emplastra experiri quæ calvariæ causâ componuntur. Eorum aliquid oportet ex aceto mollitum per se super fissum fractumve os imponere, deindè super id aliquandò latiùs quàm vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, et præter ea succidam lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, et quotidiè resolvere, similiterque curare usque ad diem

quintum. A sexto die, etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fovere; cæteraquæ eadem facere. Quòd si caruncula increscere cœperit, et febricula aut soluta erit, aut levior, et cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedat, in eodem medicamento erit perseverandum. Procedente deindè tempore, emolliendum id emplastrum adjecto cerato ex rosâ facto, quò faciliùs carnem producat: nam per se reprimendi vim habet. Hâc ratione sæpè rimæ callo quodam implentur, estque ea ossis velut cicatrix, et latiùs fracta ossa, si qua inter se non cohærebant, eodem callo glutinantur, estque id aliquantò melius velamentum cerebro, quàm caro quæ exciso osse increscit. Si verò sub primâ curatione febris intenditur, brevesque somni, et iidem per somnia tumultuosi sunt, ulcus madet neque alitur, et in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibique super hæc fastidium increscit; tùm demùm ad manum scalprumque veniendum est. Duo verò sub ictu calvariæ pericula sunt, ne vel findatur, vel medium desidat: si fissum est, possunt oræ esse compressæ; vel quia altera super alteram excessit, vel etiam quia vehementer rursùs se commiserunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem descendat, exitum verò non habeat; ac sic eam irritet, et graves inflammationes moveat. At ubi medium desedit, eamdem cerebri membranam os urget, interdùm etiam ex fracturâ quibusdam aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, ut tamen quàm minimum ex osse dematur. Ergò si ora alteri insedit, satis est id quod eminet, plano scalpro excidere; quo sublato, jam rima hiat quantùm curationi satis est. At si oræ inter se comprimuntur, à latere ejus interposito digiti spatio terebrâ foramen faciendum est, ab eoque scalper duabus lineis ad rimam agendus ad similitudinem V litteræ sic, ut vertex ejus à fo-

ramine basis a rimâ sit. Quòd si rima longiùs patet, ab altero foramine rursùs similis sinus fieri debet; et ita nihil latens sub eo osse concavo est, abundèque exitus datur intùs lædentibus. Nec si fractum quidem os desedit, totum excidi necesse est. Sed sive totum perfractum est, et ab alio ex toto recessit, sive circumpositæ calvariæ inhæret, exiguâ parte, ab eo quod naturaliter se habet, scalpro dividendum est: deindè, in eo quod desedit, juxta rimam quam fecimus, foramina addenda sunt: si in angusto noxa est, duo; si latiùs patet, tria: septaque eorum excidenda: et tùm scalper utrinquè ad rimam agendus sic, ut lunatum sinum faciat, imaque pars ejus intùs ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deindè, si qua labant, et ex facili removeri possunt, forfice ad id factâ colligenda sunt, maximèque ea quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest, subjicienda lamina est, quam custodem ejus membranæ esse proposui; et super eam quidquid spinosum est, et intùs eminet, excidendum est: eâdem laminâ, quidquid deorsùm insidet, attollendum. Hoc genus curationis efficit, ut quâ parte fracta ossa tamen inhærent, solidentur; quâ parte abrupta sunt, sine ullo tormento sub medicamentis tempore excidant, spatiumque inter hæc satis illis magnum ad extrahendam saniem relinquatur, plusque in osse propugnaculi cerebrum habeat, quàm habiturum fuerit eo exciso. His factis, ea membrana acri aceto respergenda est, ut sive aliquid sanguinis ex eâ profluit, cohibeatur; sive intùs concretus cruor remanet, discutiatur. Tùm idem medicamentum eodem modo qui suprà positus est, mollitum, ipsi membranæ imponendum est; cæteraque eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum et lanam succidam pertinent; collocandusque is in loco tepido: et curandum quotidiè vulnus bis

etiam æstate. Quòd si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida : si usque eò tumebit, ut super ossa quoque emineat, coërcebit eam benè trita lenticula, vel folia vitis contrita, et cum recenti vel butyro vel adipe anserino mista; cervixque molliri debebit liquido cerato ex irino facto. At si parùm pura membrana videbitur, par modus ejus emplastri et mellis miscendus erit, idque super infundendum; ejusque continendi causâ unum aut alterum linamentum injiciendum, et super linteolo cui emplastrum illitum sit, contegendum. Ubi satis pura membrana est, eâdem ratione adjiciendum emplastro ceratum, ut carnem producat. Quod ad abstinentiam verò, et primos ulterioresque cibos potionesque pertinet, eadem quæ in vulneribus præcepi, servanda sunt, eò magis, quô periculosiùs hæc pars afficitur. Quin etiam, quùm jam non solùm sustineri, sed ali his quoque oportebit, tamen erunt vitanda quæcunque mandenda sunt; item fumus et quidquid excitat sternutamentum. Spem verò certam faciunt membrana mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra vel livida, vel aliter corrupti coloris; dementia, acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distentio, caro livida, maxillarum rigor atque cervicis. Cætera, quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt. Ubi benè res cedit, incipit ab ipsâ membranâ; vel si os eo loco duplex est, indè quoque caro increscere; eaque id quod inter ossa vacuum est, replet : nonnunquàm etiam super calvariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, ut id reprimat cohibeatque, ea carni superdanda quæ ad cicatricem perducant; omnibusque ea locis commo-

dè inducitur, exceptâ frontis eâ parte, quæ paulùm super id est quod inter supercilia est: ibi enim vix fieri potest, ut non per omnem ætatem sit exulceratio; quæ linteolo medicamentum habente contegenda sit. Illa utique capite fracto servanda sunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur sol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

Sect. V. In naribus verò et os et cartilago frangi solet, et quidem modò adversa, modò à latere. Si adversa fracta sunt, alterumve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur; si à latere os fractum est, is locus cavus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quidquid in cartilagine incidit, excitanda ea leniter est, aut subjecto specillo, aut duobus digitis utrinquè compressis: deindè in longitudinem implicata linamenta, et molli pelliculâ cincta circumsutaque, intùs adigenda sunt: aut eodem modo compositum aliquid ex arido penicillo: aut grandis pinna, gummi vel fabrili glutine illita, et molli pellicula circumdata, quæ desidere cartilaginem non sinat. Sed si adversa ea fracta est, æqualiter utraque naris implenda est: si à latere, crassius esse debet ab eâ parte in quam nasus jacet, ab alterâ tenuius, id quod inseritur. Extrinsecùs autem circumdanda habena est mollis, media illita mixtis inter se similâ et thuris fuligine, eaque ultrà aures ducenda, et fronti duobus capitibus agglutinanda est: id enim corpori quasi gluten inhærescit, et cùm induruit, nares commodè continet. Sin quod intùs inditum est, lædit, sicut maximè fit, ubi interior cartilago perfracta est, excitatæ nares eâdem tantummodò habenâ continendæ sunt, deindè post quatuordecim dies id ipsum demendum est. Resolvitur autem aquâ calidâ, eâque tùm is locus quotidiè fovendus est. Sin os fractum est, id quoque digitis in suam sedem reponendum

est: atque ubi adversum id ictum est, utraque naris implenda est; ubi à latere, ea in quam os impulsum est; imponendumque ceratum, et paulò vehementiùs deligandum est, quia callus eo loco non ad sanitatem tantummodò, sed etiam ad tumorem increscit. A tertio die fovendum id aquâ calidâ est, tantòque magis, quantò propiùs esse sanitati debet. Quòd si plura erunt fragmenta, nihilominùs extrinsecùs singula in suas sedes digitis erunt compellenda, imponendaque extrinsecùs eadem habena, et super eam ceratum; neque ultrà fascia adhibenda est. At si quod fragmentum undique resolutum, cum cæteris non glutinabitur, intelligetur id quidem ex humore qui multus ex vulnere feretur; vulsellâ verò extrahetur: finitisque inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex iis quæ leniter reprimunt. Pejus est, ubi aut ossi aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus accessit. Id admodùm raró fit. Si incidit, illa quidem nihilominùs eâdem ratione in suas sedes excitanda sunt: cuti verò superimponendum emplastrum aliquod ex his quæ recentibus vulneribus accommodata sunt; sed insuper nullo vinculo deligandum est.

Sect. VI. In aure quoque interdùm rumpitur cartilago: quod si incidit, antequàm pus oriatur, imponendum glutinans medicamentum est; sæpè enim suppurationem prohibet, et aurem confirmat. Illud et in hâc, et in naribus ignorari non oportet; non ipsam quidem cartilaginem glutinari, circa tamen carnem increscere, solidarique eum locum: itaque si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinquè suitur. Nunc autem de eâ dico quæ, cute integrâ, frangitur. In eâ verò si jam pus natum est, aperienda alterâ parte cutis, et ipsa cartilago contrà lunatâ plagâ excidenda est: deindè utendum est medicamento leniter sanguinem supprimente, quale

lycium est aquâ dilutum, donec sanguis fluere desinat: tùm imponendum linteolum cum emplastro sic, ut pingue omne vitetur; et à parte posteriore lana mollis auri subjicienda est, quæ, quod est inter hanc et caput, compleat: tùm ea leniter deliganda est, et à tertio die vapore, ut in naribus posui, fovenda. Atque in his quoque generibus abstinentia primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.

Sect. VII. Ab his ad maxillam venturus indicanda quædam puto, communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpiùs eadem dicenda sint. Omne igitur os modò rectum, ut lignum, in longitudinem finditur, modò frangitur transversum, interdùm obliquum: atque ad ipsum nonnunquàm retusa habet capita, nonnunquàm acuta. Quod genus pessimum est, quia neque facilè committuntur, quæ nulli retuso innituntur, et carnem vulnerant, interdùm nervum quoque aut musculum. Quin etiam aliquandò plura fragmenta fiunt; sed in aliis quidem ossibus ex toto sæpè fragmentum à fragmento recedit; maxillæ verò semper, aliquâ parte etiam vexata ossa inter se cohærent. Igitur in primis digitis duobus utrinquè prementibus, et ab ore, et ab cute omninò ossa in suam sedem compellenda sunt: deindè, si transversa maxilla fracta est (sub quo casu ferè dens super proximum dentem excidit) ubi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes, aut, si hi labant, ulteriores inter se setâ deligandi sunt. Id in alio genere fracturæ supervacuum est, cætera eadem facienda sunt: nam linteolum duplex madens vino et oleo superinjiciendum cum eâdem similâ et eâdem thuris fuligine est: deindè aut fascia, aut mollis habena media in longitudinem incisa, ut utrinquè mentum complectatur, et indè capita ejus supra caput adducta ibi deligentur. Illud quoque ad omnia ossa perti-

nens dictum erit; famem primùm esse necessariam, deindè à die tertio humidum cibum, sublatâ inflammatione, paulò pleniorem, cumque qui carnem alat; per omne tempus vinum esse alienum: deindè tertio die resolvi debere, foverique per spongiam vapore aquæ calidæ, eademque quæ primò fuerunt, superdari: idem die quinto fieri, et donec inflammatio finiatur, quæ vel nono die vel septimo ferè solvitur: eâ sublatâ, rursùs ossa esse tractanda, ut si quod fragmentum loco suo non est, reponatur: neque id esse solvendum, nisi duæ partes ejus temporis intra quod quæque ossa confervent, transierint. Ferè verò intra quartum decimum, et unum et vicesimum diem sanescunt, maxilla, malæ, jugulum, pectus, latum os scapularum, costæ, spina, coxarum os, tali, calx, manus, planta: intra vicesimum et tricesimum diem crura, brachiaque: intra septimum et vicesimum, et quadragesimum, humeri et femina. Sed de maxillâ illud quoque adjiciendum est, quòd humidus cibus diù assumendus est: atque etiam quùm tempus processit, in lagano similibusque aliis perseverandum est, donec ex toto maxillam callus firmarit: item primis utique diebus habendum silentium.

Sect. VIII. 1. Jugulum verò si transversum fractum est, nonnunquàm per se rursùs rectè coït, et nisi movetur, sanari sine vincturâ potest; nonnunquàm verò, maximè ubi motum est, elabitur; ferèque id, quod ab humero est, sub id quod à pectore est, in posteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio est, quòd per se non movetur, sed cum humeri motu consentit: itaque, eo subsistente, subit humerus agitatus. Raròverò admodùm in priorem partem jugulum inclinatur, adeò ut magni professores nunquàm se vidisse memoriæ mandarint: sed locuples tamen ejus rei auctor Hippo-

crates est. Verùm ut dissimilis uterque casus est, sic quædam dissimilia requirit. Ubi ad scapulas jugulum tendit, simul dextrâ manu planâ propellendus in posteriorem partem humerus est, et illud in priorem attrahendum : ubi ad pectus conversum est, ipsum quidem retrò dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est : ac, si is inferior est, non id quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est, sed humerus ipse attollendus : sic as superior est, id quod pectore est, implendum lanâ, et humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contrà cutis debet ; et ex ossibus ea quæ carnem vulnerant, præcidenda sunt : tùm retusa ossa committenda sunt. Si quod ab aliquâ parte eminet, opponendum ei triplex linteolum est, in vino et oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferulâ facto canaliculo, eodemque intùs incerato, ne fascia diducatur ; quæ jugulo composito circumdanda est sæpiùs potiùs quàm valentiùs : quod ipsum quoque in omnibus ossibus fractis perpetuum est. A dextro verò jugulo, si id fractum est, ad alam sinistram, à sinistro ad dexteram, rursùsque sub alâ suâ fascia dari debet. Post hæc si jugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus ; si in partem priorem, ad cervicem deligandum est, supinusque homo collocandus ; cæteraque eadem facienda, quæ suprà comprehensa sunt.

2. Sunt verò plura ossa ferè immobilia, vel dura, vel cartilaginosa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, ut malæ, pectus, latum os scapularum, costæ, spina, coxarum os, tali, calx, manus, planta : horum omnium eadem curatio est. Si suprà vulnus est, id suis medicamentis nutriendum est : quo sanescente, rimas quoque ossis, aut si quod foramen est, callus implet. Si cutis integra est, et os læ-

sum esse ex dolore colligimus, nihil aliud quàm quiescendum, imponendumque ceratum est, et leniter deligandum, donec sanitate ossis dolor finiatur.

Sect. IX. 1. Propriè tamen quædam de costâ dicenda sunt, quia juxtà viscera, gravioribusque periculis is locus expositus est. Hæc quoque igitur interdùm sic finditur, ut ne summum quidem os, sed interior pars ejus, quæ rara est, lædatur: interdùm sic, ut eam totam is casus perruperit. Si tota fracta non est, nec sanguis exspuitur, nec febricula sequitur, nec quidquam suppurat, nisi admodùm raró, nec dolor magnus est; tactu tamen is locus leviter indolescit; sed abundè est eadem quæ suprà scripta sunt, facere, et à mediâ fasciâ incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab uno verò et vicesimo die, quo utique os esse debet glutinatum, id agendum cibis uberioribus est ut corpus quàm plenissimum fiat, quò meliùs os vestiat, quod illo loco tenerum adhuc injuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis vitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, et quidquid vel tussim vel sternutamentum movet; ne spiritum quidem magnoperè continere expedit. At si tota costa perfracta est, casus asperior est: nam et graves inflammationes, et febris, et suppuratio, et sæpè vitæ periculum sequitur, et sanguis spuitur. Ergò, si vires patiuntur, ab eo brachio quod super eam costam est, sanguis mittendus est: si non patiuntur, alvus tamen sine ullo acri ducenda est, diutiùsque inediâ pugnandum. Panis verò ante septimum diem non assumendus, sed unâ sorbitione vivendum, imponendumque ei loco ceratum ex lino factum, cui cocta quoque resina adjecta sit, aut Polyarchi malagma, aut panni ex vino et rosâ et oleo, superque imponenda lana succida mollis,

et duæ fasciæ à mediis orsæ, minimèque adstrictæ. Multò verò magis omnia vitanda, quæ suprà posui, adeò ut ne spiritus quidem sæpiùs movendus sit. Quòd si tussis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex rutâ, vel ex herbâ stœchade, vel ex cumino et pipere. Gravioribus verò doloribus urgentibus, cataplasma imponi quoque conveniet vel ex lolio, vel ex hordeo cui pinguis fici tertia pars sit adjecta: et id quidem interdiù superjacebit; noctu verò idem, aut ceratum, aut malagma, aut panni, quia potest cataplasma decidere. Ergò quotidie quoque resolvetur, donec jam cerato aut malagmate possimus esse contenti: et decem quidem diebus extenuabitur fame corpus, ab undecimo verò ali incipiet: ideòque etiam laxior quàm primò fascia circumligabitur; ferèque ea curatio ad quadragesimum diem perveniet. Sub quâ si metus erit suppurationis, plus malagma quàm ceratum ad digerendum proficiet. Si suppuratio vicerit, neque per quæ suprà scripta sunt, discuti potuerit, omnis mora vitanda erit, ne os infrà vitietur; sed quâ parte maximè tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perveniat; idque effundendum. Si nusquàm caput se ostendet, ubi maximè pus subsit, sic intelligimus. Cretâ cimoliâ totum locum illinemus, et siccari patiemur: quo loco maximè humor in eâ perseverabit, ibi pus proximum erit, eaque uri debebit. Si latiùs aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandum, demittendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo quod summum lino sit devinctum, ut facilè educatur: reliqua eadem, quæ in cæteris adustis, facienda sunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, perniciosa futura, id malum subsequatur. Nonnunquàm etiam leviùs ipso osse affecto, et inter initia neglecto, non pus, sed humor quidam, mucis similis, intùs coït,

mollescitque contrà cutis: in quâ simili ustione utendum est.

2. In spinâ quoque est quod propriè notemus. Nam si id quod ex vertebrâ excedit, aliquo modo fractum est, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmenta spinosa esse: quo fit, ut homo in interiorem partem subindè nitatur. Hæc noscendæ rei causâ sunt: medicamentis verò iisdem opus est, quæ primâ parte hujus capitis exposita sunt.

Sect. X. 1. Similes rursùs ex magnâ parte casus curationesque sunt humeri et femoris: communia etiam quædam humeris, brachiis, feminibus, cruribus, digitis: si quidem ea minimè periculosè media franguntur. Quò propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eò pejor, est: nam et majores dolores affert, et difficiliùs curatur. Ea maximè tolerabilis est simplex, transversa; pejor, ubi fragmenta multa atque ubi obliqua; pessimum, ubi eadem acuta. Nonnunquàm autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent, multò sæpiùs excidunt, aliudque super aliud effertur: idque ante omnia considerari debet, et sunt notæ certæ. Si suis sedibus sunt mota, resima, punctionisque sensum repræsentant; tactu inæqualia sunt. Si verò non adversa, sed obliqua junguntur, quod fit ubi loco suo non sunt, membrum id altero latere brevius est, et musculi ejus tument. Ergò si hoc deprehensum est, protinùs id membrum oportet extendere: nam nervi musculique intenti per ossa contrahuntur, neque in suum locum veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rursùs, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur; sub quâ et difficilè et periculosè vis nervis adhibetur: nam distentio nervorum vel cancer sequitur, vel certè, ut mitissimè agatur, pus. Itaque si antè reposita ossa non sunt, posteà reponenda sunt. Intendere au-

tem digitum vel aliud quodque membrum, si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest, quùm alteram partem dextrâ, alteram sinistrâ prehendit: valentius membrum duobus eget, qui in diversa contendant. Si firmiores nervi sunt, ut in viris robustis, maximèque eorum feminibus et cruribus evenit, habenis quoque vel linteis fasciis utrinquè capita articulorum deliganda, et per plures in diversa ducenda sunt. Ubi paulò longius, quàm naturaliter esse debet, membrum vis fecit, tùm demùm ossa manibus in suam sedem compellenda sunt, indiciumque ossis repositi est dolor sublatus. Et membrum alteri æquatum involvendum duplicibus triplicibusve pannis in vino et oleo tinctis, quos linteos esse commodius est. Ferè verò fasciis sex opus est. Prima brevissima adhibenda, quæ circa fracturam ter voluta sursùm versùm feratur, et quasi in cochleam serpat; satisque est eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longior, eaque, si quâ parte os eminet, ab eâ, si totum æquale est, undelibet super fracturam incipere debet, priori adversa, deorsùmque tendere, atque iterùm ad fracturam reversa in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. Super has injiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat; ac si quâ parte os eminet, triplex eà pannus objiciendus, eodem vino et oleo madens. Hæc tertiâ fasciâ comprehendenda sunt, quartâque sic, ut semper insequens priori adversa sit, et tertia tantùm in inferiore parte, tres in superiore finiant, quia satius est sæpiùs circuire, quàm adstringi; siquidem id quod adstrictum est, alienatur, et cancro opportunum est: articulum autem quàm minimè vincire opus est; sed si juxta hunc os fractum est, necesse est. Deligatum verò membrum in diem tertium continendum est: eaque vinctura talis esse debet, ut primo die

nihil offenderit, non tamen laxa visa sit; secundo laxior, tertio jam penè resoluta. Ergò tùm rursùm id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta fascia est; iterùmque quinto die resolvendum est, et sex fasciis involvendum sic, ut tertia et quinta infrà, cæteræ suprà finiantur. Quotiescunquè autem solvitur membrum, calidâ aquâ fovendum est: sed si juxta articulum fractura est, diù instillandum vinum est, exiguâ parte olei adjectâ, eademque omnia facienda, donec adeò inflammatio solvatur, ut tenuius quoque quàm ex consuetudine id membrum fiat. Quòd si septimus dies non dedit, certè nonus exhibet: tùm facillimè ossa tractantur. Rursùs ergò si parùm commissa sunt, committi debent: si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt: deindè eodem modo membrum deligandum, ferulæque super accommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in suâ sede contineant; et, in quam partem fractura inclinat, ab eâ latior valentiorque ferula imponenda est. Easque omnes circa articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec ultrà adstringi quàm ut ossa contineant: et quùm spatio laxentur, tertio quoque die paulùm habenis suis coarctari: ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere, donec duæ partes ejus temporis quo os quodque confervet, compleantur: posteà leviùs aquâ calidâ fovere, quia primo digeri materiam opus est, tùm evocari. Ergò cerato quoque liquido id leniter est ungendum, perfricandaque summa cutis est, laxiùsque id deligandum est. Tertio quoque die solvendum sic, ut remotâ calidâ aquâ, cætera eadem fiant: tantummodò singulæ fasciæ, quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

2. Hæc communia sunt, illa propria. Si quidem humerus fractus, non sic, ut membrum aliud, intenditur;

sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore adversus. Una fascia brachium amplexa, ex cervice ipsius qui læsus est, id sustinet; altera ab alterâ parte super cubitum data, ibi accipit nodum : tertia vincto imo humero deorsùm demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter se junctis. Deindè ab occipitio ipsius, minister sub eâ fasciâ quam secundo loco posui, porrecto, si dexter humerus ducendus est, dextro, si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina ejus qui curatur, baculum tenet : medicus super eam fasciam de quâ tertio loco dixi, plantam injicit dextram, si sinister; sinistram, si dexter humerus curatur; simulque alteram fasciam minister attollit, alteram premit medicus : quo fit ut leniter humerus extendatur. Fasciis verò, si medium aut imum os fractum est, brevioribus opus est; si summum, longioribus, ut ab eo sub alterâ quoque alâ per pectus et scapulas porrigantur. Protinùs verò brachium quùm deligatur, sic inclinandum est, idque efficit, ut ante fascias quoque sic figurandum sit : ne posteà suspensum aliter atque quùm deligabatur, humerum inclinet: brachioque suspenso, ipse quoque humerus ad latus leniter deligandus est : per quæ fit ut minimè moveatur: ideòque ossa sic se habent, ut aliquis composuit. Quùm ad ferulas ventum est, extrinsecùs esse earum longissimæ debent, à lacerto breviores, sed sub alâ brevissimæ. Sæpiùs eæ resolvendæ sunt, ubi in viciniâ cubiti humerus fractus est, ne ibi nervi rigescant, et inutile brachium efficiant. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda, cubitus aquâ calidâ fovendus, et molli cerato perfricandus; ferulæque vel omninò non imponendæ contrà eminentia cubiti, vel aliquantò breviores sint.

3. At si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os an utrumque comminutum sit:

non quò alia in ejusmodi casu curatio sit admovenda; sed primùm, ut valentiùs extendatur, si utrumque os fractum est; quia necesse est minùs nervos contrahi, altero osse integro eosque intendente: deindè, ut curiosiùs omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est: nam ubi alterum integrum est, plus opis in eo quàm in fasciis ferulisque sit. Deligari autem brachium debet paulùm pollice ad pectus inclinato, siquidem is maximè brachii naturalis habitus sit; idque involutum mitellâ commodissimè excipitur, quæ latitudine ipsi brachio, perangustis capitibus collo injicitur; atque ita commodè brachium ex cervice suspensum est: idque paulùm suprà cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. Quòd si ex summo cubito quid fractum sit, glutinare id vinciendo alienum est; fit enim brachium immobile: at si nihil aliud quàm dolori occursum est, idem qui fuit, ejus usus est.

5. In crure æquè ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere. Commune verò ei femorique est quod, ubi deligatum est, in canalem conjiciendum est. Is canalis et ab inferiori parte foramina habere debet, per quæ si quis humor excesserit, descendat; et à plantâ moram quæ simul et sustineat eam, et delabi non patiatur; et à lateribus cava per quæ, loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum est, detineant. Esse etiam is debet à plantâ, si crus fractum est, circa poplitem; si femur, usque ad coxam; si juxta superius caput femoris, sic, ut ipsa ei quoque coxa insit. Neque tamen ignorari oportet, si femur fractum est, fieri brevius, quia nunquàm in antiquum statum revertitur, summisque digitis posteà cruris ejus insisti: sed multò tamen fœmori debilitas est, ubi fortunæ negligentia quoque accessit.

6. Digitum satis est ad unum surculum post inflammationem deligari.

7. His propriè ad singula membra pertinentibus, rursùs illa communia sunt. Primis diebus fames; deindè tùm quùm jam increscere callum oportet, liberalius alimentum; longa à vino abstinentia, fomentum aquæ calidæ, dùm inflammatio est, liberale; quùm ea desiit, modicum : tùm etiam longior ulterioribus ex liquido cerato membris, et mollis tamen unctio. Neque protinùs exercendum id membrum, sed ad antiquos usus paulatìm reducendum est. Gravius aliquantò est, quùm ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit, maximèque, si id musculi femoris aut humeri senserint; nam inflammationes multó graviores, et promptiores cancros habent. Ac femur quidem, si ossa inter se cesserunt, fere præcidi necesse est : humerus verò quoque in periculum venit, sed faciliûs conservatur. Quibus periculis etiam magis id expositum, quod juxtà ipsos articulos ictum est : curiosiùs igitur agendum est; et musculus quidem per mediam plagam transversus præcidendus; sanguis verò, si parùm fluxit, mittendus : corpus inediâ extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentiùs intendenda, et leniùs in his ossa in suam sedem reponenda sunt : his verò neque intendi nervos, neque ossa tractari satis expedit : ipsique homini permittendum est, ut sic ea collocata habeat, quemadmodùm minimè lædunt. Omnibus autem his vulneribus imponendum primò linamentum est vino madens, cui rosæ paulùm admodùm adjectum sit : cætera eadem. Deligandaque fasciis sunt aliquantò quàm vulnus est latioribus, laxiùs scilicet quàm si ea plaga non esset : quantò faciliùs et alienari et occupari cancro vulnus potest, numero potiùs fasciarum id agendum est, ut laxæ quoque æquè contineant. Quod in femore hu-

meroque sic fiet, si ossa fortè rectè concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenùs circumdari fascia debebit, ut impositum medicamentum contineat. Cætera eadem quæ suprâ scripsi, facienda sunt; præterquàm quod neque ferulis neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest, sed pluribus tantummodò et latioribus fasciis opus est: ingerendum quoque subindè in eas est calidùm oleum et vinum; magisque in primo fame utendum: vulnus calidâ aquâ fovendum; frigusque omni ratione vitandum est; et transeundum ad medicamenta quæ puri movendo sunt: major quoque vulneris quàm ossis cura agenda: ergo quotidiè solvendum id nutriendumque est. Inter quæ si quod parvulum fragmentum ossis eminet, id si retusum est, in suam sedem dandum; si acutum, antè acumen ejus, si longius est, præcidendum; si brevius, limandum et utrumque scalpro lævandum; tùm ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, vulsella, quali fabri utuntur, injicienda est, rectè se habenti capite, ab eâ parte quâ sima est, ut ea parte quâ gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id majus est, membranulisque cingitur, sinere oportet eas sub medicamentis resolvi; idque os, ubi jam nudatum est, abscindere; quod maturiùs scilicet faciendum est. Potest quoque eâ ratione et os coire, et vulnus sanescere; illud suo tempore, hoc prout se habet. Nonnunquàm etiam in magno vulnere evenit, ut fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coëant: quod hìc quoque ex modo fluentis humoris colligitur; quò magis necessarium est sæpiùs ulcus resolvere atque nutrire. Sequitur verò, ut id os per se post aliquot dies excidat: ac quùm jam misera anteà conditio vulneris sit, tamen id interdùm manû latiusque facies. Sæpè etiam, integrâ cute, os abrumpitur, protinùsque prurigo et dolor oritur. Quæ solvere, si accidit, maturiùs

oportet, et fovere aquâ per æstatem frigidâ, per hiemem egelidâ; deindè ceratum myrteum imponere. Interdùm fractura quibusdam velut aculeis carnem vexat; quo à prurigine et punctionibus cognito, aperire id medicus, eosque aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò curatio in utroque hoc casu eadem est quæ, ubi ictus plagam protinùs intulit. Puro jam ulcere, cibis hìc quoque utendum est carnem producentibus. Si brevius adhuc membrum est, et ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis et quàm lævissimi generis inter ea demitti debet sic, ut capite paulùm supra ulcus emineat, isque quotidiè plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat: tùm paxillus removendus, vulnusque sanandum est. Cicatrix inducta fovenda frigidâ aquâ est, in quâ myrtus, hedera, aliæve similes verbenæ decoctæ sint; illinendumque medicamentum quod siccet, et magis etiam hìc quiescendum, donec id membrum confirmetur. Si quandò verò ossa non conferbuerunt, quia sæpè mota sunt, sæpè soluta, in aperto deindè curatio est; possunt enim coïre. Si vetustas occupavit, membrum extendendum est, ut aliquid lædatur: ossa inter se manu dimovenda, ut concurrendo exasperentur, et ut, si quid pingue est, eradatur, totumque id quasi recens fiat; magnâ tamen curâ habitâ, ne nervi musculive lædantur. Tùm vino fovendum est, in quo malicorium decoctum sit, imponendumque id ipsum ovi albo mixtum: tertio die resolvendum, fovendumque aquâ, in quâ verbenæ, de quibus supra dixi, decoctæ sint: quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ. Cætera et ante et post eadem facienda, quæ suprà scripsi. Solent tamen interdùm transversa inter se ossa confervere; eòque et brevius membrum et indecorum fit; et si capita acutiora sunt, assiduæ punctiones sentiuntur: ob quam causam frangi rursùs ossa et di-

rimi debent. Id hoc modo fit. Calidâ aquâ multâ membrum id fovetur, et ex cerato liquido perfricatur intenditurque: et inter hæc medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo, manibus ea diducit, compellitque id quod eminet, in suam sedem; et, si parùm valuit, ab câ parte in quam os se inclinat, involutam lanâ regulam objicit: atque ita deligando assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nonnumquàm autem rectè quidem ossa cohæserunt, superincrevit verò nimius callus; ideòque locus intumuit. Quod ubi incidit, diù leniterque id membrum perfricandum est ex oleo et sale et nitro, multùmque aquâ calidâ salsâ fovendum, et imponendum malagma quod digerat, adstrictiùsque alligandum: oleribus quoque et prætereà vomitu utendum, per quæ cum carne callus quoque extenuatur. Confert quoque aliquid de sinapi cum ficu in alterum par membrum impositum, donec id paulùm erodat, eòque evocet materiam. Ubi his tumor extenuatus est, rursùs ad ordinem vitæ revertendum est.

Sect XI. Ac de fractis quidem ossibus hactenùs dictum sit. Moventur autem ea sedibus suis duobus modis: nam modò quæ juncta sunt inter se, dehiscunt, ut quùm latum scapularum os ab humero recedit, et in brachio radius à cubito, et in crure tibia à surâ; interdùm è saltu, calcis os à talo; quod rarò tamen fit: modò articuli suis sedibus excidunt. Antè de prioribus dicam. Quorum ubi aliquid incidit, protinùs is locus cavus est, depressusque digitus sinum invenit: deindè gravis inflammatio oritur, atque in talis præcipuè: siquidem febres quoque et cancros, et nervorum vel distentiones vel rigores qui caput scapulis annectunt, movere consuevit: quorum vitandorum causâ, facienda eadem sunt, quæ in ossibus mobilibus læsis. Ubi aliquid incidit, protinùs his locis proposita sunt, ut dolor

tumorque per ea tollantur: nam diducta hæc ossa nunquàm rursùs inter se junguntur, et ut aliquid decoris eo loco, sic nihil usûs admittitur. Maxilla verò et vertebræ, omnesque articuli, quùm validis nervis comprehendantur, excidunt aut vi expulsi, aut aliquo casu nervis vel ruptis vel infirmatis: faciliùsque in pueris et adolescentulis quàm in robustioribus. Hi quoque elabuntur in priorem et in posteriorem, in interiorem et exteriorem partem; quidam omnibus modis, quidam certis. Sunt quoque quædam communia omnium signa; quædam propria cujusque; siquidem semper eâ parte tumor est in quam os prorumpit, eâ sinus à quâ recessit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia verò in singulis; quæ, simul atque de quoque dicam, proponenda erunt. Sed ut excidere omnes articuli possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim, ubi excidit, nunquàm compellitur, neque in spinâ vertebra; neque ea maxilla quæ utrâque parte prolapsa, antequàm reponeretur, inflammationem movit: rursùm qui nervorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes, iterùm excidunt: at quibus in pueritiâ exciderunt, neque repositi sunt, minùs quàm cæteri crescunt: omniumque quæ loco suo non sunt, caro emacrescit, magisque in proximo membro quàm in ulteriore, ut puta, si humerus loco suo non est, major in eo ipso fit macies quàm in brachio; major in hoc quàm in manu. Tùm pro sedibus et pro casibus qui inciderunt, aut major aut minor usus ejus membri relinquitur, quòque in eo plus usûs superest, eò minùs id extenuatur. Quidquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est: si illa occupavit, dùm conquiescat, lacessandum non est: ubi finita est, tentandum est in his membris quæ id patiuntur. Multùm autem eò confert et corporis et nervorum habitus:

nam si corpus tenue, si humidum est, si nervi infirmi, expeditiùs os reponitur: sed et primò faciliùs excidit, et posteâ minùs fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, meliùs continent; sed id quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem levare, super succidâ lanâ ex aceto impositâ: à cibo, si valentioris articuli casus est, triduo, interdùm etiam quinque diebus abstinere; bibere aquam calidam, dùm sitim finiat; curiosiùsque hæc facere, his ossibus motis, quæ validis plenisque musculis continentur; si verò etiam febris accessit, multò magis: deindè, die quinto fovere ex aquâ calidâ; remotâque lanâ, ceratum imponere ex cyprino factum, nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis, uti vino modicè; jamque ad usus quoque suos id membrum promovere: quia motus ut in dolore pestifer, sic aliàs saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt, nunc de singulis dicam.

Sect. XII. Maxilla in priorem partem propellitur; sed modò alterâ parte, modò utrâque. Si alterâ, in contrariam partem ipsa mentumque inclinatur; dentes paribus non respondent, sed sub his qui secant, canini sunt: at si utrâque, totum mentum in exteriorem partem promovetur, inferioresque dentes longiùs quàm superiores excedunt, intentique super musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est sic, ut minister à posteriore parte caput ejus contineat; vel sic ut juxta parietem is sedeat, subjecto inter parietem et caput ejus scorteo pulvino duro, eoque caput per ministrum urgeatur, quo sit immobilius. Tùm medici digiti pollices linteolis vel fasciis, ne dilabantur, involuti, in os ejus conjiciendi; cæteri extrinsecùs admovendi sunt. Ubi vehementer maxilla apprehensa est, si unâ parte procidit, concutiendum mentum,

et ad guttur adducendum est : tunc simul et caput apprehendendum, et, excitato mento, maxilla in suam sedem compellenda, et os ejus comprimendum est sic, ut omnia penè uno momento fiant. Sin utrâque parte prolapsa est, eadem omnia facienda; sed æqualiter retrò maxilla agenda est. Reposito osse, si cum dolore oculorum et cervicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Quùm omnibus verò quorum ossa mota sunt, primò liquidior cibus conveniat, tùm his præcipuè : adeò ut sermo quoque frequenti motu oris nervos lædat.

Sect. XIII. Caput duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ demissis, super cervicem contineri in primâ parte proposui. Hi processus interdùm in posteriorem partem excidunt : quo fit, ut nervi sub occipitio extendantur, mentum pectori agglutinetur, neque bibere is, neque loqui possit, interdùm sine voluntate semen emittat; quibus celerrimè mors supervenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio ejus rei ulla sit; sed ut res indiciis cognosceretur, et non putarent sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

Sect. XIV. Idem casus manet eos quorum in spinâ vertebræ exciderunt : id enim non potest fieri, nisi et medullâ quæ per medium, et duabus membranulis quæ per duos à lateribus processus feruntur, et nervis qui continent, ruptis. Excidunt autem eæ et in posteriorem partem, et in priorem, et supra septum transversum, et infra : in utramvis partem exciderint, à posteriore parte vel tumor vel sinus erit : si super septum id incidit, manus resolvuntur, vomitus aut distentio nervorum insequitur, spiritus difficulter movetur, dolor urget, et aures obtusæ sunt : si sub septo, femina resolvuntur, urina supprimitur, interdùm etiam sine vo-

luntate prorumpit. Ex ejusmodi casibus, ut tardiùs quàm ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam quod Hippocrates dixit, vertebrâ in exteriorem partem prolapsâ, pronum hominem collocandum esse et extendendum, tùm calce aliquem super ipsum debere subsistere, eamque intùs impellere; in his accipiendum est quæ paulùm excesserunt, non in his quæ toto loco motæ sunt. Nonnunquàm enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paulùm tamen in priorem partem promineat. Id non jugulat : sed ab interiore parte ne contingit quidem posse : ab exteriore si propulsum est, plerumquè iterùm redit; nisi, quod admodùm rarum est, vis nervis restituta est.

Sect. XV. Humerus autem, modò in alam excidit, modò in partem priorem. Si in alam delapsus est, ei junctus cubitus recedit ab latere, sursùmque juxta ejusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusque altero id brachium est : si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minùs tamen quàm naturaliter : difficiliùsque in priorem partem quàm in posteriorem cubitus porrigitur. Igitur si in alam humerus excidit, et vel puerile adhuc est corpus, vel molle certè et imbecillibus nervis intentum est, satis est collocare id in sedili, et ex duobus ministris alteri imperare, ut caput lati scapularum ossis leniter reducat, alteri ut brachium extendat; ipsum posteriore parte residentem humerum sub alâ ejus cogere, simulque et ille latum os, et alterâ manu brachium ejus ad latus impellere. At si vastius corpus, nervive robustiores sunt, necessaria est spathula lignea, quæ et crassitudinem duorum digitorum habet, et longitudine ab alâ ad digitos pervenit; in quâ summâ capitulum est rotundum et leniter cavum, ut recipere

particulam aliquam ex capite humeri possit. In eâ bina foramina tribus locis sunt inter se spatio distantibus, inque ea lora mollia conjiciuntur. Ea spatha, fasciâ involuta, quò minùs tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur sic, ut caput ejus summæ alæ subjiciatur: deindè loris suis ad brachium deligatur; uno loco paulùm infrà humeri caput, altero paulùm supra cubitum, tertio supra manum: cui rei protinùs intervalla quoque foraminum apta sunt. Sic brachium deligatum super scalæ gallinariæ gradum trajicitur, ita altæ, ut consistere homo ipse non possit; simulque in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur; eoque fit ut capite ligni caput humeri impulsum in suam sedem, modò cum sono, modò sine hoc, compellatur. Multas esse alias rationes scire facile est, uno Hippocrate lecto; sed non alia magis usu comprobata est. At si in priorem partem humerus excidit, supinus homo collocandus est, fasciâque aut habenâ media ala circumdanda est, capitaque ejus post caput hominis ministro tradenda, brachium alteri; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat. Deindè, medicus caput quidem hominis sinistrâ debet repellere, dextrâ verò cubitum cum humero attollere, et os in suam sedem compellere; faciliùsque id in hoc casu, quàm in priore revertitur. Reposito humero, lana alæ subjicienda est; si in interiore parte os fuit, ut ei opponatur; si in priore, ut tamen commodiùs deligetur. Tùm fascia primùm sub alâ obvoluta caput ejus debet comprehendere, deindè perpectus ad alteram alam, ab eâque ad scapulas, rursùs que ad ejusdem humeri caput tendere, sæpiùsque ad eamdem rationem circumagi, donec benè id teneat. Vinctus hâc ratione humerus commodiùs continetur; si adductus ad latus est, ad id quoque fasciâ deligatur.

SECT. XVI. In cubito autem tria coire ossa, hu-

meri, et radii, et cubiti ipsius, ex his quæ primâ parte hujus voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus qui annexus humero est, ab hoc excidit, radius qui adjunctus est, interdùm trahitur, interdùm subsistit. In omnes verò quatuor partes excidere cubitus potest; sed, si in priorem prolapsus est, extentum brachium est, neque recurvatur; si in posteriorem, brachium curvum est, neque extenditur, breviusque altero est; interdùm febrem vomitumque bilis movet: si in exteriorem interioremve, brachium porrectum est, sed paulùm in eam partem à quâ os recessit, recurvatur. Quidquid incidit, reponendi ratio una est: neque in cubito tantùm est, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longâ testâ junguntur. Utrumque membrum in diversas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit; tùm id os quod excidit, ab eâ parte in quam prolapsum est, in contrariam impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera sunt, prout nervi valent, aut ossa huc illùcve se dederunt: ac modò manibus solis utendum est, modò quædam alia adhibenda. Ergo si in priorem partem cubitus prolapsus est, extendi per duos manibus, interdùm etiam habenis adjectis, satis est: deindè rotundum aliquid à lacerti parte ponendum est, et super id repentè cubitus ad humerum impellendus est. At in aliis casibus commodissimum est eâdem ratione brachium extendere, quæ fracto humero suprà posita est, et tùm ossa reponere. Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus: celeriùs tamen et sæpiùs id resolvendum est, multòque magis aquâ calidâ fovendum, et diutiùs ex oleo et nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celeriùs quàm in ullo alio articulo, sive extrà remansit, sive intùs revertit, callus

34.

circumdatur, isque si per quietem increvit, flexus illius posteà prohibet.

Sect. XVII. Manus quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt; si in priorem, non inclinantur; si in alterutrum latus, manus in contrarium, id est, aut ad pollicem, aut ad minimum digitum convertitur. Reponi non difficillimè potest. Super durum locum et renitentem ex alterâ parte intendi manus, ex alterâ brachium debet sic, ut prona sit, si in posteriorem partem os excidit; supina, si in priorem; si in interiorem exterioremve, in latus. Ubi satis nervi diducti sunt, si in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum est. At his quæ in priorem posterioremve partem prolapsa sunt, super imponendum durum aliquid, idque suprà prominens os manu urgendum est, per quod vis adjecta os faciliùs in suam sedem compellit.

Sect. XVIII. In palmâ quoque ossa interdùm suis sedibus promoventur, modò in priorem partem, modò in posteriorem : in latus enim moveri, paribus ossibus oppositis, non possunt. Signum id solum est, quod omnium commune est; tumor ab eâ parte in quam os venit; sinus ab eâ à quâ recessit : sed sine intentione digito tantummodò benè pressum os, in suam sedem revertitur.

Sect. XIX. At in digitis totidem ferè casus, eademque signa sunt quæ in manibus : sed in his extendendis non æquè vi opus est, quùm et articuli breviores, et nervi minùs validi sint. Super mensam tantummodò intendi debent, qui vel in priorem, vel in posteriorem partem exciderunt; tùm jam palma compelli : at id quod in latus elapsum est, digitis medici restitui.

Sect. XX. Quùm de his dixerim, de iis quoque quæ

in cruribus sunt, videri possum dixisse: siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori et humero, tibiæ et cubito, pedi et manui. Quædam tamen separatim quoque de his dicenda sunt. Femur in omnes quatuor partes promovetur, sæpissimè in interiorem, deindè in exteriorem, raro admodùm in priorem aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus longius altero et valgius est; extrà enim pes ultimus spectat: si in exteriorem, brevius varumque fit, et pes intùs inclinatur; calx ingressu terram non contingit, sed planta ima; meliùsque id crus superius corpus quàm in priore casu fert, minùsque baculo eget. Si in priorem, crus extensum est, implicarique non potest, alteri cruri ad calcem par est: sed ima planta minùs in priorem partem inclinatur, dolorque in hoc casu præcipuus est, et maximè urina supprimitur. Ubi cum dolore inflammatio quievit, commodè ingrediuntur, rectusque eorum pes est. Si in posteriorem, extendi non potest crus, breviusque est; ubi constitit, calx quoque terram non contingit. Magnum autem femori periculum est, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursùs excidat. Quidam semper iterùm excidere contendunt; sed Hippocrates et Diocles, et Philotimus, et Nileus, et Heraclides Tarentinus, clari admodùm auctores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt: neque tot genera machinamentorum ad extendendum in hoc casu femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam, reperissent, si id frustrà esset. Sed ut hæc falsa opinio est, sic illud verum est: quùm ibi valentissimi nervi musculique sint, si suum robur habent, vix admittere: si non habent, repositum non continere. Tentandum igitur est, et si tenerius membrum est, satis est habenam alteram ab inguine, alteram à genu

intendi: si validius, meliùs adducent qui easdem habenas ad valida bacula deligarint: quùmque eorum fustium imas partes oppositæ moræ objecerint, superioresque ad se utrâque manu traxerint. Etiamnum valentiùs intenditur membrum super scamnum, cui ab utrâque parte axes sunt ad quos habenæ illæ deligantur, qui ut in torcularibus conversi, rumpere quoque, si quis perseveraverit, non solùm extendere nervos, sed et musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus sic, ut semper ea pars superior sit in quam os prolapsum est, ea etiam inferior, à quâ recessit. Nervìs extensis, si in priorem partem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum, subitòque super id genu adducendum est eodem modo, eâdemque de causâ quâ idem in brachio fit; protinùsque, si complicari femur potest, intùs est. In cæteris verò casibus, ubi ossa per vim paulùm inter se recesserunt, medicus debet id quod eminet, retrò cogere, minister contrà indè coxam propellere. Reposito osse, nihil aliud novi curatio requirit, quàm ut diutiùs is in lecto detineatur, ne si motum adhuc nervis laxioribus femur fuerit, rursùs erumpat.

Sect. XXI. Genu verò et in exteriorem, et in interiorem, et in posteriorem partem excidere notissimum est: in priorem non prolabi plerique scripserunt; potestque id vero proximum esse, quùm indè opposita patella, ipsa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum cui id in priorem partem excidisset, à se curatum esse memoriæ prodidit. In his casibus intendi nervi rationibus iisdem quas in femore retuli, possunt. Et id quidem quod in posteriorem partem excidit, eodem modo, rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoque eo crure, reconditur. Cætera verò mani-

bus simul, dùm ossa in diversas partes compelluntur.

Sect. XXII. Talus in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem convertitur; ubi huic contrarius casus, contrarium etiam signum exstat: si in priorem partem erumpit, à posteriore latus nervus durus et intentus est, simusque is pes est: si in posteriorem, calx penè conditur, planta major fit. Reponitur autem is quoque per manus, priùs in diversa pede et crure diductis. Et in hoc quoque casu diutiùs in lectulo perseverandum est, ne is talus qui totum corpus sustinet, parùm confirmatis nervis, ferendo oneri cedat: rursùsque prorumpat. Calceamentis quoque humilioribus primo tempore utendum, ne vinctura talum ipsum lædat.

Sect. XXIII. Plantæ ossa iisdem modis quibus in manu, prodeunt, iisdemque reconduntur. Fascia tantummodò calcem quoque debet comprehendere, ne quùm mediam plantam imumque ejus vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideòque suppùret.

Sect. XXIV. In digitis nihil ultrà fieri debet quàm quod in his qui sunt in manu, positum est: potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri.

Sect. XXV. Hæc facienda sunt in his casibus, ubi sine vulnere ossa exciderunt. Hìc quoque et ingens periculum est; et eò gravius, quò majus membrum est, quòve validioribus nervis aut musculis continetur. Ideòque in humeris femoribusque metus mortis est: at si reposita ossa sunt, spes nulla est; non repositis autem, nonnullum periculum est: eòque major in utroque timor est, quò propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tutò reponi posse, præter digitos, et plantas, et

manus, dixit; atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitentur ægri. Quidam brachia quoque et crura reposuerunt; et ne cancri distentionesque nervorum orirentur, sub quibus in ejusmodi casu fieret mors matura, sanguinem ex brachio miserunt. Verùm ne digitus quidem, in quo minimum, ut malum, sic etiam periculum est, reponi debet, aut in inflammatione, aut posteà, quùm jam vetus res est. Si reposito quoque osse, nervi distenduntur, rursùs id protinùs expellendum est. Omne autem membrum quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic jacere convenit, ut maximè cubantem juvat: tantùm ne moveatur, neve dependeat. In omni quoque tali morbo magnum ex longâ fame præsidium est; deindè ex curatione eâdem quæ proposita est, ubi ossibus fractis vulnus accessit. Si nudum os eminet, impedimento semper futurum est: ideò quod excedit, abscindendum est, imponendaque super arida linamenta sunt, et medicamenta non pinguia; donec quæ sola esse in ejusmodi re sanitas potest, veniat: nam et debilitas sequitur, et tenuis cicatrix inducitur, quæ necesse est facilè noxæ posteà pateat.

INDEX SECTIONUM

CELSI MEDICINÆ.

LIBER I.

LIBER II.

LIBER III.

LIBER IV.

LIBER V.

LIBER VI.

LIBER VII.

LIBER VIII.

INDEX MORBORUM.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

Y.

[illegible]
[illegible]
[illegible] Lib. 3. Sect. 4.

[illegible]
[illegible] 3, Sect 10.

